De officiis ecclesiasticis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Tom. 95

Amalarius Episcopus
libri quatuor de divinis
officiis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

assūptū significat · q̄d ante q̄m transiret ad altare crucis · aliq̄ tp̄e q̄ opertū
erat · ⁊ aliq̄ nudū · Primeuo tp̄e q̄ opertū erat · q̄ndo ita fugit in egiptū regē
herodē q̄si n̄ esset rex regū · ⁊ dn̄s dn̄anciū · Quando ita postat' ē ad templū q̄si
n̄ esset omp̄s · Quando ita regredientib' parentib' abiit ī ihr̄lm requisit' ē int' cognatos
⁊ notos · q̄ndo n̄ esset ubiq; · Q̄ndo ita inuent' ē int' t̄plo sedens in medio doctoꝝ
atq; audiens & int'rogans · q̄si n̄ esset fons sapiencie · Q̄ndo ita subditus ē paren
tib' · q̄si n̄ esset auctor parentū · In istis omib' q̄ opt' latebat · Opertū erat sindon
alba · p q̄m n̄ incongrue possum' intelligere mundissimā sp̄ualit' c̄uersacionē eius
q̄ indut' fuit ab inicio · Nud' erat · p' q̄m cep' miracula facere que ultra hominū
opera erant · Vnde nichodem' · nemo potest hec signa facere que tu facis · n̄i fuerit dn̄s
cū eo · Simulq; p̄dicare ⁊ edm̄ se demonstrare · ut inq͗d · Ego ⁊ pat' unū sum' · Nisi in
telligere potius h' dictū esse d̄ diuina natura n̄ diceret · Tu es xp̄s filii di uiui · At p'
q̄m transiuit ad altare crucis · id ē ad imolacionē · q̄si ad c̄secracionē ep̄i · ipse ē ē sum̄'
pontifex q̄ se ipsū obtulit dō patri · aliq̄ pas(ce)te tp̄is nudū corp' suū d̄monstrauit ·
Q ue pars ad memoriā reducit' p ampulle nuditatē · q̄m ep̄s ⁊ diachoni salutant · Thomas
q̄ misit digitos suos in fixurā clauoꝝ ⁊ man' in lat' ⁊ dix' · Dn̄s m̄s ⁊ d̄s m̄s · nudū salutauit
corp' xp̄i · Nuditate ei' · dicim' manifestacionē p̄sencie corporalis · Simult' q̄ mandu
cauer' ⁊ biber' cū illo · p' q̄m resurrex a mortuis · At p' q̄m salutata ē a pontifice ⁊ mi
nistris altaris · ampulla q̄ operit' ita ne minime nuda uideat' · Quo op̄ta tam apto sa
lutat' ampulla · Xp̄c nēpe p' q̄m p̄senciā suā eē secdm suā disposicionē pbuit · q̄s uoluit
testes sue resurrectionis · ascēdit in celū · ⁊ inuisibilis hoīb' factus ē ut ipse testatur ·
E xiui a patre ⁊ ueni in mundū · it'ꝝ relinq̄ mundū uado ad patrē · Q͗d est apte dice
re · Visibilis apparuit hoīb' rediens ad patrē inuisibilis ero · Cū ergo p̄senciā ei' corpo
ralē n̄ uideam' · tam̄ uenerando eā cotidie cruce ipsi salutam' · ✠ Quia te tigi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

m⁹· ad dilucidandū deracione olei· n̄ placet dicere quare si dn̄s dederit amittim⁹
gl̄a patri 7 filio 7 sp̄ui sc̄o· Triduo iacuit dn̄s in sepulcro· sc̄dm eugl̄m q̄d dicit· Sic fuit
yonas in uentre ceti trib⁹· dieb⁹ 7 trib⁹· noctib⁹· sic erit fili⁹ hom̄is in corde terre trib⁹· dieb⁹· et
trib⁹· noctib⁹· Vt ita augustin⁹· in libro p̄mo questionū euglior̄· Sexte ferie diei par
tē q̄ sepult⁹ ē cū p̄terita nocte· p̄ nocte 7 die accipiens· hoc ē p̄ toto die· Sabbati noc
te 7 die· nocte dn̄ica cū eodē die illucescente· A parte accipiendo partē p̄ toto· habes
triduū 7 tres noctes· ✠ Triduanā sepulturā ei⁹ ad memoriā reducim⁹· q̄m n̄ recolim⁹ cele
brando n̄ ad clarū cū vi· fer̄a· et vii· etiā v· Dn̄ica 7 nox in magna gl̄a celebrat̄· ut liquet
omib⁹ q̄ morē n̄re ecclē tenēt· Vnde augustin⁹· ex sermone ad p̄p̄lm in uigiliis pasce· De
inde sabbi dies a sua nocte incipiens· finitus ē uespere incipientis noctis· que p̄tinet ad
initiū dn̄ici diei· q̄m eā dn̄s sua resurrectionis gl̄a consecrauit· Illi⁹ itaq· noctis ad initiū
dn̄ici diei p̄tinentis· nc̄ istā sollēpnitatē memoriā celebram⁹· ✠ Si iuxta augustinū
gl̄a fuit resurrectio· nempe mors 7 sepultura humiliatio ei⁹ ē· Sic exinaniuit iuxta
ap̄lm cū formā serui accepit· q̄nto magis cū fact⁹ ē patri obediens usq· ad mortē· mortē
autē crucis· Per tres continuos dies· id ē v fer̄a· 7 vi fer̄a· 7 septimaq· triduanā sepulturā
ei⁹ celebram⁹· ac p̄ hoc ut cōpaginem⁹ humilitati sepulture ei⁹· amittim⁹ [illegible]
sa n̄ra· id ē gl̄a patri· 7 campana signa· siue alia que cōgruenti⁹ tractabunt̄· cū ad
dilucidandū ea p̄uentū fuerit· ✠ Panis celestis id ē corp⁹ dn̄i· reseruat̄ a fer̄a· v· in
in parasceuen sc̄dm augustinū ad ianuariū· Sunt q̄ cotidie eucharistiā uolunt
sumere· Valet etiā in q̄d ad hac similitudinē· q̄d in p̄mo p̄p̄lo unicuiq· fidelium
manna sc̄dm p̄p̄riā uoluntatē in hore sapiebat· sic uni⁹ cuiq· in hore x̄piano [illegible]
gramtū illud· q̄ saluat⁹ subiugat⁹ ē mund⁹· Nā et ille honorando n̄ [illegible]
sumere· 7 ille honorando n̄ audet ullo die p̄termittere· Id ē tēp̄tū [illegible]
iste· sic manna fastidiū· ✠ In parasceue· n̄ fiet corp⁹ dn̄i· Necesse ē ut [illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uoluntas communicandi · habeat sacrificium ex priori die · De intransitu ad cenam
quae cena domini uocatur · Unde ysidorus · Cena domini dicta est eo quod in eo die saluator pasca
cum discipulis suis fecit · Qualiter autem illud sanctum est [illegible] celebratum sit · iohannes euangelista narrat ·
cena facta inquiens cum diabolus iam se immisisset in corde ut traderet eum iudas symonis scari
othis · sciens quia omnia dedit ei pater in manus · et quia a deo exiuit et ad deum uadit · surgit a cena
et ponit uestimenta sua · et cum accepisset linteum precinxit se · Deinde mittit aquam in peluim · et
cepit lauare pedes discipulorum · et extergere linteo quo erat precinctus · Et post pauca · Postquam ergo
lauit pedes eorum et accepit uestimenta sua · cum recubuisset iterum dixit eis · Scitis quid fecerim
uobis · Et item augustinus in eodem · Non ita quae debemus intelligere ueluti iam con
sumptam atque transactam · Adhuc enim cenabatur cum dominus surrexit · et lauit pedes discipulorum ·
nam postea recubuit · et buccellam suo traditori postea dedit · Itaque non dum cena finita
[illegible] dum adhuc panis in mensa esset · Cena ergo facta · dictum est iam parata · et ad [illegible]
[illegible] usque perducta · Ubi quidam fratres religiosi ea die primo aliquid sumere debent · et postea
la[illegible] pedes peregrinorum · et sic transire ad mensam dominicam · exemplo eo die lauamus
[illegible] pedes fratrum · sed et etiam pauimenta ecclesiae · Quamuis ornatum possit congruere laua
cro[illegible] paschalis festiuitatis · tamen non deest aliquid misticum in eo · Parietes domus uocabulum
habent ecclesiae · quae est tamen ecclesia · Non ipsi ecclesia · Quod possumus cognoscere ex interpretatione
ecclesiae · Legimus bedam supplicantem · Cuius lingua discernitur · quid inter synagogam et ecclesiam sit ·
[illegible] interpretationem eorum · Uerum distet uel quid inter [illegible] synagogam quae congregatio
[illegible] ecclesiam quae est uocatio interpretatur · [illegible] instrumenti [illegible] utroque uocabulo · Nouum
autem tantum ecclesia nuncupatur · quia [illegible] pecora unanimitate quaeque res congregari
[illegible] possunt · Conuocari autem non nisi ratione utentia possunt · Ac per hoc quia ecclesia
conuocatio dicitur · homines sunt ecclesia · non parietes domus · Qui tamen propterea sanctificantur [illegible]
[illegible] aduentum domini et sanctorum angelorum · et homines in ea introeuntes ab omni strepitu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qo · & scurrilitate · etiã & inutili cogitatione norunt se pibere · Audiat quittam
ecctam · qđ audiuit moyses quãdo uoluit uisere rubrũ ardentẽ · Et dñs Ne appro
pies inqđ huc · Solue calciamtũ de pedib; tuis · Locus enĩ in q̃ stas · t̃ra scã est · Et itẽrũ
angls ad yosue · Solue inqt calciamtũ de pedib; tuis · Locus ẽ in q̃ stas scs est ·
C alciamta · ẽ nostris animalib; fiunt · Mortuũ animal est adam · de q̃ nos mortẽ tra
ximus · Videamus si aliq̃ in mens nr̃a calciata sit · morte illi · Nisi ẽ ille fier& mortalis ·
ñ haberem; necessitatẽ dormiendi · Ñ domoȝ edificandoȝ · ñ necessitatẽ agricultu
re · ñ esuriron · ñ sitirem; · ñ bella eponerem; · qñ uniuq; satis e& di imaginẽ sibi
reseruare · & gaudere unione fraternitatis · Vt etiã taceã de aptis peccatis · qñdo
uita hec mens studi& · calciata ẽ pellib; mortui animalis · Intrantes nos ad scã loca ubi
dñs & angli sci · sempẽ exuam; nos his calciamtis · & cogitem; de cõusatione angloȝ · ubi
ẽ reqes sine somno · ubi dom; gr̃a ptectionis di · ubi op; sine labore · ubi sacietas sine
esurie · ubi pax ppetua sine bello · Lauamtũ ecctẽ · ad uitores magistroȝ significant ·
L auatio dom; que nuncupatiue eccta dr̃ · signũ ẽ laudationis pedũ frm · Lau...
pedũ frm · signũ ẽ remissionis peccatoȝ · siue qñdo a dño reuestunt · siue inuicẽ
a nob ipsis · Augustin; de eo in iohm · Dñs dic · Veritas loqt · qđ op; habeat pedes
lauare · etiã ille q̃ lotus ẽ · Quid frs mi qđ putatis · nisi q̃ homo in scõ quidem bap
tismo tot; abluit · ñ pt̃ pedes · s& tot; omnino · Verũtamẽ cũ in reb; humanis postea ui
uit · utiq; t̃ra calcat · Ipsi ẽ ... humani affect; · sine qb; in hac mortalitate ñ ui
uit · q̃si pedes sunt · ubi ex humanis reb; afficim; · Et sic afficim; · qđ si dixerim; q̃ peccatũ
ñ habem; · nos ipsi decipim; · & ueritas in nob ñ ẽ · Cotidie g̃ pedes lauat nob · q̃ int pel
lat p nob · Et cotidie op; habere ut pedes lauem; · id ẽ ut uias spũaliũ gressuũ
dirigam; · In ipsa oratione dñica hoc ẽ fitem; · cũ dicim; · Dimitte nob debita
nr̃a · sic & nos dimittim; debitorib; nr̃is · In ipsa die penitentes ad remissionẽ

peccatorum redeunt. iuxta decretalia innocentii pape. qui dicit. De penitentibus autem
qui sive ex gravioribus commissis sive ex levioribus penitenciam gerunt. si non intervenerit ulla
egritudo. quinta feria ante pascha eis remittendum romane ecclesie consuetudo demonstrat.
Innocentius tempore precessit. Iheronimus modum inepta ad oceanum de morte fabiole penitentiam (cuius idem)
laudat de adulterio commisso dicens. Quid ego in abolita vanitatis memoria querens excusare
culpam cuius penitenciam ipsa confessa est. Quis hoc crederet. ut post mortem secundi viri in semet
reversa. quo tempore solent vidue neglegentes iugo servitutis excusso agere se liberius. adire
balnea. volitare per plateas. vultus circumferre meretricios. saccum indueret. errorem
publice fateretur. et tota urbe expectante romana. ante diem pasche in basilica quondam
laterani qui cesariano truncatus est gladio. staret in ordine penitentium. episcopis et presbiteris
omni populo collacrimanti sparso crine. ora lurida. squalidas manus. sordida colla summitteret. Que peccata fletus iste non purgaret. quas inveteratas maculas hec lamenta non ablueret.
Ut istis omnibus cognoscimus. valde presentem diem consecratum esse remissioni peccatorum. Non enim
putamus presentia quantum fieri fortuitu hec accidere. Nos scioli. interim dicamus. quid nobis in
[illegible] rationis habere. quod in ipso die voluit dominus pedes lavare. cuius exemplo nos pedes
et cetera lavamus. Que lavacio remissionem peccatorum significat. Qua propter et penitentes eadem die ad manus sacerdotum recurrunt. Et cur eadem die oleum consecratur. Dominus noster
quinta etate venit in mundum. sextam consecravit suo adventu. De quo gregorius in libro de
edificatione templi. Que quasi in fine sinagoge venit. et ante initium ecclesie quam ex gentibus
collegit. + Si primo videamus qualis esset quinta etas. postea intelligere poterimus sicut
dominus invenisset. Dicit de ea dominus beda. Quinta die pisces avesque aquis educte.
post pauca. Successit vespera. quando imminente iam salvatoris adventu. gens iudea
propter scelerum magnitudinem romanis tributaria facta. et insuper alienis est regibus pressa.
Tunc in eo dicit. id est de temporibus. Quinta quasi senilis etas. a transmigratione babilonis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

usque in adventum domini salvatoris. Et paulo post. Inquit ut gravi senectute fessa
malis crebrioribus plebs hebrea quassatur. Quomodo quassata sit ysayas tangit.
Calamum quassatum non conteret et linum fumigans non extinguet. Quod ita gregorius in mo
ralibus. Quid enim calami nomine nisi iudaici populi temporale regnum denunciatur? nitens quidem
exterius sed interius vacuum. Et qui in eodem populo gerebatur iam regale defecerat et regnum
eius alienigena possidebat. Apte hic idem regnum quassatum calamum vocat. Quid vero
per linum nisi eius sacerdotium exprimitur, qui lineis numerum vestibus utebatur? Quod qui in adventu
domini claritatis ardorem perdidit, quasi amisso iam igne fidei non ardens sed fumigans fuit.
Incarnatus autem dominus calamum quassatum non confregit et linum fumigans non extinxit. Qui iudeorum reg
num quod pene destructum iam fuerat, et quod sacerdotium quod ignem fidei non tenebat, non pote
state iudicii perculit sed cum pacientie longanimitate toleravit. Audiamus
quassacionem quinte etatis quam dominus invenit. Audiamus restauracionem quam dominus sexta etate
suo adventu reparavit. Quare dicitur venisse et ad nos in fine quinte etatis. In fine quinte ferie
hodierne festivitatis demonstrat, in qua et legem finivit. Quod et in posterioribus scribem(us)
domino volente. Nunc dicendum est de eis que secum adduxit. Scribit danihel. Septuaginta
ebdomade abbreviate sunt super populum tuum et super urbem sanctam tuam ut consumatur prevaricacio
et finem accipiat peccatum et deleatur iniquitas et adducatur iusticia sempiterna et imple
atur visio et prophetia et unguatur sanctus sanctorum. Unde beda in libro de temporibus. Nulli dubium quin hec
verba christi incarnacionem designent, qui tulit peccata mundi, legem et prophetas implevit. Unctus
est oleo leticie pre participibus tuis. De qua unctione dicit ysayas. Spiritus domini super me, propter quod
unxit me evangelizare pauperibus misit me. Predicare captivis remissionem et ce(cis)
visum. Unde iheronimus in eodem ysaya. Quando autem consortes nominantur, natura(m) car(nis)
intellige, quia deus consortes substancie sue non habet. Et completa est unccio spiritalis, non ea quam hu
mani corporis ut fuit in sacerdotibus iudeorum. Idcirco pre consortibus, idest ceteris sanctis, unctus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

4

ee memoratur. Que unctio illo expleta est tempore. quando baptizatus est in iordane. et spiritus in specie columbe descendit super eum. et mansit in illo. Vel secundum uerba recedentia propterea uenit. ut eos ostes faceret regni sui. Hec unctio est sicut quinta feria qua ipse uenit ad nos

quinta etate mundi. Sed dilatatur est quidam modus unctionis a natiuitate secundum ysayam. ac perungitur in specie columbe usque ad babtismum. quoniam usa ab inicio ex quo cepit homo fieri creatur unctio

non enim nisi spiritualem manere. non discrepat a ratione quod quinta feria consecratur oleum unctio

seruatur usque ad baptismum nostrum. Quem modum ambrosius manifestat in libro super lucham.

Rogabo inquid patrem. et alium paraclitum dabit uobis ut uobiscum sit in eternum spiritum ueritatis quem hic

mundus non potest accipere. quia non uidet eum nec cognoscit eum. Merito ergo se in corpore demonstra

uit. quoniam in diuinitatis substancia non uidetur. Vidimus spiritum. sed in specie corporali. Vel homo

xpistus ihesus postquam cepit esse homo semper fuit deus. cum per incrementa membrorum non credimus

aucta esse karismatum dona. Vnde ieronimus in ysaia. Noscamus infanciam humani corpo

ris. diuine non preiudicasse sapiencie. Et item. Super hunc ergo florem qui de trunca radice iesse per mariam

uirginem repente consurget. requiescet spiritus domini. quia in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinita

tis habitare corporaliter. neque quoniam per partes ut ceteri sancti. Et beda in lucham. Notanda

distinctio uerborum quia dominus ihesus xpistus in eo quod puer erat. id est habitum humane fragilitatis in

duerat. crescere et confortari habebat. In eo uero quod etiam uerbum dei et deus eternus erat. nec con

fortari indigebat. nec habebat augeri. Vnde rectissime plenus sapientia perhibetur. et gratia

S apientia quidem. quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Gratia autem. quia

eidem mediatori dei et hominum homini xpisto. magna gratia donata est. ut ex quo homo fieri cepis

set. perfectus esset et deus. Simile est quod iohannes scribit eum plenum gratia et ueritate. eandem ipsam

diuinitatis excellentiam. quoniam sapi entie nomine commendans. Et item eiusdem in ac

tibus apostolorum. Vnctus est ergo ihesus. non oleo uisibili sed dono gratie dei quod uisibili signatur unguen

to. quo baptizatos ungit ecclesia. Nec tamen tunc unctus est spiritu sancto. quando super eum babtizatum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tur columba descendit. Te enim corpus suum. id est ecclesiam suam per figurare dignatus est.
in quo precipue baptizati accipiunt spiritum sanctum. Sed ista mistica et invisibili unctione
tunc intelligendus est unctus. quando verbum dei caro. id est quando humana natura sine ullis
precedentibus bonorum operum meritis deo verbo est in utero virginis copulata. ita ut
cum illo fieret una persona. Ob hoc eum est item natum de spiritu sancto et maria virgine. Ipse venit
tollere peccata mundi. ut memoratur propheta. Dimittere est fractos in remissionem.
✠ Ipsa die finitur lex veteris testamenti. quod manifestat ex auctoritate scripturarum.
idem in lucha. Moyse quippe mortuo. Iosue dux ordinatur. qui lege tradicionibus
phariseorum corrupta; Christus incarnatur. Iosue trans iordanem manna pascit et pascitur.
quia dominus usque ad tempus sui baptismatis cerimonias legis et ipse servat. et a cunctis serva
re desiderat. Transducta plebe iordanem iosue petra cir[…]cumcidit. qui bap
tismi gratia celebrata salvator etiam cogitacionum quod lex nequiverat illecebras.
fidei se veritate precidit. Et tres et semis annos quasi solito manna nutritur. sacra
menta legis quoniam vis ad celestia promissa paulatim provocans observare non cessat.
donec prefixo desideratum pascha cum discipulis manducans. ita demum mane illucescen
te. mundissima sui corporis et sanguinis misteria in crucis altare consecrata.
quasi animam tunc redempcionis. imbuendis fidelibus afferat. Et reliqua. Et accepto ca
lice. gratias egit et dixit. Accipite et dividite inter vos. Sed hic calix adventus illud pas
cha cui finem desiderabat imponere pertinat. Quo accepto gratias egit. ob hoc nimirum quia ve
ra transitura. ventura erant omnia nova. ✠ Lex non solvebat peccata. sed puniebat. Christus in
quinta feria veteri legi finem dat. peccata absolvit. Id ipsum in prima oracione misse sonat
sacerdos dicendo. Ita nobis ablato vetustatis erro[…]re. resurrectionis sue gratiam largi
tur. ✠ Affert et oleum quo unguantur sui co[…] sortes. et quibus dicit petrus. Vos estis genus
electum. regale sacerdocium ✠ Restat adhuc unum in romano ordine ubi percipit. itaque

(c) 2006 Ministerio de Cultura

feria usque in sabbato sancto nuda sint altaria. Quod aliud non significat nisi fallor nisi fugam apostolorum. quam ipse dominus testatur in euangelio iohannis. Modo creditis. Ecce uenit hora et iam uenit. ut dispergamini unusquisque in propria. et me solum relinquatis. Quod augustinus in eodem tractatu tractat. Tunc ita perturbamini. ut etiam quod modo creditis relinquatis. Item Altare christum significat. ut beda narrat in libro de tabernaculo ita dicens. Aureum uero altare. ipsum dominum significat. qui miro atque ineffabili ordine ita carnem ueram traxit ex adam. ut a peccato carnis adque ueracitate esset immunis. Uerum quidem altare utrumque ex uno eodemque genere lignis factum. sed non utrumque erat auro coopertum. sed et in illo altare nil carnale offerebatur uerum aromata tantum adolebantur. quod dominus per se sine lacrimas effundens. non pro suis erratibus quia nulli erant. sed pro nostra hoc salute faciebat. Sicut archa intra uelum posita hominem deum sedentem ad dexteram magestatis in excelsis significat. ita altare extra uelum quidem sed prope introitum eius positum eundem mediatorem dei et hominum potest figuraliter exprimere. Item Uestimenta altaris christi sancti sunt. De quibus dictum est relicto eo omnes fugerunt.

XVIII. De septima uarietate parasceuen.

Septima uarietas est in sexta feria. quam parasceuen uocamus. Parasceue ut beda preparatio interpretatur. Quo nomine iudei qui inter grecos conuersabantur sextam sabbati. que nunc a nobis sexta feria uocatur appellabant. quod eo uidelicet die. que in sabbato fuerint necessaria preparent. iuxta quod de manna quondam erat preceptum. Sexta autem die colligetis duplum. et cetera. Quia uero inter romanos uitam ducunt iudei. usitatius eum latine cenam puram cognominant. Item hec sexta feria. sexte ferie prime creationis. et sexte etati huius mundi coaptatur. De sexta feria prime creationis. dictum est supra in libro de temporibus. Sexta die terra suis animantibus impletur. et homo primus ad imaginem dei creatur. moxque ex eius latere dormientis sumpta costa. femina fabricatur. Ceterum de sexta etate. Sexta etate preconantibus prophetis. filius dei in carne quoque hominem ad immaginem dei recrearet apparuit. qui dormiens in cruce. sanguinem et aquam de latere unde sibi ecclesiam consecraret emanauit. Item Eadem die legitur lectio libri exodi. in qua agnus qui die [illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad immolandū instituit · imolat᷑ · Dic lectio · Decima die mensis huius · tollat unus
quisq; agnū p familias ⁊ domꝰ suas · De q̄ in posterioribꝰ · Et seruabitis eū usq; ad quartā
decimā diē mensis huius · Immolabitq; eū uniuersa multitudo filioꝝ isrl̄ ad uesperum ·
D nr̄ ē agnus · q̄ incipiente q̄rta decima luna tradit᷑ ē · et cruce ascēdit parasceue ·
S equit᷑ respons… cū quatuor uersibꝰ · Nulli ē dubiū quin xp̄s homo · ex IIII elementis cōsisteret · Na… ē hominū · ut ex terra · ⁊ aq̄ · ⁊ aere · ⁊ igne · cōsistat · Q̄n do
naturā hominis assūpsit · hec quatuor elemēta assūpsit · Illa pendebant in cruce · in
t medios duos latrones · Vnde unus uersus · In medio duoꝝ animaliū cognosceris ·
G dicit ieronim in abbacuch · Porro simplex int̄ptacio ⁊ opinio uulgi de saluatore intel
lig · q̄d int̄ II latrones crucifix agnit᷑ sit · Et q̄m unus de eadem re sit et alt᷑ sens · tam
q̄ h officiū constituit · illud intellex q̄d beatꝰ ieronim refulit ex uulgi opinione
duoꝝ latronū · Oratio sequens memorat · et de iuda scariot · sui penā refessionis sue
latro p̄miū sūpsit · Duo genera s̄ afflictoꝝ · Unū n̄ p̄dest facientibꝰ · q̄ n colliguntur
p penas · in q̄ genere s̄ iudas · ⁊ latro n̄ cū sus · Alterū p̄dest his q̄ fructuose penitet ·
q̄ꝝ tipū alt᷑ latro portat · Venerabilis q̄dem ex cōfessione · hi q̄ n corrigunt᷑ ex afflictione ad corp̄ p̄tine iude p̄ditoris · ⁊ latronis impii · Qui corrigunt᷑ ad latronis qui
meruit audire · hodie mecū eris in paradiso · Sequit᷑ lectio osee · Et Ante q̄m dicam de hac
lectione · dicēdū ē q̄r ad dat᷑ —— in quarta fēria · q̄n do ē silū iudeoꝝ de morte dn̄i
ad memoriā reduximꝰ · mortē n̄rā duplā manifestauim · p q̄ uenerat xp̄s pati · Tam
suā passionē seruauit usq; in sextā fēriā · q̄ die p̄mꝰ parens n̄r ēdit ē · Hodierna die · i
est in parasceue · ad memoriā reducimꝰ suā passionē ⁊ n̄ram imitacionē · De q̄ dicit
petrus · Xp̄s passꝰ est p̄ nob uob relinquens exemplū ut sequamini uestigia ei · Id ipsū ——
apertius possumꝰ memorari ex lectione que legit᷑ eadē die · Dic II · Erit autē agnꝰ absque
macula masculus anniculus iuxta q̄m ritu tolletis et edum · ⁊ seruabitis eū usque

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad quartam decimam diem mensis huius. Agnus iste absque macula: Xpi corpus significat
immaculatum. Hedus: corpus suum quod nos sumus. qui peccatores sumus. Utrumque animal
memoratur in religione phase. Sic et scriptura dixi(mus). Pascha nostrum immolatus
est Xps. Nam nostrum pascha sicut diximus in immolacione Xpi est. id est transitum in mortacionem in
mortificacione viciorum. et si necesse fuerit in effusione omnium per [illegible] etiam et ipsius
anime. et sic transeundum ad patrem. Lectio sequens osee dicit. Venite [illegible] ad dominum quia ipse
cepit et sanabit nos. percutiet et curabit nos. Vivificabit nos post duos dies. in die tercia suscitabit
nos et vivemus in conspectu eius. Et sic ieronimus in eodem osee. Percutit quod dominus et curat
nos. qui quem diligit corripit et castigat omnem filium quem recipit. Et non sol[illegible] sed et vi
vificat post dies duos. et die tercia resurgens ab inferis. omnium hominum secum suscitat genus
C cumque percussos curaverit et curatos vivificaverit. et vivificatos suscitaverit. et
vivemus in conspectu eius qui illo absente mortui iacebamus. In ista resurrectione de
monstratur utilitas resurrectionis nostre. quia si compatimur. et conregnabimus. Sequitur tractatus
qui habitat in adiutorio altissimi. Expositor augustinus psalmi presentis. in prephatione
eius monstrat. quam congruenter per presentem psalmum imitari debeamus passionem Xpi. In quo imitaturi
imitaturi sumus dies Xpi. Numquid in ea magnificentia qua dominus erat in carne. aut ad hoc nos
exortatur. aut hoc a nobis exigit ut talia miracula qualia fecit ipse faciamus. Et paulo post.
n omnibus tamen dicit. Non eris discipulus meus nisi ambulaveris super mare. aut nisi suscitaveris mortuum
quatriduanum. aut nisi oculos ceci nati apperueris. Et paulo post. Discite a me quia mitis
sum et humilis corde. Et factum est propter te. hoc in eo debes attendere ut imiteris. Et
que ipse fecit. et antequam esset homo. Sed quod te hortatur. ut
paulo post. Nec ad ipsa quod miracula hortatur. ut imiteris. quod non posset nisi factus homo.
T olerare enim passiones numquid posset non homo. Mori et crucifigi et humiliari non posset non homo.
s Ergo et tu molestias huius seculi pateris. quas facit diabolus. sive aperte per homines. sive occulte
sicut in iob. si fortassis toleras. habitabis in adiutorio altissimi. sicut dicit iste psalmus.

BIBLIOTECA ...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

+ Longus ē iste tract⁹. q̄ q̄d nob̄ p̄missū ē in lectione osee. ubi dic̄ post duos dies suscitabit
nos. in die t̄tia resurrexerit. in spe debem⁹ tenere. ñ in re. Unde gregori⁹ in libro
de edificatione t̄pli. Hinc ē q̄d p̄pha aliis p̄ resurrectionē dñi humanū gen⁹.
uidit in fine suscitari. d̄q̄ osee ait. Uiuificabit nos p⁹ duos dies. in die t̄tia suscita
bit nos. 7 uiuem⁹ in cospectu ei⁹. Ipsa resurrectio. in fine tract⁹ memorat̄. Longitu
dine dier̄ replebo eū. 7 ostendā illi salutare meū. Unde augustin⁹ in eode psalmo.
Que t quid est longitudine dierū. Uita ęt̄na. frs. nolite putare longitudine
dier̄ dici. sic dies estatis s̄. dies maiores. Tales dies nob̄ h̄t dare. Longitudo illa est
que ñ h̄t finē. et̄na uita que nob̄ p̄mitt̄. & paulo p⁹. & ostendā illi. salutare meū.
Nech frs breuit̄ p̄tereundū ē. 7 ostendā illi salutare meū. Hoc dix̄. ostēdā illi ipsū
xp̄m. & paulo p⁹. f fide adhuc uiuim⁹ & ñ p̄ speciē. Quādo erit species. Quādo eū
uidebim⁹ facie ad faciē. Q̄d dic̄ ap̄ts. q̄d n̄b p̄mittit ds̄ in magno p̄mio. O men labo
rem tuū q̄cq̄d laboras ad h̄ laboras ut uideas. & p⁹ pauca. Ipse q̄ humilis uis ē. ipse
uidebit magn⁹. 7 lauabit nos. + Deinde sc̄a passio. leua uelut in ipsa cruce xp̄m ui
dem⁹. + Refert roman⁹ libellus. q̄d p⁹ ea agendū sit dic̄. Statim duo diachoni nudāt
altare sindone que prius fuerat sub eugto posita. in modū furātis. Altare ut heri di
xim⁹. dnm̄ n̄rm significat. in q̄ n̄ras oblaciones patri offerim⁹. Uestimēta. aptos 7 oms̄
scōs. Cōgruū ē # ut subt⁹ eugtm aliq̄d iaceat. p̄p̄t honestatē. Q̄d sublato rapit̄
q̄d subiectū fuit. q̄ dedito xp̄o int̄ man⁹ iniq̄r. apti more furū fugier̄. & latuer̄.
Qd # significat altare h̄ & eugtm. potest in hac sindone intelligi specialit̄ iohes. q̄ p̄se
uerauit cū dño usq; ad crucē. q̄ 7 audiuit ecce mat̄ tua. 7 postea p̄p̄t metū iudeor̄
se occultauit more furū. Post hec celebrant̄ oraciones. Hic # dicēdum ē ex decre
talib⁹ innocētii papę. quare missa ñ cātet̄ in vi fr̄a. & in vii ma. Nā utiq; inq̄t cōstat
aptos biduo isto in tristicia & in merore fuisse. 7 p̄p̄t metū iudeor̄ se occuluisse. q̄d

(c) 2006 Ministerio de Cultura

itaque non dubium est · Intantum eos ieiunasse biduo memoratur · ut tradicio ecclesie habeat isto
biduo sacramenta penitus non celebrari · Orationes tantum leguntur; hic reddendum quod iiii fra·
premisimus · dicto augustino · Fratribus iterum ad memoriam reduco · quando persequebatur ab inimicis · ut
semper retentam ad orationem · Unde ita memorat David per statum scitum · Pro eo ut diligerent me de
trahebant mihi cum dixisset · qui ait · Ego autem orabam · Non quidem dixit quid orabat · Sed quod melius
intelligimus · quomodo per se ipsis · Crucifixo convicio maxime detrahebant · quando velut hominum quem
quasi vicerant · illudebant · De quibus in cruce ille dixit · Pater ignosce illis · qui nesciunt quid faciunt · Et pau
lo post · Nobis utile erit quod patientie prebet exemplum · quoniam si suos inimicos sine dilatione perdendo
ad hoc nos edificaret · ut impatientes festinaremus · Et his quos malos patimur vindicari cum scriptum
sit · Melior est patiens · quam fortis · Docemur ergo nos divina eloquia domini eo exemplo cum audimus · Pro eo ut
diligerent me detrahebant mihi · ego autem orabam · Et quando aliquos sentimus · ingratos · non solum non red
dentes bona · sed insuper reddentes mala pro bonis · nos oremus · et ipsi quidem pro aliis vel sevientibus
et dolentibus · et in fide periclitantibus · Nos vero etiam pro nobis permittimus · ita animum nostrum deo miseran
te atque opitulante vincamus · quo ferimur ulciscendi cupiditate contrahat sive presentibus
sive absentibus nobis · De inde dixi patientiam recordamur · tamquam ipso excitato · sic factum
est cum dormiret in navi · qui perturbationem cordis nostri tempestatemque tranquillat · animo sedato
atque placato · Oremus etiam pro ipsis detractoribus nostris · ut securi dicamus · Dimitte nobis sicut et nos
dimittimus · Sed ille dimittebat · qui peccatum quod ei dimitteret itaque non habebat · Ammo
nicione firmissimi scuti ammoniti sumus · ut pro nobis oremus · ast pro periculis huius vite ·
et pro hereticis · et perfidisque iudeis hac et paganis · Omnes orationes genu flexionem
facimus · ut per hunc habitum corporis · mentis humilitatem ostendamus · excepto quando
oramus pro perfidis iudeis · Illi enim genu flectebant · non propter bonum sed malum operabantur · quia
illudendo hoc faciebant · Nos ad demonstrandum quod fugere debeamus · opera que si
mulando fiunt · vitamus genu flexionem in oratione pro iudeis · Similiter et a pacis osculo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et sessione scamnorum · sine salutatione nos abstinemus · Nec quod pacis osculum malum sit ubi ex caritate uera profertur · sed ut demonstret quam iniuriam passus sit Christus a suo proditore · et ut nos uitemus eandem iniuriam inferre · Et dico tale est · Locutione et opere debemus subditas mostrare uitandum esse malum iudeo · signo doloso Christus traditus est · Nec mirum si ea intermittamus · ut nostra distinguantur a iudaismo · cum sanctus Augustinus dicat · nostrum diem festum paschalem · ideo transire ad diutum · ut nostra festiuitas distinguatur a festiuitate iudeorum · Dic ei ad ianuarium · nam iudei tantum mense nouorum · ululam obseruant a XIIII · usque ad uicesimam primam · Sed quia illud eorum pascha quo passus est dominus ita occurrit · ut inter mortem eius et resurrectionem medius esset sabbati dies · addendum patres nostri censuerunt · ut nostra festiuitas a iudeorum festiuitate distingueret ·

Post hec monet libellus memorat · XIIII · DE ADORATIONE SCE CRUCIS ·

Ut preparetur crux ante altare · quam salutat et osculantur omnes · Crux ab initio ex quo dominus eam beauit sanguine suo · ab omnibus fidelibus uerbis et operibus glorificata est · Ex multis ergo glorificationibus quibus glorificata est · pauca pingam in presenti opere · Dic Iohes grisostomus in homelia de cruce et latrone ·

Crux est spes christianorum · Crux resurrectio mortuorum · Crux dux cecorum · Crux uia desperatorum · Crux baculus claudorum · Crux consolatio pauperum · Crux refrenacio diuitum · Crux destructio superborum · Crux male uiuentium pena · Crux aduersus demones triumphus · Crux conuictio diabli · Crux adulescentium pedagogus · Crux sustentacio inopum · Crux spes desperatorum · Crux nauigantium gubernator · Crux periclitancium portus · Crux obsessorum murus · Crux pater orphanorum · Crux defensor pupillorum · Crux consiliarius iustorum · Crux requies tribulatorum · Crux custos paruulorum · Crux caput uirorum · Crux finis senum · Crux lumen in tenebris sedencium · Crux regum magnificentia · Crux scutum perpetuum · Crux insensatorum sapientia · Crux libertas seruorum · Crux imperatorum phylosophia · Crux lex impiorum · Crux prophetarum preconatio · Crux annuntiacio apostolorum · Crux martyrum glatio · Crux monachorum abstinentia · Crux uirginum castitas · Crux gaudium sacerdotum · Crux ecclesie fundamentum · Crux orbis terre cautela · Crux templorum destructio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Crux ydolorum repulsio · Crux scandalum iudeorum · Crux perditio impiorum · Crux invalidorum virtus ·
Crux egrotancium medicus · Crux emundatio leprosorum · Crux paraliticorum regressio · Crux esurientium
panis · Crux sicientium fons · Crux nudorum protectio · ✝ Bene omnis hec glorificatio quam decorata est
sancta crux · precata est orationibus · patri per eugenium · Si quis ea voluerit scrutari que ibi est precatis et in te
referre ad presentem glorificacionem · inveniet ea in virtute sancte crucis · De qua et hieronimus
in tractatu epistole ad ephesios · Crux itaque christi non solum nobis · sed et angelis cunctisque in ce
lo virtutibus profuit · et aperuit sacramentum quod ante nesciebant · Et sedulius in carmine pascha
li · ne vero quis ignoret speciem crucis esse colendam · Que dominum portavit ovans · ratione pote
nti · Quattuor inde plagas quadrati colligit orbis · Splendidus auctoris de vertice fulget
eous · Occiduo sacre lambuntur sidere plante · Arcton dextra tenet · medium leva erigit axem ·
Cunctaque de membris vivit natura creantis · Et cruce complexus christus regit undique mundum ·
✝ De eo quod filius dei inclinavit se · ut visibilis appareret hominibus · Ita die qua crux deosculatur · humiliatus est
pro nobis patri usque ad mortem · mortem autem crucis · Sic huius nos imitatores debemus · nec non et
humilitatis oppositores esse · Unde prosternimur ante crucem · ut ipsa humilitas mentis per habitum
corporis demonstretur · Humilitatem mentis non possumus amplius monstrare quam ut totum corpus
ad terram prosternamus · Unde augustinus in psalmo xl · iiii · Ecce quis est ita humiliatur ut genua figat ·
adhuc habet quo humilietur · Qui quis autem sic humiliatur ut hereat in terra ventre · ultra quo humilietur
non habet · Sic prosternimur ante crucem · ut paula prostrata est · De qua in panegirico eius hieronimus dicit
in libello vite eius de domina paula · Prostrataque ante crucem · quasi pendentem dominum cerneret · Et ego
iacens ante crucem passionis christi pro me · conscriptum est in corde meo · Virtutem sancte crucis quam accepit
a deo filio adoro · creaturam nullam colendo ut dominum adoro · sed venerando ut apostolus inquit · Hono
re · invicem prevenientes · Omnis substancia que deus non est · creatura est · Et que creatura est ·
deus non est · Crux christi ante me posita · christum quasi pendentem mea mente teneo · Ipsa verba nostre
deprecationis · demonstrant quem adoremus · Dicimus enim · Crucem tuam adoramus domine · et sanctam re

(c) 2006 Ministerio de Cultura

surrectionem tuã laudam⁹ ⁊ glificam⁹. Hec n̄ s̄ uerba p̄catonis. s&ostentacionis ado
rande crucis. ⁊ glificande resurrectionis dn̄i. Et & in alio loco solem⁹ dicere. D̄s q̄ unige
niti filii tui dn̄i n̄ri ih̄u xp̄i p̄cioso sanguine humanũ gen⁹ redimere dignatus es.
concede p̄pici⁹. ut q̄ ad adorandã uiuificã cruce adueniūt. a peccatorum suorum nexib⁹ liberent.
p̄ Cuĩ q̄ d̄ p̄ corpori ipsũ adoro. P̄sternor corpore ante cruce. m̄te ante dm̄. Ueneror cruce
p̄ quã redēpt⁹ sũ. sed illũ d̄ p̄ cor qui redemit. De q̄ adoratione scriptũ ẽ in historia
tripertita libro p̄mo. Hoc enĩ signũ bellicũ int̄ alia p̄ciosiũ erat. eo q̄d imp̄rem p̄cedere
⁊ adorari illud a militib⁹ moris erat. Itẽ in eodem opere libro sc̄do. Audiui &ẽ xp̄ianũ
uirũ in palacio habentẽ miliciã medicorum. crudeli podagre passione d̄tentũ. ibi a do
lorib⁹ liberatũ. eiq̄ apparuisse sc̄am mirabilit̄ uisione. Cũ enĩ dudũ pagan⁹ ẽẽ& fact⁹
postea xp̄ian⁹. aliq̄t̄ter⁹ dogma sequebat̄. Loci ũ salutis causã ubi sacratissimã cruce
nolebat adorare. Hac& habenti sentenciã diuina uis⁹ apparẽs. signũ m̄strauit cru
cis q̄d erat positũ in altari ei⁹ ecc̄le. ⁊ ap̄te palã fec̄. q̄ ex q̄ crucifix⁹ ẽ xp̄s. omĩa que
ad utilitatẽ humani generis facta s̄ quolib& modo. nisi p̄ p̄t uirtute adorandi crucis
gesta n̄ erant neq̄ ab angelis sc̄is. neq̄ ab hoĩb⁹. Fuer̄ q̄dã q̄ uolebãt dicere. se uelle ean
dem cruce uenerari in q̄ dn̄s crucifix⁹ ẽ. Ut tanã in oĩb⁹ ecc̄lis haberet̄. p̄ ceteris merito
uenerarẽ. q̃m uis omis ecc̄la n̄ eã possit abere. tam n̄de ẽ eis uirt⁹ sc̄e crucis que ad simi
litudinẽ dn̄ice crucis facte s̄. Sic legit̄ in libro historie anglorũ de osualdo fideli rege
⁊ xp̄ianissimo. q̄ in periculo posit⁹. subito fec̄ cruce ⁊ fixit in t̄rã. eiq̄ adoratã ide p̄ea
t. dm̄ cont̄ illa. dedit uictoriã. Sic& scriptũ ẽ in memorato libro t̄cio. titulo sc̄do.
Ostendit aut̄ usq̄; hodie. ⁊ in magna ueneracione hab& locus ille. Ubi uenturi⁹ ad hãc
pugnã osuald. signũ sc̄e crucis erex̄. hac fl̄exis genib⁹ dm̄ deprcat⁹ ẽ. ut in tanta
rerũ necessitate suis cultorib⁹ celesti succurrer& auxilio. Deniq̄ fert̄ q̄ facta cito
opere cruce. hac fouea p̄parata in q̄ statui deber& ũr. ipse fid⁹ & feruens hac arri

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pueri hac fovee imposuerit · atque utraque manu erectam tenuerit · donec aggesto
a militibus pulvere terre figeretur · Et his facto · elata in altum voce cuncto exercitui precla
maverit · Flectamus omnes genua · et deum omnipotentem vivum ac verum in commune de
precemur · ut nos ab hoste superbo · ac feroce sua miseracione defendat · Scit enim ipse · quia
iuste pro salute gentis nostre bella suscepimus · Fecerunt omnes ut iusserat · et sic incipiente di
luculo in hostem progressi · iuxta meritum sue fidei victoria potiti sunt · In cuius loco oracionis
innumere virtutes sanitatum noscuntur esse patrate · ad indicium videlicet ac memoriam
fidei eius · Nam et usque hodie multi de ipso ligno sacro sancte crucis · astulas excide
re solent · Quas cum in aquas miserint · eisque languentes homines aut pecudes potaverint sive
asperserint · mox sanitati restituuntur · Et quoniam cetera domni bede accepimus · quare non et ista ac
cipiamus · In quibus narrantur virtutes domini monstrata per veneracionem sancte crucis · Si quis voluerit
dicere · non ita esse actum de ligno sancte crucis ut beda narrat · et si ei creditum non fuerit · poterit
multa patrimonia sanctarum scripturarum evellere quod absit · Et si quis voluerit succensere prorsus
factum · deo rebellis videtur esse · qui hanc virtutem prestitit ligno sancte crucis · ut non solum in presenti vic
toriam daret servo suo · sed etiam in presenti tempore virtutes exerceret per merita sancte crucis · ut
memoria eius esset in presenti opere · Quod si aliquis dixerit quare non adoras asinum qui in eo dominus sedebat · sive
cetera talia que dominus tetigit suo corpore · secundum parvitatem meam respondeo · Quia non lego
in auctoritate sanctorum patrum · miracula et sanitates ex his monstrari · sicut virtutes sancte cru
cis · Et neque me scio per illa redemptum · ut per sanctam crucem · Neque diaboli artes ita per illa dissipatas ·
ut per istam · Neque postes per illa inferni fractas · ut per istam · Neque animas iustorum per illa ductas in
paradisum · ut per istam · Et diabolus · et femina · et vir · et lignum scientie boni et mali · fuerunt mu
cro perdicionis nostre · Gracia · et virgo que peperit · et vir · et lignum · sunt in causa redempcio
nis nostre · Non asinus · non mulier · et morosa · non murus · non lapis · non puteus in quo samaritana hau
riebat aquam · et cetera talia · Sed non poterit nasci nisi profuisset et mori · Non enim frustra dixit apostolus ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

R egnauit mors ab adā usq· ad moysen etiā in eos q̄ n̄ peccauer̄· in similitudine p̄uaricationis
adę· q̄ ē forma futuri· Formā futuri adę· ita lego· Sic p̄m̄ adā causa fuit mortis· etiā
nob q̄ n̄ manducauim̄· de ligno uetito· ita xp̄s ē causa uitę ęt̄ne· Accessit diab̄s ad adā per
suā m̄ 7 occidit eū· Pulsauit 7 ad hostiū adę· q̄n̄ do suggessit eię· Aperuit hostiū eia·
7 p illā intrauit ad adā· q̄si suggestio p delectatione ad c̄sensū· Accessit gl̄a diā ad uirginē
mariā· 7 parauit sibi habitaculū in hoīe xp̄o· 7 reuix̄ humanū gen̄· qd̄ occisū erat in
adā in supbia diaboli· qui cep̄ regnare p mortē in adā· accessit ad hoīem xp̄m· 7 temptau
eū p eosdē adit̄· introeundi p q̄s temptauit p̄mū adā· 7 n̄ inuenit hostiū intrandi·
E xclusus ē foris· Itē̄m· adam accep legē ut n̄ manducaret de ligno scientię boni 7 mali· Si
obediret dn̄o in ea lege· p̄miū obedientię possideret uitā ęt̄nā· q̄m ipse [illegible] pdidit 7 nos
p illū· Lignū scientię boni 7 mali· scd̄m suā naturā n̄ habuit mortē in se· sed fuit in causa·
ut in eo pbaret obedientia parentis n̄ri· siue uindicaret inobedientia· Sic istud lignū fuit
in causa pbacionis· ita lignū uitę in causa sempit̄ne uitę· Hoc lignū attulit nob dn̄s n̄r
ih̄s xp̄s p lignū crucis· 7 ad adorandū 7 cotidie osculandū ponit̄ in medio ecclę n̄rę· 7 ut
q mortis debitores eram̄· p lignū scientię boni 7 mali· faceret nos uitę capaces p lignū scē cru
cis· Sic et lignū scientie boni 7 mali ex sua natura n̄ habuit mortē· ita lignū uicti nob
uitā sempit̄na ccedit̄ n̄ ex se h̄t hac uirtutē· s; ex illi· uirtute q̄si infirm̄· fuit ex nob·
7 uiuit ex uirtute dī· cui uirtuti nūquā 7 nusq̄m potest resisti· Sic et dō placuit gen̄·
humanū restaurare p eandē naturā p q̄m pdita erat· 7 p humanā· ita uirtutē obedi
entie que corrupta erat in adā ppt̄ esū ligni· p abstinentiā illi· q obediens fuit patri in
ligno crucis· Sic ēnī illa inobedientia p̄mi adā omib· offuit· ita ista obedientia omib·
respicientib· ad illā pdest· Itē̄m· adā inobedientię mucrone int̄fect· ē a ligno scientię
boni 7 mali· sed adā p palmā obedientię a cruce transiuit in uitā ęternā· 7 nos secum
dux· Deuenerat ade primo destinatū p lignū uitę ut feliciter uiueret si inobedientia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dni perseuerasset. hoc nobis non est tributum e per lignum quod xpistus obediens in mira ecclesia plantauit.

Unde non inmerito crux uiuifica uocatur. Ad a per licio per iiii or partes mundi dispersus erat adam saluatio quattuor partes mundi complendit statu corporis sui in ligno. Unde sedulius ut supra in paschali carmine. Quattuor inde plagas quadrati colligit orbis. et cetera.

Hanc sanctam crucem totus mundus hodie adorat et salutat. quia per eam redemptus est. Hanc fideles cotidie uenerantur et osculantur in medio ecclesie positam. deprecando illum cui potestas est uirtutem suam tribuere secundum suam uoluntatem. iuxta quod disposuit ante secula unicuique nature.

Post hoc DE PRESENTATIONE CORPORIS DOMINI IN ALTARI ET CALICIS CUM UINO NON CONSECRATO. LXV.

precipit ordo. ut presbiter afferat corpus domini quod pridie remansit et calicem cum uino non consecrato.

Potest in eo calice qui sumitur significari quinta intelligentia finis ueteris legis. que eadem die dominus designauit per calicem datum discipulis secundum lucham prius quam commendaret corpus suum. Quam uis simpliciter possit intueri uinum ideo non contineri. quia facilius labitur quam panis. Hec posita in altari dicit sacerdos orationem dominicam et sequencia eius usque per omnia secula seculorum. Hoc peracto assumit de sancto corpore et ponit in calice silencio. Quia ex dominus sit semper ubi eum non uidetur. quia non secuntur oscula circumstantium. Sanctificatur et uinum non consecratum per sanctificatum panem. Postea communicant omnes. LXVI. DE OCTAUA

Octaua uariatur a se sabbato sancto. Heri retulimus uarietatem que sit die sabbati ex decretalibus innocentii pape. hodie non celebrari missam. Quod tamen est operimus ex officio hodierno. quod totam noctem illustrat futuram. Oportet ut discamus ex prima consecratione cerei que dicit. Hec nox est in qua destructis uinculis mortis xpistus ab inferis uictor ascendit. Et iterum.

hec nox est. de qua scriptum est. Et nox ut dies illuminabitur. Uigilie agende sunt in nocte. ut ex auctoritate patrum recolimus. Dicit augustinus ex sermone ad populum in uigiliis pasce. Dicendum est cur tanta celebritate hodierna potissimum nocte uigilemus. Quod die tertia resurrexit dominus noster xpistus nullus ambigit xpistianus. hac autem nocte hoc factum esse sanctum euangelium testatur. Et paulo post. Illam noctem agimus uigilando qua dominus resurrexit. et illam uitam quam paulo ante dicebam.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

meditatam· ubi nec mors ulla nec somnus est· quoniam in sua carne non inchoauit· quoniam sic ex
citauit a mortuis ut non moriatur· nec mors ei ultra dominabitur· Ut ergo· Cui resurgenti pau
lo diutius uigilando concinimus· prestet ut cum illo sine fine uiuendo regnemus· Sed et si
forte his horis quibus nos ducimus· ista uigilia illius adhuc corpus in sepulchro erat nondumque
resurrexerat· nec sic uigilando sumus in egro quam ille dormiuit ut uigilemus· qui est mor
tuus ut uiueremus· Ieronimus· horam certam uigiliarum demonstrat· in commentariis mathei dicen
do· Traditio iudeorum est· xpistum media nocte uenturum in similitudine egypti temporis· quando
pascha celebratum est· et exterminator uenit· et dominus super tabernacula transiit· nam sanguine
agni postes nostrorum frontium consecrati sunt· Unde reor et traditionem apostolicam permansisse· ut
die uigiliarum pasche ante noctis dimidium populos dimittere non liceat· expectantes ad
uentum xpisti· et postquam illud tempus transierit· securitate presumpta· festum cunctis agere diem·

Romanus libellus narrat eadem die benedici **LXVII· De agnis de cera factis· benedictis·**
ceram oleo mixtam· indeque fieri agnos· eosque reseruari usque in octauis pasche· In octauis
uero post communionem dari populo ex his incensum adolendum in suffumigandum domibus suis· Enar
rat similiter nos facere debere de cereo consecrato· Cera namque xpisti humanitatem designat· ut
gregorius in omeliis· fauum quippe mellis in cera est· Mel uero in cera est· diuinitas in humanita
te· Agnus quem romani faciunt· agnum pro nobis factum immaculatum designat· Omnibus omnibus rebus xpistus ad me
moriam frequentius reducendus est· ut augustinus ad ianuarium· non ideo uigilant tamen putare debemus
stulti qui nolunt in melius commutari· adoranda esse ista luminaria· quia ducitur ex eis aliquando si
militudo ad diuina misteria figuranda· Ex omni enim creatura ducitur· Quando agnum de cera
uidemus· agnus qui prefigurat· in pascha imolatur· ad memoriam reducitur· Cui sancti gregorii oleum in
fudit· quando misteria paschalis agni reseruauit· **DE CEREO BENEDICENDO· LXVIII·**

Romanus ita agentibus· non preceptum est a papa zosimo benedicere cereum· Ut diximus· cera
humanitatem xpisti designat· In humanitate significationis uult habere cereus iste· cum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

luna ignis que illuminabat populum israel in nocte. Unde dicitur in consecratione cerei. Hec igitur
nox est. que peccatorum tenebras columne illuminatione purgavit. Et paulo post. Sed iam
columne huius preconia novimus. quam in honore dei rutilans ignis accendit. Columna illa
xpm figurabat. de qua dicit hieronimus in libro mansionum. Moverunt autem castra de
ramesse primo mense. quintadecima die mensis primi. Altera die post pascha egressi sunt filii
israel in manu excelsa. Et paulo post. In mense primo quando hiems preteriit et habitus sibi. quando
veris exordium est. quando terra parturit. quando cuncta renovantur. in xv. die mensis primi
in festivitate pasche. pleno mensis lumine. post esum agni inmaculati. Et iterum. Et proficiscentes
filii israel de ramesse. castrametati sunt in socoth. Et post pauca. Et profectique de socoth. castra
metati sunt in ethan. que est in extremo solitudinis. Tercia mansio offertur post tabernacula.
in qua primum videtur dominus nocte in columna ignis. vel per diem in columna nubis. ut precedat populum. et
dux itineris fiat. Ethan. nobiscum sonat fortitudo atque perfectio. Et iterum. Si paremus nobis for
titudinem. assumamus fortitudinem. perfectum robur. ut inter errorum tenebras et confusionem noc
tis scientie xpi lumen appareat. Diesque nos nubem habeat protegentem. ut his educibus ad sanctam
terram pervenire valeamus. Unde et alii quidam grecorum. Prima die nobis passio salvatoris est. Secunda qua
descendit in infernum. Tercia autem resurrectionis est dies. Et ideo in die tercia dominus ante cedebat eos
per diem in columna nubis. per noctem autem in columna ignis. Quod si secundum ea que superius diximus in his ver
bis recte nos apostolus docet baptismi misteria esse tenenda. necessarium est ut qui baptizantur in xpo. in
morte ipsius baptizentur. et ipse consepeliantur. et cum ipso die tercia resurgant a mortuis. Illa colu
na precedebat filios israel ante quam transirent mare rubrum. nam columna scilicet cereus. precedebat nostros
catecuminos. Lumen ipsius lumen xpi significat. quo presens nox illustratur gratia scilicet resurrectio
nis. vel catecumini qui venturi sunt ad baptismum. Ipsam illuminationem designat lectiones que ante
baptismum leguntur. ut in sequentibus monstrabitur. Cereus propterea benedicitur. quia nisi ex benedic
tione ministri non potest ex sua simplici natura transire ad misteria. In misterio enim erat co

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lumna ignis. Ab diachono benedicitur. ordinem sequitur romanum. In eo cum archidiaconus est facit agnos. Qui cereus post octo dies neophitorum precedit pontificem. qui est caput populi. sicut columna ignis precessit populum. usque ad terram repromissionis.

DE LECTIONIBUS. LXVIIII

Diximus cerei lumine. xpi lumen significare quo illuminantur catecumini. Nunc narrandum est domino miserante modus illuminationis. ut ordinate illuminato itinere pergatur ad baptismum. Doctor catecuminorum. cuiusmodi debet esse catecuminorum. Hoc egit xps quando cum uiuabat cum publicanis et peccatoribus. ut eos traheret ad se. Hoc petro dictum est in actibus apostolorum. quando ei uas linteum de celo missum est. et uox inquiens. Surge petre. occide et manduca. Quod tractat beda in eisdem actibus. Surge inquid. ad euangelizandum preparare. Occide in gentibus quod fuerant. et fac quod es. Manduca ut manducat. cibum foris positum in suum corpus trahit. Sic recepit quando uox diuina. ut nationes pro incredulitate ante foris posite. interfecta preterita uita sociarentur ecclesie quod significat petrus inserantur. Hanc doctrinam significat mensa in tabernaculo mosayco. que habet quattuor pedes. quia ut beda in libro de tabernaculo refert. quadriformi ratione omnis diuinorum eloquiorum series distinguitur. In choro intendatis quam congruentiam habeant lectiones quattuor et cantica et orationes que aguntur propter instructionem catecuminorum. cum quattuor pedibus mense de qua supra in nono notatos libro. Mensa tabernaculi quattuor habet pedes. quia uerba celestis oraculi uel historico intellectu. uel allegorico. uel tropologico morali. uel certe anagogico solet accipi. Historia namque est cum res aliqua quomodo secundum litteram facta siue dicta sit. plano sermone refertur. Uideamus si prima lectio cum isto pede uadat. Nonne sic ibi scriptum est generatio hominis et tenetur secundum historiam. Omnino ita credimus ut ibi scriptum est. Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. et presit piscibus maris et uolatilibus celi. et cetera. Masculum et feminam creauit eos. Et sic ibi narratur. die sexto credimus hominem factum. Orat sacerdos deum qui mirabiliter hominem creauit et mirabilius redemit. ut homo qui est ad imaginem dei. sit in tali ratione. resistat catecuminus contra oblectamenta mundi. Doctoris officium est. ut primo instruat chatecuminum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ē sua formatione · deinq̄m̄o cecidit · sc̄d ũm n̄c senciat carnalib; ut adā & eua posse
restaurari ad p̄mā formationē · A doctore ·i· hr̄ doctrinā · a sacerdote ũ c̄firmatio im
ponit̄ · Sc̄da lectio plano sermone refert · q̄m̄ ppl's isr̄l ex egypto saluat̄ sit · Qua
in superiori lectione audiuit catecumin̄ suā formationē · in ista audiat suam
redēptionē · ab omib; q̄b; se uendidit suis peccatis · & audiat · sic ppl'm isr̄l liberauit
dn̄s ē manu pharaonis · quē deleuit in mari rubro · sic posse & eũ liberare ē manu
diaboli p aq̄m baptismi · Cui subseq̄t̄ canticũ uictorię · Cantem̄ dn̄o gl'ose · i· honorifica
t̄ · ē · Canticũ magnā animi d̄uotionē d̄monstrat · q̄ in sola & singulari d̄uoti p cipere
q̄b; n̄ generalit̄ respd̄ & · Exultat d̄uot · anim̄ · q̄ uid & catecuminos d̄uotos p di uoca
tionē · uli uid & ex affectu doctrine · Istas duas lectiones unũ canticũ seq̄t̄ · q̄ utraq;
in p̄mo pede m̄se stat̄ · id ē in allegoria · Et ideo priorē lectionē canticũ n̄ seq̄t̄ · q̄ in illa
insinuat̄ parens in q̄ omīs peccauer̄ · Doctrinā doctoris c̄firmat sacerdos ista d̄p candō ·
e D' uni pp̄lo a psecucione egypti aliberādo d̄xtere tuę potencia ē tulisti · id in salutē
gentiũ p aq̄m regenerationis operaris · p̄rat ut in abrahe filios uniusr̄li tacā dignitatē · to
ci · mundi trāseat plenitudo · Trāseam̄ ad sc̄m pedē m̄se · Ite q̄ sup̄ in eodē · Allegoria ē · q̄d allegoria
cũ ubis siue reb; mistici p̄sentia xp̄i et eccl'e q; sacramenta signant̄ · It Tagam̄ t̄ciā lectionē ·
que q̄m̄uis t̄cia sit ordine lectionũ · tam̄ pp̄t sacram̄ta que ē tinet · sc̄do pedi m̄se ciun
git̄ · In ea habem̄ sacram̄ta xp̄i & eccl'e · Dic ·i· Apphendet̄ septē mulieres uirũ unũ
in die illa dicēs · panē n̄r̄m comedem̄ · Sc̄dm historiā n̄ legim̄ istud factũ · sed in xp̄o
scim̄ c̄pletũ que aphendert̄ septē dona sp̄s sc̄i · Unde iheronim̄ in ysaia · In aduentũ dn̄i
saluatoris septē mulieres ·i· septē gr̄e sp̄s sc̄i apphendet̄ xp̄m · De q̄b; in sequentib; idem
pp̄ha dicturus ē · Exiet uirga d̄ radice iesse · & flos d̄ radice ei' ascendet · Et itq̄ Apaulo p̄ ·
A pphendat ihm̄ quē multo tp̄r̄e d̄siderauerāt · q̄ nullũ aliũ potuerāt inuenire in q̄
& t̄na statione req̄escerȩ · It Ecce habes sacram̄tũ xp̄i · Audi & sacram̄tũ eccl'e ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Cum abluerit dominus sordes filiarum sion. et sanguinem ihrlm lauerit de medio
eius spiritu iudicii. et spiritu conbustionis. Idem quod supra in eodem. Nota quia sordes filiarum
sion lauerit spiritu iudicii. sanguinem autem ihrlm. spiritu conbustionis. Quod enim leue
est lauatur. quod grauius exuritur. De quo iudicii spiritu et spiritu conbustionis. iohannes bab
tista in euangelio loquebatur. Ego uos baptizo in aqua. Qui autem post me uenit uos bapti
zabit in spiritu sancto et igni. Ex quo discimus quod homo tantum aquam tribuat. deus autem spiritum sanctum. quo et
sordes abluuntur. et sanguinis peccata purgantur. Ecce habes hic sacramenta ecclesie.
H ic demonstratur catecuminis quid amare debeant. ut septem mulieres que apprehenderunt uirum unum.
id est quod perficiat eis baptismus. id est ut per spiritum iudicii et spiritum conbustionis minora et maxima peccata
purgentur. Cum sequitur canticum uinee facte. in quo continetur [...] synagoge. Synagoga sina
goga et uinea uiro christo. et tamen cum plenitudo gentium intrauerit. Apostoli duo sacramenta. id est sina
goge et ecclesie. ostendit sacerdos dicens. Deus qui nos ad celebrandum paschale sacramentum utriusque testa
menti paginis instruis. da nobis intelligere misericordiam tuam. Quod et doctor docuit. id est remissionem
peccatorum accipere gratis per christi pietatem. et iudaicam plebem que uinea dicitur soreth. quando fuerit
uinea domini sabaoth domus israel. id est uir uidens deum. hic ostendit sacerdos. ut eandem misericordiam per quam fit
remissio intelligat peccata et dicat. Hostende nobis domine misericordiam tuam. Tercium pedem misericordie recipi
Tropologia D ic beda in quo supra. Tropologia id est moralis locucio. ad institucionem et correctionem morum
siue apertis seu figuratis prolatis sermonibus respiciens. Fase est ut postquam edocti fuerint catecu
mini de purgacione baptismi. instruantur de moribus. Dicit lectio ysaie. Audite audientes me
et comedite bonum. et delectabitur in crassitudine anima uestra. Inclinate aurem uestram et uenite ad me.
audite et uiuet anima uestra. Et feriam uobiscum pactum sempiternum. misericordias dauid fideles. Quod tamen ihroni
mus in eodem ysaia. Sermo diuinus non carnis illis bona. sed anime pollicetur. Si enim audieritis
me. bona terre comedetis. siue bonum quod dicit. Ego sum pastor bonus. Et delectabitur in bonis. et in
crassitudine anima uestra. Ergo bona que anime repromissa sunt. non diuicie et corporis sanitas.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& scti dignitas que etiā phylosophi appellāt indifferencias · idē nec bona nec mala ·
ł pitenciū ql'itate uariāt · sed illa credenda sūt ad que cohortat dr̄ · Declina a malo · & fac
bonū · & ct̄ · Hec uult docere q̄ dicit · Audite audientes me · id ē electi & catecumini · a malis
morib' · & faciat bonos · & ct̄ · Derelinquat impi' uiā suā · & uir iniquus cogitaciones suas · &
conuertat ad dn̄m · & miserebit' ei · Sic p̄me due lectiones p̄pt̄ historicā narracionē cōcludu
nt uno cantico · sic ista una dilatat in duob' · p̄pt̄ duas res sibi cōiungentes · scilicet & mores
bonos & celeste patriā · Unde p̄pha · Anima ei' in bonis d̄morabit' · & semē ei' hereditabit t̄ram ·
& pene in aliq̄b' eadē reperiunt' in canticis · que in lectione · dic lectio · Omnes sicientes uenite
ad aq̄s · Canticū dic · Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarū · sic anima mea ad dn̄m uiuū · dic lectio · feriā uob' cū pactū sempit'nū
misericordias dd̄ fideles · [illegible] · Fidelis in q̄ne ueritas · Lectio · & q̄m descēdit imber · & nix
de celo · [illegible] alt'a n̄re [illegible] · sed inebriat t̄rā · & infūdit eā · & r̄liq · canticū · Expectetur
sic pluuia eloquiū m̄m · & descēdat sicut ros sub aq̄ ma · Ubi in uerbis euglica doctrina mon
strat' · q̄m p̄cat doctor · infūdit sup catecuminos · Postea ammonet ut n̄ sileat · dicat q̄
q̄d in corde habeat · & dic · Date magnitudinē dō n̄ro · & ct̄ · ✠ Id est in ipso introitu hostii
baptismalis catecumini · Orat sacd̄os q̄ sentit p̄ deuotione animi uocato se o se ē ad dn̄o ·
ctinuā p̄tectionē de celo · Cōcede p̄ p̄ici' · ut q̄ si aq̄ baptismatis abluis · cōtinua p̄tectione
tuearis · ✠ In q̄rto cantico · teneam' · cōtū pede m̄se · Beda in eodē · Anagoge · id est
sensū ad superiora ducens · locucionē que d̄ p̄miis futuris · & ea que in celis ē uita fu
tura · siue misticis seu ap̄tis sermonib' disputat · ✠ Audiam' q̄d dicat catecumini ·
p' ammonicionē doctoris · Sicut ceruus desiderat ad fontes aq̄r · ita desiderat anima
mea ad te d̄s · Aug' augustin' · ita · & quidem n̄ male intelligit' uocē eē eor · q̄ cū sint ca
tecumini · ad grām sci lauacri festinat · Unde & sollemnit' cantat' hic psalm' · ut ita
desiderent fontē remissionis peccator · quē admodū desiderat ceruus ad fontes aq̄r ·
Sicut anima mea ad dn̄m uiuū · Unde q̄ sup' · Cū sitiuit · Quando ueniā & apparebo

Anagogen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ante faciē dī. Hoc ē qđ sicio uenire & apparere. Sicio in peregrinacione. saciabor
in puencione. Sicio in cursu. saciabor in aduentu. Sed quando ueniā. Quando
etiā ē dō. Tardū ē si desidero. qn̄do ueniā & apparebo ante faciē dī. Ex illo deside
rio ē illi qđ clamat alibi. Unā petii a dn̄o hanc requirā. ut inhabitē in domo dn̄i p
omīs dies uite mee. Totū anagogicū sonat. Id ipsū eapcat sacerdos. Ut qui festa
paschalia agim⁹. celestib⁹ desideriis accensi fontē uite siciam⁹. dn̄m nr̄m. Ut duo can
tica n̄e lectione cessaria qm̄ ut dixim⁹ q̄ in bonis morib⁹ moratur. restat ut celestia tan
tū in sciat. qm̄ uis p̄ p̄t cuenientiā lectionis i duoꝝ canticoꝝ sine altera lectione ē que
duo cantica cōiungant. int posita oracione. DE DUOBUS CEREIS. Hoc

Dixim⁹ cereū cōsecratū xp̄i humanitatē designare. qui utim̄ p columna ignis
cui cōiunxim⁹ lectiones. Cereū illi⁹ lumē xp̄i doctrinā designat. q est fons sapi
entie omīs. Illo catecuminoꝝ tenebre expulse s̄. Qui cereus ideo nouo igne accendit.
ut designet xp̄i doctrinā nouā. que ē in nouo testamto. siue nouā grām q illustrata
ē nox singularit dn̄ica. uidelicet xp̄i resurrectione. Additur etiā in libello memorato
alt cereus ubi dr. Et tunc illuminat duo cerei. tenentib⁹ duob⁹ notariis. utrq⁹. Nos u
hunc ordinē diligentia cura uolum⁹ obseruare. Unꝰ xp̄s lux uera que illuminat omē
hoīem. dix choꝝ aptoꝝ. Uos estis lux mūdi. Sit cereus cōsecrat. in xp̄i psona. Sit alt
cereus illuminat a pmo cereo. cor⁹ aptoꝝ. Utriq⁹ sint in eccla. utriq; p̄cedāt catecu
minos nr̄os ad baptismū. p̄cedāt eos ad t̄rā repmissionis. Xp̄i aptoꝝq⁹ constitucionē.
diligentissima cura debem⁹ obseruare. Et sic xp̄s illuminat ecclam. illuminat & p
aptos. Unde augustin⁹ ad ianuariū qn̄do ei exponit cur nos ieiuni cō municem⁹.
cū apli n̄ ieiuni cō municauer. Namq⁹ saluator in quo qđ uehem̄ti⁹ cōmendaret. miste
rii illi⁹ altitudinē. ultimū h̄ uoluit infigere cordib⁹ & memorie discipuloꝝ. a quib⁹
ad passionē digressur⁹ erat. Et ideo n̄ p̄cepit q̄ deinceps ordine sumeretur. ut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

apostolus proque secundum etates dispositur · oportet · seruare & huc locum · In duabus uarietatibus catecuminorum doctores introducimus · id est in · IIII · feria post mediam quadragesimam in qua docti sunt de fide & moribus · & in hodierna die quando perfectius instruuntur. In his duabus uarietatibus nostrorum doctorem uariare doctrinam cum ex his duabus utilitas nostra pendeat · Unde dicit beda in libro de tabernaculo · Utilitas in presenti fide & operatione recta consistit ; Propterea hodierna die repetitur doctoris opus · ut si forte per pollutionem quid dilapsum est quod olim didicerunt catecumini · aut si aliquid non dum plene instructi fuerunt · hodie plenius instruantur · DE PRONUNTIATIONE

Tribus generibus subditorum · lectionum in uigiliis pasche & in uigiliis pentecostes · LXXI

debitores sum loquitur in ecclesia · Scilicet sapientibus · insipientibus & domesticis nostris · De sapientibus & insipientibus · loquitur paulus ad romanos · Sapientibus inquid & insipientibus debitor sum · De domesticis · dicit ad corinthios · Preter illa que extrinsecus sunt instancia mea cotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum · Per instanciam cotidianam que uocatur sollicitudinem omnium ecclesiarum · illam doctrinam mostrat quam cotidie faciebat ad eos qui secum morabantur · Statu noctis in qua legimus quasi insipientibus monstrat corda insipientium · quibus necesse est ut extrinsecus lumen habeant · Utrosque habemus in ecclesia nostra · & sapientes & insipientes · Melius enim est uenit catecuminos comparari insipientibus quam sapientibus ; Propter hac pronunciationem quam fecimus in uigiliis pasce & in pentecostes · ista tangimus · ut nouerimus qualiter aliter pronuncietur in officio misse · & aliter in isto · Que si dominus dederit plenius dicturi sumus in officio diurnali & nocturnali ; Propter cecitatem cordis catecuminorum quos insipientes · comparauimus · lectiones eorum statui noctis · Ut in nocte pronunciatur lectio · ita pronuncietur in presentia catecuminorum · Dicit libellus de quo sepe memorauimus · qui est tinct romanum ordinem ·
n quod pronunciatur lectio libri genesis · nec lectio libri exodi · similiter & ceteris · Sic non ibi obseruatur · hac nobis uidetur posse habere racionem · cum quis cognoscit ciues celestis iherusalem ut sapientes pronunciandum est · ut idem ciues amore dulcedinis nostris cuius sunt · audiunt lectio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bibat. Hii uero ideo catecumini qui nec diu cognouerunt ... frustra eis p(er) fertur auctor
incognitus. quib; firmissa auctoritas potest uilescere p(er) ignorantiam. DE CANTICIS.

Isto catecumini in xp(ist)o uno futuri sunt de coetu qui cantat canticum nouum. quod nemo XVII.
potest dicere nisi ille qui illo peccat a sacerdote in sacramentario. ut ab inmaculato diuini
fontis utero innouatam renata creaturam p(ro)genies celestis emergit. Quos siue sexus in cor
pore siue etas discernit in t(em)p(o)re. omnes in unam pariat gratia mater infantiam. Et in sequentib;.
Ut omnis homo hoc sacramentum regenerationis ingressus. uiuere innocentie nouam infan
tiam renascatur. p(er) xp(istu)m futuram renouationem inuenta innocentiam. iam quasi factus sit. quod uito est
uertitur. Ex persona ipsorum cantat cantor cantica. que ceteri non possunt cantare qui
maculati sunt post uitam baptismi. Ut lectio sit. tamen uidetur quasi speculum magistrorum. et canticum
quasi beniuolentia auditoris. et oratio sacerdotis atque populi qui respondent amen. confirma
tio precedentis beniuolentie. Cantare solitus est in conspectu domini gaudere peccatoris innocen
tiam. quam procul dubio uestiuntur infantes in baptismo. Quamuis propter canticum. cantica possent dici.
tamen in libris unde ista excerpta sunt. carmina aut cantica uocantur. De primo scriptum est.
Tunc cecinit moyses et filii israel carmen hoc domino et dixerunt. Cantemus domino. De secundo item ysaias.
Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei uinee sue. Uinea facta est. De tercio item inde
utero nomio. Scripsit moyses canticum et docuit filios israel. Quartum quamuis non p(er)titu
letur in psalterio de cantico. tamen ab augustino uiro doctissimo habemus illud canticum
nnatum. Sic et scripsit in prefatione cantici sic et ceteris. Corpus inquit xp(ist)i ecclesiae. Nec
in omnib; que iniuit ecclesiam inuenitur tale desiderium. Sed tamen quicumque suauitate domini gu
stauerit. et quod eis sapit. agnoscunt in cantico. DE OLEI UNCTIONE IN SABBATO. XVIII.

Scrutinium habet suum proprium opusculum. et propterea nos oportet preterire illud. precipue quia
iam in eo operatum est. Sed qui intuenti non semper crisma inuenimus. non possumus
preterire ea. nisi uisendi gratia osculum ei prebeamus. Ac prophetae libet nunc dicere quae leuunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cione. Dicitur in sacramentario. In sabbato sancto pasche ad reddentes dicit domnus papa
per presbiteros. Primo dicendum est quod reddat. et postea quod dicat papa. Nempe lectio
nonquam acceperunt feria IIII. post mediam quadragesimam. hodie reddunt. Papa inquit.
[N]ec te latet sathana imminere tibi penas. Et post paululum. Ad honorem spiritus sancti paracliti.
et recede ab his famulis et famulabus dei. Iste est exorcismus pape. Ipse precessit in consecratione olei.
[D]e quo officio dicit gregorius in homeliis. Sancta quippe ecclesia cotidie spiritaliter facit. quod tunc per apostolos
corporaliter faciebat. Nam cum sacerdotes eius per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt.
et habitare in eorum mentibus malignos spiritus contradicunt. quid aliud faciunt. nisi demonia eiciunt.
Sequitur in sacramentario. Postea tangit singulis de sputo aures et labia. et dicit eis. Effetha quod est
adaperire. Illud officium perlibatum est in memoria IIII feria. Sed forsitan ideo repetitur. quia aliqui nondum
venerant. sive per neglegentiam perdiderunt quod acceperant qui venerant. Sequitur in eodem sacramentario.
[P]ostea tangit eum de oleo sancto scapulas et pectus. Ut prediximus. istud oleum ad donum gratie pertinet.
et quo dicebat paulus. Alteri fides in eodem spiritu. Ad tutamentum mentis et corporis imponit
oleum scapulis et pectori. In armis. tutaminis locum scutum solet tenere. Fidem. idem apostolus in
ceteras virtutes pro scuto ponit. dicendo. In omnibus sumentes scutum fidei. Per cogitaciones
pravas et opera diabolus nos corrumpit. Propterea munimine oleo exorcismi id est scuto fidei in sca
pulis que sunt habiles ad portanda honera. per quas intelligere possumus opera. Ut expulsa
opera diaboli non habeant locum redeundi. Similiter in pectore propter munimine cogitacionum.
[U]nctio forinseca ostendit. quod intus operetur spiritus sanctus ad invocationem sacerdotis. Et dicit.
[A]brenuncias sathane. id est diabolo. quem in hore tenebas per ymolacionem ydolorum.
tes. Et omnibus operibus eius. Que aliquando sunt carnalia. sicut est voluptas carnis ad
quam pertinent cibi superflui et potus. et omnis luxuria. et aliquando spiritalia. sicut est superbia. invidia. et cetera.
Propter hec carnalia ut absint menti. unguitur in scapulis. et propter spiritalia absint menti un
guitur in pectore. Sequitur. Et omnibus pompis eius. ut breviter stringam omnes honores vanos

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& superfluos hic intellego · De multis unum proferam · Quando aliquis potens ut imperator festis diebus ·
procedit ad missam · ducitur cum eo inter ceteras pompas faleratis equis auro & argento · super quem nullus ·
sed & eundo & redeundo · Ecce pompa · ecce frustratur honor · si missio facta est · Igitur dicimus quasi quoddam
oleo tribuendum est · De qua promissione dic quisquis in me … ratis · In die quippe baptismatis ·
omnibus nos antiqui hostis operibus atque omnibus pompis abrenunciare promisimus · Itaque unusquisque
vestrum ad considerationem sue mentis oculos reducat · & si servat post baptismum quod ante baptismum
spopondit · certus iam quia fidelis est · gaudeat · Per presentem abrenunciacionem expulsus est predo hospes ·
per confessionem credulitatis introeat sanctus · Quamvis per consecratam aquam interrogetur credulitas · tamen
hic an breuitabitur · propter continuacionem expulsionis perditi hospitis · introductionis sancti · Dicit
sacerdos · Credis in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre · Confitetur interrogatus se credere · Ecce
adit iam parat · sancti hospitis per fidem · Postea interrogat si credat in filium ingenitum · Et in ihesum christum
filium eius unicum dominum nostrum natum et passum · Respondit & credere se · Ecce adit divinorum operum · Postea fac
tus est deus homo · ut nos alloqui possit · & operta sue voluntatis monstrare · Post hec dicitur · Et in spiritum sanctum ·
sanctam ecclesiam catholicam · sanctorum communionem · remissionem peccatorum · carnis resurrectionem ·
vitam eternam · amen · Respondet se credere · Expulse pompe · adoptant dona vera spiritus sancti que enu
merat ysaias [COMPROBATUR EX EVANGELIO POSSE SALVARI CATECUMINOS PER CONFESSIONEM]

Scriptum est in evangelio marchi · venisse syrofenissam mulierem ad christum · [CETERORUM FIDELIUM XXIIII]
rogantem pro filia que habebat spiritum inmundum · Cui dominus dixit · Sine prius saturari filios · non est
enim bonum sumere panem filiorum · & mittere canibus · At illa respondit & dicit · Utique domine · Nam &
catelli sub mensa comedunt de micis puerorum · Et ait illi · Propter hunc sermonem · vade ·
exiit demonium a filia tua · Hec mulier syrophenisa · typum gessit sancte ecclesie
que cotidie rogat dominum pro filia sua que nondum est christiana · & offert fidem suam pro ipsa · quoniam propter
infanciam illa adhuc non potest loqui · Quam tamen credimus salvari · iuxta illud evangelici sermonem
matris · ut ista audivit · Propter hunc sermonem · id est quem mater protulit humilitatis & fidei ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

exiuit demonium a filia. Ita credimus per confessionem porrigentium infantium ad fontes. expelli demo-
nes a catecuminis. Et de fide matris saluata sit filia a peste mattheus narrat. Dixit ei dominus
O mulier magna est fides tua. fiat tibi sicut uis. Et sanata est filia illius ex illa hora. Unde beda in li-
bro quem fecit super marchum. dicit. Per humilem inquit matris fidelemque sermonem. filiam deseruit de-
monium. Ubi datur exemplum catecizando et baptizando infantes. quia uidelicet per fidem et con-
fessionem parentum in baptismo liberantur a diabolo paruuli. qui necdum per se sapere uel aliquid cogi-
tare boni possunt aut mali. Ex hoc datur intelligi. ut adultus qui potest loqui ore proprio confessionem
suam proferat. Quapropter ceteri offerantur pro paruulis. qui ipsi non possunt loqui. De qua re dicit augustinus in
epistola ad bonifacium episcopum de paruulis regenerandis. Queris a me utrum parentes baptizatis par-
uulis suis noceant cum eos demoniorum sacrificiis sanare conantur. Et si non nocent. quomodo eis prosit cum bap-
tizantur parentum fides. quorum eis non potest obesse perfidia. Ubi respondeo tantam illius sacramenti hoc
est baptismi salutaris esse uirtutem in sancta compage corporis christi. ut semel generatus per aliorum
carnalem uoluntatem deinceps non possit uinculo aliene iniquitatis obstringi. cum nulla sua
uoluntate consentit. Si et secundum sanctum augustinum alterius uoluntate regeneratur paruulus
in baptismo. nulli incredibile debet esse nisi saluetur fide alterius. Non enim potest ut omnibus liquet
sapientiam habere fidei infans. qui necdum sapit neque intelligit. Et quia non iuxta quod in promptu uideo.
multum separatur moribus a peccatoribus. Animam habet paruulus. que uiuificat corpus. quam qui peccata habent
peccatores. Memoriam habet. sed illam quam peccatores habent. Id est eam que per sensus corporis intrat ad animam.
n dnl omnium in ceteris operibus quantum segreget aut non segreget ab illis. facile potest dinos-
ci. Neque hinc mirum si absoluatur paruulus alterius fide. qui alieno peccato obligatus est. Que causa
sit ut alterius uoluntate regeneretur. memoratus augustinus ad eundem quem supra in sequentibus
monstrat. Ita autem inquit possit regenerari per officium uoluntatis aliene cum offertur consecrandus.
facit hoc unus spiritus ex quo regeneratur oblatus. Non enim scriptum est. nisi quis renatus fuerit ex paren-
tum uoluntate aut ex offerentium uel ministrantium fide. sed nisi quis renatus fuerit ex aqua

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& spiritu. A qua igitur exhibens forinsecus sacramentum gratie, ipso operans intrinsecus benefi-
cium gratie. Liquido hic monstratur morem confessionis nostre tenuisse ecclesiam sancti Augustini,
id est ut minister fidem suam offerat pro parvulo. Qua de loquitur: Non enim scriptum est nisi
quis renatus fuerit ex parentum voluntate aut offerentium vel ministrantium fide.
e Sed postea dicit, ut intelligamus neque opus liberandi parvulum voluntate sive fide
offerentium, sed spiritum sanctum qui communis est maioribus offerentibus et parvulis renatis. Tam
utilis fiat, id est ut salvetur parvulus per operationem spiritus sancti, valet multum voluntas et fides of-
ferentium. Et paulo post. Dicit memoratus Augustinus in memorata epistola: Regeneratus
ergo spiritus in maioribus offerentibus et parvulo oblato et renato retectoque communis est.
l Ideo per societatem unius eiusdemque spiritus prodest offerentium voluntas parvulo oblato.
d Item quodammodo parvulus fidem habere propter fidei sacramentum et conversionem habere ad deum
propter conversionis sacramentum, quia est in illo celebratur similitudo fidei et similitudo conver-
sionis. Unde in ea de eadem epistola idem quod supra: Si enim sacramenta quandam similitudinem rerum
earum quarum sacramenta sunt haberent, omnino sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine
plerumque etiam ipsarum rerum nomina acceperunt. Sicut ergo secundum quendam modum sacramentum
corporis Christi corpus Christi est, sacramentum sanguinis Christi sanguis Christi est, ita sacramen-
tum fidei fides est. Nihil est autem credere aliud quam fidem habere. Hac propter hoc cum respo-
ndetur parvulos credere qui fidei nondum habent affectum, respondetur fidem habere propter fidei
sacramentum et convertere se ad deum propter conversionis sacramentum, quia et ipsa responsio ad cele-
brationem pertinet sacramenti. Sicut de ipso baptismo apostolus: Consepulti inquid sumus
cum Christo per baptismum in mortem. Non ait: sepulturam significavimus, sed prorsus ait:
consepulti sumus. Sacramentum ergo tante rei non nisi eiusdem rei vocabulo nuncupavit.
✠ Hec sacramento quod habet similitudinem quam ipse parvulus respondeat ex ore offeren-
tium fidem suam, habet quodammodo fidem, sicut nos propter similitudinem sepulture domini quam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

accepim' in baptismo· ipsam rem· sepulturā agim'· itaq; ex responsione paren
tū siue offerentiū ꝗ similitudinē credulitatis paruulorū exercent· agit' in infan
tib' fides· + Solent enī nominare infantē· & dicere ei· Credis in dm̄ patrē omīpoten
a tē· respondet offerens· credo· Satis superi demonstratū ē· ex eughi testimonio
qđ fides offerentis possit eū saluare· Et ex augustino possum' intelligere eundē
paruulū respondere uoce offerentis· ubi dicit· Facit hoc unꝰ sp̄s· ex quo regeneratur
oblat'· Et ubi idem augustin' disputat de similitudine sacramētorū ad eas res quarū
sacramēta s̄· ubi dicit· Cur p̄dicet' paruulos credere qui fidei n̄ hn̄t affectū· Ex quo intel
ligere possum' ex similitudine responsionis quasi ipse paruulus r̄ndeat· sa
cramētū fidei celebrari in paruulo· Et in alio loco ubi dicit· Nā sic credere r̄ndet·
ita etiā fideles uocant'· + Ita credo ꝓpt' op' unī sp̄us sc̄i qđ offerens r̄ndet· uox
eē illi' quē offert· Non dicere de tocient sc̄s augustin' fidei sacramētum· n̄ eē de ali
quis effect' int' rem ipsā & similitudinē ei' id ē int' sacramētū fidei qđ potest
fides nnari· & ipsā fidem quā homo p̄fert ex intelligibili animo· Sic et distat
aliqd int' nr̄am sepulturā quā accepim' in baptismo· & x̄pi qua resurrexit
a mortuis ut ultra n̄ moriat'· ita int' sacramētum fidei· & fidē· Tamen ipsa
sacramēta adh' ualet· ut p̄ducat nos ad ipsas res quarū sacramēta s̄· Sacramēta
fidei saluat paruul'· usq; ad temp' quo possit ipse discere fidem suā· Unde q
sup' in sequentib' ad eundē que sup' dicit· Itaq; paruulū & si n̄dū fides illa
que in credentiū uoluntate c̄sistit· iā tamen ipsi' fidei sacramētū fidelem
fac'· Nā sicut credere r̄ndent' ita etiā fideles uocant'· n̄ rem ipsā m̄te an
nuendo· sed ipsi' rei sacramentum p̄cipiendo· Cū aut' sapere homo ceperit· n̄
illud sacramētū repetit· sed intellig&· eiusq; ueritati c̄sona etiā uoce coaptat'·
b Hoc quādiu n̄ potest· ualebit sacramētū ad ei' tutelā· ad u'sus c̄trarias pote
states· Et tantū ualeb&· ut si ante maioris usum ex hac uita emigrauerit·
p ipsū sacramētū comēdante ecclē karitate· ab illa c̄depnatione que p unū
hoīem intrauit in mundū· x̄piano adiutorio liberet'· Hoc qui n̄ credit· & fieri
n̄ posse arbitrat'· p̄fecto infidelis ē· & si habeat fidei sacramētū· longeq;
melior ē illo paruul'· qui etiā si fidē n̄ du hē in cogitatione· n̄ ei tamen obicē
c̄trarie cogitationis opponit· DE CONSECRATIONE BAPTISTERII. LXXV·

Plurima oratione· mundat' & serenat' habitaculū hospitis quī dm̄ deb&·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

suscipere · et de preparatur ei adventus · ut ex ipsa oratione possumus cognoscere ·
(O) mnipotens sempiterne deus adesto magne pietatis tue misteriis adesto sacramentis ·
et cetera. In sequenti manifestat se iam hospitem habere · cum loquitur. Qua propter dicit
(S) ursum corda. Deo gratias agit quia dignus est tam magnus hospes ad tam humilem
ospitium descendere · ut in eadem oratione monstratur. Licet inquit nos tan
tis misteriis exequendis simus indigni · et cetera. De inde recolit miracula que iam fac
ta sunt per aquam · id est quando in primordio creationis spiritus sanctus ferebatur super aquas · ut iam tunc vir
tutem sanctificationis aquarum natura conciperet. Refert et aliud quod factum est in sal
vatione arce. Unde ita scriptum est in memorata oratione. Deus qui nocentis mun
di crimina per aquas abluens regenerationis regeneratis speciem in ipsa diluvii
effusione signasti et cetera. Postea intrat sacerdos ad expulsionem diaboli dicen
do. Procul ergo hinc iubente te domine omnis spiritus inmundus abscedat et reliqua. Quali
ignominia dignus sit ospes aque expelli · per suam insufflationem sacerdos demonstrat ·
ut illud adimpleatur quod dominus dixit · Nunc princeps mundi huius eicietur foras. Eiecto
illo ospite munitur aqua crucis signaculo · ut non habeat locum redeundi diabolus
per invocationem sancte trinitatis. Exemplo baptismi gratia · trinitas adest in nostro
baptisterio per invocationem sacerdotis. Prima benedictio patrem invocat que
dicit. Unde benedico te creatura aque per deum vivum · per deum verum · per deum sanctum · qui te in
principio verbo separavit ab arida et reliqua. Secunde benedictioni filius adest. Bene
dico te et per Ihesum Christum filium eius unicum dominum nostrum · qui te in Chana Galilee signo admi
rabili sua potencia convertit in vinum et reliqua. Spiritus sanctus introducitur in novissimo
(E)t omnis deprecatio · ut sicut dominus iussu suo aquam fecit obtemperare in superioribus mira
culis · ita et nunc eo iubente efficiatur non solum habilis ad abluenda corpora ·
sed etiam ad purificationem mentis · sicut in sequentibus legitur. Ut preter natura
lem emundationem quam lavandis possunt adhibere corporibus · sint etiam purifica
ndis mentibus efficaces. Hoc in loco · id est postquam dixerit sacerdos in nomine patris · et filii ·
et spiritus sancti · mutatur vox quasi ad lectionem legendam. In presenti oratione humilis
deprecatio est seu aliqua preparacio mentis · ad impetrandum adventum spiritus sancti in aquam ·
(U)t sicut in prima oratione deprecatur deus venire in mente sacerdotis · sic in sequentibus
deprecetur virtus spiritus sancti ut veniat in naturam aque. Item dicit sacerdos. Hec nobis
precepta servantibus. Residicat. Non nostra presumptione tantam virtutem audemus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

inuocare in naturā aque · sed ex pcepto dn̄i nr̄i q iussit baptismū exercere · Atq;
deinceps dic · Tu ds omps clemens adesto · tu benign' aspira · & reliq que secuntur ·
P ost hanc humilē pcationē · uocat sacdos sp̄m scm̄ alta uoce · id est alto mentis affectu
dpcat · ut digne adueníre ad ipsā aquā ita dicēdo · Descendat in hanc plenitu
dinē fontis uirt' sp̄s tui · Que dpcanda s ut ibi operet · sequentia ūba monstrant
p̄sentis orationis · DE IMMISSIONE CEREORUM IN AQUAM · LXXVI
C lamante uoce sacdotis · ut descēdat uirt' sp̄s scī in aquā · cerei neophitorū dpo
nunt in aqm · Quare h · nisi ut demonstret · m cereus mōstrare sp̄m scm · Legit unā
colūnā fuisse in itinere filiorū isrl · que utrūq; haber& in ministerio · hoc ē ut lux
eis eet in nocte ex una parte · & ex altera protectio nubis in die · De qua dic scs augu
stin' in libro cont faustū duodecimo · Cur n̄g in h xps colūna · quia rect · & firm ·
& fulgens infirmitatē nrām illustrat p nocte lucens p die n lucens · ut & q n uid &
uideat · & q uid& ceci fiat · + Legunt q; quasi due · ut nr̄a translatio tenet ·
D ns aut pcedebat eos ad ostendendā uiā p die in colūna nubis · & p nocte in colūna
ignis · Item p cereū illuminatū ad memoriā reducim' colūna ignis que figu
rabat xp̄m a q illuminati s apli q b' dr uos estis lux mundi · sic a benedicto cereo
illuminant alii cerei · ita p cereos extinctos · siue ut meli' possum' dicere cereū
pp unitatē pcede p quā ad memoriā reducim' colūna nubis · sp̄s scī psona designat ·
V nde gregori' nazanzen' in sermone descdis epyphaniis · Baptizauit in qd moyses ·
in mari & in nube · sed in typo & in figura · Ita & paul' pnunciat · Habuit g
mare formam aque · nubes u sp̄s scī · + Sine lumine ē cereus neophytorum ·
usq; ad temp' q ceteri cerei eccle illuminant · Tempore q ceteri cerei illuminant ·
illuminant & neophytorū · Post quā enī sp̄s scs purgauerit corda neophytorū ·
& eos introduxerit in societatē & unanimitatē eccle · tc illuminabit corda
eorū · Sic & in sua psona ht ut sit comunicatio patris & filii · ita ht in opera
tione ut coniungat scam ecclam & cōtinu& unitatē · Solem' differre officiū
illuminandorū cereorū · usq; ad misse officiū · siue ppt causā ut pri' accipiant
neophyta impositionē man' epi · & sic eos credam' illuminari sp̄u scō · seu ppt noc
tē in q celebram' missā · ut sic gla resurrectionis illustrata ē · ita illustret
lumine nr̄orū cereorū · Dictū ē ut estimo quare cerei dponant in aqm ad inuo
catione sp̄s scī · qm ipsi sp̄s scī psonā aliq modo monstrant · DE UNCTIONE XRIS

(c) 2006 Ministerio de Cultura

XX.VII **matis a presbitero. & de inpositione manus episcopi super neophitum**

Ante quam aliquid dicatur ad manus inpositionem episcopi, dicendum est quare de causa ungatur neophitus a presbitero in vertice capitis. Ut in gestis pontificalibus legitur, Silvester papa constituit ut a presbitero ungueretur neophitus in cerebro. Item in eius scriptum est: Hic constituit ut baptizatum liniat presbiter crismate levatum de aqua propter occasionem transitus mortis. Quo tempore Silvester regeret ecclesiam manifestum est. Hic est tempore quo Nicenum concilium confirmatum est sub pio imperatore Constantino. De vitare m. patres isti constituerunt ut ungerentur neophyti a presbitero xpismate consecrato ab episcopo. Unde unus eorum doctor egregius Beda dicit in tractatu super actus apostolorum: Nam presbiteris sive extra episcopum sive presente episcopo cum baptizant, xpismate baptizatos ungere licet, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis cum tradunt spiritum paraclitum baptizatis. Quod si antea agebatur, superflue constitutum est a sancto Silvestro quod iam agebatur. Secundum hunc constitutum ut reor, priori tempore de unctione xpismatis pontifex expectabatur ut per manum episcopi omnis unctio xpismatis ageretur. Usque ad illud tempus non generaliter omnes baptizabantur, precipue cum imperatores et ministri eorum pagani essent, ac ideo facile neophytis potuit occurrere episcopus, ut ipsi ad episcopum venirent. Sacerdos perungit neophytum verbis sive orationis solutionem vinculorum et alligationem vulnerum monstrat dicendo: Deus omnipotens pater domini nostri ihesu xpisti, qui te regeneravit ex aqua et spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum. In his verbis curationem intelligimus plagarum et solutionem vinculorum. Postea addit memoratus sacerdos: Ipse te linit xpismate salutis in xpisto ihesu domino nostro in vitam eternam. In istis vero intelligimus salvationem quandam que perducat ad salutem usque in vitam eternam. Episcopus vero transilit verba: Ipse te linit xpismate salutis, quasi dicturus non solum ut salvare possit, sed etiam ditare, et dicit: Omnipotens sempiterne deus qui regenerare dignatus es hunc famulum tuum ex aqua et spiritu sancto, quique dedisti ei remissionem omnium peccatorum, emitte in eum septiformem spiritum tuum sanctum paraclitum de celis, spiritum sapientie et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientie et pietatis. Adimple eum spiritu timoris tui, et consigna eum signo crucis in vitam propitiatus eternam. Hec sunt vestimenta quibus ornari oportet filium regis, ut possit stare in aula celesti. Qui baptizantur filii dei, ut Iohannes evangelista narrat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Episcopus deprecatur dominum, ut sicut lavare dignatus est hominem per baptismum, ita dignetur vestire regalibus vestibus quibus indui oportet filios regis. De quibus filiis dicit apostolus Paulus: Quicumque in xpisto baptizati estis, xpistum induistis. Ibi induunt se neophyti xpistum ubi

renouantur in imagine eius qui creauit eos. Mens enim uestit se christo quando illo
spiritu uestitur qui regenerat in homine christo post quam cepit esse homo. Audiui quendam
interrogare si sine impositione manus episcopi possit neophytus possidere regnum celorum.
Latro qui in cruce confessus est dominum et audiuit ab eo hodie mecum eris in paradiso non
suscepit manus impositionem. quem nullus eum baptizatum credamus fuisse in cruce suo san
guine. De quo baptismo dicit gregorius nazanzenus in sermone de sanctis epyphaniis
Scio enim et quartum baptismum quo quis sanguine suo per martyrium baptizatur. Quo baptismo
etiam christus baptizatus est. ut et in hoc sicut in ceteris formam credentibus et sequentibus
daret. De quo baptismo dicit augustinus in epistola ad seleucianum. Iam non debemus querere
quando quisque fuerit baptizatus. sed quoscumque legimus in corpore christi quod est ecclesia pertinere
ad regnum celorum non nisi baptizatos intelligere debemus. Nisi forte quos angustia
passionis inuenit. et nolentes negare christum antequam baptizarentur occisi sunt.
quibus ipsa passio pro baptismo computata est. Cuius uerba sancti siluestri quod ob remedium
difficultatis eorum consequendi ante exitum anime iussit ut liniretur neophytus
a presbytero chrismate salutis in uitam eternam. hec sonant. quod si possit recipi in regnum
celorum sine impositione manus episcopi. Diuerse enim mansiones sunt in domo patris mei.
eius qui per neglegentiam amittunt presentiam episcopi. non susceperunt manus impositionem.
pensandum est ne forte in iustitia illa dampnentur. in qua neglegentes exercent iustitiam
quam debuerunt festinare ad manus impositionem. Sicut ipse christus ait. nisi quis renatus fuerit
ex aqua et spiritu non potest introire in regnum dei. similiter dicit. Nisi habundauerit
iustitia uestra plus quam scribarum et phariseorum non intrabitis in regnum celorum. Neque
in baptismo dimittuntur nostra peccata et consepelimur christo. In resurrectione uero iu
stificamur. sicut dicit apostolus paulus. Mortuus est propter delicta nostra. et resurrexit propter iusti
ficationem nostram. Quod si eum suscitatus est a mortuis. idem apostolus manifestat ad roma
nos dicens. Quod si spiritus eius qui suscitauit ihesum a mortuis habitat in uobis. qui suscita
uit ihesum a mortuis uiuificabit et mortalia corpora uestra. Ad quod opus
uiuificet spiritus corpora nostra superius in memorata epistola demonstratum est. ubi de
dicit. Spiritus uero uiuit propter iustificationem. De qua iustificatione dicit augustinus
in libro de ciuitate dei xx^mo i^mo capitulo xx^mo vii^mo. Numquid eum potest quod bap
tizatur sine iustificari. Nonne qui dixit nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu non intrabit
in regnum dei. ipse etiam dixit. Nisi habundauerit iustitia uestra plus quam scribarum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et phariseorum · non intrabitis in regnum celorum · Et Christus resurrexit propter iustificationem nostram ·
S per eum suscitauit a mortuis · Id est non spiritus uiuificat siue uiuificabit et mortalia corpo
ra nostra · Ut quodo apparet quod resurrectio corporis Christi nobis uiuificationem promittat ·
Q ue resurrectio sit propter iustificationem nostram · Iustificatio nostra est in exercitatione
bonorum operum · ut ambrosius ait in tractatu epistole ad romanos · Qua iustus et iustus bonus
dictus sit · tam genere ipsa posuit · iustum in exercitia significans · bonum uero natum
qui simplicitate innocens dicatur · Et Spiritus uero fides est tenenda · ut sine spiritu sancto neque cogitare
neque agere recti aliquid ualeamus · Per manus impositionem episcoporum · intimauit paulus apostolus
accipere spiritum sanctum credentes · imponendo manus discipulis quando uenit ephesum et interro
gauit eos dicens · Si spiritum sanctum accepistis credentes · Quos postea baptizauit quia iohannis bap
tismate erant baptizati · et impositis eis manibus acceperunt spiritum sanctum · Acceperunt olim quidam
spiritum sanctum sine impositione manuum · etiam ante quam baptizarentur sicut scriptum est in actibus
apostolorum · Cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant uerbum · Unde beda in eodem · Ne baptisma
gentibus tradere dubitet quoniam petrus · spiritus sancti testimonio confirmatur · ipsas lauacri aquas
quas sanctificare solet · nouo ordine precurrens · Quod semel testimonium in fide gentium · nunquam
uero in iudeis euenisse repperitur · Et De qua re dicit gregorius nazanzenus in sermone de sanctis
epyphaniis · Non tamen uolo legem generalis dedit · si semel aliquando aut raro aliquid tale
factum est · quoniam quidem nec si una alicubi hyrundo uideatur · ueris tamen uo tempus indixit ·
Q d miraculi causa sit siue necessitatis · non est trahendum in consuetudinem · Secundum matheum
modis duobus baptizamur spiritu · Ipse inquit tinget · Baptizabit uos spiritu sancto et igne · Bapti
zamur spiritu sancto · quando abluimur a peccatis · Quam ablucionem · significant albe uestes
in baptismate per totum corpus · Baptizamur igne · quando ardorem spiritus accipimus ·
ut apostoli acceperunt in die pentecostes · Baptismum ignis accipimus per impositionem manuum
episcoporum · qui consumit ligna · fenum · stipula · quia ignis consumens est · et calorem prestat
uite eterne · atque lumen uidendi eaque mortalibus occulis clausa sunt · Iste modus appa
ricionis spiritus sancti · non fuit necessarius in Christi baptismate · quia non uenit ostendere
necessario in homine Christo ea opperari que commemorauimus · quoniam in eo habitat
omnis plenitudo diuinitatis corporaliter · sed in apostolis · in ceteris hominibus · Si
quis sine isto baptismate migrauerit de seculo · periculosum iter arripit · Hoc prouidens
siluester papa · quantum potuit subuenit · et propter absencia episcoporum necessitate ·
addidit ut a presbytero ungerentur · Tenendum est ne illa differencia sit inter illum qui sine

(c) 2006 Ministerio de Cultura

impositione man' mort . & inter illū ḋeū accipit . que est int stellarum cla
ritudinē . hoc est quā uis ñ excludant a regno dī ppt cetera bona opera tam
ñ habebit illū locū quē haberet si illa accepisset . Nō nego posse hoēm accipere
spm scm sine impositione man' . si eū dns dare uoluerit . Sed cū oppido ēstringit
aplica obseruatio q̄m exercetur p man' impositionē . i. cura psens ecclastica qui
p neglegentiā pdit man' impositionē epalē . Cōferam' eadē dona iuxta au
gustinū cū beatitudinib' demonstratis in monte . i uideam' ex ubis augustini
q̄ntū periculi incurrat q neglegent exit de mūdo sine impositione manus .
M emortt' doctor . sapientiā ēparat pacificis . in qb' hordinata ē om̄a . Nullusq:
mot' aduersus rationē rebellis ē . + Secdm hanc ēparationē ñ ē pacific' q sapien
tiā ñ ht . neq filii dī . Si ñ ē pacific' . filiū dī ñ ē . Qua ppt ñ intrabit in aulā celestē .
I ntellectū ēparat mundis cordē . q purgato occulo cerni possūt qd corporalis oc
ulus ñ uidet . nec auris audiuit . nec in cor hōis ascēdit . Secdm hec q ñ ht intellec
tū . ñ uadit . ē uia ceci ē . ne scit q uadit . Cōsiliū ēparat misericordib' . q dimit
tunt ut dimittat illis . i adiuuant ceteros sic sibi cupiūt adiuuari . Sine h dono
nemo puenit ad regnū dī . dicte euglio . Si ñ remiseritis hōibus peccata eor . nec
pat usr celestis dimittet uob peccata usa . fortitudinē ēparat esurientib' & sitien
tib' q laborant desiderādo gaudiū de ueris bonis . Quis potest adipisci regna ce
lor ñ desiderans ueror bonor . Scientiā ēparat lugētib' q iā cognouer in scriptu
ris . qb' malis euicti teneant . que tamq̄m bona & utilia ignorantes appetier .
N isi enī homo cognoscat errorē suū i ab eo se corrigendo reuestat . ñ ē aptus regno
dī . Pietatē ēparat mitib' . Qui enī pie querit scām scripturā . ñ reprehendit qd ñ
dū intelligit . i p ptea ñ resistit qd ē mitē ē . ipse possedebit trā . Timorē ēpa
rat humilib' . de qb' euglm manifestat . qd ipsor sit regnū celor . Ad qd p mium
hec dona pducat . in clausula psentis ēparationis idē cuī' uba cupim' intelli
gere . explanat dicēdo . Unū aut p mīu qd ē regnū celor . p his gradib' uarie nītiē .
+ Sic et his subueniat a donis sps scī qb' tribuit idem sps scs . ut pie quererent
ac salubrit ex pectarē & baptismalia sacram̄ta q̄m uis ad ea puenian . sic tam
duē . ne ñ subueniat his q neglegent hec dnī dona quer . + De his aut qui
neglegent ea tribuunt . scriptū ē in euglio . Serue male & piger . sciebas
q̄ meto ubi ñ semino i cōgrego ubi ñ sparsi . oportuit g te cōmittere pecuniā

Sapient
Intellec
Consiliu
Fortitu
Scien
piet
Tim

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nummulariis. Et post pauca. Inutilem seruum eicite in tenebras exteriores. ibi
erit fletus et stridor dentium. Memorata dona sanctus gregorius per gradus ascendentium
enarrat in libro de edificatione templi. unde pauca excerpsimus que huic locum
intimant. Et propheta ergo in quo qui de celestibus ad ima loquebatur. cepit magis a sapientia
et descendit ad timorem. Sed nos qui a terrenis ad celestia tendimus. eosdem gradus ascen
dendo numeramus ut a timore ad sapientiam peruenire ualeamus. Intimate etenim ita.
Primus ascensionis gradus est timor domini. Secundus pietas. Tertius scientia. Quartus for
titudo. Quintus consilium. Sextus intellectus. Septimus sapientia. Est enim timor
domini in mente. sed qualis est iste timor. si cum eo pietas non est. Qui enim misereri proximo
ignorat. qui compati eius tribulationi dissimulat. huius timor ante dei oculos nul
lus est. quia non subleuatur ad pietatem. Sed sepe pietas per inordinatam misericordiam errare
solet. si fortasse pepercerit que parcenda non sunt. Peccata ergo que feriri gehenne
ignibus possunt. disciplinę uerbere corrigenda. Sed inordinata pietas cum
temporaliter parcit. ad eternum supplicium pertrahit. Ut ergo uera et ordinata sit pietas.
ad gradum est aliud subleuanda. id est ad scientiam. ut sciat uel quid ex misericordia pu
niat. uel quid ex scientia dimittat. Sed quid si sciat quid agere quisque debeat. uirtu
tem uero agendi non habeat. Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem. ut cum
uidet quid agendum sit hoc agere per mentis fortitudinem possit. ne timore trepidet.
in pauore collapsa non ualeat bona defendere que sentit. Sed sepe fortitudo
si impulsa fuerit et minus contra uicia circumspecta. ipsa sui presumptione in casum
ruit. Ascendat ergo ad consilium. ut preuidendo premuniat omne quod agere fortiter potest.
S ed esse consilium non potest. si intellectus deest. Quia qui non intelligit malum quod agentem gra
uat. quomodo potest bonum solidare quod adiuuat. Itaque a consilio ascendamus ad intellec
tum. Sed quid si intellectus magno quidem acumine uigilet. immoderari se nes
ciat per maturitatem. Ab intellectu ergo ascendamus ad sapientiam. ut quod acute intel
lectus inuenit sapientia mature disponat. Item Ut per oleum intellegamus rectam cogita
tionem que moderetur in mente per maturitatem sapientie. Per balsamum doctrinam
que bonum odorem prestet foris. Idem in alio loco in eodem libro dicit de sapientia.
S apientia ad uitam. scientia uero pertinet ad doctrinam. Item Xpismalis unctio ut puta
mus pertinet ad duo dona spiritus sancti. id est ad sapientiam et scientiam. Oleum ad sapientiam.
B alsamus. odorem suum longe lateque spargens. ad scientiam. Hec duo id est uitam et doc

(c) 2006 Ministerio de Cultura

trina sibi conexa inuenit in septē donis. Sapientia ꝑmū & intellectꝰ. Sapientia
adultā. intellectꝰ ꝑtinꝫ ad doctrinā. Consiliū ad doctrinā. fortitudo adultam.
s scientia ad doctrinā. pietas adultā. Hec ornamenta uestis que tribuit dñs ꝑ inpo
sitionē manꝰ epi. sine qb; periculosū ē aliquē inueniri in conuiuio regis. ne audiat uocē
terribilē dicentis dñi. Amice quomodo huc intrasti nō habens ueste nuptiale. ✝ Sol & diuso mō
orationē ꝓferre magistri. simul cū cruce quā faciunt pollice in frontibꝰ infantium.
o mā uba superiꝰ memorata orationis uba s. quā nō ab illis dat sps q manū imponunt. sed
dꝑcat ut ueniat. Unde augustinꝰ in libro xvmo de trinitate. titulo xxuiii. Nullus eoꝝ
aliquis discipulorum eiꝰ. dedit spm scm. Orabat quippe ut ueniret in eos qbꝰ manꝰ imponebant.
n nō ut ipsi eū dabāt. Quē morē in suis ꝑpositis etiā nūc seruat ecclia. ✝ Cum quē superius
ꝑcatus ē pontifex ut mitteret spm scm in sequentibꝰ petit ut suscipientē dignetur ē sig
nare uitā eternā. id ē ut eundē spm nō amittat suscipiens. usq. dū ꝑducat hospitē
suū ad uitā eternā. De quo signaculo dicit iheronimꝰ in tractatu epl'e ad ephesios. Signati
autē sumꝰ spū dī scō. ut & sps nr & anima inprimatur signaculo dī. 7 illā recipiamꝰ ima
ginē & similitudinē. ad quā in exordio cōditi sumꝰ. hoc signaculo scī sps iuxta
eloquiū saluatoris dō inprimitur q signatur. hunc enī autē signauit pat dś. Signatur ergo
etiā spū scō. omis q ex eo qd credidit dō signauit q uer ē dś. qd id circo signatur
ut seruet signaculū. 7 ostendat illud in die redemptionis purū atq; sincerū. 7 in nulla
ex parte mutilatū. 7 ob id enumerari cū his ualeat q redempti s. ✝ Sine isto signaculo
nō oportet nos presentari ante dm. De quo q̃si de aliquo uestimento. dicebat paulus ad cho
rinthios. Et enī q sumꝰ in corpore isto ingemescimꝰ grauati. eo qd nolumꝰ expoliari.
sed super uestiri ut absorbeatur qd mortale ē a uita. De quo uestimento dicat. in sequentibꝰ
monstrat. Qui autē ꝑficit nos in hoc ipsū. dś q dedit nob pignus sps ✝ Quā arrabona
dī suscepimꝰ ut illi sumꝰ signo crucis quo redempti sumꝰ signamur. ut quādo extermina
tor illud signū uiderit in frontibꝰ nrīs. ꝑtranseat domꝰ nrās. 7 uideat qd nō su
sumꝰ sed illiꝰ cuiꝰ signū portamꝰ. Hec crux xpismate efficitur. qd confectū
ē ex oleo & balsamo. Opera hospitis nrī talis liquor mostrat. Karita
te que signatur ꝑ oleū. cū suis frondentibꝰ foliis plantat in mente. & ho
dore bone noticie in nob exalat. sic ex balsamo bonꝰ hodor redolet. Utrum ab
epis solis inunguatur ꝑ manꝰ impositionē ab aplis assūptū ē. ut beda declarat.
in tractatu super actꝰ aplor. Notandū autē qd phylippus qui samarie euglizabat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

un' de septem fuerit · Sicut aplś ẽẽ ipse · utiq; manū imponere potuiss& · ut accipe
rent spm scm · Hoc enī solis pontificib' debet̃ · + Ipsa crux nullo in loco meli' figitur ·
q̄m in eo ubi sum' pontifex lamina aurea in q̄ sculptū erat nomē dñi ineffabile figebat̃ ·
a ut p man' impositionē & orationē dē sps · similit̃ ab aplica auctoritate suptū
ē · ut in actib' aptoꝝ scriptū ē · Cū audiss& apti q̄ erāt iherosolimis q̄ recepit samaria
ūbū dī · miser̃ ad eos p&rū & iohm · Qui cū uenissent & orauer̃ · p ipsis ut acciperent spm scm ·
& paulo p' · Tūc imponebāt man' sup illos & accipiebāt spm scm · Iuxta exemplū p&ri &
iohis · occurrāt epi ad loca ubi sciunt eos ẽẽ · q̄b' necesse ē imponi man' · Occurrāt & illi
sine retractacione q̄ accepturi s̄ uestimentū nuptiale · ut possit̃ intrante rege p se
uerare in conuiuio · Si aliq̄s p ri' surripit̃ dē psentia sua q̄m possit occurrere misterio
tanto · dissit cur eū p ri' rog& exire de psentia sua · Nouit dñs q̄ s̄c ei · & scdm iohm eu
glistā · Oues mee uocē meam audiūt · & ego cognosco eas & secunt̃ me · & ego uitā
&ernā do eis · nō peribūt in &ernū · nō rapi& eas q̄sq̄m de manu mea · & rl' · Hoc ōmino
cauendū ē ne torpore securitatis · neglegentia ostiū aptū inueniat · Dicto man'
libellus q̄ sepe cōmemorauim' · Oratione explecta · faciat crucē cū pollice & xpismate
in singuloꝝ frontib' ita dicēdo · In nōe patris & filii & sps sci · pax tibi · & cū spū tuo · am̄
h ec uba · uba s̄ saluationis ad nouū hoēm · q̄ scdm dm̄ creat' ē in iusticia & scitate ueri

XXVIII · DE LETANIIS · h atis ·

Letanie que fiunt circa baptisterii cōsecrationē ·
intercessiones scōꝝ dēsignāt, p renascentib' q̄d possum' dicere ex lectione libri apocalyp
sis · Uidi ostiū aptū in celo · In ipsa xp̄s dēmōstrat̃ sedē s sup sedem · Ibi eccla sup q̄m dñs
sed& · Ibi uiditū aque in colore iaspidis · ꝫ gi ius · in sardinus · Ibi sps dī in septē lampa
dib' ardentib' ante thronū · q̄ s̄ septē sps dī · Ibi baptism' in mari uitreo · sic scriptū est ·
& in circuitu sedis tā q̄m mare uitreū simile xpistallo · Unde beda sup eundē librū; s̄pt
fidē ubi · baptisma refert̃ ad uitrū · in q̄ n̄ aliud uidet̃ exteri' q̄m q̄d gestat interi' ·
x pistallo q̄q; q̄d ē aq; in glacie & ē glacie in lapidē p̄ciosū efficit̃ · baptismi grā
figurat̃ · + De hyri · tacuim' · Quia in ipso uolum' dēmōstrare lectanias ·
In talia · dicit eadē apochalipsis · & yris erat in circuitu sedis · similis uisioni
smaragdinus · Unde q̄ sup in eodē · Yris q̄ fit sole nubē irradiante · i post
diluuiū p mo ppiciationis indicio facta ē · intercessu scōꝝ q̄s dñs illustrat
ecclam muniri dēsignat · Qui bene smaragdo lapidi nimie uiriditatis cōparant̃ ·
q uo enī hereditatē inmarcessibilē fide pfectiore expectāt · eo pocius etiā ceteros

(c) 2006 Ministerio de Cultura

orando progrediuntur. Quia ymnis inter tutum est sedis. aguntur letanie et ante baptismum
et post baptismum. Letanie grece. latine dicuntur deprecationes. **DE VESTIMENTIS**
Albati. propter vestes albas appellantur vulgo **ALBATORUM. ET DE [illegible] DE SEPTUAGESIMA.**
xvii A seculo eorundem vestimentorum significationem diligenter explanatam. a Barthnepiscopo qui
fuerit tempore beatissime memorie Karoli ad eundem. et tamen ammonitione igitur non ex
pedi in isto opusculo laborare de illa. sed tantum ut dicam iuxta domini pietatem. quid
octo dies insinuet. in quibus vestiuntur albe vestes. et cerei neophytorum illuminantur.
s Secundum septem dies pertinet ad vetus testamentum propter sabbatum. ita octo dies ad novum propter
octavum diem resurrectionis. De qua re dicit salomon. Da partem septem. necnon et octo.
l Dominus docebat populum suum ut non semper inhereret veteri testamento. sed transiret aliquando
ad novum. A sabbato enim usque ad sabbatum portantur albe vestes. que nobis speciem prestant
quales debeamus esse in novo testamento. vel quia corpora recepturi in octavo die. A sabbato
usque ad sabbatum portamus illas. id est ex quo die pignus spiritus accepimus. quod propter septenarium numerum
sabbato computatur. usque ad alterum sabbatum. in quo presentari nos oportet ante deum cum ipso pignore.
l Ipsa vestimenta sunt stole albe. de quibus scribitur in apochalypsi. Et date sunt illis singule stole albe.
s Singulas mittimus stolas anime sanctorum. et sua beata immortalitate gaudentes. Et iterum in eodem.
a Amicti stolis albis. et palme in manibus eorum. Stolis baptismum. palmis triumphum crucis insinuat.
& Iterum in eodem. Beati qui lavant stolas suas. ut sit potestas eorum in libro vite. id est Digni sunt primum
stolis candidis. id est vitam immaculatam promittit. videlicet ut domini aspectui quem vita eterna po
ciatur. Ex memoratis sententiis possumus dinoscere duas res. id est ut albe vestes sint insig
num quia corpora nostra debeant esse in novo testamento. Corpora hic sunt quod animum vestes anime. et
quia nobis promittentur in futuro. de quibus salomon ait. Omni tempore sint vestimenta tua candida.
et oleum de capite tuo non deficiat. Et hic possumus intelligere. quod talia debent esse opera nostra omni
tempore. qualia sunt vestimenta albatorum. tam munda et candida. Et sicut ab illorum capite oleum deficit
post octo dies. ita numquam claritas ex mente nostra deficiat. Quod in sabbato exuuntur ipsa vestimenta.
hi vult intelligi. quod induere [illegible] anime. quando recedit de corpore. inveniat eadem anima
sabbatum id est requiem. vel vestimenta sua in [illegible] id est corpus. ut recipiat illud iterum in no
vissima die. Unde mihi videtur congruentius esse si portanda sunt post octo dies. vel ut vere portanda
sunt vestimenta albatorum. ut potius ab ipsis portentur a quibus portanda sunt in sanctificatis diebus. quam ab illis
qui se multis maculis polluerunt post baptismum. qui corpora nostra non alie anime recipiant in futuro.
quam eadem que illa rexerunt in presenti. Duplicia solent esse eadem vestimenta. et duplex remuneratio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fui promittit in eterna uita. Unde ysaias. Duplicia possidebunt in terra sua. id est gaudium
anime et gloriam incorruptibilis corporis. ✠ Cum peccatis imminentibus polluimur corporaliter
post baptismum festinemus ad priorem mundationem quam secundum baptismum uenire. id est per penitentiam.
L uise est qui purgat nos a peccatis nostris. Et quis est qui introducat ad priorem mundationem nisi spiritus
S piritus sanctus est septiformis. Manifestum est sidere precepta eius custodiamus eidem creatori nostro a quo per inobe
dientiam recessimus. per obedientiam coniunctos nos esse. Qua de re. in septuagenario numero. qui est
septimplicitur duplicatur ploremus et defleamus nostram miseriam. ut spiritus sanctus expurget nos a peccatis
nostris. et deducat per precepta sua. usque ad denarii renumerationem. ut ipsum regem decorum in decore
re suo mereamur uidere. ✠ Diximus quantum potuimus in superioribus. septuagesimum numerum
pertinere ad plorationem captiuorum populi dei. qui fuerunt sub nabuchodonosor babilonia. Possumus
et eandem septuagesimam aliquomodo comparare filiis israel. qui fuerunt in egypto sub pharaone. Cuius
prima officia. circumdederunt me gemitus mortis. et exurge quare obdormis domine. et esto mihi in
deum protectorem. congruant illi tempori quando filii israel se uiderunt affligi ab egyptiis. et clamauerunt
ad dominum ut scriptum est in exodo. Post multum temporis mortuus est rex egypti. et ingemescentes
filii israel propter opera uociferati sunt. et ascendit clamor eorum ad dominum ab operibus et audiuit
gemitum eorum. et recordatus est federis quod pepigerat cum abraham ysaac et iacob. Et officium
quarte ferie quod est caput ieiunii. illi tempori quando dixit dominus ad moysen. solue calciamentum
de pedibus tuis. Epistola que in eodem die legitur. demonstrat nobis quid sit soluere calciamentum de pedibus.
V t ex multis unum dicam. Egrediatur sponsus de cubili suo. et sponsa de thalamo suo. Calciamen
tum nostris pedibus soluitur. quando quod ex necessitudinibus concupiscentie carnalis precepimus intermit
titur. Et officium quadragesime. illi tempori quando affligebatur pharao ut liberaret populum
dei. Et postea peruenendum est ad mare rubrum. inde ad baptismum. ac deinde transeundum
per desertum sub ducibus. sic neophyti nostri per viii. dies sub ducibus. presbiteris scilicet atque patro
nis et matronis deducuntur. usque tamen peruenendum in sabbato ad terram repromissionis. Illi qui bap
tizant. patres sunt baptizatorum. ut ex multis testimoniis scripturarum possumus conicere.
S icut marchus dicitur filius petri in baptismate. De talibus filiis. floret affatim scriptura
apostolorum. Quomodo plures filii baptizatorum qui edocari possint ab his qui baptizant. commen
dantur ceteris patribus ut eis hoc prebeant quod a patribus prebendum erat. Neque sic aborret a uero quod xl. ii.
mansiones filiorum israel. quasi xl. ii. dies nos perducant ad terram repromissionis. Cum propter nos
qui iam transiuimus mare rubrum constitutas xl. ii. dies. ut qui in captiuitate peccatorum
nostrorum redegimus nos. per exempla patriarcharum reuertamur ad terram promissionis. non per baptis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mundaque. Catecumini nostri quandiu transierint mare rubrum, possunt esse sub typo populi israhel quando
fuerunt sub idola in egypto. et per duces optimos moysen et aaron liberati sunt de egypto. et transierunt
mare rubrum.

DE INLUMINACIONE CEREORUM. XXX.

Quod illuminatio cereorum secundum libellum romani hostilius expectatur usque ad agnus dei letanie. hoc demonstrat. quod per illum agnum qui tollit peccata mundi unusquisque lumen accipere debeat.

DE MISSA IN NOCTE. XXXI.

Dicamus gloria in excelsis deo. quia tanto lumine illustrata est presens nox. scilicet dominica resurrectione. Canamus laudes deo. quoniam in quibus habitabat diabolus. iam inhabitat spiritus sanctus. hoc ait pontifex ore et mente. ut nos mente teneamus dicendo: Deus qui hanc sacratissimam noctem gloria dominice resurrectionis illustras. conserva in noua familie tue progenie adoptionis spiritum quem dedisti. ut corpore et mente renouati. puram tibi exhibeant seruitutem. Ubi notandum uocem ministrorum ad neophytos esse usque ad euangelium. Dicit lector ad eos: Si consurrexistis cum christo. que sursum sunt querite. ubi christus est in dextera dei sedens. Habes lectionem de anagogico pede. in quo catecumini accensi per subacantici Sicut ceruus. desiderabant apparere ante faciem dei. Quod nunc habent in effectu. tunc habebant in desiderio. Nemo potest perfecte sapere que sursum sunt. nisi in tanto desiderio mentis celesti sapore prius fuerit accensus. Dicit ad eos lector: Mortui enim estis. et uita uestra abscondita est cum christo in deo. Quomodo mortui estis per christum per baptismum. uita uestra futura iam est in christo. Est uobis reposita in sua uita. quod in illo factum est ex resurrectione. in uobis sperate futurum. Cum enim christus apparuerit uita uestra. id est cum se demonstrauerit ille qui modo in uos se seruat uitam uestram. et ferat uos esse quod ipse iam est per immortalitatem. tunc et uos apparebitis cum ipso in gloria. que modo uobis promittitur. Qua propter dicit officialis: Nolite esse ociosi. Offerte deo sacrificium. Augustinus nobis demonstrat in psalmo centesimo XVI. quale sacrificium debeamus offerre. Audiuimus fratres ammonentem nos atque hortantem spiritum sanctum. ut sacrificium confessionis offeramus deo. Et paulo post: Et uos ipsos potestis aduertere. non tantum in peccatis. sed in laudibus dei. confessionem diuinis litteris solere narrari. Quid congruencius in hoc psalmo quando alleluia cantamus quod est laudate dominum. nos ammoneri intelligimus. cum audimus confitemini domino. quoniam ipsum scilicet ut laudemus dominum. Non potuit laus dei breuius explicari. quam ut diceretur quoniam bonus est. Quod si grandius ista breuitate non uideo. Et paulo post.

S Eodem quoque populo dicitur in prenunciatione futurorum. liberato ab omni labore et captiuitate peregrinationis. et ab omni permixtione iniquorum. quod ei per gratiam dei prestitutum est non solum non retribuentis mala pro malis. sed etiam retribuentis bona pro malis. Conuenientissime adiunctum est quoniam in seculum misericordia eius. Post hunc uno precepto pendet alleluia et tractus qui sequitur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hoc est ut neophyti offerant deo sacrificium laudis. Tractus dicit in causa neophytorum. Laudate
dominum omnes gentes. laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius. et ueritas domini manet
in eternum. De quibus duabus uirtutibus idem quoque supra dicit in psalmo centesimo XIII. haec duo misericordia
et ueritate. A ueritate in suis scripturis quam sibi sepe iunguntur. In sua quippe misericordia uoca
uit impios. et in ueritate iudicat eos qui uocati uenire noluerunt. Presentes neophy
ti iter habent paratum intrandi ad regna celorum. Porta aperta est eis. quam nos qui renati sumus
per mundanum affectum post baptismum pulsare debemus bonis operibus. Ideirco tantum in causa
est erga eos. ut offerant deo sacrificium laudis. Cantatur prius alleluia quod est hebreum. Hebrea et
lingua mater est ceterarum linguarum ut credimus et nobilissima extat propter auctoritatem
diuine scripture. Latina inferior quasi filia siue nurus quam duxit in uxorem filius sinago
ge. Ad hoc alleluia ponitur hic. quod non sit in ceteris officiis. Tamen uentum fuerit ad dicen
dum est prima et octaua die neophytorum. oportet repedare eandem portam siue sit
siue alio modo. Hactenus finitum est sacrificium neophytorum. Deinde Christi resurrectio ad me
moriam reducitur. et angelorum allocutio ad feminas. et feminarum affectus. Euangelium narrat
secundum marcum modum et euentus feminarum. ubi dicit. Cum transisset sabbatum maria mag
dalene. et maria iacobi et salome. emerunt aromata ut uenientes ungerent ihesum.
a Topinor propter mulierum intentionem dicit romanus libellus. non portari et nocte ante
euangelium aliud nisi thimiama. siue qui dubitat utrum illam carnem suam plenam munere
lucis reuixisset ab inferis dominus. hoc tantum modo optulerunt mulieres. Illis locutus est angelus
dicens. Nolite expauescere. Ihesum queritis nazarenum crucifixum. surrexit non est hic.
I In sequentibus manifestatur affectus mulierum. At ille exeuntes fugerunt de monumento.
I Inuaserat enim eas tremor et pauor. et nemini quicquam dixerunt. Timebant enim. Et ait beda
super marcum. Merito mouet quomodo marcus scribat. et nemini quicquam dixerunt. cum dicat
lucas. Et regresse a monumento. nunciauerunt hec omnia illis xi. et ceteris omnibus. Sim
iliter matheus. Et exierunt de monumento cum timore et gaudio magno. currentes nunciare
discipulis eius. Nisi intelligamus ipsorum angelorum dictis nemini ausas fuisse aliquid dicere.
id est respondere ad ea que ab illis audierant. aut certe custodibus quos iacentes uiderunt.
✠ Reducendum ad memoriam est silentium et sacrificium mulierum. tempore per sacrificii tempora silent
cantores. Eorum sacrificium erat tunc quod ferebant unguentum ad unguendum corpus domini.
S Sanctus sanctus sanctus cantatur. quod est angelorum cantus. qui angeli non tacuerunt de eius resurrectione.
S Siue iste qui modo locutus est in marcho. siue illi quos iohannes narrat sedentes unum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad caput uiuum ad pedes. Luce mulierum uerum agnus dei recitant cantores dicentes agnus
dei qui tollis peccata mundi miserere nobis. Maria dicebat ortulano domine si tu sustuli
sti eum. dicito mihi ubi posuisti eum. Que credebat furto sublatum non credebat tollere pec
cata mundi. Hec postea audiuit quando uoluit dominum tangere. Noli me tangere. nondum
ascendi ad patrem meum. Sacerdos uicarius christi implet officium suum. Dubitantibus apostolis de sua
resurrectione. timentibus mulieribus. et nunc dicentibus angelorum et centurione clamat christum resur
rexisse a mortuis. christus ipse per suam gloriosam apparitionem. manifestum se facit quibus cumque uult.

Dicit augustinus ad ianuarium. hec tempora **DE OCTO DIEBUS NEOPHYTORUM. XXXII.**
in scripturis firmisse in baptizandis electis tenentur. id est pascha et pentecostes.
et quadraginta illi dies ante pascha obseruentur. ecclesie consensio roborauit. Sic etiam
ut viii. dies neophytorum distinguantur a ceteris. id est ut octauus primo concinat. Octo
officia que fiunt in commemoratione neophytorum. distinguuntur a ceteris sequentibus
usque in pentecosten. Primum habet duas laudes. id est alleluia confitemini domino. et tractum
laudate dominum omnes gentes. octauum habet laudes duas. id est duo alleluia. hec dies. et laudate
pueri dominum. Quod non fit in nullo alio sabbato. usque in pentecosten. Sex medii habent responso
rium et alleluia. Prima genti uita. ut quisque semper adeunde. non fuit sempiterna peccanti. Requies autem
ultima sempiterna est. Neophyti et octauus sempiternam beatitudinem habebit. quia requies
illa que sempiterna est. excipitur ab octauo non extinguitur. Neque ita est aliter sempiterna.
tamen et octauus quam primus. ut prima uita eterna reddatur. In memoratione prime uite
quam habuit primo adam alleluia cantatur. et quia non fuit sempiterna. tractus sequitur. ut in lingua
humiliore humilitatis posterioris uite recordetur. Adhuc neophyti in peregrinatione
sunt. in qua tamen dominum laudare debent quia sunt redempti. Requies ultima que redditur in septima
die et perficitur in octaua. ipsa habebit sempiternam beatitudinem. Neophyti in recordatio
ne potissime restaurationis. in septima die et in octauo officio. duo alleluia cantantur.
Primum quia uita redditur. Secundum quia sempiterna. Alleluia gloriosior omnium linguarum lingua
hebrea est. Atque in isto loco possumus nos absoluere eadem ratione a debito octauarum
dierum. id est dominicorum pentecostes. quando duo alleluia cantantur frequenter. Duo sunt
unde anima in septima die. id est in requie laudat dominum. Unum de percepta leticia. alterum
de percipienda in resurrectione. Quia alio modo homo in resurrectione. erit absque anima
in corpore quam nunc spiritali. In recordatione illius resurrectionis. per dominicos dies pente
costes. duo alleluia celebrantur. Et quia dominica resurrectio precessit in octaua die. quod futurum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

erit in resurrectione nostra. Hoc agimus per dominicos dies pentecostes. id est ut mens et corpus laudet dominum. Et quia interim sine corpore anima in requie laudat dominum. per singulos dies unum alleluia celebratur. In festiuitatibus sanctorum duo alleluia. quia de domini aspectu potius letantur. quam habent que sunt tantum in requie anime. Unum quia requiescunt. alterum quia uident dominum. Cuius memorata sabbati septima dies sunt ebdomadis. tam nocturnum officium in ea celebratur pro neophytis. Ad medium sex responsoriorum tenet et alleluia. Sicut enim septenarius numerus significat requiem. ita et senarius opera. Responsorius quoque mos imitatur per sex dies ad Christi resurrectionem. aliquam actionem uult nobis intimare in resurrectione corporum. De qua actione. dicit idem qui supra. ad eundem. Erit autem nulla requie non desidiosa segnicia. sed quedam ineffabilis tranquillitas actionis ociose. Ita enim ab huius uite operibus in fine requiescetur. ut in alterius uite actione gaudeatur. Eo quod talis actio in dei laude agitur. sine labore membrorum. sine angore curarum. non ad eam sit transitus per soporem ut ipsa labori succedat. id est non sic esse incipit actio ut desinat quies. Neque enim reditur ad labores et curas. sed permanet in actione. Et ad quietem pertinet nec in opere laborare. nec in cogitatione fluctuare. Ergo ad requiem adiutam primam redit unde anima lapsa est in peccatum. propterea sabbatum requiem significat. Illa autem prima uita que a peregrinatione redeuntibus et primam stolam accipientibus redditur. per unam sabbati quem diem dominicum dicimus figuratur. Et in alio loco idem ad eundem. Dies dominicus non iudeis sed christianis resurrectione domini declaratus est. et ex illo cepit habere festiuitatem suam. Anime quippe omnium sanctorum ante resurrectionem corporis. sunt quidem in requie. sed in ea non sunt actione qua corpora recepta uegetantur. Talem quippe actionem significat dies octauus. qui et primus. qui non aufert illam requiem sed glorificat. Ex inspiratione sancti augustini per responsorium intelligimus actionem sanctorum in corpore. que erit cum omni leticia ut responsorium sonat. Hec dies quam fecit dominus. Exultemus et letemur in ea. Quia hec leticia exitum habet in glorificationem. alleluia sequitur. Et ut demonstretur eandem glorificatam actionem non esse aliud nisi laudem dei. post sex dies continuatum alleluia cantatur. Ubi notandum est. uersus responsorii omnes esse de psalmis. Confitemini domino. quod sonat confessionem laudis. Que tam laus. alleluia est dicta dicitur. et per nobiliorem linguam. Cuius uersus Confitemini domino quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius. Item. Dicat nunc israel quoniam bonus. Item. Dicant nunc qui timent dominum. seu dicant qui redempti a domino. Quosque uidi scriptos in isto loco. in iterosque audiui cantare. Item. Dextera domini. Item. Lapidem quem reprobauerunt. Item. Benedictus qui uenit. ITEM DE EISDEM SEPTEM DIEBUS. [illegible]

Octo dies neophytorum cursum presentis uite monstrat. Sicut enim inter filios israel post

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quã transier̄ mare rubrũ usq; ad t̃rã repmissionis. significat omẽm cursũ
p̃sentis uitę. ita & uersio neophytoꝝ omẽm designat cursũ p̃sentis uitę.
in q̃ nos oportꝫ scdm resurrectionẽ xp̃i uiuere. De q̃ cursu dic̃ augustinus in
libro c̃tra faustũ xii. Rub& in mari rubro baptism̃.. uita q; xp̃i sanguine
c̃secrat̃. Hostes sequentes a tergo moriunt̃ peccata p̃terita. Ducti p̃pli p de
sertum baptizati somis n̄ dũ ꝑfruentes, p̄missa patria. sed q̃d n̄ uident sperã
do. & patientiã expectando. Tamq̃ in deserto ẽ. illa laboriose & periculose
t̃ptationis patiunt̃ naufragia. n̄ re uitant̃ corde in egipto. nec ibi tam̃
xp̃s deserit. Nã illa columna n̄ recedit. ✠ Scdm hec uba. n̄ri baptizati ducunt̃
cotidie ad ecc̃lam. columna cerei illuminata p̃cedens eos. Illuminata ẽ iã. q̃ in
corp̃. xp̃i traiecta ẽ baptizati. Sp̃s xp̃i illuminat mẽbra xp̃i. Ex sequentib; po
test dinosci q̃m illi octo dies q̃ aptent̃ cursui status n̄ri. Prima dies quando
baptizat̃. ascendit de aqua. que ẽ sabbatũ id ẽ requies. statũ adę nob infor
mat ante q̃m peccar&. Nõ adam ita fuit fact̃. ut labore aliq̃ adquirer& sibi
fructũ uiuendi si n̄ peccar&. Sed tam̃ legit̃ eũ posuisse dñm in paradiso. ut op
perar&. Eandẽ requiem quã p̃stitit d̄s adę ante q̃m peccar&. dat baptizatis
in sbbo. ita tam̃ ut de incepsi operent̃ bona opera usq; ad alterũ sbtm. Sic &
adã operi deditus fuit absq; ullo labore. Ipsa requies ẽ innocens uita q̃m habuit
adã in septima die. quando requieuit d̄s ab omib; operib; suis. eandẽ recipiunt
in baptizati in sabbo. At de in qua uia restat baptizatis p desertũ. q̃si p̃ alta
anime tract̃. corporis id ẽ patientia subsequit̃. p q̃m expectare deb& t̃rã re
pmissionis. Secunt̃ sex dies q̃ ꝑtinent ad op̃. bonũ. sonique ipũ. ne uacua dom̃..
inuadat. Ppterea cotidie ad ecc̃lam mane & uespere accenso cereo deducunt̃.
ppterea etiã cotidie cõmunionis g̃ra muniunt̃ neophyti. ne inimicus uacan
tes a bono oper&. uire [illegible] inuadat. Ac de causa breuiant̃ in his octo dieb;
psalmi. ne ipsi diuicius ieiun&. Post illos sex dies sequit̃ sabbatism̃.. qui eos
introducit in t̃rã repmissionis. ubi est requies sempiterna. n̄ reuertens ad ali
q̃m laborẽ. sed de leticia g̃le animaꝝ transit̃ ad leticiã incorruptibilis
corporis. Ac ideo n̄ subseq̃t̃ alla hec dies tract̃. sed alla laudate pueri dñm. Sex d̄s
q̃ int̃ duo sabbata. utrũq; nob temp̃ ad memoriã reducunt. scilic& adę q̃ fuit dedit̃.
desiderantissimo operi in paradiso. illud q̃d filii isr̃l transier̃ p desertũ sub ducib;.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in quo tempore non sunt attrita uestimenta illorum. Et sic tandem peruenerunt ad libertatem intrantes in terram repromissionis. que significat patriam in qua recipiuntur sancte anime post seculum transactum.

DE DIE SCO PASCHE. XXXIIII.

Die sancto pasche. in introitu per ora prophete presentat se Christus de resurrectione patri suo in ecclesia sua dicens. Resurrexi et adhuc tecum sum. Oratio primam demonstrat aditum esse apertum scilicet per ecclesie regni celestis per capitis sui resurrectionem. Epistola ammonet eos ut separati sint a uiciis in quo certauimus per dies quadragesimales. et neophyti acceperunt in baptismo. Corinthiis misit illam Paulus. ut separarent se iusti ab his qui tale peccatum fecerant. quale nec in gentes audiebatur. et per penitenciam non reuertebantur ad cetum sanctorum. Illi erant uetus fermentum. illi azimi propter nouitatem uite. Ita et nos ammonemur per illam ut sine retractacione in die sancto pasche alieni simus a uiciis. D. et dicitur ut sicut filius eius dominus noster qui hodierna die ita resurrexit a mortuis ut mors ultra repetitum non habeat in illo. ita nec in membris suis habeat preterita uicia neque imminencia. Responsorium monstrat quantum letari oporteat eos qui purgantur a uiciis. Alleluia monstrat. in quo sit tota causa leticie. scilicet quia pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur. et cetera. Euangelium exponit perfecti causam tocius leticie. quod suo in loco si dominus dederit enucleatius dicturi sumus. De toto officio misse mee paruitati hec sufficiant. Que propterea tetigi. ut non uiderer a tanta leticia quanta presens est in hac die. fieri alienus fore. In supplecionem libet interponere quod sanctus augustinus de orationibus misse dicit in libro questionum ad paulinum nolanum episcopum. Multa hinc dici possunt que improbanda non sunt. sed eligo in his uerbis hoc intellegere. quod omnis uel pene omnis frequentat ecclesia. ut precationes accipiamus dictas quas facimus in celebratione sacramentorum antequam illud quod est in domini mensa incipiat benedici. Orationes. cum benedicitur et sanctificatur. et ad distribuendum comminuitur. Quam totam peticionem fere omnis ecclesia dominica oratione concludit. Interpellationes autem siue ut uestri codices habent postulationes fiunt cum populus benedicitur. Tunc enim antistites uel aduocati susceptos suos per imposiciones manus misericordissime offerunt potestati. Quibus peractis. et participato tanto sacramento. gratiarum actio cuncta concludit. Quam in his uerbis ultimam commendauit apostolus. Et hec autem causa fuit precipue ista dicendi. ut his breuiter perscriptis atque significatis. non putaretur neglegendum esse quod sequitur. pro omnibus hominibus. pro regibus et his qui in sublimitate sunt. ut quietam et tranquillam uitam agamus in omni pietate et caritate. Ne quisquam sicut se habet humane cogitacionis infirmitas estimaret non esse ista facienda pro his a quibus persecutionem paciebatur ecclesia. cum membra Christi ex omni essent hominum genere colligenda. Inde apostolus adiungit et dicit. Hoc enim bonum est et acceptum coram saluatore nostro deo. qui omnes homines uult saluos fieri et ad agnicionem ueritatis uenire. Ac ne quisquam diceret posse esse salutis uiam in bona conuersacione et unius dei omnipotentis cultu sine participacione corporis et sanguinis Christi. unus enim deus inquit unus et mediator dei et hominum homo Christus Ihesus. Ut illud quod dixe

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rat omnes homines uult saluos fieri· nullo alio modo intelligatur prestari· nisi per mediatorem dei et dominum qui semper erat uerbum· sed hominem ihesum christum· cum uerbum caro factum est et habitauit in nobis· Orationes iiii· quas memorat sanctus augustinus· ita nominat translatio· Obsecrationes· orationes· postulationes· gratiarum actiones· Ubi etiam notandum est quod oratio illa que sic inchoatur libera nos quesumus domine ab omnibus malis· exclusio sit tantum orationis dominice· ut beatus augustinus dicat· quam totam petitionem· fere omnis ecclesia dominica oratione concludit· Simulque hoc notandum· quod orationem illam quam episcopi siue aduocati solam facere supplices cum signo sancte crucis· ille solebat eam facere post quam communicabat corpus domini ad distribuendum· Quam orationem· uocat postulationes· Deinde fiunt gratiarum actiones· quando post auditam uocem diaconi que dicit· ite missa est· siue benedicamus domino· populus respondet deo gratias·

Demonstratio quod informent sex dies paschales ceteros dies dominicos· et iustos homines· et dies quinquaginta a sabbato pasche usque ad sabbatum octauarum pentecostes· futuram uitam· et cotidianam dies siue septuagesime dominici· seu quadragesimales· penitentes· XXXV·

Illi sex dies paschales in quibus responsorium cantamus et alleluia· informant omnes dominicos dies· siue festos· quos celebramus ab octauis pentecostes usque in septuagesimam· Responsorium et alleluia· actum eorum et leticiam· siue laudem seu gratiarum actiones qui initiati per in baptismo quam perseuerent in bonitate resoluunt· leti in spe habent regnum futurum· ut etiam hic bene operando ad beatitudinem perueniant· Siue ut alio modo dicam· per responsorium actiuam uitam intelligimus· per alleluia contemplatiuam· Actiuus necessarius est ut mens quiescat per delectationem boni operis· tamen corporis nimia et pactum ab eterno opere· unde sequatur laus dei· Responsorii illi quos per sex dies cantamus· siue per ceteros dominicos dies uel festiuos sanctorum quibus subsequitur alleluia· tales actus significat· qualis est predicatio· lectio· helemosina· uisitatio uiduarum pupillorum quoque et infirmorum· Hec in presenti seculo omni die dominico conuenit agere· sine retractatione· quibus memoratis responsoriis alleluia sequitur· quia post talem actionem in laudem dei transfertur anima purificata ab omni peccato· Illi dies L· qui secuntur a sabbato paschali usque ad octauas pentecostes· alteram uitam informant· quam nondum percepimus· ubi non erit responsorium· quia nemo ibi predicabitur· sederit omnes docibiles dei· Nec aliquis uisitabitur· quia nemo ibi uidua· nemo pupillus· neque infirmus· helemosina non erit necessaria· quia nemo ibi indigens· Sed tantum alleluia ibi celebrabitur id est leticia animarum de percepta immortalitate et receptione corporum· et gratiarum actione deo in sempiternum· Tandem leticiam numerus quinquagenarius significat· qui apud hebreos iubeleus appellabatur· id est iubilatione plenus· Quid ceteri

dies informent. Ex libro sancti Augustini de fide et operibus considerate, ut opinor, qualem. Sic
enim dicit: Non quisque ita debet extolli, ut non dicam apud alios iactare se, aput seipsum ut putare au
deat se in hac vita esse sine peccato. Sed nisi essent quaedam ita gravia ut etiam excommunicatione
plectenda sint, non diceret apostolus: Congregatis vobis et meo spiritu tradere huiusmodi sathanae in interitum
carnis, ut spiritus salvus sit in die domini Ihesu. Unde etiam dicit: Ne lugeam multos ex his qui ante pecca
verunt, et non egerunt penitentiam super inmunditia et fornicatione quam gesserunt. Item nisi essent quaedam non ea hu
militate penitentiae sananda, qualis in ecclesia datur eis qui proprie penitentes vocantur, sed quibus
dam correptionum medicamentis, non diceret et ipse dominus: Corripe eum inter te et ipsum solum, et si te audierit
lucratus eris fratrem tuum. Postremo nisi essent quaedam sine quibus haec vita non agitur, non cotidianam mede
lam poneret in oratione quam docuit, ut dicamus: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimit
timus debitoribus nostris. Cotidiani dies informant eos qui sola presbytero confitentur peccata, ut ab ipso corri
piantur, et consilium accipiant penitendi. Ipsi dies sine alleluia transiguntur, quoniam non est pulchra laus in ore
peccatoris, quam suscitat spiritus dei ad parturiendum, tamen nec ita potest erubescentia peccatorum
transire a cordibus istis. Memoratum modum informat versus qui dicit: Non est sanitas in carne mea
a facie irae tuae, non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Informant idem etiam verba domini ad Moy
sen dicentis de Maria: Si pater eius spuisset in faciem eius, nonne debuerat saltem septem diebus rubo
re suffundi? Separetur septem diebus extra castra, et postea revocabitur. [Iuvenum?] sputum
in facie despectus habetur. Quando nos deus despicit propter peccata nostra, rubore debemus perfundi
usque ad completionem septem dierum, id est usque ad satisfactionem per abstinentiam. Alleluia in cotidianis
diebus in officio missae rubor ecclesiae monstratur, quem habet de suis vulneratis et necdum sanatis.

At dominicis dies a septuagesima usque in pascha domini eos informant qui temptationibus tun
duntur, sine quibus vita praesens non potest transigi. Responsoriis illorum dierum non subministratur
alleluia sed tractus. Qui quamvis pertineat ad contemplationem propter suam dulcedinem et unionem,
tamen non est in tanta laetitia in qua erat ille de quo dicebat Iohannes: Deus lux est et tenebrae in eo
non sunt ullae. Et apostolus Iacobus: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. In dies autem quadrage
simales ante pascha informat eos sancta ecclesia qui proprie penitentes vocantur, excepto
quod non excommunicantur, et ad manus reconciliationis episcoporum non redeunt in fine quadragesimae.
Informat ergo eos [ieiunio?], in abstinentia deliciarum, in habitu, in delectione, in luctu,
in vigiliis, in operum temporalium quiete, in silentio, in obedientia, in bonis operibus, in helemosinis,
in ceteris bonis quibus reconciliamur deo sicut cum penitentia.

DE DIEBUS PENTECOSTES

XXXVI

Tempus pentecostes inchoatur a prima die resurrectionis, currit usque ad diem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quinquagesimum post pascha. De quo tempore dicit augustinus in libro ad ianuarium. Quadragenarius autem partibus suis computatus addit ipsum denarium et fiunt .l. tanquam merces laboris et continentie. Neque enim frustra ipse dominus quadraginta dies post resurrectionem in hac terra in hac uita cum discipulis conuersatus est. et postea quam ascendit in celum decem diebus interpositis promissum misit spiritum impleto die pentecostes qui est dies quinquagenarius. ut alterum sacramentum. Quod septies vii. xl. viiii. fuit et cum redit ad initium quod est octauus qui et primus dies .l. complentur quae celebrantur post resurrectionem domini iam in figura non laboris sed quietis et letitie. Propter hoc ieiunia relaxantur et stantes oramus quod est signum resurrectionis. Unde etiam omnibus diebus dominicis obseruatur et alleluia canitur quod significat actionem nostram futuram non esse nisi in laude dei sicut scriptum est. Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. De relaxatione ieiunii. ambrosius dicit in tractatu ad romanos. antiquitus quidam quarta feria carnem non edendam statuerunt. Sunt qui sabbatis. Sunt iterum qui a pascha usque ad pentecosten edunt. ab octauis uero pentecostes. iiam et iiiiam et viam feriam abstinent. Ieronimus ad marcellam contra fidem nostram et dogmate heretico contra montani sectatores. Nos unam quadragesimam secundum traditionem apostolorum toto nobis tempore congruo ieiunamus. Illi tres in anno faciunt quadragesimas quasi tres passi sint saluatores. Non quod et per totum annum excepto pentecosten ieiunare non liceat. sed quod aliud sit necessitate aliud uoluntate munus offerre. Item ad lucinium beticum. Atque utinam omni tempore ieiunare possimus. quod in actibus apostolorum diebus pentecostes et die dominico apostolum paulum et cum eo credentes fecisse legimus. Item in eadem. Non hoc dico quod festis diebus ieiunandum putem et contextis diebus quinquaginta fructus auferam. sed unaquaeque prouincia habundet in suo sensu et precepta maiorum tradita ut leges apostolicas obseruare non pigeat. Item eiusdem in commentario super matheum. Quando autem transierint nuptie et passionis ac resurrectionis tempus aduenerit tunc filii sponsi ieiunabunt. Nonnulli putant idcirco post dies xl passionis ieiunia debere committi licet statim dies pentecostes et spiritus sancti adueniens indicat nobis festiuitatem. Ex cuius occasione testimonii montanus priscilla et maximilla etiam post pentecosten faciunt quadragesimam quod ablato sponso filii sponsi debeant ieiunare. Ecclesie autem consuetudo ad passionem domini et resurrectionem per humilitatem carnis uenit ut spiritali sagine ieiunio corporis preparemur. Iuxta legem autem tropologie sciendum quod quamdiu sponsus nobiscum est et in letitia sumus nec ieiunare possumus nec lugere. Cum autem ille propter peccata a nobis recesserit et auolauerit tunc indicendum ieiunium est tunc luctus recipiendus est. Duas uarietates habemus in nostra ecclesia de ieiunio quod fit post resurrectionem domini. Aliqui secundum nostrum uulgarem usum statuunt terminum quadragesimalis ieiunii in festiuitate sancti iohannis. Illi qui sic faciunt non possunt semper dies pentecostes excludere a ieiunio. Alii uolunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Secundum traditiones sanctorum patrum quos preteriimus . et in sequentibus habemus . ponere omnes
dies pentecostes haberi in letitia . Quia hi fecerunt non possit semper terminum huius quadragesime
facere in festiuitate sancti iohannis . Et ubi terminum ponatur non est fixum ex scripturis sacris neque ex tradi
tionibus patrum . Solet aliquotiens euenire . ut post pentecosten dies habundet ad numerum XL .
dierum implendum usque ad festiuitatem sancti iohannis . Hoc est quando dies dominicus pasche occurrerit
in XI kalendarum aprilium . et deinceps . supradictum . et in VIIII . et in VIII . Quando enim in memoratis diebus
occurrerit dies dominicus pasche . tunc habendus est dies pentecostes in III . idus madii . Ab illo die
usque ad festiuitatem sancti iohannis baptiste . ebdomade quinque sunt . Et si quis uoluerit XL . tantum diebus inten
dere . intendat quando dies dominicus pasche occurrerit in VII . kalendarum aprilium . siue sex .
supra scriptarum . et sic poterit adimplere numerum suum inter pentecosten et festiuitatem sancti iohannis .
Iterum propter memoratos dies qui per diuersos annos conuenientes sunt terminum quis sit in festiuitate
sancti iohannis . post missa est diligentia pentecostes . et inclusi sunt ipsi dies in luctu . qui debebant esse in le
titia . Ex auctoritate dominice presentationis . ut solito terminus teneatur . si usum fuerit magistris .
ut definiant quanto tempore ieiunii pagatur eorum qui sponte propter peccata sua ieiunant post re
surrectionem domini . uidetur nobis uariabilis res auferri a christiana ecclesia . Cur letari debeamus in diebus
pentecostes . habundant exempla sanctorum patrum . Cur ieiunare necesse sit . unusquisque ex suo cor
de cognoscet . maior omnis festiuitas est aduentus spiritus sancti . quam festiuitas beati iohannis baptiste . Si melius
denda est festiuitas infra ieiunium . amplius includenda est festiuitas sancti iohannis . quam aduentus
spiritus sancti . Et si hic statuit ieiunans ut indicit ieiunium . ut in festiuitate sancti iohannis . uel sanctorum petri
et pauli absoluatur ieiunium . et postea pagatur . nullum detrimentum faciat anime sue . Non sequamur
nos in presenti ieiunio montanum et suos sectatores . sed consideremus peccata nostra . et pro eis cer
temus . fructus dignos reddere penitencie . Ex iheronimo memoratio possumus addicere
a quibus illa ieiunia usurpata essent aliquando . et quod non ex necessitate indicenda sint ieiunia
pentecostes communi ecclesie . sed uoluntate licere unicuique ieiunare ob deuotionem sue
mentis . Ab ista licentia et ab ista libertate excluduntur . qui proprie penitentes in ecclesia manent .

Sequitur una uarietas DE LETANIA ANTE ASCENSIONE DOMINI . AC LETANIA MAIORE . Inter
uenit octauas pasche . et uigilias pentecostes . hoc est ieiunium triduanum in uigilia ascensio
nis domini . Miror quoniam inoleuit consuetudo presentis ieiunii in nostra ecclesia . que tamen non tenetur
per orientales ecclesias . cum sancti patres quos memorauimus . id est ambrosius . augustinus . et iheronimus .
dicant relaxata ieiunia tempore pentecostes . Hoc non etiam uenerabilis presbiter beda . dicendo ita que
dicit in homeliis suis . Merito ergo sacrosanctis his diebus . nosque maioribus epulis . atque hymnis celestibus .

tinuamus ob reuerentiam numerum dominice resurrectionis. ob memoriam etiam dominici con
uictus cum discipulis. simul et ob spem future nostre quietis. ac uite immortalis. Et paulo
post. Recte etiam quinquagenario dierum numero statum future beatitudinis in imagine
ueneramur. ieiunia uidelicet relaxando. alleluia canendo. stantes orando. que sunt ap
tissima perpetue quietis ac resurrectionis laudis presagia. ¶ Quod primo uicium presensi ieiu
nium sumeret. gregorius turonensis manifestat in gestis francorum. ita dicens. In his temporibus.
fuit in uienna urbe terremotus maximus. ubi multe ecclesie et domus multorum concusse fuerunt. et sub
uerse. Ubi bestie multe oberrantes. lupi. ursi. atque cerui. siue apri. per portas ciuitatis de
uorantes. plurimos per totum annum hoc faciebant. Nam ueniente sollempnitate sacrosancti pasche. sanctus mamertus
qui in ea ciuitate erat episcopus. dum missarum sacrificia ipsa uigilia celebraret. palacium quoque regale
quod in ea ciuitate erat diuino igne succensum est. Cumque hec agerentur. appropinquante ascen
sione domini. indixit ieiunium uir sanctus triduanum in populo cum gemitu et contricione. Et paulo
post. Tunc cessauit ipsa tribulatio et subuersio. Deinceps omnes ecclesie dei et sacer
dotes hoc exemplum imitantes. usque ad presens ipsas triduanas letanias ubique celebre
colunt. ¶ Ubi dicit omnes ecclesie dei. non extra gallias possumus eas intelligere. Ubi erant
hii et quibus ambrosius dixit. quod cotidie statuisset carnem edendam usque in pentecosten. ibi
non fiebat ieiunium iuxta nostrum morem. Neque ubi iheronimus. neque ubi augustinus. crederet
dici fieret. non tam apte predicaret relaxationem ieiunii infra L. dies. Romana consuetudo
unum diem. id est vii. kalendas maias imponit. que uocatur in letania maiorem. in ieiunio. Letania
ut predixi. et deprecatio est apud nos. Potest cuiusque tamen et aliena a uoluntate mala
peccari dum quamuis manducet sobrie carnem meridie. in lectione de resurrectione domini. tamen
maiorum patrum id est apostolicorum usus sequendus est. Forsan ex ipso officio poterimus intelligere.
quod deprecandum sit tali tempore. Prima oratio ad missam dicit. Presta quesumus omnipotens deus ut qui in afflictione
nostra de tua pietate confidimus. contra aduersa omnia tua semper protectione muniamur. Introitus [illegible]
offertorium dicit. Adiuua me domine deus meus saluum me fac propter misericordiam tuam. Responsorium. Cum insur
gunt in me conculcant. Eo tempore. id est vii kalendarum maiarum. possunt inimici commouere bellum
aduersus uicina regna. Ut reor. caute peruidit sancta ecclesia deum rogare. ut qui destruxit olim
consilium achitofelis. ne destruat consilia eorum qui uolunt irruere super pacem eius. Intendat ad hoc
quod dicit epistola. Multum enim ualet deprecatio iusti assidua. Euangelium alteram peticionem sonat
dicens. Quis autem ex uobis patrem petit panem. et cetera. Aut piscem. et cetera. Aut si petierit ouum.
nullis tribus. contra temporalia petenda possumus intelligere. in terra spiritualia. per panem. omnia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bona que de terris nascuntur. l piscem. que de aquis. l ouum. animalia que coeunt simul. hec omnia memorato tempore in aliquo perficitur. Germina messis. pullulant. Arborum fructus ex flore prodeunt. Uinee atque olei liquor. suis arboribus se erumpit. Pullorum animantia campos educunt. In hec necessaria sunt nostris usibus. petenda sunt a domino ut conseruentur. Ad spiritualia. ita. per panem karitatem. per piscem fidem. l ouum. spem. Quibus tribus. colitur a nobis diuinitas. hec. illo in tempore precipue poscenda sunt. quando resurrectio christi ab ecclesie celebratur. Ut in his roborati in iustificatione persistamus. Officium romanum cantamus. et tempus eius de purificatione post ponimus. Ieiunium est secundum iheronimum quando ex uoluntate munus offertur deo. et quando ex necessitate. Uoluntate. omni tempore munus possumus in abstinentia rerum percipiendarum offerre deo. Sed ex necessitate.

Ueniendum est modo ad uigilias pentecostes. **DE UIGILIIS PENTECOSTES. XXVIII.** In hoc oportet nescis leguntur lectiones quattuor. et canuntur quattuor cantica. ante baptismi consecrationem. sic in uigiliis pasche. Ibi legimus in principio creauit deus celum et terram. In uigiliis pentecostes. temptauit deus abraham. In illa non sequitur canticum. in ista sequitur. Hee lectiones ad memoriam nobis adducunt duos patres. Unum secundum carnem. alterum secundum spiritum. Adam qui in priori lectione memoratur carnalis est pater. a quo originem omnes ducimus. qui peccauit non obediendo precepto dei. cui non subditur canticum uictorie. abraham pater spiritualis. quia eius fidem imitando filii eius efficimur. et ipsi deo (?) uocamur. Iste restituit obediendo immolatione filii sui. quod primus offendit non obediendo. Cui merito subditur canticum uictorie. Occidit enim uicium inobedientie. Ipsius sonat oratio sacerdotis. Deus qui in abrahe famuli tui opere humano generi obedientie exempla prebuisti. et cetera. Hec lectio ad historiam pertinet. Ut legitur ita factum est. ✠ Sequitur alia lectio. scripsit moyses canticum. De cantico quod dicat. cantor ille demonstrat. scilicet attende celum. De quo beda super lucham. Ad memoriam prisce religionis. canticum deuteronomii in quo uniuersus ueteris populi status. quod uidelicet offenso. quid propitio deo meruit. continetur. in nullis in locis sabbato dicere consueuit. Alioquin et per posterum. ut prioribus septimane diebus. prophetarum dictis carminibus. moysi. ultimum diceretur. Ac per hoc (?) quod precessit bonum mores in filiis abrahe. ante quam apprehenderent septem mulieres uirum unum. preponitur lectio. scripsit moyses. et canticum attende celum. Ubi adam ad memoriam reducitur. qui est origo totius humani generis. in qua maior pars erat infidelis ante christi aduentum. ✠ De tertia lectione dicendum est. in qua septem dona spiritus sancti obedientibus faciunt uirum unum. eo quo dicebat paulus. donec occurramus omnes in uirum perfectum. etc. Uinea facta est. sancta uita christi scilicet et ecclesie demonstratur. quod pertinet ad allegoriam. quia hic uirum et bonum mores

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad uniuersum orbem non transissent. ‡ Quarta lectio ieremie est prophete. que dicit inter cetera.
iste ubi sit sapientia. ubi sit uirtus. ubi sit prudentia. ut scias simul ubi sit longiturna uita.
ubi sit lumen oculorum et pax. Presentibus ubis. ad situm aliquam uocat audientes. scilicet ad
fontem sapientie. uirtutis. ac prudentie. Quare hoc. Ut sciat audiens ubi sit longiturna uita.
ubi sit lumen oculorum et pax. Quod pertinet discere. ad desiderium pertinet fontis. Ex eo quod respondet
audiens. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum ita desiderat anima mea ad te deus. In oratione dicit
quomodo desideret fontem. Ubi superiorem uitam intimat dicendo. Ubi sit longiturna uita. et lumen ocu
lorum et pax. Quod pertinet ad anagogen. dicit sacerdos ita. Omnipotens sempiterne deus qui hac sollempnitate aduen
tus spiritus sancti consecrasti. da nobis quesumus ut celestibus desideriis accensi. fontem uite sitiamus. Ubi dicit celestibus
desideriis accensi. anagogicum sonat. ‡ De letania circa baptismum et alta ter dictu. dictum est.
carum libet de alta ter dictu. ter recordari. Alta in memoratione prime uite innocentis ade
cantatur. Sed quia fuit eadem innocentia sempiterna. ter dictum est. Verbi gratia. Fui catecuminus
Constantinopolim captus. quesiuit me dominus meus misericors et piissimus. inuenit me captiuum. Oc
cidit illum qui me rapuit propter meam iniuriam. et me reddidit libertati. ut reuerterer ad patriam
meam. Quam ingens gloria apud me. qui ereptus sum a seruitute et redditus libertati. Tamen quia longa uia
et laboriosa et periculosa restat. redeundo ad patriam meam. post magnam leticiam. aliquo tedio
affectus sum. nesciens utrum perueniendum sit ad patriam. quasi de aliquo gradu descendens a maiori
leticia. uel ab alta in minorem quasi in tertium. Laetior tamen fero laudando ereptorem meum
in tertium. si aliquo modo aliquando reuerti potero ad patriam. Insuper etiam ereptor meus mit
tit mecum defensores qui me deffendant de barbarica rabie. que undique circumdat ter
minum. Ipsi defensores sunt baptismalia sacramenta. cereus atque patroni qui mecum uersantur.
usque in septimum diem lauationis albarum. Septima dies ut sepe dictum est. illam requiem designat
quam exeuntes de mundo suscipimus. que sine ullo periculo manebit. Ad distinctionem
alta et tertia. quam uolumus hic monstrare. hec parua modo sufficiunt. Insuper etiam placet
hic intimare. que distinctio sit inter lectiones que leguntur in uigiliis pasche. et eas que
leguntur in uigiliis pentecostes. Quantum distat inter adam et abraam. hoc oportet dif
ferri inter doctrinam magistrorum ad eos catecuminos qui baptizabantur in pasca domini. et in
pentecosten. Debet eis narrare perditionem humani generis usque ad interitum
tionem propter inobedientiam ade. sicut tunc erat quando nullus hominum deum co
lebat. nisi solus abraham. Ipsa inicio permansit in uniuerso genere huma
no. exceptis aliquibus quod de abrahe stirpe processerat. In illo enim tempore adam peruenimus

xpi primo occisus e diabolus· Postea p dilectione vii· mulieru· cum ecclie e xpo gen:
humanu· Deinde ad bona opera directu e· Iste hordo obseruat in uigiliis pasche·
A te e in uigiliis pentecostes· Iusto recolit quom abraha deo placuit p obedientia· &
sua p genies in bonis morib· delectati sit· Sed tam necesse e in nouo testamto ut adiungere
xpo p baptismu· Et sic in eo maneat usq· dum p ducat ad celeste regnu· DE SEQUENTIBUS

I pso aut insequentib· dieb· p sentis ebdomade SEPTE DIEBUS PENTECOSTES· LXVIIII·
quid agere debeam· dominus beda manifestat in homelia sua dicens· Verum hoc quoq;
qd n statim p acta die quinquagesima genua adorandu curuam· sed & illa adhuc septi
mana stantes dno supplicam· & qua ut dixi missa repetentes ieiunia· tam illa cotti
die p sonam· nemo absq· discretione [illegible] & egrui racione misterii putet actitari·
C ua n spus septiformis e gra· iure sollempnitas aduenit· ei· p septe dies laude hymnoru
debita· simul & missaru celebratione colitur· Quia n tpre pentecostes eccla toto horbe
diffusa nouos semp do p plos p aqua regeneracionis aggregare consueuit· merito saluti
eoru e gaudentes qui usq· albis induunt stolis· & nitore purificate mentis splendore
habitus p monstrat· hymnu do deuote laudis offerim· tres psalmos p eosde septe
dies canendo & debitu honore ut illa in paschali sollepnitate impendendo· iuxta
p ceptu ipsi· piissimi pastoris ac redeptoris nri q ait· Congratulamini mihi· q inueni oue
mea que perierat· Merito etia tc stantes oram· ob significantia uidelicet & libra
tionis eorundem q p donu sci sps a morte anime ad uita resuscitari ac resurgere
meruer· Cuius donante gra· etia carnis inmortalitate nos in nouissima die
uestiendos· atq· ad gaudia beate resurreccionis p ducendos ee speramus·

QUANTO TPRE DEBEANT EE SUB DISCIPLINA XPYSMATIS· QUI CSECUNTUR MANUS IMPO
LXI S olet queri uti uulgares· SITIONE EPORU· TEMPORE BAPTISMATIS· Sed post
quanto tpre debeant unctione xpysmatis obseruare in capite ut n lauent qui
acceperunt manus imposicione absq· tpre baptisteri· Cui potest responderi· Quanto
tpe generaliter ab eccla celebrat aduentus· spus sci sup aplos· tanto tpe celebretur apud unu
queq· q eu accipit hoc e septe dieb· Et n inmerito qd spus sci in vii· mulierib· uenit ad hos
pite suu· fas e ut uni cuiq· mulieri· cum uiru suu paretur p singulos dies· De qb· mulie
rib· dicit ysayas· Apphendent· vii· mulieres uiru unu· Eo enim illaru mulieru e
q(?) ille ipse de se faciat hospite suu· Talia conuiuia exercebat xps· ap(?) eo uiuas suos·
T alia & spus sci exercet· hoc e per spus sci· mens e hominis· Mens n tanto amplius

(c) 2006 Ministerio de Cultura

faciat virgine spiritu sancti. quanto minus fuerit dedita carnalibus delectationibus. Ita
observent accipientes tempus adventus spiritus sancti. sicut solet carus amicus circa carum
amicum observare. Quando aliquis amicus carus ad amicum carum venit. in nullo vult
ille qui suscipit illum offendere. sed quicquid novit ei placitum esse. hoc ex corde benigno
ei adhibet. Ita quicquid cognoverit suscipiens spiritum sanctum placitum esse. hoc illi exhibeat
quamdiu vivit homo. Si sic fecerit. forsan citius poterit ei reconciliari. quando aliqua offensa
recesserit ab eo. Quando christianus recordatur unctionem crismatis sibi adesse
tunc potissimum recolit debere se esse sub disciplina spiritus sancti. Unctio illa ideo fit. ut sciamus
quid invisibiliter operetur spiritus sanctus in nobis. Oleum solet fessorum membra fovere. balsamum solet redo-
lere. Fessa sunt membra anime nostre. quando putat se egisse quod contra dei voluntatem est. Ad quam solet
spiritus sanctus venire. et ei monstrare dimissa peccata sive dimittenda. Unde et ipse spiritus sanctus consolator
dicitur. De qua re. dicebat david. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tue
letificaverunt animam meam. Hunc spiritum sanctum acceperunt apostoli interim. quando christus insufflavit eis in
faciem et dixit. Accipite spiritum sanctum. quorum remiseritis peccata remittuntur eis. et quorum retinueritis re-
tenta sunt. Non solum hoc operatur spiritus sanctus. id est ut remittantur peccata. sed etiam prestat bona opera que
per opinionem bonam in alios bonum odorem inspirant. Ibi est balsamum. Hunc eundem donum acceperunt apostoli die
pentecostes. hoc est ut in virtute signis odorem noticie sue porrigerent populo. Est etiam alia na-
tura olei. ut lumen prestet. Hoc etiam spiritus sanctus operatur in homine. ut lumen habeat intelligentie. Ope-
ratur simul et balsamum. quando per ora loquentium lumen quod intrinsecus dedit. ad ceterorum noticiam
perducit cum dulcedine eloquii. Non enim frustra spiritus sanctus super apostolos venit in die pentecostes in vento
et igneis linguis. Voluit future ecclesie monstrare. quod operatus esset in apostolis per adventum suum.
Venit in vento vehementi. ut ostenderet se excussurum esse ab apostolorum cordibus omnem cupidi-
tatem terrenam. Sicut enim ventus vehemens percutit pulverem a facie terre. sic adventus spiritus sancti a corde
hominis eicit omnem terrenam cupiditatem. In igneis linguis apparuit. ut demonstraret
quales facturus erat linguas apostolorum hoc est loquentes. et ignita verba infundentes in cordibus
credentium. Hec enim verba ignita consumunt peccata. et accendunt corda ad amorem eterne
patrie. Ipsa est karitas que diffunditur in cordibus credentium. et facit eam unum cor esse ad imi-
tationem sue proprie substantie. hoc est ut unum velint. sicut sancta trinitas unum vult. Hoc primum
oportet conservare illum qui accipit spiritum sanctum. ut in nullo discordiam habeat a bonitate ecclesie.
Demonstratur etiam per alteram apparitionem spiritus sancti in columbe specie. alter modus. que eadem est
virtus karitatis. hoc est simplicitatem. Simplex animal est columba. et malicia fellis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

alienum. Et ideo per illam se voluit monstrare, ut innotesceret hospitibus suis simpliciter debe-
re esse. Quoniam simplicitas debeat observari, apostolus docet dicens: Prudentes in bono, simplices
in malo. hoc est sciat sibi homo prodesse et ceteris fratribus, nesciat sibi officere et aliis.
Ille officit sibi qui intrepide advertit spiritus sancti carnali concupiscentia inquinatur. Ac per hoc se con-
tineat a complexu feminarum, qui non perficitur sine carnali concupiscentia. Abstineat se a crapula et
ebrietate, ut mens saginetur spirituali cibo. Abstineat se a mendacio et ab omni simulatione,
quoniam spiritus sanctus quem suscepit fugit fictum. Non est parvum peccatum mendacium. Si comparaverimus
luxuriam et castitatem, mendacium et veritatem, nimirum videbitur peccare quisquis mentitur, quam
qui polluitur luxu. Non est maior castitas veritate, ipsam substantiam dei dicimus veritatem.
Qui mentitur veritatem corrumpit quantum in se est. In eo homine ubi duo corda sunt non habitat
ille spiritus qui facit habitare unanimes in domo. Multi enim locuntur verbis ad unum hominem et ad
alterum oculis innuendo. Porrigit ex uno corde dulcedinem verborum cum loquitur, et ex altero
corde alteri dolum, per quem venenum in corde eius fundit cui loquitur. Cui hic fratres in eo non est spiritus
sanctus. Est qui ridet ore et corde machinatur malum ad usus eius cui porrigit risum. Et iste habet duo
corda. Quapropter non in eo habitat spiritus sanctus. Hoc vestimentum id est simplicitatis perdidit miser
adam quando se nudum cognovit. De qua re scribit beatus augustinus in libro genesis
contra manicheos: Et erant nudi adam et mulier eius, et non confundebantur. Simplicitatem
anime castitatemque significat. Nam et apostolus dicit: Aptavi vos uni viro virginem castam
exhibere christo. Timeo autem ne sicut serpens evam fefellit versutia sua, ita corrumpantur
mentes vestre a simplicitate et castitate que est in christo. Et post pauca: Quoniam videbant sic lau-
sierant oculi? Sed hoc dictum est ut intellegeremus eos oculos esse apertos post quam de fru-
ctu illo acceperunt, quibus se nudos videbant et displicebant sibi, id est oculos astutie,
quibus simplicitas displicet. Quoniam enim quisque ceciderit de illa intima et secretissima luce
veritatis, nihil est unde velit placere superbia nisi fraudulentis simulationibus.
Unde est et hypocrisis nascitur, in qua multum sibi videntur cordati qui potuerint fallere
et decipere quem voluerint. ✠ Quia diximus vivo superius fratribus locuti quod debeat hos-
pes parare spiritui sancto per septem dies, ita tamen ut ab eodem spiritu sancto petat idem convivium
et credat se accipere, bonum est ut demonstremus ei quid per singulos dies possit ministrare
suscepto hospiti suo. Diebus singulis dicimus perfectus, quod adam vitium, dicit petrus in epistola sua:
Vos autem omnem curam subinferentes ministrate in fide vestra virtutem, In virtute autem
scientiam, In scientia autem abstinentiam, In abstinentia autem patientiam, In patientia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aut(em) pietate(m). In pietate aut(em) amore(m) fraternitatis. In amore aut(em) fraternitatis karitate(m). Qualit(er)
isti cibi parandi sint. beda exponit in tractatu sup(er) septe(m) ep(isto)las canonicas dicens. Virtute(m) h(ic)
loco non p(ro) fortitudine ac miraculis. sed p(ro) c(on)uersatione bona posuit. que fidei recte iungen
da e(st). ne sine operib(us) ociosa sit et mortua. In q(u)o recte omnem cura(m) subinferre p(re)cepit.
qui mollis & dissolutus e(st) in opere suo. fr(ater) est sua opera destruentis. In uirtute aut(em) scientia(m).
iuxta illud ysaye. Discite bene facere. querite iudiciu(m). subuenite oppresso. iudicate
pupillo. defendite uidua(m). In scientia aut(em). abstinentia(m). Ut cu(m) bona facere didicerit.
mox a malis abstineat. ne in uacuu(m) scientia celestiu(m) cedat. si se ab illecebris terrestrib(us)
qui s(e) c(on)tinere neglexerit. In abstinentia aut(em). pacientia(m). Abstinentia(m) semp(er) necesse est
ut pacientia comitet(ur). Ut q(ui)cu(m)q(ue) a uolu(m)ptatib(us) mundi se c(on)tinere didicit. eius q(uo)q(ue) adu(er)sa
corde firmo sustineat. a dexteris uidelicet & a sinistris arma iusticie munitus. In pacientia
pietate(m). ut erga eos qui s(e) pacient(er) tolerat. etiam pie existat. Iuxta illud ap(osto)li pauli. Kari
tas paciens e(st). benigna e(st). In pietate aut(em) amore(m) fraternitatis. ut n(on) alteri rei intuitu
pietatis operam suus q(ui)sq(ue) aduersarius impendat. nisi fr(atr)e(m) tantu(m) dilectioni. hoc uidelicet
& tota intentione p(ro)curans. ut q(ue)s docendo solu(m) uel redarguendo neq(ui)t. ad affectu(m)
pietatis orando ut bene faciendo c(on)uertat. In amore aut(em) fraternitatis. karitatem.
Karitate(m) h(ic) loco specialit(er) appellat ea(m) qua c(on)ditore(m) diligim(us). Que p(ro)ficientib(us)
uirtutu(m) gradib(us). merito amori fraternitatis adiungit(ur). q(ui)a nec d(eu)s sine p(ro)ximo. nec sine
d(e)o p(ro)xim(us). p(er)fecte ual(et) amari. Et q(u)idem dei amor excellentior e(st) amore p(ro)ximor(um).
alios sic(ut) nos ipsos. d(omi)n(u)m u(er)o eu(m) toto corde. tota anima. tota uirtute diligere iubem(ur).
Et tam c(on)suetudine nos amoris fr(atr)is. oportet ad amore(m) c(on)ditoris ascendere. Qui enim non
diligit fr(atr)em suu(m) que(m) uidet cotidie. d(eu)m que(m) n(on) uidet q(uo)m(odo) potest diligere. Hec (enim) omnia
si uobiscum adsint. et superent. n(on) uacuos & sine fructu uos constituet. DE OMS

Contigit causa. ut ea p(ro)mo scribere atq(ue) porrigere. SA INNOCENTIUM. XLI.
que statui post ponere in ordine opusculi n(ost)ri. In qua posteriore parte iuxta
ordine(m) status officior(um) debui inponere de missa innocentiu(m). Sed q(ui)a oblit(us) su(m) tunc
illud introducere. nunc estimo me inuenisse c(on)gruu(m) locu(m). ut p(ost) s(an)c(tu)m sp(iritu)m q(ui) innocen
tes fac(it). uarietate(m) misse innocentiu(m) introducere. Ac ideo hic habeat locu(m). De missa
innocentiu(m) p(re)titulat(ur) in antiphonario sic. Gl(ori)a in excelsis d(e)o n(on) cantat(ur) nec alleluia. sed q(ua)si
in tristicia deducit(ur) dies ille. Compositor officii p(re)sentis coniungi nos uult animis de
uotar(um) feminar(um). que in morte innocentiu(m) doluer(unt) & planxer(unt). Sic separat nos ab attu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

malorum iudeorum in cena domini · siue parasceue · seu in sabbato · amittendo oscula · et
salutationes · siue scamnorum sessiones · seu cetera sueta · ita est iungit in presentia festi
uitatem dolori deuotarum feminarum · Causa earum tristitie · amittimus tamen gloria in excelsis deo et
alleluia · EXPLICIT LIBER PRIMUS · INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI ·

I · De duodecim lectionibus · II · De ieiunio annuo quattuor temporum · III · De numero lectionum per tres memoratos dies ·
IIII · De diis quos nunc generaliter nos uocamus · V · De tonsura · VI · De ordinibus sacris quos nostri episcopi consueto more fre-
quentant · VII · De hostiariis · VIII · De lectoribus · VIIII · De exorcistis · X · De acolitis · XI · De subdiaconibus ·
XII · De presbiteris · XIII · De pontifice · XIIII · De habitu sacrorum ducum · XV · De nitendis uestibus sacratis in cotidiano usu ·
XVI · De amictu · XVII · De alba · XVIII · De casula · XVIIII · De stola · XX · De dalmatica · XXI · De tunica quam sacerdos
induit super camisam · XXII · De pallio quo utuntur archiepiscopi · XXIII · De sudario · XXIIII · De uarietate sandaliorum ·
XXV · De capitulatione uestimentorum · EXPLICIUNT CAPITULA · AMALARII EPISCOPI LIBER SECUNDUS INCIPIT

Sex lectiones ab antiquis romanis ·
grece et latine legebantur · Cuius mos apud Constantinopolim hodieque
seruatur · nisi fallor, propter duas causas · Unam · quia aderant greci quibus incog-
nita erat latina lingua · aderantque latini quibus incognita erat greca ·
Alteram · propter unanimitatem utriusque populi · Duodecim lectionibus propter
XII · lectores dicuntur · non propter XII · uarietates sententiarum · Sex lectiones
sunt tantummodo in sententiis · Neque enim si dixerimus amen · uerum · propter duas
uarietates intelligere debemus · sed unam · In temporibus quando agimus XII · lectiones · solemus
ieiunare · etiam si peruenerint in octauis pentecostes · quando celebratur festiuitas septi-
formis spiritus · et neophytorum · Unde domnus beda · dicit in homelia sua · Ideo autem hec ieiuniorum
castigatio repetitur · quia de ipsorum apostolorum exemplo sumptum credere debemus · qui accepto spiritu
quo perfecti · noua celestium bonorum suauitate fruebantur · eo alicuius mentem a memoria deli-
ciarum abstulere terrestrium · Iam cum aduenerat tempus illud de quo dominus predixit · quia discipuli ipso secum
conuersante ieiunare non possent · Ablato autem eo · ieiunarent · Namque interrogatus cum a discipulis iohannis diceretur · quare
nos et pharisei ieiunamus frequenter · discipuli autem tui non ieiunant · ait illis · Numquid possunt filii
sponsi lugere · quamdiu cum illis est sponsus · Uenient autem dies cum auferetur ab eis sponsus ·
et tunc ieiunabunt · Quod ergo et ante passionem et post resurrectionem dominicam propter ipsius domini
presentiam lugere ac ieiunare nequiuerunt · constat profecto quia post ablationem eius sponta-
neis sese subdidere ieiuniis · Namque ubi sancti spiritus acceptione recreati · sic a ceteris mun-
dialibus illecebris · sic et ab epularum appetitu mentes prius auerterant · anime potius quam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

corporis alimonia gaudentes. et pro memoria patrie celestis orationibus salubriter ac la-
crimis insistentes. De eodem ieiunio. scribit sanctus leo homelia. Vt ieiunium celebretur in or-
dinatione sacris hordinis. primitiue ecclesie mos obtinuit. Sicut scriptum est in actibus apostolorum.
erat autem in ecclesia que erat antiochie. prophete et doctores. in quibus erat barnabas et symeon
qui uocabatur niger. Et post pauca. Ministrantibus autem illis domino et ieiunantibus. dixit spiritus sanctus.
Separate mihi barnaban et saulum in opus quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes et orantes. impo-
nentesque eis manus. dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi a spiritu sancto. habierunt seleuciam. Et in alio loco.
Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbiteros. et orassent cum ieiuniis commendauerunt eos domino
in quem crediderunt. Qualiter uis et continuatum ieiunium per aliquod spacium possit intellegi in superius
dictis uerbis domni bede. tamen non excludit ieiunium pro ordinandis. Et quia initio est uero
ducta de xii lectionibus. oportet eam inchoare a tempore primis missis. In duodecim lectionibus.
consecratio sacrorum ordinum celebratur. Ipsa enim consecratione hic agitur. ut homo deo coniun-
gatur. Monstrante hoc sancto gregorio ad interrogationem augustini anglorum episcopi. qui cum
interrogauit. si solus episcopum ordinare possit. Illo respondente. Si dificultas est
aliorum episcoporum possit. Sin autem. essent tres. aut quatuor. Qua de causa. ita inquit.
quam in ipsis rebus spiritualibus ut sapienter et mature disponantur. exemplum trahere a rebus
carnalibus possumus. Certe dum coniugia in mundo celebrantur. coniugati quique uocantur. Vt qui
in uia coniugii precesserunt. in subsequentis quoque copule gaudio misceantur. Cur non ergo et in hac
spirituali ordinatione qua per sacrum misterium homo deo coniungitur tales conueniant. qui uel
in profectu ordinati episcopi gaudeant. uel pro eius custodia omnipotenti deo preces pariter fundant. Ite-
rum apostoli semper in decembrio mense in quo natiuitas domini nostri ihesu christi celebratur. consecratio-
nes ministrabant usque ad simplicium. qui fuit a beato petro quadragesimus nonus. Ipse primus sacra-
uit in marcio. Ni fallor nullam ob aliam causam. nisi intimando coniungendos propinquos christi cor-
pori. qui per sacrum ministerium perueniunt. Et nullo modo in sacris fieri potest. quomodo si per eos patri-
archas ex quibus christus natus est generentur. quod impossibile est secundum carnem. Secundum spiritum. dignum
et habile uidetur. ut per interpretationes patriarcharum nonnullum nascantur interim. quia genealogie
christi uidentur familiari accessu. Et quia incongruum est sic unicuique generationi singularis
ebdomada deputatur. tamen ut per unam quamquam ebdomadam consecrationem posse celebrari causa
congruenti. per singula tempora que conueniri possunt uirtutibus et interpretationibus patriarcharum
qui in articulis genealogie positi sunt. consecratio celebratur. Per tres tesserescedecadas
annuales. fiunt ebdomade quadraginta due. Tot enim generationes secundum matheum christi sunt.

32

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cu ipsa· Lot tt ebde inueniunt a pma sabbi pmi msis· usq; ad quartu sabbi decimi msis· Co
secratio pma celebratur pma sabbi pmi msis· que qsi in loco abrahe generat xpm· Abraham
int pt pat multar genau· cui dictu e· In semine tuo benedicent omis gntes· Si qis co
secrat· stat in semine multor c utenau p sua exempla ad dnm· est pmo patriarcha
abraha genit· Et ipsu semen xps· in q semine pmissu e abrahe· omis gntes benedici· Ipsa
csecratio tpre uerni celebratur· qd tmp· habile e pcreationib· Nam et abraha
tcia etate fuit hui mundi· que etas cparat adolescentie· que habilis e genera
tioni filior· Secda csecratio e in quarto mse· secda sabbi· qd initiu e scdi catalo
gi· id e xiiii· ebdaru· hec cputat in loco filior dd· Dauid int pt fortis manu
I pse pstrauit golia· id e humilitas supbia· Qui csecrant pp ea csecrant· ut fortes
sint p humilitate· u supbia deiciat· Ipsa celebratur in iunio mse· quado magnus e
feruor solis sup tra· Omib notu e dauid bellicosu fuisse· et ualde arsisse in marte·
T tmp· iunii aptu e belli· Tercia csecratio celebratur in septimbrio· tcia sabbi· qd
e initiu tcii catalogi· hec cputat generationi lectionu· Lectionias int pt pre
paratio dni· Nullu q dubiu· si omis oportet pparari in aduentu xpi· quin potissi
mu eos q csecrant· Que csecratio h fine in ipsa natiuitate xpi· que aliqndo
in tcia ebda finit pp anticipatione dieru natiuitatis dni· et h cum xiii· ebdas·
aliquando in iiii· pp tarditate· et h cum xiiii· Neq h sine ratione e· Quasi cpu
tet catalogus nouissime tessceraste decadis· et semel cputet theconias· n amplius
inueniunt cu ipso xpo qua cum xiii· generationes· Si ipse bis cputet· xiiii· inueniunt
pxim·

D de ieiunio qd fit in xii lectionib· **De ieiunio anuo iiii or tpr.** LVI·
phis q ad hordinatione accedit· i desideram· sic nos dederit cui muneri
ingrat· null deb ee nec diues nec paup· ex demonstratione sci augustini mons
trare medicamina ieiunii quatuor tprum· qd quamuis ordinatio in memoratis
tprib n celebret· sic nec a primis epis celebrata fuit· tam necessario oportere
nre religionis quatuor ieiunia annuatim celebrare· Quare cogito quia
pcesser in his· xii· lectiones statutas ee· n ieiuniu pp ipsas· sed ipsas pp
ieiuniu pcedens· atq ipsa quatuor ieiunia opinam initiu ee quadragesima
lis tpris· id e pmitie· Denari numer· totu disciplina nra e tamen· Nra disciplina ta
lis e ut creatura seruiat creatori· Creator ds in trib psonis colit· patris scilicet
et filii· ac spssci· Colit g ab animo q eu diligit· ex toto corde· ex tota anima

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ex tota uirtute. Cui subiectum corpus ad regendum ex quatuor helemen
tis. id est calido. sicco. frigido. & humido quod si bene rexerit. id est ista
quatuor que fiunt septem. deuotissime subditur homo creatori. & sunt x
uatuor temporibus anni uoluitur. uere. estate. autumno. & hyeme. Hec
quatuor tempora solent nos per delectamenta sua reuocare ab amore
creatoris. Qua de re ieiunandum est in uno quoque tempore. ut castigent
nostra quatuor helementa. ne surripiant ad dileccione mundi. Ipsa
enim quatuor helementa. cuncta sunt in sua natura quatuor temporibus
anni. Uer est calidus & humidus. In eo facimus unum ieiunium.
ut helementum humoris castigetur in nobis. ne consenciat false pulchri
tudini ueri. Ex humore enim & calore. nascitur pulchritudo. Estas
sicca est. & calida. in qua alterum ieiunium facimus. ut castigetur
helementum caloris in nobis ne consenciat incendio carnali. Tercium
ieiunium fit in autumno. qui est humidus & siccus. ne aliquo langore
animi arescamus. ac defluamus. & inueniamur sine pinguedine
olei in eterno tabernaculo. Et enim illo tempore egregamur. quo fruamur
in futuro. Quartum ieiunium fit in hieme que est frigida & hu
mida. ne membra nostra fluxu atque luxu soluantur. in comessatio
nibus & potationibus ac per hoc neglegitur amor dei. At quia quatuor tempora
annorum nos impediunt ad amorem dei. quatuor ieiunia facimus
singula quoque tempora suum ieiunium. Unum quodque ieiunium per suo tempore. Si
mili modo diurna curricula quatuor nos impediunt ad amo
rem celestium. scilicet matutinum. meridianum. uespertinum. &
nocturnum. Hec eciam cotidie ab amore eterno retrahimur.
In uno quoque ieiunio tres dies. quia unum quodque tempus tres menses habet.
uno quoque mense singulis dies ieiunii consecrantur. At uero quia cotidia
na peccata aggrauant. non sufficit unum ieiunium per unum quodque
tempus. Ac per hoc quadragesimale tempus indicimus quia cotidia
na peccata affliguntur. Denarius quater pertinet ad disciplinam nostram
quater ductus. quadraginta facit. In ipso denario presidet sancta dei
trinitas. & regit creaturam suam. ut aliena sit a decepcione pri

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mi parentis. Et nos boni faciemus ipsa faciat in nobis. Modo ponam uerba sancti augustini. Dicit in libro quescionum octuagesimo viii. Omnis sapiencia et disciplina est que ad homines pertinet erudiendos. creatorem creaturamque discernere. et illum colere dominantem. istam subiectam fieri. Est autem creator deus. ex quo omnia. per quem omnia. in quo omnia. et ideo trinitas pater. et filius. et spiritus sanctus.
Creatura uero. partim est inuisibilis sicut animus. partim uisibilis sicut corpus.
In inuisibili ternarius. numerus tribuitur. Qua re. diligere deum tripliciter iubemur. ex toto corde. et ex tota anima. et ex tota mente. Corpori quaternarius. propter euidentissimam naturam eius id est calidam. et frigidam. humidam. et siccam. Uniuerse igitur creature. septenarius numerus. Qua propter omnis disciplina dinoscens et discernens creatorem atque creaturam. denario numero insinuatur. Et iterum in libro de doctrina christiana. Quaternario namque numero. et diurna et annua curricula peraguntur. Diurna. matutinis. et meridianis. uespertinis. nocturnisque horarum spaciis. Annua uernis. estiuis. autumnalibus. hyemalibusque mensibus. A temporum autem delectatione dum in temporibus uiuimus. propter eternitatem in qua uiuere uolumus abstinendum et ieiunandum nobis est. quamuis temporum cursibus ipsa nobis insinuetur doctrina contempnendorum temporum. et appetendorum eternorum. Porro autem denarius numerus. creatoris atque creature significat scientiam. Nam trinitas. creatoris est. Septenarius autem numerus creaturam indicat. propter uitam et corpus. Nam illa trias. uel etiam toto corde. tota anima. tota mente. diligendus est deus. Incorpore autem. manifestissima illi apparent. quibus estat. heb. emata. In his igitur denario dum temporaliter nobis insinuatur id est quater ducitur. caste et continenter a temporibus delectatione uiuere. hoc est xl diebus ieiunare. Quibus diebus eadem ieiunia celebrentur. oportet memorari. Scilicet et infra. vi. et vii. Quarta. quia in ea fecerunt iudei concilium. ut occiderent christum. Sexta. eo quod occiderunt. Septima. romanorum more ieiunio concluditur. propter tristiciam apostolorum de morte domini. ut innocentius narrat in decretalibus. Sabbatum uero quidie iunandum esse. racio euidentissima demonstrat. Nam si diem dominicum ob uenerabilem resurreccionem domini nostri ihesu christi non solum in pascha celebramus uerum etiam per singulos circulos ebdomadarum ipsius diei ymaginem frequentamus hac si

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sexta fra. ppt passione dni ieiunam. sabbm pt mittere n debemus.
qui tristiciam atq. leticia tpris illi uidet inclusus ✠ Cur in ea potis
simu die e exercicio celebretur. Augustin scribit ad ianuariu. Sab
batu comdatu e priori pplo in ocio corporalit celebrando. ut figu
ra eet scificationis in requie sps sci. Nuqua eni legim in genesi sci fi
catione p omis p ores dies. sed et solo sabbo dictu est. Scificauit ds
die septimu. Quia g karitas di diffusa e in cordib nris p spm scm q dat
est nb. ido scificacio in septimo die comendata e. ubi requies comdat ✠
pi cosecratio. transit ad dnicu die. Ipse ++ e uicarius aptor. ymmo
etia xpi. Eode die accipit donu sps sci. q dignat est illustrare corda aptor
Q I errene aut copule. simili dnica cseruant die in benedicendo De numero
uarta fra. leguntur due lectiones. Lectionu. p tres memoratos dies. iiij.
Qm debent hii q ad sacru ordine transeunt amoneri. ut abeat no
ticia legis & pphar. Quarta eni etate mundi. lex & pphia uiguer. Apts
ammonet & doctrina. dicens ad titu. Amplectente eu q sedm doctrina
e fidele sermone. ut potens sit exortari in doctrina sana. & eos q cotra
dicut redarguere. Q d titu heronim inepta ad titu. Obtineat eu q secdm
doctrina est fidele sermone. Vt qm sermo di fidelis e. & omi acceptio
ne dign. sic & ille tale se pbeat. ut ome q d loqt fide dignu existimet. &
uba ipsius sint regula ueritatis. Potens qq. sit eos q seductus tbinib
exagitant csolari. & p sua doctrina infirma pcepta destruere. Sana
aut doctrina dr ad instinctione laude infirmis q. doctrine. Talis qq.
sit. ut cotradicentes arguat ereticos. siue iudeos. sciti istius sapien
tes. & superiora q de q inepi uir tutib posuit. ad titu ptinent. hocu
q d ait. ut potens sit csolari in doctrina sana. 7 cotradicentes arguere.
referendu e ad scientiam. Quia si epi q de sca sit uita. sibi potest p de e
sic uiuens. Porro si i doctrina i sermone fuerit erudit. potest cete
ros qq. instruere. Et n solu instruere & docere suos. sed & aduersarios re
peutere. Qui n refutati fuerint atq. cuicti facile queunt simplicium
corda puertere. hic locus aduersus eos facit. q in ercię se & ocii sono
dantes. putant peccatu ee. si scripturas legerit. & eos q in lege dni

(c) 2006 Ministerio de Cultura

meditant die hac nocte · quasi garrulos inutilesq· crepnut. Non
dum aduertentes aplm p catalogu conuersationis epi · etia& doctri
na simulit peepisse. hec ppt ea int posui · ut intentu facere ordi
nandu ad noticia legis & pphiaz. ✠ Sexta fria · una legitur.
Apparet q lex & pphia in uno euglo recapitulant · qd legitu inser
ta e titte mundi. De responsoriis ne nesse hic aliud dicere · quia qd
singulis lectionib singuli responsorii respondeant · ut mos est ·
In futuro reseruam cos ✠ In sabbo quando benedictio datur · qua
tuor legunt. Quattuor ordines s benedicentiu dnm · qs psalmista
enumerat dices · Dom isrt benedicite dnm · dom aaron benedicite
dnm · Dom leui benedicite dnm · q timetis dnm benedicite dnm
Has benedictiones · ita explanat augustin in libro psalmoz. Benedi
cite ppli dnm · hoc e dom isrt generalit. Benedicite ppositi · hoc est
dom aaron. Benedicite ministri di · h e dom leui. Qui de ceteris na
tionib timetis dnm · benedicite dno. Omnes g una uoce dicam qd se
quit. Benedictus dns ex syon · q abitat in ihrlm ✠ In istis lectionib
ymbuunt ordinandi · ad exempla scoz quattuor ordinu patru
Que si secuti fuerint · potert abere parte cu eis benedicedi dno · siue
qd benedictio illoz super eos ueniat ✠ Ex lectionib psentib ieiunii
primi p pente costen · discam si quattuor ordines memoriati · qua
tuor lectionib conueniant. Prima lectio dic · Effunda de spu meo sup
omnem carne · &rt · In his uhis & in sequentib demonstrat genera
lit dom isrt. Sequens lectio dic · Offeretis sacrificiu nouu dno
ex omib habitaculis uris · panes pmiciaz duos de duab decimis
simile · qs eleuabit sacdos cora dno. Sacdos · ppositos dmonstrat ·
qd e dom aaron. Tercia lectio dicit. Accedens q· ad sacdote q fuerit
in dieb illi · dices ad eu · Psiteor hodie cora dno do tuo q exaudiuit
nos. Et post pauca · Et id circo nc offero pmicias frugu tre · qua
dns ds dedit m. & dimit tes ea in cspectu dni di tui · & adorato
dno do tuo · epulaberis in omib bonis. Hic n refert oblatio
ne sacdotis · sed ministri q ea portauit · que etiam tci ordo be

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nedicentiu. Quarta lectio dic. Si in preceptis meis ambulaueritis. ⁊ man
data mea custodieritis ⁊c. Nulli q dubiu quin hi qui timent dnm.
mandata eius custodiant. Prima lectio ordinationis · de canti
no ygnis legitur. Non potest ho. rite accedere ad consecrationem. nisi
prius transeat p fornacem. atq in fornace benedicat dnm. Dic sapientia
uasa figuli pbat fornax. ⁊ hoies iustos teptacio tribulacionis. Secdm
paulum q dicit. ⁊ hi pbentur primu. ⁊ sic ministrent. Cl'bati ee debet
p fornacem. idt p multas tribulationes. q accessuri st ad sacru minis
teriu. Cl'bacionem p sentem apls hostendit. excepta ad missam dicens.
cientes qd tribulatio. pacienciam operatur. Paciencia aut pbacionem.
batio u spem. Spes aut n confundit. qa karitas di diffusa e in cordib'
nris p spm scm qui datus e nb. ✠ Grauitatem qua debet sacratus ser
uare. tractus monstrat laudate dnm omns gntes. ne in supbiam elat'
in iudiciu incidat ⁊ in laqueu dbli. Tract' tpre humilitatis solet ce
lebrari. Semp in causa humilitatis ponit. ✠ Singulas oraciones
in duodecim lectionib'. solem' nrias humilitatem p genu flexione
ostendere. excepto octauis pe te costes. In sola u et camino ygni'
n flectim' genua. quando nabuchodonosor cpellebat pplm ut
adorarent statuam qua fec. Et ut separata sit nra oratio que e ad
unu dnm uiuu ⁊ ueru ab errore gentiliu. in sola o illa oratione qua
deprecam eru ab incendio uicior. sic tres pueri erepti st de camino
ygnis. pter mittim' genu flexione. De clericis qui nunc generaliter
nos uocamus. LIIII.

Dicit iheronim' ad nepotianu
ptm. dum ad clericor tmchor. Cl're. q x pi seruit ecce hic pnt
primu uocabulu suu. ⁊ n in his difinicione plata. nitat qd dr. Sit
clerus. sors latine apellat. ⁊ pt hi uocant clerici ut q r ct sorte dnu.
ut dnm parte hit. tale se exibere et bel ut possideat dnm. ⁊ ipse pos
sideat a dno. Qui dnm possidet. ⁊ cu ppha dic. pars mea dns. nh ex
tra dnm habere potest. Qd si q ppria aliud abuerit pt dnm. pars
ei n erit dns. Uerbi gra. Si aurum si argentu. si possesiones. ⁊c. ✠ Siue
comat' siue papa sit. si n habuerit aliqd pt dnm cls est.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Caput nrm significat principale mentis nre. De tonsura .LV.
ubi agnicio e dei. Agnicio dei e mentis. qd e cap nrm. Capilli in capite.
significant cogitationes mentis. Due partes s animi. superior &
inferior. Superior e mens. in q e agnitio di. Illa reddere debem a supfluis
cogitationib immunem. ut oculus intellectus nri eterna possit intueri.
De qua re dic gregorius in moralib. Quid u p caput nisi ea que principale
uni cui q. actiones mens ipsa signat. Et p pauca. Capud g tondere est.
cogitationes supfluas a mente resecare. ✠ Inferior u pars hr capillos. id
multifluas cogitationes. i q solem de tpalib sepe cogitare. E pars
n e ad ymaginem di. ut augustin in libro de trinitate. xii. titulo. vii.
Ideo q i seru distat a uisu corporis. qd mulier rite potuit iei corporali ue
lamento figurari. pars illa rationis q ad tpalia gubnanda deflectitur. ut n
maneat ymago di. nisi ex qua parte mens hois eternis rationib conspicien
dis t consulendis adherere sciat. ✠ Non eni pcipit xpiano ne aliquando cogi
tet de tpalib. sine qb psens uita n transigit. sed e e debere parte aie que
tpalia regit. subditam mti. sic mulier e uiro. Qua ppt. capilli in inferio
ri parte capitis manent. Circulus u capillor. uirtute equalitatis
rationi undiq. consensientem significat. Iue gubnant bene res tpales.
si rationi cuenerint. De qua re. pauli idem q sup in libro de quantita
te aie. usu oratu de sapiente loquente. Fortis & in se ipso totus teres
atq. rotundus. Deqt p uersum memorat augustin dies. & recte.
Nam neq. in animo boni q qua uiuens qd magis sibi ex omi parte consen
tiat qua uirtute. neq. in planis figuris qua circulum. ✠ Superiore
namq. parte capitis rasorio sepe renouam. id e a sabbo in sabbm.
cu forti sollicitudine supfluas tpales q. cogitationes de superio
ri parte animi resecam. In inferiori parte corona portam. cu ea q.
scdm mundu necessario gubnare debem. e cordia cu ratione eqm.
Hoc puidendu est. ne ipsi capilli id e cure hui mudi supflue crescant. ne
aures corporis t cordis cooperiantur. & occulos ympediant q; solet se
pe suffocare ubm seminatur. Vnde dns dic i eugto. Qd aute cecidit in
spinas: hii s q audier. & a sollicitudinib & diuiciis & uoluptatib uite

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eunter suffocant. & n̄ refer̄ fructu̅. ✠ Discam̄ etiā ex u̅bis sci gregorii
q̄d illud significet q̄d in tp̄re ieiunii extra more solitu̅. capillos occipitii siue
barbā pmittam̄ crescere. Ide̅ in eode̅ q sup̄. Luide ++ q̄d nazarei capillos
nutriunt. nisi q̄d puta̅ magne c̄tinentie p̄sumptionu̅ cogitationes cres
cunt. Et q̄d e̅ q̄d cuotione c̄plecta caput nazareus radere capillosq;
in igne sacrificii ponere iubet. Nisi q̄d tc̄ ad p̄fectionis suma̅ ptin
gim̄ cu̅ sic exteriora uicia uincim̄ ut & ia̅ cogitationes sup̄fluas am
[illegible] te resecem̄. Quas nimiru̅ igne sacrificii c̄remare ē. flamas diuini
amoris incendere. Has cogitationes que sol& crescere tp̄re abstinentie.
null̄ spibere d̄b&. Sed ante quā p̄ducam̄ nr̄am fragilitatē ad aliquā̄m
periculosam p̄sumptionē. radere eas d̄bem̄. Int̄ rogit ab aliqb; q̄s
pm̄ tosus sit nr̄o more. legi i ep̄la cui̅ da̅ uiri q̄d p& i. Sed q̄ n̄ n̄tute
auctoritatis ē ut ex illa ualeam̄ firmare nr̄am sententiā. malum̄
eā silencii p̄terire. Notum̄ ab inte ē. scm̄ petrum̄ illu̅ aut aliquē̄ succes
sorum̄ ei pmo fuisse tonsu̅ nr̄o more. qm̄ ab illo supt̄ ē talis usus in eccl̄a
q̄ ipsi sedes. Sed q̄d ad nos. Cu̅ multa agim̄ ex c̄suetudine p̄sentis
eccl̄e. q̄ auctores n̄ p̄proferunt specialit̄. sic nec obseruationis qua
dragesimalis tp̄ris ante pascha. Scim̄ tam̄ ex demonstratione sci augus
tini. c̄sensione eccl̄e eā ēē roboratā. Dicam̄ q̄d gregorii dic̄ in moralib;
de scriptore libri iob. Sed q̄s hec scripserit ualde sup̄uacue queritur.
cur tam̄ auctor libri sp̄s scs̄ fidelit̄ credat̄. Sic e nob̄ n̄ magnopere curā
du̅ sit. q̄s p̄mus stema stematis capiti imposuiss&. cu̅ sciam̄ magistra ra
tione conpositu̅ ēē. De ordinib; sacris c̄stitutis epi c̄suetudo more freque

Plurimo noticiu̅ ē eos ordines q̄ potissimu̅ necessarios in eccl̄a. tit̄ lvi.
aptm̄ paulu̅ dn̄nasse. & eor̄ mores depinxisse. sine q̄b; n̄ potest rite
ymolatio altaris celebrari. scilic& sine sacdote. & diachono. Ut sine re
tractatione sacdos circa hostias uigil&. necessari ē diachon̄ administrā
du̅ ea q̄. necessaria s̄ sacdoti. Ceteri ordines. hi s̄ adiecti s̄. Crescente eccl̄a.
creuit officiu̅ ecclasticu̅. Ut multitudini eccl̄a subueni posset. adiecti s̄
inferiores grad̄ in adiutorio p̄positor̄. Sanct ambrosius in tractatu ep̄le
pauli ad thimotheu̅. Illud u̅ dictis nr̄is adici dignu̅ ē. qm̄ n̄ c̄uenit de

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ministri · sineque subdiachonorum · neque lectorum memoriam apostolum fecisse uidetur.
Illis enim gradibus functionum quibus nec ecclesia necessario habentur. isti postea
magis sunt adiecti propter utilitatem misterii · quippe propter multitudinem creden-
tium postea per alteros implere debere necessitas flagitauit. Unde nec
ordinationem ante altare assecuntur. eo quod nec ministeriis ministrare
statuuntur. Sed alii quidem eorum lectionum officium implent. Alii uero intra dia-
chonum illa preparant. que ad diachoni pertinent ministeria. Nec ne sollici-
tudinem implent luminariorum. Nam ministerium ministerii presbiteri implet &
diachoni soli. Aliqui de eorum sacerdotale opus implentes. alii uero sacris minis-
trantes. Iuxta uerba ambrosii intelligimus subiectos ordines dia-
chono et presbitero non debere ordinationem accipere circa altaria. Nec quan-
do episcopus prosternitur ante altare. debere secum prosternere alios in tape-
tibus ut aliquos nisi eos qui prouehendi sunt ad sacerdotale ministerium · uel ad dia-
chonatus officium. Sicque inferiores ordines in adiutorio superiorum ut
tamen excludant superiores ab officiis sibi commissis. Secundum augusti-
num ipsum summum pontificem christum hostiarium possumus accipere. Ita scri-
bit in homelia quadragesima tertia · super iohannis euangelium. Non ergo pigeat nos-
tros secundum quasdam similitudines. ipsum uidelicet christum accipere hostium ·
ipsum hostiarium. Uide hostium. Quomodo ipsum. Esse hostiarium. Aperit
uti quis se aperit. nisi qui se ipsum exponit. Christus dignatus est lector esse. ubi
secundum lucham aperuit librum · legit. Exorciste officium ad sacerdotis mi-
nisterium coniungit sanctus gregorius · ubi dicit. Nam sacerdotes cum per exorcismi
gratiam manum credentibus imponunt. etc. Accoliti ministerium inuenimus
aaron summum pontificem in lege celebrasse. ubi dicitur in exodo et lucerna
et collocabunt eam aaron et filii eius. Ut istis satis est ad demonstrandum unum-
quemque sacerdotem habere iste subdita ministeria. sed propter multitudinem
hominum non posse omnia illum adimplere. Ac ideo adiutores esse sibi socios
consecrari qui minora adimpleant necesse est. Nunc ordo poscit quatinus dum
docent ut de singulis ordinibus dicam specialiter. De hostiariis XVII.

Hostiarii hic exordium a uetere testamento. Hi enim ianitores uocabantur.
Scriptum est in libro paralipomenon primo. Per quatuor uentos erant

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hostiarii · id est ad orientem · & occidentem · ad aquilonem & ad austrum · Erant eorum in uiculis morabantur · & ueniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus · His quatuor leuitis scilicet sellum · & acub · & telmon · & achiman · creditus est omnis numerus ianitorum · & erant super exedras · & thesauros domus domini · Peregrini quoque templi domini morabantur in custodiis suis · ut cum tempus fuisset ipsi mane aperirent fores · De horum grege erant & super uasa ministerii · Ad numerum enim inferebantur uasa & efferebantur · haec de ministerio eorum in esdra · Constituit quoque ianitores in portis domus domini · ut non ingrederetur eam inmundus in omni tempore · & ceterum · Ianitores uero per portas singulas obseruabant · ita ut ne puncto quidem discederent a ministerio · Quam ob rem & fratres eorum leuitae parauerunt eis cibos · Nos qui generaliter sumus genus electum · regale sacerdotium · gens sancta · scrutari debemus qualiter in hostiarii officium peragamus · Si quis per fidem aliquem introduxerit in ecclesiam · ipse hostiarius est ·

V ndeaugustinus in tractatu super iohannem · xl · ii · Ego ueni ut uitam habeant · hoc est fidem · quae per dilectionem operatur · Per quam fidem in ouile ingrediuntur ut uiuant · quia iustus ex fide uiuit · Hoc donum gratiae spiritus sancti adnumerat apostolus paulus · ubi dicit · Alii fides in eodem spiritu · Tria habes in fide · Unum est · ut sit hostium quod uidetur in praesenti hostiarii · Et alterum · ut sit expulsio quae uidetur exorcista · Tertium · ut sit munimen quod uidetur presbyter in olei unctione · quod in suo loco domino miserante dictum est · De lectoribus ·

ASDRAM lectorem accipiamus in ueteri testamento · Ille nos docebit · xviii · qualiter legere debeamus · sicut scriptum est in eodem · Congregatus quoque est omnis populus quasi uir unus ad plateam quae est ante portam aquarum · & dixerunt esdre scribe ut afferret librum legis moysi & post pauca

S tetit autem esdras scriba super gradum ligneum quem fecerat ad loquendum · & aperuit esdras librum coram omni populo · Super uniuersum quippe populum eminebat · Leuitae autem silentium faciebant in populo ad audiendam legem ·

P resbyter autem stabat in gradu suo · & legerunt in libro legis dei distincte & aperte ad intellegendum · Huius sacerdotis & scribae scilicet esdrae opera · Explicat episcopus in oratione sua ad lectorem dicens · Ut assiduitate lectionum sit aptus pronuntiare uerba uitae · & mentis ac uocis distinctione populo monstrare intelligibilia ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hoc ministerium continetur idoneum gradi dei de quo dicit paulus. Alii sermo sciencie secundum eun-
dem spiritum. Nos autem spiritualiter [illegible] sumus quando a moribus istis iam aliquem in-
quantum impiantitur. De exorcistis. viii.

Dicit beda in tractatu super actus apostolorum. Refert yosephus quod salomone
excogitasse suamque gentem docuisse modos exorcismi [illegible] coniurationis
quibus immundi spiritus expulsi ab homine ulterius [illegible] reuertantur non ausi. Quando iste
ordinatur. accipit libellum in quo scripti sunt exorcizatio. et audit ab episcopo ut habe-
at potestatem manum imponendi super energuminum. Hoc donum gratie dei [illegible]
pertinet. Iste est secundus modus fidei per expulsionem diaboli. Unde dicit matheus. Amen dico
uobis. si habueritis fidem et non hesitaueritis. non solum de ficulnea facietis. sed et si mon-
ti huic dixeritis. tolle te et iacta te in mare. fiet. Moraliter. Siquis potest ratio-
nes suasiuas diaboli potuerit expellere de homine exorcista est. De accolitis.

Accolitus ab aaron et filiis eius sumit exordium sui ministerii. Scriptum est. Ix.
in exodo. Precipe filiis israel. ut offerant tibi oleum de arboribus oliuarum puris-
simum. piloque contusum. ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii.
extra uelum quod appensum est testimonio. et collocabunt eam aaron et filii eius.
Dicit ita beda in libro tercio de tabernaculo. Disposito omni ornatu tabernaculi.
consequenter eciam lumen lucerne prouidetur. ut decorem sit ammirabilis. et sicut inter-
diu lumine solari. ita eciam noctu lucernalibus flammis illustretur. neque un-
quam in domo dei. aliquis tenebrarum locus. aliquaque umbrarum possit hora
subpetere. ✠ Ille cum ordinatur. accipit ab archidiachono ceroferarium.
Quare hoc faciat. ysidorus dicit. Accolite grece. latine ceroferarii dicuntur.
a deportandis cereis quando legendum est euangelium. aut sacrificium offerendum. Tunc
enim accenduntur luminaria ab eis et deportantur. non ad effugandas tenebras dum sol
eo tempore rutilet. sed ad signum leticie demonstrandum. Hoc donum ad prophetiam pertinet.
Postquam imbutus fuerit homo de moribus quod est primum donum sciencie necesse est ut fre-
quenter ammoneatur sententiis scripturarum sacrarum. Sicut enim ignis incensus
extinguitur si non addiderimus fomitem. sic prima doctrina extinguitur nisi freque-
ter eadem repetatur diuersis sentenciis. Duo officia prophete. Unum. ut obscu-
ros sensus scripture dilucidet. alterum. ut futura nunciet. Ille est enim spiritualiter
acolitus. qui igne uerbi celestis et illuminentur fratres ad cognoscendum. et inflamentur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad diligendu dm pdicando ministret. **De subdiachonis. LXI.**

Subdiachoni ... nathinnei apellantur.
qualé ... Nathinnei filii ysai filii suphan. isti & ceterum
... ib' isrl. sacdotes. leuite. nathinnei.
... Ysidorus dic. Nathinnei int pretant in
... ministeriis eor. ut dic. Deniq. isti oblationes
... suscipiunt ... hiq. obediunt officii leuitar. istiqq. ua
... sanguinis xpi diachoni ad altaria dni offer. Ipsi uocantur
apud grecos ypodiachoni. apud nos subdiachoni. ✠ hi quando ordinant.
suscipiunt ab epo patenā & calicē. Subdiachoni sequentes q accipiunt ab archi
diachono urceolū. ad ministrandū uinū in eucharistiā corporis xpi.
ps &tiā accipiunt sciphū aq. & aqua manile cū manutergio. Merito ab archi
diachono hec suscipiunt. qi in ei adiutorio cōsecrati s. Subdiachon regio
n. tpre sacrificii stat in facie pontificis. Ideo necesse ē ut subsequenter
necessaria a foris ministrent. Subdiachon idō dr. qi subdiachono ē. Ad
unū n ministeriū cōsecrant. Na subdiachon uasa altaris ad eū defert. ip se ū
ad altare. ut in eo disponant que disponēda s. atq. inde recipiat ut bonus
dispensator dmsa dnī sui q recipienda s. ✠ Miror quadere supt est usus in
ecccla nra. ut subdiachon frequentissime legat lectionē ad missam. cū
h n reperiat ex ministerio sibi dato in cōsecratione cōmissū. neq. ex litteris
canonicis neq. ex nōe suo. Subdiachon ut monstratū ē. dr qi subdiacho
no ē posit. In quib reb illi subdit sit. cōsecratio ei & cannonica cōstitutio
mōstrat. Idō ut in his ministret diachono. que agunt circa altaris officia.
am pmeuo tpre. diachon n legebat eugtm qdō ndū erat scriptū. Sed pquā
statutū ē a patrib nris ut diachon legeret eugtm statuer ut & subdiacon
legeret eptam siue lectionem. **DE DIACHONIS. LXII.**

Ordinē t auctoritatē diachoni & pbri. atq. epi. siue differētiā assumēdam
a ueteri testamto. scs iheronim nb demōstrat excepta ad eugeniū pbrm
dicens. ut sciam tradiciones aplicas suptas d ueteri testamto. qd aarō
& filii ei atq. leuite in teplo fuer. h sibi epi. & pbri. & diachoni i eccla uen
dicent ✠ Acph recurram ad uet testamtū. un gram quale ē & minis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

terũ leuitarũ intemplo. Scriptũ ē inlibro numerorum capitulo .v. Locutusq. ē dñs admoysen dicens. Applica tribũ leui. & fac stare incõspectu sac̄dotis aaron. ut ministrent ei. & excubent & obseruent q̄c q̄d adcultũ ptinet multitudinis. corã tabnaculo testimonii. & custodiant uasa tabnaculi seruientes inministerio eius. Ecce ministerium audiuimus leuitarum. id ẽ uigilias intemplo. & obseruationes rerũ que ptinent adcultum tabnaculi. siue uasorum. & paulo post. Cumq. inuoluerint aaron & filii eius scũariũ. & omnia uasa eius incõmotione castrorum. tũc ingrediant filii caath. ut possent inuoluta. istud est ministerium ut portet intinere omẽ supellectilẽ tabnaculi. q̄n & ipsum tabnaculũ. sic̄ insequentib demõstrabit. Hoc ẽ officium familie gersonitarũ. ut portent cortinas tabnaculi. & tectũ federis. opimentũ aliud. & reliq. De filiis kaath dic̄. utsint submanu eleazar filii aaron sac̄dotis. De eisdẽ ut sint submanu ythamar filii aaron sac̄dotis. & dic̄. ut a xxmo .v. ãno usq. adquinquagesimũ. ministrent intabnaculo federis. Ex isto libro numerorum. & ex ũbis sc̄i iheronimi. q̄ nos iub& differentias sacrorum ordinũ sumere aueteri testamto. dixim ministerium ẽẽ leuitarũ. ut custodiant ecc̄lã & uasa ei atq. supellectilẽ. nec ñ ecciã & que necessaria ẽ ecc̄le portare p ter. portat.

Qua ppt insardicensi cõcilio statutũ ẽ. ut quales cũq. p̄cẽs abuerint epi ad palatiũ. diachoni eas pferant. Ita ẽ scriptũ est inviiii. capitulo memorati cõcilii. Quicũq. ḡ quales superi memorauim̃ p̄cẽs abuerint. ut acceperint. diachonũ suũ mittant. q̄ psona ministri inuidiosa ñ ẽ. & rl.

Quia audiuim ministerium diachoni exueteri testamto. audiam causã cõsecrationis ei exnouo. Scriptũ ẽ inactib aptorum. Conuocantes xii. cum multitudinẽ descptorum dixer. Non ẽ equũ nos relinquere ũbũ dĩ. & ministrare m̃sis. Considerate ḡ frs exuob uiros boni testimonii septẽ. plenos spũ & sapientia. q̄s cõstituam suph op. Nos ũo orationi & ministerio ũbi instantes erim. Unde iheronim adeunde q. sup. Non ẽ dignũ ut relinquentes ũbũ dĩ. ministrem m̃sis. Sciant quare diachoni cõstituti s̄. legant acta aptorum. & recordent ordinacionis sue. & ineadẽ supersti. Ẽ apparit m̃sarum & uiduarũ minister. Perspicuũ ẽ ẽẽ ministerium illorum innouo testamto. ut afferant q. ponẽ ẽda s̄ inm̃sa dñi adcelestẽ cõuiuiũ. & dis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ponat ea super illam. quantus presbiteri presentes per manus offerant. in prima supplicatione misse. que ita se habet. Suscipe domine sancte pater omnipotens eterne deus hanc hostiam oblationis istius. Ne vero audiam ex novo. similiter testamento et consecratione. Scriptum est in libro memorato actus apostolorum. Et placuit sermo coram omni multitudine. et elegerunt stephanum virum plenum fide et spiritu sancto. et phylippum. et paulo post. Hos statuerunt ante conspectum apostolorum. et orantes imposuerunt eis manus. Libellus quidam apud nos est sacris ordinibus nescio cuius auctoritas. quod dicit solum episcopum debere manum imponere super diachonum. quia non ad sacerdocium consecratur. sed ad ministerium. Nunquid scriptor libelli. doctior atque sanctior fuit apostolis. qui posuerunt plures manus super diachonos quando consecrabantur. et propterea solus episcopus ponat manum super diachonum. ac si solus possit precari virtute agiorum. qua plures apostoli precabantur. Nisi forte ideo non imponit sacerdos manus super eum qui ad diachonatus officium consecratur. ut non fiat quod ipse est. id est sacerdos. Si ita est. nec episcopum oportet ei manum imponere ut non fiat episcopus. Quod si propterea oportet ei episcopum manum imponere. quia ipse orat pro eo. non solum ille orat. sed omnis qui presens intendit ubi se presentia retinent. In imitacione episcoporum apostolorum chorus est. Obtimum est bonos duces sequi. qui certaverunt usque ad plenam victoriam. Qua deposicione manus legimus que assumpta est a vetere testamento. bonum est ingredere quod significet

Misterium est. qualecumque sit. Que in vetere testamento agebant. umbra erat futurorum. Dicam breviter quod sentimus. vel quod doctores. qui melius explanabunt conatu nostro. Per manum. operam intelligimus. per digitos dona spiritus sancti. In membris humanis. non est maior discretio membrorum. quam in digitis. Et per hoc. discreta dona spiritus sancti per eos monstrantur. Caput et principale mentis designat obtimum.

Scripsimus in presenti opusculo ex dictis sancti augustini non dare apostolos spiritum sanctum. sed orare ut veniret super eos quibus manus imponebant. Unde scriptum est in libro numerorum. Et dixit dominus ad moysen. Congrega mihi lxx viros de senioribus israel. quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri. et duces eos ad hostium tabernaculi federis. facies que ibi stare tecum. ut descendam et loquar tibi. Et auferam de spiritu tuo. tradamque eis. Non dixit aufer de spiritu tuo et trade eis. sed auferam et tradam. Et paulo post. Descendit que dominus per nubem. et locutus est ad eum. auferens de spiritu qui erat in moyse. et dans lxx viris. Preterea hic dixit quod moyses daret. sed dominus dedit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

imposicione manuū· opera sp̄s sc̄i intelligim᷑. Nō enī adhuc ē dōna in omnibꝰ·
nā alīq ē sapiencia· in alīq fides· in alīq pietas· in alīq castitas· in alīq
humilitas. Hoc ualet plurime manus sup caput ei q̄ cōsecratur· ut un᷑
quisq; depcet dm̄ quatenꝰ parte sp̄s sui det ei. Si enī q̄s uoluerit dice
re· q̄d necesse ē totiens imponere manꝰ sup capita eoꝝ q̄ cōsecrant᷑. Imponūt
enī sup diachonū· imponūt postea sup pbr̄m. Quare hoc? Nisi q̄ p cōsecra
cionem de opere ad opꝰ transit· sic & ministerio diachoni· transit ad ymo
lationē sacerdotalē· qm̄ nec illud opꝰ nec illud possum agere· nisi dono gr̄e
dī adiuti. Ut apl̄s. Dī enī ē q̄ operatur in uob̄ & uelle & operari p bona uolū
tate. Repetit manꝰ imposicio· ac sic cōsecratio pmi operis· transit ad cōsecra
tionē sc̄di. ✠ Addit᷑ unū ministerū diachono· id ē ut legat eugl̄m· q̄d in
pmo tpr̄e n̄ legebat᷑. Quando stephanꝰ fuit factꝰ diachonꝰ· ut opinor n̄
dū erant eugl̄a scripta. Diachono· eugl̄ii lectio cōuenit· q̄ minister est
mittat᷑ eū q̄ dix· n̄ ueni ministrari· sed ministrare. ✠ Qua die eugl̄m xp̄s
pdicauit· minister nob̄ factꝰ ē. Qd in nouissimo ostendit ante ymolationem
suā· quando lauit pedes aploꝝ. hic & dc̄ hs donū pphetie· in merītū q̄ eius
fungit᷑ officio c q̄ dictū ē. Cū pphetam nob̄ suscitabit dn̄s de fr̄ib; uris tāquā me ipsū
audite. & iterū in euglō. ꝓpha magnꝰ surrexit in nob̄. De pbr̄is. Lxiii.
Pbr̄i· deputant in loco filioꝝ aaron. Scriptū ē in libro numeroꝝ.
Haec nn̄a filioꝝ aaron sacerdotū q̄ unctis· q̄ꝝ repleta ē cōsecrationis
manꝰ ut sacerdotio fungerent᷑. ✠ Huc morem tenet epi n̄ri cū manꝰ
pbroꝝ ungit de oleo. Manifestū ē cur hs faciant· id ē ut muci sint hostias
dō ad offerendū· & larg̨ ad cetera officia pietatis. Utrūq· designat᷑ per
oleū· signū curationis· & caritas dilectionis. Hi ū p sunt leuitis· ut in nu
meroꝝ demonstrat᷑. Princeps aut᷑ principū leuitarum· heleazar filius
aaron sacerdotis erit· sup excubitores custodie scuaru. & paulo pꝰ. Hic ē
cultꝰ familie gersonitaꝝ in tabnaculo federis· eruntq· sub manu ythamar
filii aaron sacerdotis. Ipsi enī quando cōsecrant᷑· manꝰ inposicione accipiunt
ut illud significet· sedm q̄d nob̄ dn̄s dedit mōstrauim᷑. ✠ In q̄ ordine eē nt
pbr̄i tpr̄e aploꝝ· discam᷑ ex ductoritate scōꝝ patrū. Dicat ambrosius in
tractatu sup epl̄am pauli ad thimotheū. Opinat᷑ q̄s q̄ rursum diuinaꝝ nō

(c) 2006 Ministerio de Cultura

habent scripturarum. beatum paulum presbyteros preter misisse. Sed et nunc series
habet. Illa enim que de episcopo in anterioribus dixit, etiam istis dicit qui nominantur
presbyteri. eo quod antiquis temporibus utrique nominibus uocabantur presbyteri. Item post pauca. Si uel autem
quis cognoscere poterit illud. ex his que ad titum scripsit apostolus. Dixit enim. Ut con
stituas per singulas ciuitates presbyteros. sicut ego tibi disposui. Et dicens quales de
beant ordinari. adiecit. Oportet enim episcopum irreprehensibilem. sicut dei dispensatorem.
Conuenerat utique illum ut presbyterum diceret. sed euidenter eundem et episcopum et presbyterum nominauit.
Et Iheronimus in epistola ad titum. Attendamus uerba apostoli dicentis. Ut constituas per ciuitates
presbyteros. sicut ego tibi disposui. Qui qualis presbyter debeat ordinari in consequentibus dis
serens hoc est. siquis est sine crimine unius uxoris uir. et cetera. Postea intulit. Opor
tet enim episcopum sine crimine esse. tamquam dei dispensatorem. Idem est ergo presbyter qui et episcopus. Et
paulo post. Putat aliquis non scripturarum sed nostram esse sententiam. episcopum et presbyterum unum esse. aliusque.
et aliud etatis. aliud esse nomen officii. relegat apostoli ad philippenses uerba dicentis.
Paulus et timotheus serui ihesu christi omnibus sanctis in christo ihesu qui sunt philippis. cum
episcopis et diaconibus. gratia uobis et pax. et reliqua. Philippis una est urbs macedonie. et cer
te in una ciuitate plures ut nuncupantur episcopi esse non poterant. Sed quia eosdem
episcopos illo tempore quos presbyteros appellabant. propterea indifferenter de episcopis quasi de presbyteris
est locutus. Adhuc alicui hoc uideatur ambiguum. nisi altero testimonio comprobetur.
In actibus apostolorum scriptum est. quod cum uenisset apostolus paulus miletum. miserit ephesum.
et uocauerit presbyteros eiusdem ecclesie. quibus postea inter cetera sit locutus. Attendite
uobis et uniuerso gregi uestro in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos. regere ecclesiam dei quam
adquisiuit sibi sanguine suo. Et hic diligentius obseruate. quomodo unius ciuitatis
ephesi presbyteros uocans. postea eosdem episcopos dixerit. Item ad euagrium. Sed et
ipse petrus in prima epistola. Presbyteros inquid in uobis precor conpresbyter et testis passionum christi et futurę
glorię que reuelanda est particeps. regere gregem christi. inspicere non ex necessitate.
sed uoluntarie iuxta deum. Quod idem grece significantius dicitur. epyskωpu
ntes. Unde et nomen episcopi tractum est. Parua tibi uidentur tantorum uirorum testi
monia. Clangat tuba euangelica. filius tonitrui. quem ihesus amauit plurimum.
qui de pectore saluatoris doctrine fluenta potauit. Presbyter electe domine et filiis
eius. quos ego diligo in ueritate. Comites non dedignetur esse. quod duces fuerunt. Aduca
tu accepit nomen sacerdos. ut beda dicit in expositione de templo salomonis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

S acerdos namq· abeo nom̄ latine accep· q͂d sacrū p̄bere ducatū minorib'
debeat· ✠ Q ualis e& eoꝝ c̄secratio· iheronim' in epła memorati ad euge
niū exponit· N a & alexandrię amarcho euglista· usq· ad eraclū &
dionisiū epos· p̄bri semp unū ex se electū· in excelsiori gradu collocatū·
epm̄ nn̄abat· Q uomodo si exercitus imp̄rem faciat· aut diachoni eligāt
de se quē industriū nouer· & archidiachonē uocent· ✠ Archidiachoni
c̄secratio· nb notissima ē· Archidiachon' eandē c̄secrationē h̄t quā cete
ri diachoni· sed ele ectione frm̄ p̄ponit· Itē iheronim' exponit quare un'
eligatur sup epis· adtuit· Ante quam diabli instinctu studia in religione
fierent· i diceret in pp̄lis· ego sum pauli· ego apollo· ego aut̄ cephę· com
muni p̄boꝝ c̄silio ęcclę gubnabant· Post quā ū un' quisq· eos q̄s bap
tizauerat suos ēē putabat n̄ xp̄i· in toto decretū ē orbe ut un' d p̄bris
electus sup ponerē ceteris· ad quē om̄is cura ęcclę ptineret· & scismatū
semina tollerent· Idē uńd sup· in epła ad memoratū eugeniū· Q d aut̄
postea un' electus ē q̄ ceteris p̄poneret p̄boꝝ· i scismatis remediū fac
tū ē· ne unusq̄sq· ad se trahens· xp̄i ęcclam rumperet· ✠ Q uid eam cur
Q p̄bri nom̄ n̄e discrepe& ab epi· Ambrosius dic̄ in epła ad thimotheū·
uę aut̄ sit causa· n̄e stultū silentio p̄terire· ob illā immutationem
nnum que ad p̄sens ē uidet· i qua ex causa discreta sint nē nn̄a· & neq·
eps dici potest p̄br ē sistit· Antiqꝭ & enī tp̄rib' quando pietati studebāt
p̄bri· om̄i in loco ordinabant· hoc q͂ dē nom̄ c̄templationis honoris
accipientes· Sic & aput iudeos p̄bri dicebant· q̄ p̄ p̄plo p̄heerant· Uocabāt
aut̄ epi ab illo opere q͂d & implere uidebāt· eo q͂d considerare om̄a quę
ad cultū ptinēt pietatis fuerant c̄stituti· ita ut uniuersoꝝ dispensatio
nē i auctoritatē ęcclastici ministerii ipsi c̄ comissā habeāt· i om̄a rege
bant· p eoꝝ arbitrio· Cin sequentib' beatis ū aplis decedentib'· illi p
ipsos ordinati s̄ ut p̄heessent ęcclis illis p̄mis exequari n̄ poterāt· neq·
miraculoꝝ testimoniū par illis habere· sed ex multis alii s infirmiores
illis ēē uidebant· graue existimauer aptoꝝ sibi uendicare nuncu
pacionē· Diuiser q̄ ipsa nn̄a· & isdē idt p̄bris· p̄bri nom̄ reliquer· Alii
ū epi nuncupati· hui & ordinationis p̄diti sint potestate ita ut ple

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nissime ide propositos se ecclesie esse cognoscerent. ✠ Iheronimus exponit quid
plus abeat episcopus quam presbiter. dicens inepta ad eugenium sepe repetitum. Quid enim
facit excepta ordinatione episcopus. quod presbiter non facit. Et exponit cui constitutio
ne sit. episcopus constitutus. in predicatu super titum dicens. Sic ergo presbiteri sciunt se
ex ecclesie consuetudine ei qui sibi prepositus fuerit esse subiectos. ita episcopi no
uerint se magis consuetudine. quam dispositionis dominice ueritate presbiteris esse
maiores. in commune debere ecclesiam regere. Imitantes moysen. qui cum aberet
in potestate solus preesse populo israel. lxx. elegit cum quibus populum iudicaret. De eisdem
lxx. initio factum est in consecratione presbiteri dicendo. Tu qui pontifices sumo regendis
populis prefecisses. ad eorum societatis et operis adiumentum. sequentis ordinis uiros et sedis
dignitatis eligeres. Sic in heremo per lxx. uirorum prudentium. menti moysi spiritum propagasti
israel. ✠ Presbiteri ad donum spiritus sapientie pertinet. Ex presbiter bonam consuetudinem. De pontifice.

Pontifex. pontificem aaron prefigurat in sua unctione. de quo scriptum est in leui xiiii.
tico. Sanctificabit oleum quin moyses. quod fundens super caput aaron. unxit eum et con
secrabit. Et iterum in eodem. Pontifex id est sacerdos maximus inter fratres suos. super cuius caput fusum est
unctionis oleum. et cuius manus in sacerdotio consecrate sunt. Et paulo post. Nec egredietur de sanctis.
S ectm auctoritate patrum. scilicet paulum apostolum. et ambrosium archiepiscopum. et ieronimum
presbiterum consecratio ad imolandum facta est episcopi. in ordinatione presbiteri. Secundum quod ad dicitur
ex canonica auctoritate ut plures adsint episcopi. dicendum est cur addicatur. Gregorius
apostolicus. interrogationi augustini respondit. quidam per stilum. in superioribus presentis opus
culi. Et quidem inquiens in anglorum ecclesia. in qua adhuc solus tu episcopus inueniris. or
dinari episcopum non aliter nisi sine episcopis potes. Et paulo post. Cum ergo auctore deo ita fuerint episcopi in et cum
propinquis sibi locis ordinati. per omnia episcoporum ordinatio sine agregatis tribus ut qua
tuor episcopis. fieri non debet. In sequentibus exponit. cur aduenire eorum necessarium sit.
Cur non ergo dicitur in hac spirituali ordinatione qua per sacrum ministerium homo deo coniugitur
tales conueniant. qui ut in profectu ordinati episcopi gaudeant. ut pro eius custodia
omnipotenti deo preces pariter fundant. ✠ Gregorius dicit quare debeant uenire
plurimi fratres. Innocentius monstrat quare prohibitum sit uni hoc facere in decretalibus
talibus uiiii. capitulo. Ne unus episcopum ordinare presumat. episcopus ne furtiuum benefi
cium prestitum uideatur. ✠ Additur ad consecrationem ei. infusio olei super caput. Unde dicit
beda in libro tercio de tabernaculo et uasis eius. Induit uero sacris uestibus pontifex.
more oleo unctionis perfunditur. ut per gratiam spiritus sancti consecratio perficiatur. Non quod ea

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quę ꝑmissa s̃ induuia uir tantū absq; gr̃a dī possim habere. sed qͥ maius necesse ē
auxiliū grę tribuat̃ a dño. ubi qͥs ad maiorē conscenderit gradū. ut plurimoꝝ
fuerit regimini ꝑlat̃. Mystice dicit psalmista. Sic ut ungentū in capite qd des
cendit in barbā barbā aaron. Augustin̄ in tractatu psalmoꝝ. Quis erat sacerdos?
Nisi un̄ sacerdos qͥ intrauit in scā scoꝝ. Quis ē sacerdos nisi qͥ fuit uictima & sacerdos?
Quis ē sacerdos. nisi ille qͥ cū in mundo ñ inueniret mūdū qd offerret. se ipsū obtulit.
Vicarius xp̄i efficit̃ pontifex. ideo in capite ungit̃. Caput n̄rm xp̄s ē. caput n̄rm
unctū ē oleo inuisibili. Ips qͥ uicari xp̄i ē. in capite ungit̃. Ab illo significat̃ se
accipere hac unctionis grām. sit & ipse cap eccle sibi comisse. Ips ꝑ unum sa
pecta int̃ pellat. eps ū ꝑ sibi cōmissa. Vice xp̄i regat sibi ecclam comissam.
sic xp̄s totā ecclam. Hoc sonant ūba cōsecrationis ei. Tribuas ei chatedrā
epalem ad regendā ecclam tuā & plebē uniūsā. Italia. Dicit gregorius
in moralib;. Oleū in capite. karitas in mente. qͥ uicariu xp̄i ē. Dilectio
nē quā xp̄s nob monstrauit. ideo cuit. in eo debem̄ inuenire. atq; ex eo ad
cumulū n̄ri ꝑfect̄ trahere. Oīa hęc quę extrinsec̄ gerunt̃. signa s̃ rerū
intimarū. Siqs in mente habuerit ipsas res. ipse ē uerus sacerdos. Et ideo uerū
ē qd petr̄ dic de uniuersis catholicis. gens scā regale sacerdociū. Dicit
libell̄. sedm eius ordinē celebrat̃ ordinatio apud qsdā. ut duo epi teneant
euglm sup capud ei. qd neq; uet̄ auctoritas intimat. neq; aplica traditio.
neq; cannonica auctoritas. Potest tam̄ euglii positio sup cap. monere tene
tes. ut dnt idē euglm firmit̃ in corde ei. dp cent̃. dut ut moneant eū qͥ cōsecrat̃.
recordari se amplius ēē sub iugo euglii quā fore. Generalit̃ eni de benedictione oīum
electoꝝ. dic beda in expositione de templo solomonis. Item eni dix. benedix
om̄s timentes dnm pusillis cū maiorib;. ipse dix. qͥ tu reddes singulis sedm oper
eoꝝ. Comunis qͥ ibi benedictio omniū electoꝝ erit. At tam ꝑ distincta operū
qualitate. multę s̃ mansiones beatoꝝ in una eadē q; domo patris ēīna i celis.

Primo notandū ē ita ēē clicoꝝ **de habitu sacroꝝ ducum. xv.**
habitu ē statutū in ecclesiasticis officiis. ut in omnib; xp̄iano ppło possit ꝑbere
exemplū bone cōuersacionis. Log qd am significat iheronim̄ in libro de ueste
sacerdotali. ad fabiolam. Legim̄ inquiens in leuitico iuxta ꝑceptū dī. moy
sen lauisse aaron & filios ei. Iam tūc purgatione mūdi & rerū omniū sctitatē.
babtismi sacramēta signabant. Ñ accipiūt uestes. nisi loti prius sordib;. Hec

coronat ad sacra. nisi in xpo noui homines renascant. Ex his uerbis intelli
gim uestes sacerdotales. ad cuersationem ppli xpiani ptinere. DE INDUMENTIS UES
Stephanus natione romanus TIB' SACRATIS IN COTIDIANO USU
ex patre iobio. ut legit in gestis epalib'. statuit sacerdotibus. XVI.
leuitis q. uestes sacratas in usu cotidiano n uti. nisi in eccla. Tale qd dns
p hezechielem loquit. Hec sunt gazofilatia sca in qb' uestient sacerdotes qui
appropinquant ante dnm in sca scorz. Et paulo p'. Cu aut ingressi fuerit sac
dotes. n egredient de scis in atriu exterius. ibi reponant uestimta sua in qb'
ministrant qa sca s. Uestient q. uestimtis aliis. sic pcedant ad pplm. Et iterz.
Cu q. ingredient portas atrii interioris. uestib' lineis induent. nec ascendat
sup eos qicquam laneu qn ministrat in portis atrij interioris &
intrinsec. Et p pauca. Cu q. egredient atriu exterius ad pplm. exuent
se uestimta sua in qb' ministrauerant & reponent ea in gazofilatia scuarij.
Uestient se uestimtis aliis. Qua uis hec spualit intelligere debeam' tn
in ammonita sum' a sup memorato aptico. ut mutatione uestimti iuxta
litteram compleam'. Nob enim q spu sum' renati. ante oculos bonu e freque
tare qd in mtem transeat. Linea ueste qua tantum utim in scis. intelli
gim' subtile oratione exutam ab omni carnali cogitatione ante dnm. Lo
cutio u ad pplm. tam apta debet ee. ut q. grossa. ut intelligi ualeat a pplo.
Uenet & iheronim' in libro xiii. sup ezechielem. Et qi semel pceperat quib' uestib'
uti debere sacerdotes quando intrinsecus in ministeriis s. rursum iubet ut
egredientes in gazophilacijs siue in exedris scorz. exuant se pstinis ues
tib' induant aliis. Ne si scas uestes habuerint. scificent pplm foris positu.
qui nec du fuerat scificat. nec se ppauerat in scificatione tepli. ut sic dni
nazareus. Et q. dicim' n cotidianis in qb' lib & p usu uite comunis pollutis
uestib' nos ingredi debere in sca scorz. sed munda e sciencia & mundis uestib'
tenere dni sacramta. Iterum in eode. Porro religio diuina alteru ha
bitu habitu in ministerio. id amictu. camisa. cingulu. siue stola.
atq. planeta. Isudariu. cu sup additis epalib' indumtis. alteru in usu co
tidiano uita q. comuni scilic& talare tunica laneu siue lineu. Ma que &
hic ammoniti sum' ex ubis iheronimi. mutatione uestimti. Seqt eiusde

(c) 2006 Ministerio de Cultura

meō dē· Hęc uestimenta ꝑ priorib; labore cōficium᷑ quę texta sunt desup· quale
& dn̄s habebat tunicā· quę scindi n̄ potē· q̄ b' induim᷑ quando secre
ta dn̄i & archana cognoscim᷑ & habem᷑ sp̄m q̄ scrutat᷑ etiā alta & ꝓfunda
dī· q̄ n̄ sunt monstranda uulgo· nec ꝓferenda ad ppl̄m q̄ n̄ē sufficat᷑
nec disstudine ꝑparat᷑ ne si maiora se audierint magestatem scie
ntie ferre n̄ possint· & quasi solido suffocet᷑ cibo· qui adhuc lacte infan
tie nutriendus sit· Int̄ regulis sacrę scripturę septē· hec una ex illis
ē stat· ut a littera transeam᷑ ad sp̄m· l a sp̄u ad litterā· Ac ideo non
aberrę & duero quā uis et laneo uestim̄to accipiam᷑ sc̄dm sp̄m· si sc̄dm
litteram pfecerim᷑ iā dictā mutationē uestim̄ti· Id ē sc̄dm litterā
l sc̄dm sp̄m· sic te possum᷑ intelligere· De amictum· XVII·

Amictus ē p̄mū uestimentū n̄rm̄· q̄ collū undiq; cingim᷑· In collo nāq;
ē uox· Ideo q; p collū· loquendi usus exp̄mit᷑ ꝑ amictū· intelligim᷑ custo
diā uocis· De q̄ dicebat psalmista· Dixi custodiā uias m̄as· ut n̄ delinquā
in lingua mea· Posui ori meo custodiā· Et in alio psalmo· Pone dn̄e custodiā
ori meo· Amict᷑ ideo dr̄· q̄ circū it᷑· In isto p̄mo uestim̄to· ammonet᷑ casti
gatio uocis· D E A L B A· XVIII·

Postea camisam induim᷑ quā albā uocam᷑· De q̄ Ieronim᷑ in epta me
moratā de ueste sac̄dotali ad fabiolā· Secūda ex lino tunica est· pode
ris· id ē talaris· & in sequentib; hęc adherę & corpori & ita artię &
strictis manicis· ut nulla omnino in ueste sit ruga· usq; ad crura des
cendat· Volo ꝑ legentis facilitate abuti sermone uulgato· Solent
militantes habere lineas quas camisias uocant· sic aptus m̄bris· l ad
strictas corporib;· ut expediti sint ut ad cursū· ut ad ꝓlia· dirigendo
iacula· tenendo clipeo· h ense librando· l q̄cūq; necessitas traxerit·
Ergo l sac̄dotes parati in ministerio dī· utunt᷑ hac tunica· ut habētes
pulcritudinē uestim̄toꝝ· nudoꝝ celeritate discurrant· Ineo discre
pat uestim̄tū istud anño· q̄ d illud strictū ē· n̄rm̄ l largū· Veteri hu inueteri
testam̄to sp̄u seruitutis erant adstricti· De q̄ dicebat paulus· Nō eni accepis
tis sp̄m seruitutis iteꝝ in timore· Nos eni q̄ filius liberauit· liberati sum᷑·
Nō accepim᷑ sp̄m seruitutis in timore· sed sp̄m adoptionis filioꝝ· Ac ideo sit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illorum strictum. nimium largum. et propter libertatem qua xpistus nos liberavit. Et primum vesti
mentum diximus esse castigationem votis. videamus si secundum habeat aliquam casti
gationem corporis. Dicit beda in libro de tabernaculo. Hec etenim linea manus ac
brachia debet astringere sacerdotis. ne quid nisi utile faciat. lectio. ne quid in
ane cogitet. Ventrem ne delicias ultra modum appetendo. gulosum facere
presumat. Subiecta etenim ventri membra ne lasciviendo totam sacerdotalis habitus
pulcritudinem corrumpant. Genua ne laborationis instantia torpeant.
I tibias ne ad malum currant. Induatur ergo primo sacerdos linea stricta. ut et corpus ab
iniquis operibus. et animus mente cogitationibus compescat. Quod ibi significat strictura
vestimenti. hoc apud nos castigatio lini. Quia usque ad pedes beda pervenit disse
rendo de lineis vestibus. congruum est ut nos metipsos absolvamus de sandaliis. sive
ut alio voce nominentur capobas quae super pedibus. Sandalia subtus cooperiunt pedem.
desuper nudum relinquunt. De quibus dicit idem quo supra. in tractatu super marcum. Cal
ceari inquit deprecatos sandaliis. id soleis. Aliquid hoc calciamentum mistice significa
tionis habere admonet. ut pes neque tectus sit nec nudus ad terram. id est nec occultetur
evangelium. nec terrenis comodis innitatur. Sic planum quo pedes vestiuntur castigatio
pedum significatur. ita per sandalia perfecte ad predicandum. De casula. xviiii.

Casula que est generale indumentum sacrorum ducum. ante ceteras vestes que
secuntur preponimus. Nullus que supra pertulimus castigatio corporis
amictus designatur. excepto in sandaliis. In sequentibus vero opera iusti
cie monstrabuntur. Dicit beda in libro memorato de tabernaculo. Vestes
sancte aaron quas illi moyses fecit. opera sunt iusticie et sanctitatis. Casula vero
que pertinet generaliter ad omnes clericos. debet significare opera que pertineant
ad omnes. Hec enim sunt fames. sitis. vigilie. nuditas. lectio. psalmodia. ora
tio. labor operandi. doctrina. silentium. et cetera huiusmodi que enu
merat paulus fructus spiritus esse gaudium. et his similia. In istis enim nullus sacro
rum dux neglegens debet esse. Quando istis operibus vestitur casula
indutus est. Hec in aperto sunt. et tam ad minores gradus pertinent quam ad supre
mos. Casula dupla est post tergum inter humeros. et ante pectus. Inter hu
meros opera exprimuntur. In eis duplex fit vestimentum. quia sic debemus
bona opera foris proximis ostendere. ut eadem intus coram domino integra ser
vemus. In pectore duplex. quia in eo utrumque debet esse. doctrina et veri

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tar· ueritas interius· doctrina ad homines· Hec duo duplicia sint coniun
cta· quia tunc bene ministratur· cum opus & ratio in unum conueniunt· Opus
ad humeros· ratio ad pectus· DE STOLA· XX·

Stolam accipit diachonus quando ordinatur ab episcopo· Ipsam enim semper utitur
in opere ministerii· ✠ Per stolam designatur honus leue ac suaue Christi· De quo
in euangelio dominus dicit· Tollite iugum meum super uos· Et in alio loco· Iugum enim meum
suaue est· & honus meum leue· Per iugum euangelium intelligimus· De quo dicit heronimus·
in commentariis mathei· Quomodo leue· Lege euangelium [illegible] Cum in lege homi
cidium· in euangelio ira dampnetur· Et paulo post· In lege multa precepta sunt apostolis
non posse conplere· plenissime docet· In lege opera requiruntur· que qui fecerit uiuet
in eis· In euangelio uoluntas requiritur· que si etiam effectum non habuerit· tamen pre
mium non amittet· ✠ Ideo quod stola ad genua tendit· que solet curuari causa hu
militatis· hoc intelligimus· quod dominus dicit· Discite a me quia mitis sum & humilis corde·
Sciat se diachonus in stola supposita collo· ministrum euangelii esse non prepositum· Euangelium

Dalmatica a siluestro papa instructa est· DE DALMATICA· XXI· Christus est·
Per dalmaticam intelligimus religionem sanctam & immaculatam· que est aput deum
& patrem· ut uisitent pupillos & uiduas in tribulatione eorum· uisitatores· im
maculatos se custodiant ab hoc seculo· ✠ Ipsa dalmatica duas coccineas lineas
habet retro· simulque interiori parte· quia et nouum testamentum rutilant·
dilectio dei & proximi· Immaculatum esse ad deum pertinet· Uisitare fratres ad proxi
mum· Per colorem coccineum· opera misericordie que ex karitate fiunt in pupillis
uiduis intelligimus· Per candorem· uisitatorem in iudicia designatur· Ipsa
est enim uestis· de qua dicitur in psalmo· XLIIII^ma^· Adstitit regina a dextris
tuis in uestitu deaurato· circumdata uarietate· Unde augustinus in eodem
psalmo· In ueste ista uarietas sit scissura non sit· Ecce uarietatem diximus
de diuersitate linguarum· & uestem intelligimus propter unitatem & in sequentibus·
Circum amicta uarietate· pulchritudo intrinsecus· In fimbriis aureis·
uarietas linguarum· doctrine decus· fimbrie que procedunt de dalmatica·
uerba sunt predicatoris· cuius religio sancta inmaculata est· Sicut ab aura
aeris raptantur· ita fimbrie spiramine uenti· Refert paulus candidam fim
brias circa manus· ad utilitatem egentium· quando dicit· Magis autem laboret
operando manibus suis quod bonum est· ut habeat unde tribuat necessitatem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

44

paciencia. Vnde paulus predicauit. opere compleuit. dicens ad corinthios. Et se-
ni laboribus. Vnde ita ambrosius in eadem epistola. Laboriose non desistit manibus
suis. nec ita grauis est. Fert fimbrias candidas in latere. quando dicit
Castigo corpus meum et in seruitutem redigo. Item in alio loco. In castitate. hoc est
castitate corporis. Augustinus. Qui hanc custodit. immaculatum se custodit
ab hoc seculo. Fert coccineas circa humeros in pectus. quando dicit. In karitate
non ficta. Ficta karitas est. que dimittit uiduas et pupillos in tribulatione.
et subuenit in prosperitate. que fimbrie ante sunt et retro. quia mandatum di-
lectionis et in ueteri testamento et in nouo manet. Vnde iohannes. Karissimi. non man-
datum nouum scribo uobis. sed mandatum uetus quod audistis ab inicio. Mandatum
uetus est uerbum quod audistis. Iterum mandatum nouum scribo uobis. Alique dalma-
tice habent xx. uel viii. fimbrias ante. similiter et retro. Vbi est octies repetitum sep-
tiformis spiritus. propter. viii. genera hominum quos replet ut laudet dominum. hoc est
reges terre et omnes populi. principes et iudices. iuuenes et uirgines. seniores et
iuniores. Et aliquę xx. et xx. singulę lineę altrinsecus xv. quia karitas si
in ueteri testamento et in nouo. xv^{cim} ramos extendere producitur. Ita studet prodesse fratribus
et in aduersitate. et in prosperitate. iste habent fimbrias coccineas in utroque
humero. Hę duę fortunę. signantur per sinistrum et dextrum humerum. Inde
cum ramos karitatis enumerat paulus. quia karitas paciens est. benigna est.
Non emulatur. non agit perperam. non inflatur. non est ambiciosa. non querit que sua sunt. non
irritatur. non cogitat malum. non gaudet super iniquitatem. congaudet autem ueritati. Omnia
suffert. omnia credit. omnia sperat. omnia sustinet. Linea que in medio est. est quasi
stipes karitatis. Vnde enim significant lineę siue fimbrię. in dextro humero si-
ue in sinistro. hoc significat in anteriore parte hominis que pertinet ad nouum
testamentum. Sinistrum latus habet fimbrias. quia actiualis uita sollicita est. et turbatur er-
ga plurima. A dextrum latus non habet. quia contemplatiua quieta est. et ipsam figurat
regina que stat a dextris. Ipsa est una columba. perfecta et prima. Stat a dex-
tris. quia nichil in se sinistrum habet. Largitas brachiorum. largitatem et hilarita-
tem doctoris demonstrat. Diachonus quoniam non induitur dalmatica. casula sit
circum cinctus. ut expedite possit ministrare. ut qui suum est ire ad comita-
tum. propter instantes necessitates. Ipsa habet pertusos subalis. quoniam christum uult
ymitari qui lancea perfosus est in latere. uult ut nos sequamur eius uestigia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qd significat ptusos in latere. De tunicam quā sacerdos induit super
Sic et in camisa designatur castigatio corporis. camisam. LXXII.
Sit in tunica uirtutes intime que ad solos sublimes ptinent. De qua
iheronim' in epla ad fabiolā. Hec ipsa iacinctina tunica. subucula nnatur.
& ppie pontificis est. Significat q rōne sublimiū ñ patere omib'.
sed maiorib' atq; pfectis. Ipsa ē interior. ipsaq; designat uirtutes amę
que ñ multis cognite s. & quas semp debet abere pfectus. Unde beda in tac
tatu sup lucha. Quis &enī nesciat uiscera mede. benignitatē. humili
tatē. pacienciā modestiā. castitatē. fidē. spem. karitatē. & his si
milia. sine ulla tpis int capedine fidelib' ee seruanda. Ipsa non
scingitur. sed camisa. que ita ē fabre facta. ut ñ impediat cursum nrm ad mi
nistrationē. qm memoritate uirtutes liberū it nb pbet ad contemplationem
dī. Camisa. cingulo continentie cōstringitur. pcipiente dno. Sint lumbi uri
pcincti. Ut p duas uirtutes idē obedientiā dni. & naturalē disputatio
nē. constringatur omīs uoluptas. Hec s uestimta de quib' scribitur in parabo
lis solomonis. Fortitudo & decor indumentū ei. Et in superiorib'. Et cin
gulū tradidit cananeo. Siquis uoluerit uti duab' tunicis. ostendit se ee
diachonē & sacerdotē. Sunt ut. VIII. sint uestimenta. secdm numerū uestimen
tor summi pontifices aaron. cui uestimta narrantur fuisse circa capud
i corp'. usq; ad pedes. VIII. De uestimto autē manuū & pedū reticetur. Ad illi'
normā ut dixi. habet sum' pontifex nr a capite usq; ad pedes. octo uestimen
ta. Primū ē amictus. Secdm. camissa. Terciū. cingulū. Quartū. stola. Quin
tū. & sextū due tunice. Septimū. casula. Octauum palliū. Porro uestim
tū pedū i manū. potius ptinet ad nros pontifices. quā ad aaron. Dr
itaq; nris pontificib'. Euntes docete omēs gentes. Aaron autē tantum
in iudea uersabatur. Similit sudariū in manu. potius ad nros quā ad aaron.
qm maior munditia est in nouo testamto quā ē & in ueteri. & illa bona
abem' que illi habuer. i plura p xpm dnm nrm. Sacerdos in suo officio
ñ se exuit casula. qi pcipiente dno p moysen. ñ debet exire de sciis. sic scrip
tū ē. Nec egredietur de sciis. Ubi intelligi datur. debere eū iugitur in continen
tia & abstinentia manere. De pallio quo utuntur archiepi. LXXIII.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Pallium archiepiscoporum super omnia indumenta est. ut lamina in fronte solius pontificis. Illo discernitur archiepiscopus a ceteris episcopis. Pallium significat torquem quam solebant legitime certantes accipere. Quo dono ammonentur ceteri ad legitimum certamen. Quod habet duas lineas a summo usque deorsum retro et ante. Significat enim summe doctrine decorem per disciplinam mandatorum domini acceptabilem. Circulus circa collum disciplinam est domini circa sermonem predicatoris. ut non sit alter sermo predicationis et aliud opus. Dicente paulo. Nemini dantes ullam offensionem. ut non vituperetur ministerium nostrum. Quod ita ambrosius interpretatur ad chorinthios. Vituperatur enim ministerium illorum. si ea que verbis docebant. operibus suis ut fierent exempla non clarent. Mandatum enim veteris testamenti. a principio geneseos usque in finem. in humerali linea operando et docendo portat pontifex. In pectorali novi a primitiva ecclesia usque in finem. De torque dicebat solomon in parabolis. Ut addatur gratia capiti tuo. et torques collo tuo. Quod ita beda in eodem. Mos antiquus veteres fuit. ut legitime certantes coronam in capite. torquem in collo acciperet. Et nobis ergo disciplinam conditoris nostri servantes si ita custodimus. maior inde spiritualium virtutum claritas augetur. Addita gratia capiti cum karitas que principale mentis ornat ardentius inflammatur. Addita et collo torques. cum fulgore perfecte operationis sermo predicationis qui per collum procedit confirmatur. ac ne contempni ab auditoribus debeat. indeficienti virtutum conexione deducitur. Sed et his qui mosaice legis decreta domino veniente servabant. addita est gratia novi testamenti cum spe regni celestis cuius splendor eximius ad exempla corone utroque is nullo umquam fine claudetur.

DE SUDARIO XVIIII.

Sudario solemus tergere pituita oculorum narium. atque superfluam salivam decurrentem per labia. ac ideo sudarium significat isto loco studium mundane conversationis. qua naturales et vellit ingenitas nostras delectationes studemus tergere. Sive propter effusionem lacrimarum fertur sudarium. ut in martyrologio bede legitur. quod pater nostri fursei propter redundationem lacrimarum tergendam. sudarium semper in sinu ut in manu habuerit. In manu enim sinistra portatur. ut ostendatur in presenti vita tedium nos pati

ramon

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sup flu humoris · hoc est carnalis delectacionis · Item Sudariū ad hoc portam̄
ut in eo detergam̄ sudore qui fit ex labore ppri corporis · qd legim̄ usitatū
fuisse circa corp xpi · Unde legit̄ · Et sudariū qd fuerat sup cap eius · Sudor
tediū nro corpori ē · Si n̄ eēt tedium · n̄ tociens tergeret̄ · Habet aliquociens
mens tediū · dicente psalmista · Dormitauit anima mea p̄ tedio · Tediū in
anima · qsi sudor in corpore · Tediū animi · aliqciens solet fieri ex ē sciencia
peccator · aliqciens ex accidentib · ut est om̄e flagellū qd patit̄ ab alieno
corpore · Aliqciens ex infirmitate ppri corporis · que infirmitas aliqciens
solet accidere ex peccatis · Quando tediū ex infirmitate peccator frontem
ē scientie nre tergit · habemus sudariū ex lino castigatū et mundū · qualia s̄
uba dd pphe · Cor mundū crea in me ds · et spm rectū innoua in uisceribus nris ·
Et si fuerit infirmitas ex approbatione sic in iob · dicam̄ qd dix · Sic dño pla
cuit ita factū ē · sit nom dñi benedictū · Munda cogitacio fuit in dd ·
quando dix · cor mundū crea in me ds · &c · Mundaq; in iob · quando dix
sic dño placuit ita factū ē · &c · Sic et nos quando tedio aliq afficimur ·
ne maiori tristicia absorbeam̄ · in consolatione nri quasi qddam sudariū
exempla p̄dicta scor patrū · ad corroborandā pacienciā · et detergendū
tediū sumimam · f sudariū · intelligim̄ mundos affect · et pios in labre ·

Varietas sandalior · uarietate **De uarietate Sandalior · xx u.**
ministror pingit · Epi et sacerdotis · pene unū ē officiū · At qm̄ n̄ et honore
discernunt · etiā uarietate sandalior discernunt̄ · ut in usib nris error
auferat̄ · qi potest inter ēē ppt similitudinē officij · Eps habet ligaturam
in suis sandaliis quā n̄ habent pbri · Epē huc illuc q discurrit p parroechiā
ad regendā plebē · Ne forte cadant sandalia a pedib ligata sunt · Ex
eo potest sciri · quantū necesse sit ei firmare gressus mentis · qi in turbis
ppulor uersat̄ · Pbr q domi hostias ymolat · securi incedit · Diachon qi
dissimilis ē epo ab officio · n̄ necessū ut habeat dissimilia sandalia ·
sed ipse ligaturā habet · quia suū ē ire ad comitatū · Subdiachon qi
in adiutorio ē diachono · ipene in eo de officio · necesse ē ut habeat
dissimilia sandalia · ne forte extimet̄ diachon · Mistice uero ·
sandalia cursū p̄dicatoris signāt · Solea que subtus est ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

amonat predicatorem ut non se ymplicet terrenis negociis. Lingua de albo corio
que subtus calcaneum est monstrat debere esse cupide separationem innocentem
et sine dolo ut possit de eo dici. Ecce vere israhelita in quo dolus non est. Non sit talis
quales pseudo apostoli erant qui predicabant per invidiam et contentionem. Lingua
que inde surgit et est separata de corio sandaliorum. Linguam eorum mons
trat qui predicatori bonum testimonium debent proferre. De quibus dicebat
paulus. Oportet eum testimonium habere bonum ab his qui foris sunt.
Lingua sub calcaneo. vitam eorum significat qui in infimis operibus iacent.
et sunt quodam modo separati a conversatione spiritualium. Lingua superior
spiritualium lingua est qui predicatorem introducunt in opus predicationis. que
etiam requiruntur in posteriore vita predicatoris. Altrinsecus de albo
corio circumdata sunt sandalia. ita oportet esse predicatoris intentionem
candidam coram deo ex pura conscientia. Extrinsecus vero nigrum apparet quoniam
videtur predicatorum vita dispecta a secularibus propter multitudinem pressurarum
presentis mundi. Superior pars sandaliorum per quam pes intrat. multis
filis consuta est ut non dissoluantur duo coria. Intro enim debet studere
predicator pluribus virtutibus atque sententiis scripturarum ut opera forinse
ca in his que intrinsecus nitent coram deo non disiungantur. Lingua san
daliorum que suppedanea est. linguam predicatoris potest figurare. Linea opere
sutoris facta procedens a lingua sandalii usque ad finem eius. evangelicam perfec
tionem. Lineae procedentes ex utraque parte. legem et prophetiam que in evangelio
recapitulantur. Extremitates ipsa replicata sunt ad medianam lineam
que usque ad finem currit. Ligaturam. ministerium incarnationis Christi. Que
incarnatio quia in aliquibus aperta est humanis sensibus humano more
sicut est poni in presepio pannis involui. ideo aliqua sandaliorum sine
ligaturis tenet predicatio. Italia. Dicit dominus in evangelio. Et quodcumque supereroga
veris. ego cum rediero reddam tibi. Disposuit dominus his qui evangelium predicarent
de evangelio vivere. Supererogavit paulus qui sine sumptu posuit evangelium
perhibet quippe manibus suis victus sibi necessaria. Opus pauli quod supererogavit
evangelio. possumus intelligere corrigias supererogatas sandaliis. que manibus
huc illucque deducuntur. ut ligentur firmo gressu id predicator. qui nulli hone
rosus est.

au
nar mon n

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Recapitulatio vestimentorum XXVI.

Breviter desideram recapitulare omnem ornatum clericorum. Caput clerici mens
est. in superiore parte discoopertum ubi est ymago dei. in inferiore parte circum
datum capillis. quasi aliquibus cogitationibus de presenti necessitate. Amictus
est castigatio vocis. Alba. ceterorum inferiorum sensuum. presidente ma
gistra ratione interius per disciplinam continentie. constringente quasi
quodam cingulo voluptatem carnis. Calciamenta linea. pro ibicio pedum ad ma
lum festinando. Sandalia. ornatus est predicatoris qui celestia non debet abscon
dere. neque terrenis humare. Secunda tunica operimenta et casula. sunt pia opera
corporis in karitate dei et proximi. Stola. iugum Christi quod est euangelium. Dalmatica
diachoni. que est teneri habilis cura proximorum. Sudarium. pie et munde cogi
tationes quibus detergimus molestias animi ex infirmitate corporis. Pallium
archiepiscoporum. torques devotissime predicationis. Operimentum manuum. omne bo
num opus predictum et in vetere testamento et in novo. EXPLICIT LIBER SECUNDUS.

INCIPIUNT CAPITULA IN LIBRO III. De signis quibus congregamur in id ipsum. II. De situ ecclesie. III. De choro
cantorum. IIII. De vestimento cantorum. V. De introitu episcopi ad missam. VI. De kyrieleison. VII.
De cereis. VIII. De gloria in excelsis deo. VIIII. De prima oratione misse. X. De sessione episcopi. XI. De officio
lectoris et cantoris. XII. Quid sit inter responsorium et tractum. XIII. De alleluia. XIIII. Quid sit inter
alleluia et tractum. XV. De expoliatione casularum. XVI. De tabulis. XVII. De ascensu in pulpitum. XVIII.
De diachoni ascensu in tribunal. XVIIII. De officio quod vocatur offerenda. XX. De secreta. XXI. De ym
no ante passionem domini sive preparationem. XXII. De ymno. sanctus. sanctus. sanctus. XXIII. De te igitur. XXIIII. De insti
tutione dominica in efficiendo corpus et sanguinem eius. XXV. De ascensione Christi in cruce. XXVI. De corpore domini
post emissum spiritum in cruce. et infra mortificatione. XXVII. De presentatione patene. XXVIII. De officio
quod memorat requiem domini in sepulchro. XXVIIII. De oratione dominica. XXX. De presentatione sub
diachonorum ut suscipiant corpus domini de altari. XXXI. De inmissione panis in vinum. XXXII.
De pacis osculo. XXXIII. De agnus dei. XXXIIII. De eucharistia. XXXV. De parte oblate que remanet
in altari. XXXVI. De ultima benedictione. XXXVII. De ulteriore ultima benedictione.
XXXVIII. De missa in festivitate sancti thome mane prima. XXXVIIII. De offerenda vir erat in terra
XL. De adventu domini. XLI. De nativitate domini. XLII. De consueto tempore misse.
XLIII. De ypapanti. XLIIII. De missa pro mortuis. XLV. De nomine Ihesu. XLVI. Responsio
theremie archiepiscopi. XLVII. Epistola ad rangarium episcopum. XLVIII. Ad hebdonem abbatem.
XLVIIII. Amalarius guntardo dilecto filio in disciplina Christi. Explicit capitula. INCIPIT PROLOGUS IN III. LIBRO.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Deo opitulante intercedente beato medardo confessore cuius festiuitas hodie apud nos celebratur in gaudio sanctorum. preceptis sumus ad suscipiendum dei munus. si tamen ipse dignatur purgare & serenare occulum. in quo dicamus de officio misse. quid rationis in se contineat diuersitas illa que ibi agitur. cum satis esset sine cantoribus & lectoribus & ceteris que ibi aguntur. sola benedictio episcoporum aut presbyterorum ad benedicendum panem & uinum. quo reficeretur populus ad animarum salutem sicut primeuis temporibus fiebat apud apostolos. Ac ideo primum dicendum est de signis. INCIPIT LIBER TERCIUS; DE SIGNIS QUIBUS CONGREGAMUR IN ID IPSUM; PRIMA.

Signorum usus a ueteri testamento sumptus est. Scriptum est in libro numerorum. Locutus est dominus ad moysen dicens. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles. quibus conuocare possis multitudinem. & paulo post. Quando autem congregandus est populus simplex tuba clangor erit. & non concise ululabunt. Filii aaron sacerdotis. clangent tubis. Et iterum. Si quando habetis epulam. & dies festos. & kalendas. canetis tubis super holocaustis & pacificis uictimis. ut sint uobis in recordationem domini dei uestri. ✠ Audiuimus clangorem tubarum in recordationem domini dei uestri resonare de superioribus ut quicquid bonum facere poterimus. siue singulariter in nostra causa. siue comuniter in causa fratrum. ut est signa mouere in memoriam eius faciamus. Audiamus tubam uocantem nos ad penitentiam quando in aduersis affligimur. dicente iohel. Canite tuba in sion. sanctificate ieiunium. uocate cetum. congregate populum. sanctificate ecclesiam. coadunate senes. congregate paruulos. & suggentes ubera. Id tra[ctat] iheronimus in eodem. Canite tuba in syon. id est penitentiam populus predicate. Sanctificate ieiunium. id est predicate curationem peccatorum. Vocate cetum. de quibus iam diximus. Congregate populum. ut qui dispersus peccauerunt. congregatus peccare desistat. Sanctificate ecclesiam. ut nullus in ecclesia non sanctus sit. ne forsitan impediant orationes uestre. & modicum fermentum totam massam corrumpat. Adunate senes. id est eligite. ut non etas in eis sed sanctitas lau

(c) 2006 Ministerio de Cultura

detur ut eligatur. Congregate paruulos. & sugentes ubera. ne ulla sit etas
que non uertat ad dominum. paruulus atque lactans. De quibus in psalmis & in euangelio
legimus. Ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem. ✠ Predicatio
nem quam significat clangor tubarum. ieronimo exponente. signat
signum quod in nostra ecclesia reboat. Signum nostrum est ex metallo aeris. Aes est
metallum durabile & sonorum. Habet idem signum interius plectrum fer
reum. quo tunditur ut audiatur. Ora quoque predicatorum significat noui testamen
ti que durant plus quam tube ueteris testamenti atque altius resonant.
Ora predicatorum nostrorum durabunt usque in finem. & auditur longe sonus eorum
usque in fines terre. Ipse iudeorum notus erat tantum in iudea deus. At nunc
in omni terra. Uas metalli eris. ora significat ut diximus predicatorum. Ferrum
interius. linguam eorum. Per funem. intelligimus mensuram nostre uite.
unde dicebat paulus. Sed ipsi in nobis met ipsis metientes & comparan
tes. Mensura mee conuersationis nusquam michi satius ostenditur.
quam in diuina scriptura. Ac ideo funem. scripturam intelligo. Funis
qui habet initium a ligno. scripturam sacram significat noui testamenti.
dependentem a ligno dominice crucis. Quod tamen lignum a superioribus con
tinetur. quia dominica crux a prophetis & antiquis patribus continetur. Qui
funis. usque ad manus sacerdotis pertransit. Et enim scriptura. ad opera
sacerdotum debet transire. De qua dicit gregorius in libro de edificatio
ne templi. Quisquis hanc legit. in ea semetipsum metitur. ut quantum
in spirituali uirtute proficit ut quantum a bonis que precepta sunt longe distantius
remansit. quantum iam assurgat ad bona facienda. quantum adhuc
in prauis prostratus iaceat. ✠ Hec uerba nouissima. ualde congruunt operi
presbiteri. qui signum mouet. Quando funem sequitur sursum. id agit ut in
se ipse recogitet. quantum ad bona opera sit erectus. Quando deorsum
trahit. id consideret quantum iaceat adhuc in prauis. Qui secundum uerba
sancti gregorii semet ipsum metitur. Ipse habilis est fratres uocare. ad unum
& unam animam. Ne despiciat presbiter hoc opus agere. ut ministro ymitator sit
filiorum aaron. sicut & in ceteris multis. Qui se recognoscit debitorem esse pre
dicationis. non debet se retrahere a mouendis signis. cum ex eis deum possit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

predicare populo. Vinculum quo plectrum ligatur. quasi quedam moderatio est. que scit ad tempus mouere plectrum lingue ut labia feriantur. Vinculum ad tractum funis mouetur plectrum. quando modestia ad auctoritatem sacre scripture linguam predicatoris mouet. DE SITU ECCLESIE. II.

Ecclesia est conuocatus populus per ministros ecclesie ab eo. qui facit unanimes habitare in domo. Ipsa domus uocatur ecclesia. quia ecclesiam continet. Ipsa uocatur kirica. quia est dominicalis. Kyrius grece. latine dominus. Ac ideo kirica. dominicalis. Ipsa uocatur basilica. id est regalis. a basileo. Basileus. rex dicitur. quasi basis populi. Leos. populus dicitur. Basileus. basis populi. Unde ysidorus. Basilice prius uocabantur regum habitacula. unde et nomen habent. Nam basileus rex. et basilice regie habitationes. Nunc autem ideo diuina templa basilice nominantur. quia ibi regi deo cultus et sacrificia offeruntur. Iosephus simili modo nominat domum quam edificauit salomon. ad suum opus dicens. Post templi fabricam quam vii. annis perdiximus fuisse completam. edificium domorum regalium construere cepit. quod xiii. annis uix impleuit. Non enim huiusmodi erat feruens studium. sicut in templo. Et post pauca. Et quidem secundum felicitatem hebrayce religionis. ac merito regis edificatus. quarum totam expositionem. et ordinem dicere necessarium est. ut ex hoc omnis conicuat magnitudinem. cum legentes uiderint huius rei discretionem. Erat magna basilica nimis et pulcra. hec innumera columnarum multitudine portabatur. quam ad iudicia rerumque cogitationes distribuit. Audistis ex auctoritate ueteri. ideo conuenisent populi ad basilicam ut audirent iudicia. audite apertius cur conueniat in ecclesia. Ita que fratres mei inquid cum conuenitis ad manducandum. inuicem expectate. Si quis autem esurit. domi manducet. ut non in iudicium conueniatis. Monstrante paulo apostolo ea conuenimus. ut manducemus cenam domini. Duo audistis cur conueniat populus. unum ex antiqua traditione. ut iudicia rerum et cogitationes accipiat. alterum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ex nouo testamento · ut manducet. Utraq· querim' ad ecclam · sci
licet ut inea audiamus iudicia nra · mala siue bona · 7 cognicio nem
dei · et ut manducemus corp' dni. Ideirco que pter ista sunt post po
namus corpore quando ad ecclam conuenimus. ut iudicia dni p
cipere et retinere queam' · et panem dni manducare · studentes
nosmetipsos pbare sidigne possit a nobis manducari ✠
In conuentu ecclastico seorsum masculi · et seorsum femine
stant. Hoc accipimus a ueteri consuetudine · dicte beda in trac
tatu suplucham. Querit aliquis quomodo dei filius tanta
parentum cura nutritus · his abeuntibus potuerit obliuis
cendo relinqui. Cui respondendum. Quia filiis israel
moris fuerit · ut tpib' festis uel ierosolimam confluen
tes uel ad ppria redeuntes · seorsum uiri · et seorsum femi
ne choros ducentes incederent · infantes q· uel pueri cum
quo libet parente indifferenter ire potuer. Ideoq· beata
maria ut yoseph uicissim putasse pueru ihm quem secu
comitari n cernebant · cum altero parente reuersum ✠
Quam uis et aliud inte possumus tenere · qd si capo uiri et
mulieris si ppius accesserint · unu qdq· ex altero accen
datur ad libidinem. Qua de re dicit solomon. Longe fac
abea uiam tuam. Qm ppt ea couenim' ut defleamus car
nales delectationes · necesse est uitare fomita eo2. De abitu
mulierum · docet paulus corinthios. Dec et muliere uelatam
orare dm. Nec ipsa natura docet nos · qd uir quidem si coma
nutriat · ignominia est illi · qm capilli pro uelamine ei dati s.
Ambrosius inepta ad chorinthyos. Mulier inquid ideirco debet
uelare capud · quia n est ymago dei sed ut hostendatur subiec
ta. Et quia puaricatio pillam inchoata est. hoc signum debet
abere · ut in eccla n habeat capud liberu · sed uelamine
tum. Nec habeat potestatem loquendi. quia sacdos psona

(c) 2006 Ministerio de Cultura

habet xpi. Quasi ergo ante iudicem sic ante sacerdotem qui uicarius domini est despectu
reatus originem subiecta debet uideri. + Et alio modo. Quia et uiri quidam comam
nutriebant et mulieres nudo capite procedebant in ecclesiam orantes in
crinibus. Quod non solum inhonestum erat sed etiam concupiscentiae fomenta presta
bat. + Masculi stant in australi parte et feminae in boreali. Ut ostendatur per for
tiorem sexum firmiores sanctos semper constitui in maioribus temptationibus estus huius
mundi et per fragiliorem sexum infirmiores in aptiore loco. Sic dicit paulus
apostolus. Fidelis autem deus est qui non patietur uos temptari super id quod potestis. Ad hoc
quidem pertinet quod iohannes in apocalipsi sua uidit angelum fortem qui posuit pedem
suum dextrum super mare sinistrum autem super terram. Fortiora et enim membra in
maioribus periculis et alia in competentibus sistunt. + Locutionem qua homines
debent habere in ecclesia paulus manifestat dicens ad ephesios. Loquentes
uobis metipsis psalmis et ymnis et canticis spiritualibus. Quod ita hieronimus
in tractatu memoratae epistolae. Qui se abstinuerit ab ebrietate uini
in quo est luxuria et pro hoc spiritu fuerit impletus iste omnia potest accipere spiritua
liter psalmos et ymnos et cantica. + Quid autem intersit inter psalmum et ymnum et
canticum in psalterio plenissime discimus. Hic autem breuiter ymnos esse dicen
dum qui fortitudinem et maiestatem predicant dei et eiusdem semper uel beneficia
uel facta mirantur. Quod omnis psalmi continent quibus alleluia uel praepositum uel sub
iectum est. Psalmi autem proprie ad ethicum locum pertinent ut per organum corpo
ris quid faciendum et quid uitandum sit nouerimus. Qui uero de superioribus
disputat et concentum mundi omniumque creaturarum ordinem atque concordiam
subtilis disputator edisserit iste spirituale canticum canit. Uel certe
simplicioribus manifestius quod uolumus eloquamur. Psalmus ad corpus, canti
cum refertur ad mentem. Et canere ergo et psallere et laudare dominum magis ani
mo quam uoce debemus. + Quod autem post tempus missarum quis apostolicorum primus statuerit
ut femine uelato capite intrarent in ecclesiam. hic reperitur intromitte
re. Linus natione italus ut legitur in gestis episcopalibus. Ex precepto beati
apostoli petri constituit ut mulier in ecclesiam uelato capite introiret. IIII.

Augustinus in psalmo centesimo xlmo viiino. Et chorus. DE CHORO CANTORUM.
Quid significet multi norunt. Chorus qui in ciuitate loquimur propter omnes nos.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

C horus ē cōsensio cantantiū. Sin choro cantant̃. corde cantamus. In choro cantantium
q̃s si uoce discrepuerit. offendit auditū. & pturbat chorū. Ysidorus. Chorus
ē multitudo in sacris collectus. Et dictus chorus. q̃d initio in modū corone circū aras
staret. & ita psalleret. Cantorū ordinē suscipim̃. ex dauitica institutione. q̃ndo
reportanda erat archa dñi de domo obeth edom gethei in ciuitatē dd. Precep
pit aut̃ dd. ut ubi dierū narrat. cōstituere leuitas de frib; suis. & cantores in or
ganis musicorū cōstituere. Leuite. eman. asaph. ethan. idithun. ppheta regis.
C antorū pmus ut ubi dierū narrat. eman extitit. Hii u° s̃ q̃ assistebant cū filiis suis.
D e filiis caath eman cantor. filius iohel. filii samuhel. filii eloana. filii ieroan. filii elid.
filii iethro. filii sub. filii heleana. filii mahath. filii amasai. filii iohel. filii azarie. filii
sophonie. filii cahath filii leui. filii isrt. & fr̃ ei. qui stabat a dextris ei. Officii tamē
illorū auctor extitit dd. De qua re dicit augustin̄. in libro xvii. de ciuitate dei
capitulo xiiii. Erat aut̃ dd uir in canticis erudit̃. q̃ armoniā musicā n̄ uulga
ri uoluptate. sed fideli uoluntate dilexerit. & eā deo suo q̃ uer̃ ē. ds mistice
rei magna figuratione seruiebat. Diuersorū enī sonorū rationabilis ⁊ moderat̃
cōcent̃. cōcordi uarietate cōpacta bene ordinate ciuitatis insinuat unita
tem. Hic tradunt cantores q̃d significet simphonia eorū. ea armonia ple
bem. ut in unitate un̄ dei cultu pseueret. Etiā si aliquis surdus affuerit.
id ipsū statū illorū in choro ordinatissimo insinuat. ut q̃ aurib; n̄ possit ca
pere unitatē. uisu capiat. Porro cantores. laudatores dici. & ad laudē cete
ros excitantes. De q° ieronim̃. in tractatu ysaie. libro pmo. & sup choros
q̃ in libro dierū pleni. describunt. Asaph. ⁊ idithun. & eman. ⁊ filii chore.
cōstituti s̃. ut paulatim a sacrificiis uictimarū. ad laudes dñi transiret re
ligio. Id frequentissime reperit̃ in ueteri testamento. ubi eorū officiū nar
ratur. opus eorū ēē cōfessionē dñi. Hic uersus sepissime cantorib; imputat̃.
C ōfitemini dño q̃m bonꝰ. q̃m in etnū mia ei̅. Nr̃i cantores n̄ tenent cim
bala. neq; lirā. neq; citharā manib;. neq; cetera genera musicorū.
sed corde. Quanto cor melius ē corpore. tanto ds deuocius accep
tat. q̃d p cor fit. quā q̃d p corp̃. Ipsi cantores s̃ tuba. ipsi psalteriū. ipsi ci
thara. ipsi timpanū. ipsi chorus. ipsi corde. ipsi organū. ipsi cymbala. Unde
augustin̄. in libro psalmorū nouissimi psalmi. Id ē ipsi psalmi. t̃ri s̃ in omib;.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

organis musicis. Et paulo post: Laudate dominum in sanctis eius. Hoc exequimur variare significans eodem ipsos sanctos eius. Laudate eum in sono tubae, propter laudis excelsissimam claritatem. Laudate eum in psalterio et cythara. Psalterium est de superioribus laudans dominum, cythara de inferioribus laudans dominum, tanquam de caelestibus et terrestribus, tanquam eum qui fecit caelum et terram. Iam quippe in alio psalmo exposuimus psalterium habere desuper sonorum illud lignum cui nervorum series incumbit, ut meliorem sonum reddat, quod cythara inferius habet. Laude in tympano et choro. Tympanum laudat dominum cum iam mutata carne nulla est in ea terrenae corruptionis infirmitas. Ex corio quippe fit tympanum exsiccato atque firmato. Chorus laudat dominum quando eum laudat pacata societas. Laudate eum in cordis et organo. Cordas habet et psalterium et cythara, quae superius commemorata sunt. Organum autem generale nomen est vasorum omnium musicorum, quamvis iam optinuerit consuetudo ut organa proprie dicantur ea quae inflantur follibus. Quod genus significatum hic esse non arbitror. Nam cum organum vocabulum grecum sit, ut dixi generale omnibus musicis instrumentis, hoc cui folles adhibentur alio greci nomine appellant. Ut autem organum dicatur magis latina et ea vocabulis est consuetudo. Quod ergo ait in cordis et organo, videtur mihi aliquod organum quod cordas habet significare voluisse. Non enim sola psalteria et cythara cordas habent. Sed quia in psalterio et cithara propter sonum ab inferioribus et superioribus inventum est aliquid quod secundum hanc distinctionem possit intellegi, aliud nos in ipsis cordis querere ammonuit. Quia et ipsa caro est, sed iam a corruptione liberata. Quibus ideo fortasse addidit organum, non ut singulae sonent, sed ut diversitate concordissima consonent, sicut ordinantur in organo. Habebunt enim etiam tunc sancti differentias suas consonantes, non dissonantes, id est consentientes, non dissentientes, sicut fit suavissimus cantus ex diversis quidem, sed non adversis inter se. Stella enim a stella differt in gloria; sic et resurrectio mortuorum. Laudate eum in cimbalis bene sonantibus, laudate eum in cimbalis iubilationis. Cymbala invicem se tangunt ut sonent; ideo quibusdam labiis nostris conparata sunt. Sed melius intellegi puto in cymbalis laudare dominum quodam modo dum quisque honoratur a proximo non a se ipso, et invicem honorantes dant laudem deo.

IIII. DE VESTITU CANTORUM.

Primi cantores vestiti erant byssinis, ut verba dierum narrat dicendo: Tam levitae quam cantores, id est qui sub Asaph erant, et qui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

subeman · & qui sub idithun · filii & fr̄s eoꝝ uestiti byssinis · cymbalis · i psalteriis · & citharis ꝯcrepabat · ✝ Ex natura byssi possum᷒ · intelligere quā ꝓximas sit int̄ se hec duo · byssus & linus q̄ nr̄i cantores utunt̄ · Dic beda in libro de tabnaculo & uasis ei᷒ · Byssus naq; ut sepius cōmemoratū ē · ex t̄ra uiridis nascit̄ · sed eruta de t̄ra sicat̄ · ꝯtunditur · coquit̄ · torquit̄ · ac magno & longo exercitio ad candidū de uiridi ꝓducit̄ colore · sic & caro nr̄a · ut ad uirtutē decoreq; castitatis ꝑueniat · artis necesse ē ieiunioꝝ orationū · uigiliaꝝ · & totius ꝯtinentię laborib᷒ · subigi · quib᷒ · naturales & uelut ingenitas ei᷒ · delectationes exsiccare · atq; ad eā quā desideram᷒ · dignitatē uirtutis accedere queam᷒ · & in alio loco eiusdē · Et plinū nisi candens decore mundicię corporalis castitas designat̄ · ✝ In significatione n̄ discrepat nr̄m linū q̄ nr̄i cantores utunt̄ a bisso · Ipsi enī labores q̄s sup̄ dixim᷒ · n̄ s candor · sed ꝑ eos ꝑuenit̄ ad candorē · Ac ideo ut p̄tulim᷒ · ꝑ casulā · possum᷒ intelligere ipsos labores · In camisa ū · ipsā mundiciā carnis · que splend& ante dn̄m ·

C x nob ipsis possum᷒ · adiscere aliud ēē ieiuniū · & orationes · & uigilias · & aliud mundicia carnis · Multi enī ieiunant · & orant · ac uigilant · & q̄d est grauius delinquūt ꝑ carnis appetitū · Unde ī heronim᷒ · in tractatu ep̄le ad ephesios · Quanti enī diligunt dn̄m parati ꝯ exilia · parati martiria · parati inopia · & omīa ꝓ eo ꝯtumeliaꝝ genera sustinere · & nichil ominus carnis passionē superant̄ · IV · DE INTROITU EPI AD MISSĀ ·

Officiū q̄d est introit᷒ · misse · hab& iniciū a p̄ma antiphona que dicit̄ introit᷒ · & finit̄ in oratione que a sac̄dote dr̄ ante lectionē · ✝ Introit᷒ · ep̄i ad missā q̄ uicarius ē xp̄i · ipsi᷒ · aduentū nob ad memoriā reduc̄ · & ꝓpl̄i ad unationē ad eū siue ꝑ suā p̄dicationē siue suoꝝ p̄dicatoꝝ · Introit᷒ · ep̄i · celebrat̄ usq; ad sessionem suā ·

T ang enī ex parte officiū q̄d xp̄s corporalit̄ gessit int̄ra siue cū dis̄cipli ei᷒ · usqueq̄ ascendit ad sedē patnam · Hoc officiū ad didit misse celestinus papa · Ille ut in gestis pontificalib᷒ · ꝯtinet̄ · ꝯstituit ut psalmi d̄d · cl · ante sacrificiū psallerent̄ antiphonati · q̄d antea n̄ fiebat · nisi tantū ep̄la beati ap̄li pauli recitabat̄ · & s̄cm eugl̄m · & sic missa celebrabat̄ · ✝ Et nos ita intelligim᷒ · ut ex oīb᷒ · psalmis excerpere & antiphonas ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

que psallerentur in officio misse. Nam antea inchoabatur missa a lectione. Cuius mos ad
huc retinetur in uigiliis pasche. et in uigiliis pentecostes. Xpistus filius dei qui elegit sibi sancta
constitutione mundi ut esset sancta et inmaculata misit precones in ueteri testamento ut de
aliis taceam. qui suauitate et modulatione uocis populum suum egregarent ad unius dei cultum.
quorum auctor fuit dauid. de quo augustinus per illum dicente in superioribus. Erat autem dauid
uir in canticis eruditus. qui armoniam musicam non carnali uoluptate. sed fideli uolun
tate dilexerit. et reliqua. Post eum eman. asaph. ethan. et idithun. De quibus ita predictum est. et
quorum significatio est eorum psalterium. cytharam. timphanum. corde. organum. et reliqua. Hec omnia sine opere
et cantu. Unde mos inoleuit ut non sedeant in ecclesia quandiu presens officium agitur. quia in ope
re et labore xpisti siue preconum eius deputantur. qui predestinati ad cultum unius domini uocantur.
Eo statu dicit libellus qui inscribitur ordine romano. Pontifex incipit gloria in excelsis
deo si tempus fuerit. et non sedet ante quam dicat post orationem primam. Amen. Quicumque
enim deo attrahitur. non necessitate sed uoluntate attrahatur. Unde augustinus in trac
tatu super iohannem. capitulo xxiiimo. Porro si poete dicere licuit trahit sua quemque
uoluntas. non necessitas sed uoluntas. non obligatio sed delectatio. quanto fortius
nos dicere debemus trahi hominem ad xpistum qui delectatur ueritate. delectatur beati
tudine. delectatur iusticia. delectatur sempiterna uita. Ac ideo cantorum uox dulcis
huic operi dedita est. ut sua dulcedine idem sciat ortari populum ad confitendum dominum.
Ita enim scriptum est in libro paralipomenon. Igitur cunctis pariter. et tubis et uoce.
et cymbalis. et organis. et diuersi generis musicorum concinentibus. et uoce in
sublime tollentibus. longe sonitus audiebatur. ut cum dominum laudare cepissent et dicere.
Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in eternum misericordia eius. impleretur domus dei nube. nec possent
sacerdotes stare et ministrare propter caliginem. Compleuerat enim gloria domini domum dei. +
Precentoribus psallentibus. quantum placeat xpisto domino notum est uenire in choro psallen
tium. Ascendens enim super currum suum uenit in mundum disponere eundem currum
per loca congrua. De quo curru dicit psalmista. Currus dei decem milibus multiplex. Unde
ter augustinus in psalmo lxvii. Multitudinem sanctorum atque fidelium significat.
qui portando deum fiunt quodammodo currus dei. Signauit hoc noe in manendo
et regendo archam perducens in finem. tanquam currum suum uelut in locum
aliquem destinatum. + Multitudo decem milium sanctorum est in ordinibus ecclesiasticis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& in auditorib; eoꝝ. Septem grad' sunt ordinatoꝝ. octauus cantoꝝ. Nonus &
decim' auditorꝝ utriusq; sexus. Multu addit' ad insinuanda pfectione eoꝝ. ue
niente dño. dux secu pphas. sapientes. & scribas. Hos in euglio pmisit se mittere
ad inuitandu ppłm. Ecce ego inquit mitto ad uos pphas. & sapientes. & scribas. & ret.
+ D iachoni in loco pphaꝝ sunt. q annunciant ex euglio futura uita. Subdiachoni
in loco sapientu. q sciunt h ordinate uasa dñi disponere. ut qd primu ferendu sit
qdq; posteri'. Accoliti in loco scribaꝝ. q accendunt corda fideliu ex scriptura
sacra. Creuerunt in turribulo timiama. qd significat corp' xpi plenu hodore
bono. Hoc enim corp' primo necesse e pdicare in omib; gentib;. Unde paulus
dicebat ad rudes chorinthios. Nihil me iudicaui scire int uos. nisi xpm ihm.
& hunc crucifixu. Dehinc ferant candelabra. ut sup fundamtum ia positu
luceat lux pdicatoꝝ cora hominib;. Iam eos illuminatos. sequant subdia
choni. ut possit pdicatoꝝ ordo dicere. Sapientia loqm int pfectos. Euglm
illis ungat. in q est declarata pfectio. Si uis inqt pfect' ee. uade uende oma
que habes. & ret. Ipsi & sibi cuncti. xii. pbri euglm sequant. iuxta illud eu
glicu. Si qs uult post me uenire. abneget semet ipsu. & tollat cruce sua.
& sequat me. Ante oculos habeat sepissime eps. qd in mente semp oportet
retinere. Septe pphe siue diachoni in ministerio. q sonp amplicitr diuidit
scriptura int nouu testamtu & uetus. que euglio ministrat. Eps in medio.
uicari' xpi. Quasi euglm habet in nouo testamto ministros historie. ut lucha in
actib; aptoꝝ. Habet ministros in. vii. eptis canonicis. Habet ministros in apochalipsi.
I n ueteri testamto. in lege. pphis. & psalmis. Unde scriptu e in euglio luche.
Q ue scripta s in lege moysi & pphis & psalmis de me. Et si quinq; fuerit quinque
ministros libroꝝ. demonstrat euglio ministrare. Eps in medio. Quasi euglm
habet in nouo testamto primu ordine pdicatoꝝ historie. scdm eptaꝝ.
tcium pphaꝝ. ut est apocalipsis. In ueteri testamto. unu legis & alteru
pphetie. Hec duo philippus in nomis euglio ad mediu deduc dicens.
Q uem scripsit moyses in lege. & pphe. inuenim' ihm filiu ioseph a nazareth. +
a t si fuerint tres. tres ministrationes triu libroꝝ. Fons omis sapientie
euglm in medio. Duos libros in nouo testamto scilicet eptaꝝ & apocalipsis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Isti acti · aploꝝ q̃ mittit theophilo · epitus ẽuangł · Sexta est epła q̃ mittit alu
cui hõmini · ꝯaltera qͥ historiã tantũ ẽ tanq̃ stat sup sc̃ · In ueteri testam̃to om̃i
O mis scriptura apud ueteres · lex n̄nat · sic de psalmis dr̃ · Q in lege ur̃a scriptũ ẽ ·
q̃ ego dixi dii estis · Vnde augustin · memorat · in tractatu sup iohnm sermone
xl. iiii · Legẽ appellauit dn̄s generalit̃ om̃s scripturas · Quan uis alibi specialit̃
dic legẽ · a pphis eã distinguens · sicuti ẽ · Lex & pphe · usq; ad iohnm pphauer̃ · Et
in his duob; p̄ceptis · tota lex pendet & pphe · Aliquãdo aut̃ tria diuisit eas
dem scripturas ubi ait · Oportebat impleri · om̃a que scripta s̃ in lege moysi ·
& pphis · & psalmis de me · Et si unus fuerit · unũ p̄ceptũ dilectionis ostendit ·
ut apts ad galathas · Omis eñ lex in uno sermone implet̃ · Diliges pximũ tuũ sic̃
teipsũ · Ministeriũ pphe ẽ ex memoratis libris euglica ueritatẽ apparere · ut
moderate pphia disponat̃ · Habeat ante se subdiachonoꝝ sapientiã · scilicet
ut c̃gruo t̃pre pphetent · & ita h ordinate · ut possit capi ab auditorib; q̃d dr̃ ·
L ecoltorꝝ lux · doctoꝝ opus expleat · ut in manifestũ lucẽ pducat memoratos
libros · Qui eñ xp̄m p̄cedit ad aliquẽ locũ ut euglm p̄dicet · ita sapienti debet
p̄cedere · ut aptũ sit auditorib; · & explanet obscuros sensus scripturaꝝ · Post quã
transit uicari · xp̄i in medio adulescentulaꝝ · tympanistriaꝝ · de quib; au
gustin · In ministerio inquit honorabili · Nã tã s̃ in medio ministri p̄posita
etetaꝝ nouaꝝ · hoc eñ s̃ adulescentulaꝝ carne edomita dm̄ laudantiũ · Et
S apientia tot subdiachoni · uadunt in medio adolescentulaꝝ tympanistriaꝝ ·
ut doceant quẽ laudare debeant tympanistrię · Tympanistrie · cantores s̃ ·
M inisteriũ cantoꝝ laudẽ resonat · ut idem in psalmo lxx ii · Qui eñ cantat
laudẽ · ñ solũ laudat · sed etiã hilarit̃ laudat · Qui cantat laudẽ · ñ solũ lau
dat · sed & amat eũ quẽ cantat · Notũ ẽ quod ueteres cantores in lege ama
bãt · de q̃ psona dicebat dd · Vt iumentũ fact̃ · sũ apud te · Scilicet ut libe
ros haberent · opib; habundarent · honore fruerent · & sanitate gauderent ·
X p̄o nouo homine ueniente · cor eorũ mutari oportebat ad meliora · Sapi
entia subdiachonoꝝ innouat eos · Qui unũ tantũ dicebãt · ñ in trib; psonis ·
ut ñe dicat gła patri & filio & spũi scõ · Sed expectandũ ẽ usq; dũ id fiat q̃d p̄cat spon
sa in canticis canticoꝝ · Osculet me osculo oris sui · Sic tãs dicente aplo · xp̄m semel ip
sum

BIBLIOTECA ... DE TARRAGONA
(c) 2006 Ministerio de Cultura

exinanivisse · & formã servi accepisse · Quapp̄t postquã p̄sentat̄ · est ecclesie
inclinatus ẽ usq: ad impletionẽ sue humilitatis · in q̃ factus ẽ patri obediens
usq: ad mortẽ · In ipsa inclinatione · eps dat pacẽ ministris q̃ a dextris leuaq: s
X ps ẽ enĩ pax nr̃a · tam & iucce xps · p̄ quã reconciliat̄ ecclia deo siue de nouo
testamto siue de ueteri · Ipse destrux̄ mediũ pariete inimicicia& · & fecit utraq:
unũ · pacẽ dedit his q̃ longe · & pacẽ his q̃ p̄pe · Eandẽ pacẽ offert cantoribus
q̃ retro stãt · ad implens que dñs dix̄ discipulis suis · Pacẽ meã do uob · pacẽ meã relinq
uo · Presentib; dat · absentib; siue ueteris testamti siue noui reliquit · Hoc est
qđ solemus dicere · Innuit eps cantori · Quo facto · sapientia dei q̃si ad aduentũ
subdiachonorũ · intelligunt cantores mutata iã de ueteri unitate dñm lau
dare · & dicunt · gla patri & filio & spui sco · Libri & diachoni · q̃si chorus patriarcha&
& p̄pha& · stant cũ eo humiliati · & dicunt · Dñe · doce nos orare · Ex spũ p̄phetie
sđt spũ reuelationis · cognoscunt n̄ se posse habere affectu in oratione ad pa
trẽ · nisi ab eodẽ unigenito filio eĩ · q̃ ẽ in sinu patris edoceant̄ · Quod separatim
dixim' de diachonis & subdiachonis & acolitis · de uno qq: de pto xp̄i intelligi
m' · sed p̄pt̄ q̃sdã p̄fect · affectuũ unĩ p̄dicatoris op' distinguunt̄ · p multiplices
ordines · Ceterũ p̄pha diachonus · sapiens · & scriba · Sapiens subdiachonus · p̄pha
& scriba · Acolit' scriba · p̄pha & sapiens · Doce & g xps orare de ptos · Quapp̄t
cantores sđt laudatores ad uent' dñi · annunciãt tẽp' ẽẽ ut corda patrũ cuer
tant̄ in filios · Sic abrahã tres angtos uidit · & tam unũ dñm adorauit · & credidit
trinitatẽ in unitate · sic & nos filios abrahe opor& credere · ut dicat̄ · Sicut erat
in principio nũc & semp · in secla seclorũ amñ · Ecce messis multa de q̃ dr̃ in eugtio
M essis quidẽ multa · operarii aut̃ pauci · Rogate ergo dnm messis · ut mittat ope
rarios in messẽ suã · Xps dñs messis · mittit operarios in messẽ suã · ut scriptũ
ẽ in lucha · Post hec aut̃ designauit dñs & alios lxx ii · & misit illos binos
ante faciẽ suã in omnem ciuitatẽ & locũ quo erat ipse uenturus · Eodẽ m̃o
ueniunt duo · i· duo diachoni altrinsecus · uadunt osculari latera altaris
✝ osculũ eorũ dmonstrat pax quã eis cõmendauit dñs dicens · In quãcuq: domũ
intraueritis · p̄mũ dicite · Pax huic domui · Altare uel alio modo mẽsa
que osculat̄ · corda electorũ significat siue intra tm · siue extra tm ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Unde gregorius in libro de dedificatione templi · Corda itaque sanctorum in se deficiunt · Post
ea reuertuntur ad eum · Sic et in euangelio legimus · fecisse missos illo tempore · et reuersi
inquit apostoli nuntiauerunt illi que fecerunt · Et in sequentibus · Et factum est cum solus esset orans ·
erant cum illo et discipuli · Super discipulis cum xp̄o · xp̄s solus orat · Dehinc postquam tempus
aduenit preconii dominice passionis · cantores ut ad memoriam reuocent xp̄i nouissimam
humiliationem · dicunt uersum de psalterio ad repetendum · Psalterium ex inferiori
parte percutitur · et ex superiori parte habet unde reboat · Sic et opus passionis xp̄i ab
inferiori parte habet percussuram · a superiori parte dulcedinem resurrectionis · que
resultat longe lateque per ora predicatorum · + Adimpleto tempore preconatus preconium ita
dicit xp̄s ad hierusalem · in qua est altare quod osculatur in medio · Cum ipse est de quo dicitur in canticis
canticorum · Media karitate constrauit propter filias hierusalem · Vicarius xp̄i hec omnia
agit · In memoria primi aduentus xp̄i osculatur altare · ut ostendat aduentum
xp̄i fuisse in hierusalem · Osculatur euangelium · in quo duo populi ad pacem redeunt · et ut nos eos
diligamus · qui disiuncti erant a nobis · Oscula uicarii xp̄i osculo xp̄i congruunt · Sic xp̄s
primo osculum his prebuit qui primo crediderunt · sic episcopus ministris primis · Et sic xp̄s his se
offert ultro quibus dicit · missus sum ad oues que perierunt domus israel · sic se episcopus altari p̄cp
recolimus · hierusalem · in qua dominus suos dilexit usque in finem secundum iohannem · Et sic xp̄s asciuit sibi post
ea gentilem populum quod recitatur · est de eo in nouo testamento · sic episcopus euangelium quod est noui
testamenti · + Remanet euangelium in altari ab initio officii · usque dum a ministro assu-
matur ad legendum · quia ab initio aduentus xp̄i euangelica doctrina resonuit in hierusalem ·
et inde exiuit ad publicum · sicut scriptum est · De syon exiuit lex · et uerbum domini de hierusalem ·
+ Dehinc transit episcopus ad dexteram altaris · Liquet omnibus quod semper xp̄s egit dexteram uitam ·
postquam resurrexit a mortuis · + Diachoni et presbiteri postea stant in ordine quibus ille prius
dixit · Si quis uult post me uenire · abneget semetipsum · et tollat crucem suam et sequatur
me · Illi post eum stant firmati sunt ut eum sequantur usque ad mortem · et cum eo transeant
ad eternam uitam · + Maior pars in dextera parte stat · et minor in sinistra · Quia numerus
eorum significatur predictum est · ad insinuandum nobis libere ueteris testamentum legere et tenere ·
n ut apostolus · Omnia probate · quod bonum est tenete · Aliqua pars ministrorum in sinistra parte stat ·
per quam temporalis benedictio designatur · Certe a nostra ecclesia · utrumque petit a domino · temporalem
benedictionem et eternam · Temporalem petimus · quando precamur ut clementer seruet dominos
nostros et filios eorum · fructus terre · et pacem in terra nostra · Eternam · quando petimus ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iusticiā · sapientiā · Karitatē · ιcēt · ✝ Int hęc omīa accoliti stant · & tenēt cereos in
manib; · Quid aliud significat · nisi unū quēq; doctorē debere habere in manib; doc
trinā suā · ut magis studeat opere docere quā uerbis · XVI · DE KYRIE LEISON ·
Hoc opere cōpleto · id ē adunato p̄dicationē ep̄i ppło dī ex magna parte in q̄ cantores
id ē p̄dicatores magno certamine laborauer̄ · ne aliqua p̄sūptio inutilis surripiat corda
eoꝝ · hortatᵉ eos dn̄s dicere · Dicite · serui inutiles sum̄ · Unde beda in tractatu sup lucā ·
Serui inutiles sum̄ · q̄n sē digne passiones huiᵘ tp̄is ad futurā glām que reuelabit̄ in nob ·
Et alibi · Qui coronat te in miseratione & mīā · Non ait · in meritis & operib; tuis · sꝫ cui mīa
p̄uenim̄ ut humilitē deo seruiam̄ · cuius munere coronam ut sublimitē cū illo regnem̄ ·
Qd debuim̄ · facere · fecim̄ · Reuera · debuim̄ · Quia q̄n uenit ministrari sed ministrare · debito
res nos sibi fecit · ne nr̄is uidelic& operib; c̄fidentes · sed de eiᵘ semp examine pauentes ·
✝ Ac ideo dicāt cantores · Kirieleison · potencia diuina · Xp̄e heleison · q̄ nos redemisti san
guine tuo · Iteꝝ kyrieleison · tu q̄ redisti ad patrē & ea claritate honoraris qua hono
ratus es ante quā mūdus fier& · In nū qdq; enī ter repetit · Potest & simplicit̄ intelligi de
kyrieleison necessario c̄stitutū ēē a patrib; ut p̄ceptorib; ecctē · ut cantores post fini
tā antiphonā · deprecent̄ dn̄m mīā · que deprimat inanē leticiā · que sol& seq̄ cantores ·
Habent enī quandā exaltationē · ppt̄ egregiā c̄positionē melodiaꝝ · & n̄ humiliatione
lectionis · q̄ illuminant ad studiū humilitatis · Uade re · possunt fallaciē decipi
p phylosophyā & inanē fallaciā · sedm traditionē hoīum · Ubi enī ē uera phylosophya ·
n̄ seq̄t̄ inanis fallacia · Ubi est p̄posita doctrina · seq̄t̄ iactantia animi · & alio modo ·
Ante omnem orationē specialē sacdotū necesse ē p̄cari mīam dn̄i · ppt̄ tres causas
quē mih in p̄mtu occurr̄ · Una ē · ut serenet̄ mens sacdotis ad ea intendenda que
ore dic̄ · Altera · ut dignus sit loq̄ dō · q̄n tū ad naturā humanā ptin& · Tercia · qd
si tedio aliq corporali affectus sp̄s sine mīe orauerit · dn̄s n̄ in furore suo respiciat
supplicū · sed in iudicio mīe · Oport& ut p̄cedat aliqd tale · qd repellat redun
dantes cogitationes a mente · que accidunt ex uisu · ceterisq; sensib; · ut in ora
tione mens sola inuisibilia cogit& · qm inuisibili loq̄t̄ · ✝ Ac ideo in omib; pactis
officiis sequit̄ kyrieleison · ante orationē dn̄icā · ut est in matutinali & uesp
tinali synaxi · Nam qd nos galli in finitas psalmis nocturnalib; solem̄ · cantare
kyrieleison cū oratione dn̄ica & oratione · romana hoc eccta pmittit ·
Dicentibus cantorib; kyrieleison · accoliti e manib; · XVII · DE CEREIS ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ponunt cereos intra altrinsecus · & unū inmedio · Qm post acta bona opera ad tantā
humilitatē nos debuē sps scs · cui' lum signat lumine cereor · q superbis resistit & hu
milib' dat grām · ut uere nos cognoscam' ēē cinerē & pulverē · Quo lumine illuminat'
ē patriarcha abrahā · quando post locucionē dñi ad sē factā · dix · Q semel cepi · loq
ad dñm mm cū sim pulvis & cinis · ✠ Cereus inmedio stans · eū designat q dix · Ubi duo
uel tres ē gregati fuerint innōe meo · inmedio eor sū · Numer' cereus stator · nō
transit septenariū numerū · qm septiformi spū illuminat omīs eccla · Cui septiformis
sps · singularit in xpo habitat · ✠ Xpo ascendente ad sedē · cereo stata mutant de
locis suis in ordine uni' linee · excepto pmo · usq; ad altare · Ī cereo stata · uaria do
na grāru sps sci figurant · p que illuminat eccla · Indonis memoratis · duo debem'
intelligi · tōt multipharia dona · unitatē sps · Ī cereos stata altrinsecus posita
usque nē distributa dona p corda elector signant · Ī cōposicionē uni' linee · unitas
sps sci insingulis donis · Que cōpositio examussim līt a pmo cereo quē dixim'
significare xpm · aq pcedit sps scs · & in q ēnalit manet · Ab ipso enī missus est die
pentecostes · ceu usq; ad altare · tōt usq; ad corda elector aplor in igneis linguis ·
t ideo qd postea agit in officio misse · illud temp' figurat exprimit · qd apli aplor
q; successores negocia dñi exercent · qd fuit euglio lecto · Lo est & simplicit intel
liga dispositio cereor · expedit' cursus circa altare ministrandi · Iviii · De Gla
in excelsis dō ·
Telesphorus natione grecus · & anachorita · cōstituit ut hymnus
dicerer anglicus · hoc ē gla in excelsis deo ante sacrificiū · Symachus xl' vi · post
telesphorū · cstituit ut omī die dñico · & natalicius martirū · idē ymnus canta
ret · ✠ Ymnus gla inexcelsis deo · lausē · ut in euglio legim' · Et subito facta ē
cū anglo multitudo milicie celestis · laudantiū dm & dicentiū · Gla in altissi
mis dō · interra pax hoib' bone uoluntatis · ✠ Sacerdos quando dic gla inexcel
sis dō · orientis partes debet respicere · Inquibus ita solemus dominum re
quirere · quasi ibi ppria eius sedes sit cū potius eū sciamus ubiq; esse ·
Ō non est hordo ut qui dñm laudare uoluerit · tergum ad eū uertat &
pectus ad seruos · Ipsū statum ex equalitate loci ubi angli cecinerunt ·
memoratū ymnū possimus contuere · Dñs qui ubiq; est scdm formam
serui inbethleē erat · Que bethleē nrām ecclam significat que est

(c) 2006 Ministerio de Cultura

domus panis · Angli ad orientem eius tetinent · De quo statu · dicit micheas ·
Et tu turris gregis nebulosa filia sion · usq; ad te ueniet · Turris quippe
gregis que hebrayce dicit' turris ader · mille circit' passibus a ciuitate beth
leem ad orientem distat · Et ideo orientis partes debet aspicere sacerdos.
cu ymnum canitt angelicum · ✠ Diximus superius transitu epi de altari in
dexteram parte · significare xpi transitum de passione ad eternam uitam.
ac ideo hoc in loco dicimus gla in excelsis deo cantandu · qm gla ineffabi
lis in excelsis facta est · quando xps transitu suo animas scorum copula
uit consortio anglorum · Hoc gaudiu annunciauit angls in natiuitate ei dicens ·
ecce euangelizo uob gaudiu magnu quod erit omi pplo · qa natus e uob hodie sal
uator · q est xps dns in ciuitate dd · Manifestu est enim quibus extitit salua
tor · quando gla resurrectionis eius celebrata est · Tunc in terra pax hominib'
fuit · quibus dicebat · Pax uob · Pax magna est · quando sub uno dno copula
ntur celestia et terrena · Ita factum est post resurrectione sua enunciat
saluator dicens · Data est mihi omnis potestas in celo et in terra · VIIII · DE

Quando dicimus pax uob · siue dns uobcum · PRIMA ORATIONE MISSE ·
ad ppttm sumus uersi · Quos salutamus · eis facie psentamus excepto uno
qd est in pparatione ymni ante te igit · Ibi ia occupati circa altare ·
ita ut congruentius sit uno modo uersos nos esse quam retro aspicere ·
ad insinuandam intencionem de uotissima quam habemus in offe
rendo sacrificium · Nec debet arator dignum opus exercens · uultum
in sua terga referre · De istis sat est · Reuertamur ad salutationem ·
Salutauit enim in ueteri testamento angls gedeon dicens · Dns tecu ·
uirorum fortissime · Et iterum dixit ei dns · Pax tecum · Et iteru
in ruth · dixit booz messoribus suis · Dns uobiscum · Et responde
runt ei · Benedicat tibi dns · Nullq; dubiu quin in booz ipse xps
salutasset qui in lumbis eius erat · Scriptu est et in libro paralipome
non secdo · Audite me asa · et omnis iuda et beniamin · Dns uobcu
qui fuistis cum eo · ✠ Nostra responsio et cu spu tuo · excepta pauli
secta ad tymoteu sumpta est · Sic enim in illa scriptum est · Dns
ihs xps cum spu tuo · Quando sacerdos dic pax uob secdm euglicam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

scripturā · sive dn̄s uobcū · hoc uel att agit qd paulus · quando dix · dn̄s ihs xp̄s
cū sp̄u tuo · Ac salutatione ep̄i & r̄psione p̄pli · intelligim̄ · unū debere ēē
affectū ep̄i & p̄pli · sic ospicuū unius dn̄i · Postquā resurrex xp̄s · manifestū
est dixisse dip̄lis · pax uob · Deinde reuertit̄ ep̄s ad orientē · & dic̄ oremus ·
& deinde seq̄tur benedictio · Sic & xp̄s ante quā ascenderet ad celum bene
dixit eos · sic scriptū ē in eugelio luche · Eduxit aut̄ eos foras in bethaniā · &
eleuatis manib; suis benedix eis · Utroq; nomine id ē benedictio & ora
tio · uocat̄ oratio sac̄dotis · De benedictione dic̄ ap̄ls · Si benedixeris sp̄u
qui locū supples ydiote · quomodo dic̄ amen sup tuā benedictionē quia
nescit quid dicas · Hanc benedictionē uocat ambrosius orationē dicens ·
imperit̄ enī audiens qd n̄ intelligit · nec scit finē orationis · & n̄ respon
dit amen id ē uerū · ut c̄firmet̄ benedictio · Per hoc enī implet̄ c̄firmatio
p̄cis q̄ respond & am̄ · Finis p̄sentis officii experimto noscit̄ aliorū officiorū ·
in fine aliorū solem̄ dicere kyrieleison · ac deinceps orationē · sic tandē
unū queq; remeare ad sua · Ad eundē demonstrandū finē · mutant̄ cerea
de loco in locū · Libet hic p̄ferre auctoritatē sc̄i augustini quare mos ē ecc̄le optimu
it · suas orationes uersū orientē dirigere · Dic̄ in sermone dn̄i in monte · Cū ad ora
tionē stam̄ · ad orientē c̄uertim̄ · unde celū surgit · Non tanquā ibi sit d̄s · & uel quasi
ceteras partes mūdi deseruit · q ubiq; p̄sens ē · n̄ locorū spaciis sed maiestatis poten
tia · sed ut admoneat̄ anim̄ ad naturā excellē tiorē se c̄uertere · id ē ad dn̄m · cū ipsū
corp̄ ei · qd t̄renum ē · ad corp̄ excellentius id ē ad corp̄ celeste c̄uertit̄ · Ideo d̄r d̄s
in celis habitare · q̄m maior cognitio ē in celis illius sūme maiestatis & scientie in
angelis et in animab; sc̄orū · quā intra habitant ibi · scilicet · p̄pt̄ grauitudinē carnalis
habitationis · que uix p̄mittit animā ad purū ueritatis lumē aduolare · Tam
sciendū q ubiq; dn̄ationes ei' s̄ · ubiq; adorandus est · IX · DE SESSIONE EP̄I ·

Ethinc xp̄s ascendit in celū · ut sedeat ad dexterā patris · Ep̄s q uicarius
est xp̄i · sic in omib; superi' memoratu' · debet & hic memoriter nob in
tronizare ascensionem xp̄i & sedem · Qua p̄pt̄ ascendit in sedem
post opus & laborem ministerii conmissi · ep̄s deposito cursu suo p̄ conue
nientia loca · id ē p̄bros in suo ordine · diachonos in suo · subdiathonos in
suo · ceterosq; gradus in suis · nec n̄ & auditores unū queq; in suo ascendit ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sedem · & sed& · Sedentq: cū eo qb: xp̄s p̄misit · Cū sederit filius hoīs in sede maiesta
tis sue · sedebitis & uos sup̄ sedes xii · iudicantes xii · tribus isr̄l · De qb: dic̄ paulus
ap̄ls ad ephesios · Qui resuscitauit · & consedere fec̄ in celestib: in xp̄o ih̄u · ✠ De his q asc̄en
der̄ secū · aliq sed& aliq stant · Ibi scilic& sed& · diachoni aut̄ stant aut altrin
secus a sede pontificis usq: ad altare · aut ordinatt in facie ep̄i · P eos q sedent ·
demonstrant membra xp̄i in pace quiescentia · P eos q stāt · in certamine posita ·
C apud & mēbra · unū corpus · C in xp̄s in aliquib: sed& · in aliqb: stat · ut illū uidit
stephanus in certamine posit: · Aliq ascendentiū sedent · aliq stant · Dn̄s in alto
celo4 sedens custodit currū suū · id ē ciuitatē de q dic̄ psalmista · Nisi dn̄s custo
dierit ciuitatē · frustra uigilat q custodit eā · Paulus q uice xp̄i fungebat̄ ·
dicente augustino in psalmo · cxxvi · dicebat tymotheo · Ne forte sic serpens
euā seduxit astucia sua · sic & uīr sēns corrumpant a castitate que ē in xp̄o ·
C ustodiebat · Custos erat · uigilabat quantū poterat · sup̄ eos quib: p̄erat ·
& ep̄i hoc faciunt · Nā ideo altior locus positus ē ep̄is · ut ipsi sup̄intendant & tā
quā custodiāt p p̄lm · Nā & grece qd dr̄ ep̄s · hoc latine sup̄intentor int̄p̄tat̄ ·
quasi sup̄intendat · q desup̄ ui[illegible] nā cū uinitori altior fit locus ad cu
stodiendā uineā · sic & ep̄is altior locus factus ē · Sed de isto alto loco · pericu
losa ratio reddit̄ · nisi eo corde stem · hic · ut humilitate sub pedib: uīs simus ·

Lector dicit̄ · LXI · De officio lectoris & cantoris · & p̄s uob oremus

q lectione fungit̄ · ut ysidorus ait · Lectio dr̄ · q n cantat · ut psalmos ul ymnos · sed
legit tantū · Illic eñ moderatio · hic sola p̄nuntiatio querit̄ · ✠ Cantor multa offi
cia hr̄ · Unū qdq: officiū ex illo qd effic̄ nom hab& · Lectionē que legit̄ post sessionē ·
sequit̄ cantus q uocat̄ responsori: · Responsoriū ut idem q sup̄ · itali tradider̄ ·
Q d inde responsoriū cantū uocat̄ · qd alio desinente id alt̄ rp̄deat · Usus lec
tionis & cantationis · sūptus ē a uet̄ri testam̄to · ut legit̄ in libro esdre · qd
ponendū ē in nocturnali officio si dn̄s dederit · ✠ Possumus etiā in officio can
toris · officiū p̄phe intellegere · Lectio legis & p̄pharū · frequentabat̄
a p̄plo antiq · Unde scriptū ē in actib: apto4 · Et ingressi in sinagogā
die sabbo4 · sederunt · Post lectionē legis & p̄pha4 · miser̄ principes si
nagoge ad eos · id ē ad paulū & barnaban dicentes · Uiri frs̄ si quis est
in uob sermo exortationis ad plebem · dicite · Surgens aut̄ paulus & ma

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nu silentiū indicens ist. ✠ Quando hec duo celebrant͛ .i. lectio & pphetia.
solemus sedere more antiq͛. Unde ambrosi⁹. in tractatu ep̄le ad corinthios.
H et traditio sinagoge ē. quā nos uult sectari ap̄ls. Qui x̄pianus q̄dem scribit sed
grecorib⁹ factis n̄ ex iudeis. uult ut sedentes disput&. seniores dignitate in ca
thedris. sequentes in scamnis. alii in subselliis. nouissimi in pauimento sup mattas
+& teri͞u. ✠ Lectoris officiū & cantoris. possum⁹ intellegere patrē familias. q̄ pfert
de thesauro suo noua & uetera. Unde gregori⁹ in suis homeliis. In eo q̄d ueritas
dic̄. omnis scriba doctus in regna celoꝝ similis est hōi patri familias. intellegi
ualet qui fuerint. sed de his q̄ ēē in ecc̄la poterāt loquebat͛. Qui aut̄ noua & ue
tera pfer͞t. cū utrusq; testamtī p̄dicamta uocib⁹ & morib⁹ loquunt͛. ✠ Lectio
nē p̄dicationē ueteris testamtī que humilior ē possum⁹ intellegere. ✠ Res
ponsoriū. noui testamtī que excelsior ē. Hec duo p̄dicamta. ꝓtris uitā &
x̄pi designat͛. Nā q̄d ait lucas euglista. lamtauim⁹ & n̄ plorastis. ad iohm
ptin&. cui⁹ abstinentia a cibis & potu luctū penitentie significabat.
a Quod aut cantauim⁹ tybiis & n̄ saltastis. ad ipsū dn̄m qui utendo cū ceteris
cibo & potu. leticiā regni figurabat. At iudei nec humiliari cū iohe.
nec cū x̄po gaudere uoluer͞t. ✠ Sicut suauis ē nouū testamtū ueteri. ita
uulgo suauior cantus lectione. Presentes lectores & cantores. quib⁹
est surgere ad opus. sic de paulo legim⁹ superi⁹. Negocia dn̄i habent.
a ub⁹ dicit͛. Negociamini dū uenio. Lector legē dn̄i deb& tradere auditorib⁹. q̄si
incipientib⁹ in scola dn̄i exercen. Nup uocati p officia cantoꝝ ad nuptias.
neu teneri s͞t. Audiant doctorē necesse ē. Doctor & lector unū s͞t. De esdra
enī scriptū ē. q̄d ipse legē dn̄i & facer& & docer& instit. Eundē esdrā idem
lib inducit postea legentē in gradu ligneo. De doctorib⁹ dic̄ ambrosi⁹ in ep̄la
ad corinthios. Illos dic̄ doctores. q̄ in ecc̄la litteris & lectionib⁹ retinendis pueros
imbuebāt. Moyses tradidit sinagoge eosdē. & traditio illoꝝ ad nos
transitū fecit. ✠ Iterū ꝑ uidet͛ ēē int̄ lectionē & responsorium. q̄d
inter elemta & artes ipsas. Ars quoq; ipsa musica. hab& elemta sua. & geo
metria ab helemtis incipit linearū. & dialectica atq; medicina hab& ýcato
ta sua. Sic helemtis ueteris testamtī instruit͛ homo. ut ad euglicā ple
nitudinē ueniat. Nā enī erudit͛ infancia helemtis legis moysi. & omis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ueteris instrumti ita intelligendū ē · quasi qb; clam elemtis & religionis exor
diis hominē instruit eugłica ut dixim; plenitudine · Deni lectores siue docto
res pcul dūbio udt uerba legis · & respiciāt scolasticas mtes · scilic& uacantes
abemptione uille · abemptione boū quinq; iugoꝝ · & aduc tu yxoris · Scola
naq; uaccatio dicit · Qđ si adhuc aliqs obsurdus & obturatis aurib; corde
torpescit · ueniat cantor cū excelsa tuba more pphaꝝ · sonetq; in auribus
eius dulcedinē melodie · forsan excitabit · Fiatq; de eo · qđ de pplo nar
rat factū eē in libro esdre · Sic enī scriptū ē in eo · Steterunt sacerdotes
in ornatu suo cū tubis · & leuite filii asaph in cymbalis ut laudarent
dnm p manus dd regis isrł · & concinebāt ymnis & confessione dnō · qm bonus
qm in etnū mia ei; · Omis qq; ppls uociferabat clamore magno · in lau
dando dnm · in eo qđ fundatū ē templū dnī · & paulo post · Multi uo
ciferantes in leticia leuabāt uocē · nec poterat qsquā agnoscere uocē
clamoris letancium & uocē flet; ppli · Unde beda in tractatu esdre · Sacerdo
tes qdem scis ornati uestib; · ppt stante adhuc templo esse uerant tubis
psonantes · & cor ppli ad suauitatē supne laudis accendentes · Leuite aūt
in cymbalis bene sonantib; · ymnos dno concinentes · Ppls uero cōmuni affec
tu · clamorē sui cordis in laudando dnm ostendens · Cantores q ppmo res
pondě & canenti uocem auditoꝝ pfer q testificeāt laudare dnm · Non in
merito ipsi cantores agunt causas pphaꝝ · q de filiis principū eoꝝ scilicet asaph ·
& reliquis · scriptū ē in paralipomenon · Filii ei; sub manu ipsius erāt pphe
tantes iuxta regē · Ipsi exaltāt suā uocē ut tuba · Ipsis dr in psalmo oc
tuagesimo · Tuba canite · Hoc est ut augustin; · clarius & fidentius pdica
te ne timeamini · Sic aūt ppha qdā loco · Exclama & exalta uocē tuā sicut tuba ·
L Lex enī scripta data ē in tabulis · Scriptura enī ptinet ad lectoris officiū ·
R Pphetia aūt nōn in scripta erat · qm uoce fidenti pphe pferebāt · qđ ptin&
ad cantoris officiū · Fidi pdicatoris officiū gerit cantor · quē oportet post obe
dientiā auditoꝝ uersū cantare · Quid signific& uersus in officio predi
catoris · ex eugłica parabola addiscere possumus que narrat de ser
uo arante ita dicens · Quis aūt urm habens seruū arantē · aut
oues pascentem · cui regresso de agro · dic illi statim · Transi · recumbe ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& nō dicit ei para q̄d cenē. Arat. q̄ aratro conpunctionis scindit corda
Nulli dubiū quin p dulcedinē moderacionis scindant corda eciā carnalia. &
sese aperiant more sulci in cōfessione uocis ⁊ lacrimarū. Musica enī habet
quā dā naturalē uim ad flectendū animū. sicē boetius in suo libro scribit quē
de musica fec. Vulgatū quippe ē. quā sepe iocundias cantilena repsserit. quā
multa ut in corpoꝝ ut in animoꝝ affeccionib miranda pfecerit. Absit ut
uigorē xpiani animi. in mollicie caducā possit conuertere. q̄d gen ipsi eciā gen
tiles uitabant. Vnde scriptū ē in libro memorato superiore loco. Ideirco ti
motheo milesio sparciatis succensuisse. q̄d multiplicā musicā reddens. pueroꝝ
animos q̄s acceperat erudiendos afficeret. & a uirtutis modestiā pducer&. &
q̄d armoniā quā modestia susceperat. in choromaticū gen q̄d est mollius
inuertiss&. Tanta igit apud eos fuit musicę diligentia. ut ea animos queq. op
tinere arbitrarent. Sufficiant hec pauca de naturali musica. Sed in seruo
reuertēdū est ad eugelicā parabolā. Seruus q̄ arat. nō deb& ilico reuertens.
de agro recūbere. sed parare cenā dn̄i. De q̄ seruo. dicit beda in tractatu
sup lucham. Seruus de agro regredit. cum intermisso ad tēp opere pdicandi.
ad conscientiā doctor recurrit. atq. a publico locucionis ad curiā cordis re
diens. sua secū secrecius acta ut dicta retractat. Iuxta disciplinā seru
arantis amonet cantor. ut nō ilico p. bactū ops sui officij requiē spect&.
& torpore securitatis torpescat. Perfecit enī opus suū quodam modo sua
iubilatione. boues in exercitū aratri indux. ibi cantores puocauit ut
scinder& corda audientiū aratro cōpunctionis. Ac postea uersus sequit.
Inuersū. necesse ē ut suas cogitaciones ad se trahat. & secū cogitet. quō
aut quid a magistro didicisset. Versus timore. nō est ausus alte leuare
responsoriū. Nescit enī quō finiat uersus. & hic imitat aliud exemplū
doctrine dn̄i q̄ iubetur. & q̄ uoluerit turrim edificare. prius sumptus
cogit& si habeat que necessaria sunt ad pficiendū. sequit beda memoratus.
Post pastū atq: agriculturā. dn̄s sibi iub& parare q̄d cenet. hoc ē post la
borē apte locucionis. humilitatē quoq: ppriæ cōsiderationis exhibere.
hoc facit ille q̄ uersū cantat. In repeticione responsorii. exaltat uocē fidu
cialit. iā nō timens uersū. Illū p—dicatorē signat. q̄ cursū suū cōsumauit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

habet· qualis erat paulus cum diceret· Bonū certamē certaui· cursum con
sumaui· fidē seruaui· In reliquo repositta est michi corona iustitię· Et diximus
qd excitent presposoriū· q sunt qdā modo sursū adeptam· Dicam qualiter
obedientes pficiat presposoriū· In lectione pascit auditor· quasi quodā m
bos· Ad hoc enī pascitur bos· ut in eo exerceatur opus agriculture· Bos enī pdi
catorē· Unde scriptū ē in libro legis· Non alligabis os bouis triturantis· Lassus ē
bos· ut exerceatur opus· Cantor enī ē quasi bubulcus q iubilat bobus· ut
hylari trahat aratrū· Cantor ē de his· de quib dic paulus· Dei adiutores sum
b oues sunt q pdent pmo cantori· de qb iterū dic· Dei agricultura estis· Ita
bene ab bobus aratrū scindit tr̄a· quando cantores intimos anhelit· commo
uentes· trahunt dulcē uocē· pfert ad publicū· qua corda suorū siue ceterorū
cōpungunt ad lacrimas· siue ad cōfitenda peccata· quasi secreta pate faciendo
terrę· Et alio m̄ Ideo scribunt littere· ut peras memorię reddat qd obliuione de
letū ē· Simili modo expiedura reuocamur qd interius memorię cōmendari
potest· Ita responsorio ammonet pdicator· q m doctrinā que pcessit in lectio
ne exerceat· Primo· ut dulcedine sue ymitationis· plurimos sibi asciscat·
C Conuicti corda multorum excitet ad cōpunctionē· ad lacrimas· Et ne se extol
lere debeat de opere pdicationis· pulsat· quatuor ad memoriā sibi reducat de
ppriis causis iudicandū ante dnm· Cur sit int̄ responsoriū et tractum
Hoc differtur int̄ responsoriū cū chor respondet· tractū cū nemo· L xii·
Uerba ęgruentia suo officia habet tractus· Illa que sunt in lxx^ma^ tribulatione
sonat· ut ē illud· De psundis clamaui ad te dne· Lux in lx^ma^ oportunitatē fuge
querit· ut illud· Ut fugiant a facie arcus· Sic & cetera deinceps conicere possum
l Laudate dnm omnes gentes· Leticiā neophytorum nup ordinatorum significat·
b eisus sat est· Reuertendū ē ad uolucres· scilicet & columbas & turtures· que
significant responsoriū tractū· De qb dic beda in tractatu sup lucham· Uolu
cres hę pcantu gemitu habent· Nō inmerito lacrimas humiliū designat·
quib plurimū in ipsis etiā bonis operib indigemus· Qui si bona ēē que
agim nouerim qua tam distinctione a dno examinanda· qui a
nob pseuerantia sint consumada nescim· Et iterū· Hoc sane inter
turis & columbę significantia distat· qd columba quę gregati

It int̄ sacrificia
libariū· et turtures
[illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

conuersari. ululare et gemere consueuit. Actiue uite frequentiam demonstrat de
qua dicitur. Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una. Nec quis-
quam eorum que possidebat aliquid suum esse dicebat. sed erant illis omnia communia.
I utitur uel qui singularitate gaudet. adeo ut si coniugem casu perdiderit. solus
exinde permaneat. speculatiue uite culmina denunciat. quia et paucorum est ista uir-
tus et per pauca. Item cum intrans cubiculum clauso hostio oro patrem in abscondito.
turturem offero. At cum eiusdem operis compares quero. canendo cum propheta. Venite
adoremus et procidamus ante dominum. ploremus coram domino qui fecit nos. columbas ad al-
tare deporto. ✠ Moyses quasi tractum decantat tribulationis qui solus as-
cendit ad dominum. et ne idem populus feriatur lacrimosis precibus impetrat. Daniel tractum
leticie cantat. quando solus fugientibus sociis inter angelos remanet. Solus
Ezechiel quadrigas cherubin. et super montes ciuitatis edificia celsa miratur.

Alleluia quod cantatur per festos dies. in recordatione DE ALLA. XIII.
eterne leticie. tam leticiam electorum. quam laudem domini ad memoriam reducit.
In qua non oportet aliquid sinistrum sonare. sed totum dextrum. quale est in futu-
ra uita. Illi secum uersus post reuersum ad alleluia. qui leticiam recte et domini laudem
sine tristicia retinent. sicuti est. Dominus regnauit decorem induit. et dominus regnauit exultet
terra. et lauda anima mea dominum. et iubilate deo. et laudate dominum omnes angeli eius.
I et laudate dominum omnes gentes. et ceteri tales. In responsorio seminantium. in alleluia metentium.
D ecce quod dicit psalmista. Qui seminant in lacrimis. in exultatione metent. Quid sit

XIIII. Hoc est inter alleluia et tractum. quod alleluia leticiam siue laudem inter alla et tractum
domino. Tractus uero aliquando tribulationem. aliquando leticiam sonat.
I Tribulationem. ut est De profundis. ut commouisti. ut qui habitat. ut ad te leuaui
oculos meos. ut sepe expugnauerunt me. ut deus deus meus respice in me. Leticiam.
ut iubilate domino. ut qui confidunt. ut laudate dominum omnes gentes. Post duos tribula-
tionis. tertius occurrit leticie. quoniam post duos dies sepulture. tertius occurrit re-
surrectionis. Significant etiam duo genera compunctionis. unum timoris.
et alterum amoris. Timor in duobus diuiditur. de quibus dicit Ysaias. Ecce ego
uenio. ut discuciam cogitationes. uerba et opera. In uerbis comprehenduntur
cogitationes. Verba enim animi iudices. uerborum sonantium. Amor. singularis est.
V nisi ut amaret et placere. unum illud de quo propheta dicit. Unam peti a domino hanc requiram

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut inhabitem in domo domini. **De exspoliacione casularum. XV.**

Ministri casula se exuunt. quando lectoris sive cantoris officium as
sumunt. In lectoris officio & cantoris. aliquod genus militie exprimitur.
Soli enim militant in lectione. sive in uocis modulatione. Hec officia
agendo. extra chorum exeunt. Quod hoc ut significat. nisi ut quod accipimus pro
comuni necessitate fratrum. Etiam talia sunt illa opera que signantur per casulam.
ut non possint obseruari in tantere. Unde beda in tractatu super lucham. Hanc
famem. sitim. uigilias. nuditatem. lectionem. psalmodiam. orationem. laborem
operandi. doctrinam. silentium. & cetera huius modi siquis semper exequenda
putauerit. non modo se eorum fructu priuabit. sed & notam indiscrete obs
tinationis. immo stultitie pulcatus incurret. Albam sine casula portat
lector seu cantor in singulari officio. quando prudenter & strenue agit
contra oblectamenta mundi. & talem se probet fratribus. ut necessitatibus eorum sublu-
ut a pluribus possit ymitari. **De tabulis. XVI.**

Scribit beda in tractatu esdre. Laudabant autem dominum leuite per man
cteti. sive in organis que ipse fecit. sive psalmos quos ipse instituit con
cinentes. Eorum uice cantor sine aliqua necessitate legendi tenet tabu
las in manibus. ut figurent illud psalmiste. Laudent nomen eius in choro.
in tympano & psalterio psallant ei. Unde augustinus in eodem psalmo.
Quare assumit tympanum & psalterium. Ut non sola uoce laudet sed opere.
Tabule quas cantor in manu tenet. solent fieri de osse. Quia fortes perseueran
tiam signant bonarum cogitationum. & bonorum operum iuxta euangelium.
Qui autem perseuerauerit usque in finem. hic saluus erit. Vel signant dilectionem dei
& proximi. que dilectio nisi opera habeat. uana est. Ideo propterea tenentur in
manu. ut dilectio uocis exerceat opus. Unde idem qui supra in psalmo
cxlviiii. Quando sumit tympanum & psalterium manus concinunt uoci
Sic & tu si quando cantas alleluia. porrigis & panem esurienti. uestias nudum.
suscipias peregrinum. non sola uox sonat. sed & manus consonat quod uerba
concordant. Versus alleluia tangit cantorem interius. ut cogitet quod debeat
laudare dominum. audiendo laetari. Hec iubilatio quam cantores sequentiam
uocant. illum statum ad mentem nostram reducit. quando non erit necessaria locutio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uerborum · sed sola cogitacione mentis menti mostrabit quod prius in se sentit. hic
secunda perioda predicationis usque ad memoratum statum currit sermo predicationis
luce ultra s. uelata s. alis seraphin. **De ascensu eorum in pulpitum · .xvii ·**

Lector & cantor in gradum ascendunt more antiquorum iuxta quod scriptum est
in esdra. Stetit autem esdra scriba super gradum ligneum quem fecerat ad loquen
dum · ictu & paulo post. Super uniuersum quippe populum eminebat. Huius loci
ut beda ayt in eodem. Videtur meminisse scriptura paralipomenon ubi dic
tum est. Astiterat solomon coram altare domini ex aduerso multitudinis uniuerse israel.
& extendit manus suas. Siquidem fecerat solomon basem eneam & posuerat eam
in medio basilice · habentem quinque cubitos longitudinis. & v. cubitos lati
tudinis. & tres cubitos in altum. stetit que super eam. In medio namque basilice
in medio dicitur atrii sacerdotum. que basilica maior atriorum exteriorum ex omni
parte templi erat circumdata. de quibus superius in eodem libro scriptum est
fecit etiam atrium sacerdotum. & basilicam grandem. Verum solomon quasi rex basim
eneam. porro esdra quasi minoris potentie gradum ad loquendum ligneum
constituit. Sic etiam solomon siue moyses altare holocausti fecerunt eneum. post
filii transmigrationis reposuerunt lapideum. Sed non est utendum minoris sacra
mentorum perfectionis ligneum gradum · quam basim habere eneam. Lignum sepe
dictum est. sicut diuturnitate durandi uel suauitate sonandi diuinis conpetit
sacramentis · que nulla seclorum longitudine deficiunt · & in nomine trium ex uirtute
son eorum: ita etiam lignum eisdem aptissime congruit: propter tropheum ui
debet dominice crucis · siue passionis. Super uniuersum quippe populum pontifex eminet.
quando his qui gradum doctoris accepit · merito uite perfectioris actionem
uulgi transcendit. Stetit autem in gradu ligno quem fecerat ad loquendum.
quando singulari imitatione dominice passionis altiorem se ceteris facit.
Unde merito fiduciam libere uerbum dei predicandi obtinet. Nam qui passionem
domini pro suo modulo contempnit imitari. nec dum gradum ligneum unde infimis
super emineat ascendit. Ideoque necesse est talis scriba trepidus precepta dei pre
dicet · timens siue erubescens ea que ipse non fecit · aliis facienda proponere.

Sic uocat **De diachoni ascensione in gradum · .xviii ·**
cyprianus gradum super ascendit diachonus ad legendum · scribens ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

clerū & plebē de q'rino cfessore · lectore ordinato. Estimatū ē tam ea paruita
te · ut sciatis cognoscat̄ dignitas diachoni & magnitudo ministerii eius. Uba
ipsius cypriani ee ponēda · et postea in ordinē. Hunc ad nos frs kmi cum
tanta dn̄i dignatione uenientē · testimonio & miraculo ei' ipsius quē sep secutus
fuerat illustrē · qd aliud quā sup pulpitū · idē sup tribunal · ecclę oportebat
imponi. Ut loci altioris celsitate subnixus · & plebi uniuersę p honoris
sui claritate conspicuus · legat pcepta & euglm dn̄i · qđ fortit̄ ac fideli
sequit̄. Vox dn̄m cfessa · in his cotidie que dn̄s locutus ē audiat. Uiderit
aut sit ulterior grad' ad quē pfici in eccl'a possit. Nichil est in quo magis con
fessor frib' psit · quā ut euglica ratio de ore eius audiatur. Lectoris fidem
quisq; audierit ymittet. Iungendus in lectione aurelio fuerat · cū quo & di
uini honoris societatē coniunctus est. Et paulo p'. Hos tamē lectores
interim cstitutos sciatis · q̄ oportebat lucernam sup candelabrū poni · unde
omib' luceat · & glosi uultus in loco altiori cstituti · ubi ab omi circūstante plebe
conspecti · incitamtū gl'e uidentib' pbeant. Nunc itam ad ordinē. Usq; nūc secdm
more ueteris csuetudinis ut ptulim'. siue ob ammonitionē qua monem q'm deo
cantare debeam'. scdm aptim dicentē. Cantantes & psallentes in cordib' uris dn̄o.
siue ut uras pscrutem actiones. Modo surgendū ē ad uba euglii. Anastasius
natione romanus ex patre maximo · ut legit̄ in gestis epalib'. hic cstituit
ut quociens cūq; scā euglia recitant̄ · sacerdotes n̄ sederet & sed curui stare &. De in
ponit eps tymiama in turibulū sup prunas · ut suauē hodorē excitet.
T uribulū xpi corp' significat · in q̄ est ygnis scilicet sps scs. ex q̄ pcedit bon'
hodor · quē unus quisq; bele ctor ad se uult rapere. Idē hodor bona opi
nionē de xpo exire demōstrat · quā qui uiuere uult in suū corp' trahet.
✠ P ost hoc diachon' petit ad sacerdote benedictionē. Sacdos dicit ei. Dn̄s
sit in corde tuo & in labiis tuis. ✠ Intendat diligent diachon'. ut cor
ei' cum dn̄icis uerbis uadat · n̄ sit infructuosa oratio sacerdotis. Dn̄m
in mente teneat quē suscipit p benediccionē sacerdotis. & ut ex al&
uerba imposita ne in troeant nocua. signo crucis facto sup capud ipsi'
manu sacerdotis munit̄. Deinde uadit ad altare ut inde sumat euglm
ad legendū. Altare · ipsum designare potest ut ptulimus · unde exiuit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

euglica p̄dicatio · sic scriptū est · De syon exiuit lex · uerbū dn̄i de ihr̄lm ·
V t ipsius dn̄i corp᷑ · in q̄ uerba euglii uidelicet bone nunciationis · Ipse p̄cep
apl̄is p̄dicare euglm̄ om̄i creature · Ipse dix · Verba que ego loqr̄ ub · sp̄s
& uita s̄ · Xp̄s est uita · Verba que locutus est · in euglo c̄tinetur · Diachon̄s
q̄ portat euglm̄ · p̄s est xp̄i · portat euglm̄ in sinistro brachio · p q̄d significatur
t̄pralis uita · ubi necesse ē p̄dicare euglm̄ · ✠ Ascendens in gradum · uertit
uultū c̄tra meridiē · q̄ gradus ex aduerso multitudinis · id ē in sinistra ecclē parte
est erigendus · Que uersio ad meridiē · significat fidē que p euglm̄ p̄dicat̄ ita
debere feruentissime calere in cordib; audientiū · quē admodū sol feruēs estuat
in medio die · Iudi esse clā uersos ad aqlonē pnunciare euglm̄ · michi uidetur
n̄o ob aliud · nisi ut malū q̄ p p̄pham indictū retundat · Ab aquilone inquiens pan
det om̄e malū sup faciē om̄is t̄re · ✠ Salutante diachono · ē grutt ut om̄is ppl̄s
ad eū uersus sit · Post hoc sacerdos & om̄is ppl̄s uertit se ad orientē · usque dū dia
chon̄s altiori uoce incipiat dn̄m loqui & faciunt crucē in frontib; suis · Neq; hoc
frustra accipiendū ē · ut q̄d infixit sacerdos p sua dep̄catione in corde diachoni ·
hoc & diachon᷑ & un᷑quisq; fidelis studeat infigere animo suo · Ideo eni crux · xp̄i
sit in frontib; om̄iū · ut hostē dedat̄ om̄s ēē intentos ad capiendū uerbū dn̄i
nū · Diachono q̄ n̄ ē licitū uerba cō posita sequentia sc̄i euglii sc̄dm quē eūq;
euglistam excelsa uoce portare · p̄uenit eū maior benedicere · siue q̄ maiore
benedictione indiget · q̄ tradit semina euglii · quā acq accipit · ✠ Sed ppl̄s
interim dep̄cet̄ dn̄m · ne ctdās auferat uerbū euglii de corde ei · neq; petrosa
sint corda · neue dumosa · sed t̄ra bona ut fructū possint accipere & fruc
tificare · Dicat salti q̄ p minor n̄ē ut capiat uerba euglii · Gl'a tibi dn̄e ·
A c c̄pleta oratione · muniant se om̄s signo sc̄e crucis ad confirmanda ea
que bene cogitando aut loquendo plantauer in mente · ✠ Quia mentio ē
facta ē de signo crucis in fronte · bonū ē intimare cur eam potissimum
in ea parte corporis faciam᷑ · Sedes uerecundie in fronte sola ēē · Siq
dē iudei erubescunt credere in illū · q̄ est crucifixus · ut apl̄s paulus
S dicit · Nos aut p̄dicam᷑ xp̄m crucifixū · iudeis quidē scandalū · n̄t
ed credim᷑ p crucifixū saluari · de cui n̄ne erubescunt iudei · ei q; nos
n̄ne & uexillo credim᷑ muniri · Atq; ideo in fronte signū facim᷑ ubi

tol

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sedes est uerecundię sicut iam dixim̄ ✠ Usq. ad istud officiū · baculis susten
taban̄ · Modo ut oportet seruos ante dnm̄ stare · humilit̄ stamus · depo
nentes baculos e manib; · Qd̄ potest nos separare ab opere iudeoꝝ · q̄ dabāt
harundinē in manu xp̄i · Sed nr̄a humilitas p baculoꝝ positionē · demonstret̄
in cspectu dn̄i · ✠ Duo cerei q̄ portant̄ ante eugłm · legē ac pphas designant
pcepisse euglicam doctrinā · Turibulū ū · opinionē bonaꝝ uirtutū · pceden
tē de xp̄o · Ipsū turibulū · in tribunal ascendit ante eugłm · ut ibi suauē hodorē ·
ministret · Xp̄i enī bona opera · pcesser̄ euglicā doctrinā · ut lucha s testat̄
in actib; aplo ꝝ · Que cepit ih̄s facere · i docere · Prius fec̄ & postea docuit · Excel
lentior locus in q̄ euglm legit̄ · eminentissimā doctrinā euglicę pdicationis ·
atq; manifestissimā auctoritatē iudicandi designat · Status cereoꝝ mons
trat ēē legē & pphas in euglo · Fi̇u angelio reposito p lectionē in loco suo ·
cerei extinguuntur · q̄ finita pdicatione euglii · lex & pphia cessabunt ·
Euglm q̄d a pmo tp̄e aduentus xp̄i queuit in altari usq; ad nouissimū tubā
diachoni · illud tēp9 significat q̄ necesse ē illud pdicari ✠ In ultimo aut̄
uersu · ab omib; p pdictam · ut cfessio uere fidei cfirmet̄ · & xp̄i in omib; pro
missio impleat̄ · Precedens officiū · pdicationis xp̄i usq; ad horā passionis
demonstrat · & suoꝝ pdicatoꝝ usq; in finē mundi · Ultra · Sequū credauli
tas & sequens op9 passionis xp̄i · i resurrectionis · atq; ascensionis in celos ·
simulit̄ suoꝝ · ut sacrificiū · i mortificationē · ut resurrectionē p cfessio
nē atq; suspiriū in celū ubi audituri s̄ · Uenite benedicti patris mei
pcipite regnū · significat · **De officio q̄d uocatur offerenda ·**

Finitis priorib; officiis · superius memoratis · officiū introducit̄
in q̄ celebratur oblatio eoꝝ qui dn̄o uota sua psoluun̄ · Primo
ad memoriā reducenda est · oblatio legalis · deinde xp̄i · postre
mo nr̄a · Oblatio legis hab& duo altaria · Unū in introytu taber
naculi · alterū in tabnaculo · Altare in introitu · insigniaē psen
tis officii de q̄ cscriptū ē in libro exodi · Posuit & tentorium in introi
tu tabnaculi · & altare holocausti in uestibulo testymonii · offerre
in eo sacrificia & holocaustū · sic dn̄s imperarat · ✠ Et quib; causis
offerebat̄ numeroꝝ lib manifestat dicens in capitulo XX^{mo} VII ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Loquere ad filios isrl' et dices ad eos. Cum ingressi fueritis terram habitationis
uestre quam ego dabo uobis. et feceritis oblationem domino in holocaustum et uictimam
pacificam. uota soluentes uel sponte offerentes munera. ✠ Est et alterum genus
sacrificii. quia due sunt nostre oblationes. Una est per mortificationem carnis. alte
ra in oblatione bonorum operum. que utreque offeruntur in introitu tabernaculi. In
presenti uita mortificare carnem oportet. et bona opera reddere. De secundo sa
crificio memorat liber ita memorat. Erit sacrificium simile duarum decimarum
que conspersa sit oleo. tertie partis hyn. et uinum ad libamentum tertie partis
eiusdem mensure. offeret in odorem suauitatis domino. ✠ Et quod per sacerdotis manus
debeat offerri. manifestatur in leuitico capitulo. xuiiii. Ideo offerre
debent sacerdotes filii isrl' hostias suas quas occidunt in agro. ut sanctificentur
domino ad hostium tabernaculi testimonii. et immolent eas hostias pacificas domino.
& iterum in paralipomenon monstratur per quibus rebus sit offerendum. Ingressique sacerdo
tes ad ezechiam regem. et dixerunt ei. Sanctificauimus omnem domum domini. et altare holocausti
I et pauca. Consurgensque diluculo ezechias rex. adunauit omnes principes ci
uitatis. et ascendit domum domini. Obtuleruntque simul tauros septem. arietes uii. agnos
uii. et hircos uii. pro peccato. pro regno. pro sanctuario. pro iuda. Dixitque sacerdotibus filiis
aaron. ut offerrent super altare domino. pro uotis. et pro spontaneis. ✠ Doctus sum a ue
teri testamento. pro quibus offerre debeamus sacrificia. scilicet pro uotis. pro spontaneis.
pro peccato. pro regno. pro sanctuario. pro iuda. Quando adimplemus ea que in tribula
tione promisimus. pro uotis facimus. Quando gratis agimus de perceptis. pro spontaneis.
Q Quando compungimur de commissis. pro peccato. Quando recta corda petimus regibus
pro regno. Quando stabilitatem sacrorum graduum. pro sanctuario. Quando pacem unitatis
te populi. pro iuda. Interim cantus celebratur in templo domini. dicente eodem parali
pomenon. Constituit quoque leuitas in domo domini cum cimbalis et psalteriis. et citharis.
secundum dispositionem dauid. Et paulo post. Cumque offerrentur holocausta. ceperunt laudes
canere domino et clangere tubis. atque in diuersis organis que dauid rex reperit concre
pare. Omni autem turba adorante. cantores qui tenebant tubas erant in officio suo.
donec compleretur holocaustum. Cumque finita esset oblatio incuruatus est rex et omnes qui
✠ erant cum eo. et adorauerunt. Sed ante quam ingrederentur sacerdotes ad holocausta.
lauabant manus suas ut scriptum est in libro exodi. capitulo. c xiii. Locutusque

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est dñs ad moysen dicēs. Facies & labrū ęneū cū basi sua. ad lauandū pones q. illud
inter tabnaculo testimonii ad altare. & missa aq. lauabunt in ea aaron & filii ei
man suas & pedes. quando ingressuri sunt tabnaculū testimonii. & quando acces
suri s ad altare. Sufficiat ista interi de oblatione ueteri. ✠ Nuc uideam xpi
oblationē. Officiū qd nos dicim offerenda. ab illo loco inchoat ubi sacdos dic
dñs uobcū p euglm. & finitur in eo loco ubi excelsa uoce dic p omia scla sclor. Ideo
excelsa nouissimū p. fert ut audiat a pplo. & a ppli responsione cfirmet oratio.
X ps eni uenire dignatus ē ihrlm die palmarū. & ibi expectare diē ymolationis suę.
O mis retro ymolatio. illū pfigurabat. In illo cūsumata ē omis ymolatio. In eo die
descēdit dñs de monte oliueti. uenientē ei obuiā tba multa. Nō ē dubiū. quin
salutass& eā. scdm morē bonū antiq. traditionis. quē etiā n solū nra perita
ęccta. sed etiam uulgaris tenet. Solet eni quisq. sibi obuianti aliqd bonū optare.
causa salutationis. Et pcipue pp ea dixim dñm salutasse tba uenientē sibi
obuiā. qm talis erat csuetudo iudeoz. Vt augustin in psalmo sepe expugnauer
me. Nostis eni frs inqt qundo transit p operantes. ē csuetudo ut dicat illis. bene
dictio dñi sup uos. & magis ista csuetudo erat ingente iudeoz. Nemo eni tran
sibat & uidebat aliqd op in agro. ut in uinea. siue in messe. ut aliqd ei modi. non
licebat transire sine benedictione. ✠ Et csuetudo hęc manet usq. hodie in nra
ęccta. ut qundo transitū facim. de uno officio ad alterū. quasi nup introeam
ad operarios. salutam eos uerbis benedictione plenis. ✠ Postea dic sacdos.
orem. Nisi xps uirtus corda replesset turbaz adoratione. n ei caneret tam
magnificas laudes. Oratione eni serenat cor ad cognoscendū dñm. Puri
tas linei qd ponit in altari. puritatē mtiū eoz significat qui dño cātabant.
C andē puritatē quā repleuerat corda cantantiū. requirebat in teplo quādo
eiecit inde uendentes & ementes dicēs. Scriptū ē. qr dom mā dom orationis
uocabit. Dū eni sacdos suscip oblationes. cantores cantant. Quādiu eni
tba cantabat osanna in excelsis; xps uota eoz suscipiebat. Oblatione sus
cepta. sacdos redit ad altare. ut in eo disponat siue ipse seu diachon obla
tiones corā dño. quasi illi ymolaturus ē in sequentib missę. Xps eni post
accepta uota cantantiū. ihrlm & teplū dñi intrauit. in qo erat altare. ibiq.
se psentauit sibi deoq. patri ad ymolacionē futurā. ✠ Postea accipit sac

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dos oblatione manib; dicendo. Suscipe dne. Sequit q secreta. Et xpi secreta que
illo tpre agebantur. nb ad memoria reducant. Augustinu legam sup iohem.
ubi exponit xpm uenisse ad die festu scenophegie. n manifeste sed quasi in oc
culto. Ita inqd. Manifestetur & Tollat uelu. Appareat qd erat secretum
O ma igit que dicta s antiq pplo isrt in multiplici scriptura sce legis. que agebat
siue in sacrificiis. siue in sacerdociis. siue in dieb festis. & omino in quib liba
reb qb dnm colebant. quecuq illis dicta ut pcepta s. umbre fuer futuroz
Q uoz futuroz. Que implent in xpo. Unde dic aptls. Et qt eni pmissiones dei
in illo etia. idt in illo ympleta s. Ex his dictis possum intelligere cur uice secre
ta dicat sacdos. Agn paschalis latebat in xpo. q ymolandus erat. Hoc erat
secretu aptis. Erat secretu ceteris fidelib q cu eo erant. Erat secretu pplo iudeoz
usq ad die cene. q ipse apcius manifestare dignatus e passione sua. Usq ad illu
die ptendit secreta sacerdotis moralit. ✠ In psenti officio. altare nrm pfigura
tur ab altare holocausti. q ymolabant uictime. p peccato. p regno. p scuario.
p iuda. p uotis. p spontaneis. Has oblationes cotidie habem in nra eccla. Las
de p man sacdotis offerim. Altare nrm. designat in psenti generale uitam
iustoz. q carne sua crucifigere cotidie cupiunt cu uiciis & concupiscenciis. atq
se in hostia uiuente deo offerri solent. Si altare qd figurat ab altari ho
locausti significat generale uita iustoz. oblationes que in eo offerunt. eoz cog
tationes & bona opera designant. ✠ Redeam ad iniciu psentis officii. Salu
tat eps pplm depcando ut dns sit cu illo. Ppls econtra orat p sacdote. ut simul
cu suo spu sit cu eis. Hec salutacio. in potiu demonstrat ad aliud officiu. Postea
dicit orem. Ammonet q; ut unusquisq offerenciu sese ad sua cuencia introdu
cat. Si qs ab& ad ymolandu ymmolet. idt si qs est uiuus est p ppriu uiciu. rogat ut
mucrone inuisibili feriatur. Si qs ht uoluntariu sacrificiu. siue spontaneu
siue p quacuq re sit. pcet ante qua de manu ei exeat. ut acceptabile sit dno.
nec despiciat. sic despectu e cayn q n recte offerebat. ✠ Interi ponit sindon
in altari. Sindone qua solem corporale nnare. ammonet scilic& omis ppls.
& ministri altaris. nec n & sacdos. ut sic illud linteu castigatu e ab omi natu
rali uiriditate & humore. ita sit mens offerenciu ab omi carnali cupidi
tate. Et sic illud nitet suo splendore. ita intentio offerenciu simplicitate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

niteat coram deo. Deinde transit sacerdos ad suscipiendas oblationes. Interim can
tores cantant more antiquorum ut iam populum sive turbarum que cantabat
xpo venienti ierusalem. ✠ Explicat oblationes suas. id est panem et vinum secundum
ordinem melchisedech. Panis quem presbiter offert et vinum exprimunt omnia desideria
pia intrinsecus latentia. sive sint pro ymmolatione. seu pro hostia viva.
Quod foris agitur: signum est illius quod intrinsecus latet. Unde augustinus in libro x.
de civitate dei. capitulo viiii. Qui autem putant hec visibilia sacrificia diis
alienis congruere. illi vero tanquam invisibili invisibilia. maiora maiori. meliori
quoque meliora. qualia sunt pure mentis et bone voluntatis officia; profecto nesciunt
hec ita esse signa illorum. sicut verba sonantia sunt signa rerum. Quocirca. sicut oran
tes ad deum sacrificantes voces cum res ipsas in corde quas significamus offerimus.
ita sacrificantes non alterum visibile sacrificium offerendum esse noverimus quam illi
cuius in cordibus nostris invisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. ✠ Susceptis obla
tionibus: revertitur sacerdos ad altare disponente diachono oblationes super
altare more priorum septem diachonorum. Lavat sacerdos manus more priorum
sacerdotum. ut extersę sint a tactu communium manuum. atque a terreno pane.
Que lavatio manuum mundationem cordis signat. per lacrimas et conpunctiones.
sicut beda in libro de tabernaculo et vasis eius refert. Recte inquid per altare ho
locausti labrum ponitur. in quo abluti sacerdotes ingrediantur tabernaculum. ut thi
miama domino incendant. Duobus autem modis lacrimarum et conpunctionum status
distinguitur. Et post pauca. Neque enim quisquam de plebe ibi lavari. sed ipse pontifex
iussus est. et filii eius. videlicet sacerdotes gradus inferioris. quia magnorum virorum
sicut perfectior vita. sic et conpunctio solet esse sublimior. Et iterum. Et si in persona
aaron ipsum magnum pontificem dominum salvatorem accipere volumus. constat
etiam eum huius labri aqua prius quam ad altare crucis seipsum oblaturus in
traret. esse lotum. Nam priusquam timiama sui sacrosancti corporis propter
salutem nostram in altari crucis incenderet. pro nostro amore etiam lacrimas
fudit. quod in resurrectione lazari celeberrime innotuit. ✠ Cantan
tibus adhuc cantoribus. vadit sacerdos ad altare ferens thimiama. et orat.
Quod ceteros premonuit facere. agit. Orat pro suis propriis delictis remissio
nem. ut dignus sit accedere ad altare. et ad tactum oblationum. Ne fiat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illi qd factu e bethsamitib q temere uider archa dni. De q scribit in libro samuhelis
cussit aut et uiris bethsamitib eo qd uidissent archa dni et pcussit d ppto lxx
uiros et l milia plebis. De insuscipit oblationes sacerdotu et diachonoz
quib licitu e accedere ad altare. Accipit et ia ab archidiacono duas. Vna
p se aalteri p diachono. Et turibulo qd sup inponit p oratione demostrad
p que ei ppiciare possit dns. uidelicet p dnm nrm ihm xpm. cui corp de
signat turibulu. De q scriptu est in exodo. Ut offerat in eo thymiama dno
ne forte moriant. Vnde beda memorat. Sic enim multis criminib infecto
timenda e mors aie spualis et etna. sic e formidanda huic q ad ministeriu
altaris electus thymiama orationu do reddere negligit. Diachon
aqua miscet uino. Cur hoc faciat. cyprian monstrat ad quirinu de sacra
mto dnici calicis dicens. Quando aut in calice uino aq miscet. xpo ppls ad
unat. et credentiu plebs in que credidit copulat et iungitur. Que copu
latio et coniunctio aq et uini sic miscet in calice dni. ut comixtio illa non
possit ab inuicem separari. Unde eccam id e plebe in eccla constitutu fide
lit et firmit in eo qd credidit pseuerante. nulla res separare poterit a xpo.
qmin hereat semp et maneat indiuidua dilectio. Sic aut scificando cali
ce dni offerri aqua sola n potest. qm et uinu solu n potest. Na si uinu
tantu offerat. sanguis xpi incipit ee sine nb. Si uero aq sit sola. plebs
ee incipit sine xpo. Quando aut utruq. miscet et adunatione cfusa
sibi inuice copulat. tunc sacramtu spuale et celeste pficit. Sic uero
calix dni n e aqua sola aut uinu solu nisi utru sibi misceat. q modo
nec corp dni potest ee farina sola. aut aq sola. nisi utruq. adunatu
fuerit et copulatu. i panis uni copage solidatu. Quo et ipso sacramto
ppls nr ostedit adunatus. Ut que admodu grana multa in unu collecta.
et comminuta. et comixta pane unu faciunt. sic in xpo qui e panis ce
lestis unu scim ee corp. cui cuinctus sit nr numerus. et adunat. ✠
Omnis enim ppls intrans eccla. deb& sacrificiu do offerre. ut n in cspectu
di appareat uacuus. Dicte dno in lege moysi. Non apparebis in cspec
tu meo uacuus. At cantores q sunt ex genere leuitaru. ppt insta
te necessitate canendi n habet licentia huc illucq. discurrendi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut singuli offerant cũ ceteris· statutũ est eis ut penitus n̄ sint extorres a sacrificio
custodire aquã· & hanc offerre p ceteris· Pp̄ts offert unũ cantores aquã· Sic
enĩ unũ iaq; unũ fuit in calice· sic pp̄ts & cantores in corpore xpi· Cantores.
more leuitarũ antiquoz q̃ omnia necessaria tabnaculi puidebant· querãt aquã
a fonte· & seruẽt eã usq; ad temp' sacrificii· & tunc mũdã eã offerant ℟
Postea ponit calicẽ in altari diachon' ī sudariũ suũ in dextro cornu alta
ris· Est enĩ habile ad hoc· ut q̃c q̃d accesserit sordidi illo tergat· & sacer
dotis mũdissimũ maneat· Si p incuriã sac̄dotis ante sacrificii horã aliq·
macule inhesẽr uariarũ tẽptationũ· has suo sudario tergat & hora
sacrificii ita uigil& · ut nulle possint inherere quantũ humana fragi
litas sinit· q̃n ilico repellant in hostio suggestiõis· ac quieta m̄te p
peccatis alioz intercedat· Unde cyprian' in sermone de oratione dñica·
Quando aut̃ stam' ad orationẽ frs dilectissimi· uigilare & incumbere ad
p̃ces toto corde debem'· Cogitatio om̄is carnalis & s̄clāris abscedat·
nec q̃c quã tũc anim' quã id solum cogit& qd̃ p̃catur· Ideo ī sac̄dos ante ora
tionẽ p̃fatione p̃missa· parat frm m̄tes dicendo· Ut dũ responde& habe
mus ad dñm· ammoneat̃ nihil aliud se quã dñm cogitare debere· Claudat
c̄tra aduersariũ pectus· & soli dõ placeat· nec ad se hostem di tp̄re oratio
Sursum corda
nis adire patiat̃· Obrepit enĩ frequent̃ & penetrat & subtilit̃ fallens p
ces m̃tes a dõ reuocat· ut aliud habeam' in cord· & aliud uoce· quãdo in
tione sincera dñ debeat n̄ uocis son' sed anim' & sensus orare· Que aut̃
segnitia ẽ alienari & capi ineptis cogitationib' & p̃fanis· cũ dñm uis dep̃
ri· quasi sit aliud qd̃ magis debeas cogitare quã id qd̃ cum dõ loqueris·
Aut quomodo exaudiet̃ qd̃ a dõ postulas· cũ te ipse n̄ audis· Uis ẽẽ dñm
tui memorẽ quẽ rogas· quando tu ipse tui memor n̄ sis· Hoc ẽ de
eo hoste in totũ n̄ cauere· hoc ẽ quãdo oras dñm· ī maiestatẽ di negle
gentia orationis uis offendere· Hoc ẽ uigilare occulis· & corde dor
mire· cũ debeat xpian' & cũ dormit occulis corde uigilare· Sicut
scriptũ ẽ ex psona eccle loquens in cantico canticoz· Ego dormio·
& cor meũ uigilat· Qua ppt̃· sollicite & caute apts ammoneat dicens·
Instantes orationi· uigilantes in ea· Docens scilic& & ostendens eos

(c) 2006 Ministerio de Cultura

inpetrare qd postulant a dõ posse. qsi dr uideat in oratione uigilare. Orantes
aut. n infructuosis nec nudis pcib ad dm ueniat. Inefficax enim petitio cu pcatur
dm sterilis oratio. Nã cu omis arbor n faciens fructu bonu excidat. in igne mit
tat. utiq. i sermo n habens fructu. pmereri dnm n potest. qi nulla operatione
secundus e. Et idcirco scriptura diuina instruit dics. Bona e oracio cu ieiunio.
✠ Quo facto. reuertit ad ppim sacdos. Precatur ut orent pillo. quatinus dign sit uni
uerse plebis oblacione offerre dno. Presentes adorantes plibati sunt in pari
lipomenon. ubi orat tba canentib leuitis. sup holocausta n mente n corpore
pstratus sed humiliatus rex & omis ppls adorauit. Quos debent ymita
re. circu ad stantes misse. ✠ Audiui dicere qd plebs eande hostia resuersi
culos canit. psacdote. Mittat tibi dns auxiliu de sco. & duos sequetes

SEQUITUR SECRETA. Secreta ideo nnat qi secreto dr. DE SECRETA XV.
In hac pmo nnat hostia siue sacrificiu. oblatio. In hac pcatur sacdos p
eande hostia purgari usq. quaq;. Sacdotis solius e soli deo offerre sacrifi
ciu. Ac ideo quia deo cogitationibus loquimur. non est necessaria uox
reboans. sed uerba. ad hoc tantu ut eisde ammoneat sacerdos qd cogita
re debeat. & ille. hoc e sursum cor. Ac deinde grãs agit deo pserenitate
mtis. Igitur hac. necessario extollitur uoce. qd omib lic& simul agere. id e
grãs referre. h ad clamatur. Qd ad solu sacdote ptin& id e ymolatio panis
& uini. secreto agit. Quantu enim uictima pstabat in ueteri testamto ad
dni sacrificiu p qua ducta erat ad hostiu tabnaculi. tantu pstat sacri
ficiu in pma positione altaris. Non potest ia mutari. neq. in melius neque
in deterius. de ymno ante passione dni. Siue pparatione m.

YMNUS ideo dr. qi refert e grãz actione. & laudib angloz. XVI.
Preparatio. quia parat frm mentes ad honestate decente conuentu scoz
angloz qui solent adee consecrationi corporis xpi. & ad reuerentiam
tante csecrationis. Ac ideo excelsa uoce cantat. Officiu hoc inchoat a sa
lutatione que dr ante sursum corda. & finit in ymno. scs. scs. scs. Presens
officiu. illud temp nb ad memoria reducit. quando xps in cena ascedit
in cenaculu magnu stratu. & ibi multa locutus est cu discipulis. & ym
nu retulit dõ patri que iohs commemorat. usq. du exit & in montem
In sequenti nãq. oracion ammon& pplm. ut qd ipse ia ht. habeat ille h.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

oliueti· ibi gr̃as egit dõ· ibi ẏmnũ cantauit· in quo p̄catus ẽ patrẽ ut serua
ret discipulos suos a malo. dicendo Nõ rogo ut tollas eos de mundo· sed ut
serues eos a malo· Et ut sci permaneant subiungit Scĩfica eos in ueritate·
Et iterũ Et pro eis scĩfico meipsum· ut sint & ipsi scĩficati· in ueritate Et ut
in celũ transeant· dic̃ in sequentib; Pat̃ quos dedisti michi uolo ut ubi
ego sum & illi sint mecũ· ut uideant claritatem meã quã dedisti m̃i ✠
Iuxta hunc sensum altare est mẽsa dñi in qua conuiuabatur cũ discipulis·
Corporale· linteũ gerat ipse p̄cinctus· Sudariũ· labor clu datus tradito
re· Hunc ordinẽ sequit̃ sacerdos cũ suis auditorib; Ascendit enĩ in cena
culũ· quando dic̃ sursum corda· Auditores r̄ndent habem' ad dñm· Et p̄
catus ẽ in p̄phatione ut cor suũ eẽ alienum a uinculis mundanis· hoc
nũc mon& auditores suos ut p tanto dono gr̃as agãt dõ· Auditores c̃
firmant dignũ iustũ ita eẽ· ietra usq; p xp̄m dñm nr̃m Et quẽ recitaui
sum' dõ· p illũ n̄ras gr̃arum actiones offerim'· qui n̄ solũ ea renouata s p xp̄m
que s'ũt ra· sed etiã que in celis ✠ Recolit & iã celestiũ laudes· Quia enim
de sacrificio agit̃· restat ut gr̃arũ actiones quas sacerdos offert p sacri
ficio et accipiam'· in ministeria angloꝝ que recolit̃ in p̄senti ẏmno·
peoꝝ sacrificio Illud intendedũ ẽ omib; officiis ẏmolationis· tali nñc
censendũ eẽ uisibile altare· quod aliis ẽ caro offerentiũ tp̄re quo ẏmn' ante pas
sionẽ celebrat̃ Altare n̄rm· aptat̃ altari thimiamatũ quod significat
quorundã p̄fectorũ uitã· eorũ scilicet qui maiore mtis p̄fectione extincti
ac sopitis illecebris omib; carnis· sola dño orationũ uota offer̃· n̄ quidẽ
de carne quod se inpugn&, nichil de conscientia peccati unde turbentur ac pa
ueant habentes· sed dulcẽ ũ p̄fusione lacrimarũ· optantes uenire &
parere ante faciẽ dñi· Oblatio que supposita ẽ· in priori officio· deo
deputata ẽ· ac p hoc scĩficata· ab c̃eris separata & celestib; deputata·
In isto obseruat̃· usque dũ exea fiat corpus dñi· ac postea assumat̃ in celo
Intimatũ ẽ hac p̄paratione que celebrat̃ in altari thymiamatis· sacrificiũ
angloꝝ ad memoriam nob reducere· Ac ideo quod dic̃ sacerdos quem
laudant angli· angloꝝ sacrificiũ est· In angelis· archangelos intelligim'·
Dñationũ sacrificiũ adoratio· in quib; principatus intelligim'· Sic dña

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tiones subiecta sibi hab& angloR agmina qb; mira potentia p̄minet. Sic& princi
patus sps bonoR angloR qb; ad exempla diuina misteria principant. Qui dnant.
principant. Potestatu tremor. celorumq; uirtutes. ac beatoR seraphim agminu.
socia&as sca. Celos pthronis positos intelligim'. qr celu sedes di dr. huic iungim'
cherubin. supquē dr ds sedere sic psalm'. Qui sedes inqt sup cherubin. appare.
His noue ordinib; p libatis. ordo decim' ędificationi humane annexus ē. ad cuius
uice dic sacdos. Cu qb; & nras uoces ut admitti iubeas dep̄cam. Ymnus sequens
q additus ē a sergio papa ut in gestis pontificalib; legit. Ita enī ibi scriptū ē.
Hic constituit ut in fractione canonis sacdos incipiens ppls decantar& ymnu.
Scs scs scs dns ds sabaoth. Isdem hymn' hoR duoR ordinu uoces ē tin&.
Ordo angloR dic scs. scs. scs dns ds sabaoth. pleni s celi t t̄ra gla tua. Ordo ho
minu dic osanna in excelsis. benedict' q uenit in nomine dni osanna in excel
sis. Qua p̄aste ymnu. cantauit turba die palmaR pcedens dnm in ihrlm.
Iam dixim' de altari qd significe&. dicendu ē de sudario. Sudariu qd iac&
in altari. significat labore que hab& anglu in ministerio humano. siue pfec
toR uiroR qn cessat orare pp sua fragilitate. Corporale u intencione n ficta
designat. Stant interim epi. siue sacdotes. seu diachoni post pontifice.
Subdiachoni u in facie ei'. Ibi illud adimplet. qd in memorato cenaculo dix
dns discplis secdm lucha. Reges gentiu dnant eoR. & q potestate hnt sup eos
benefici uocant. Vos aut n sic. Sed q maior ē in uob. fiat sic iunior. & q pcessor
ē sic minister. Na qs maior ē. qui recubit an q ministrat. nonne q recubit. e
Ego aut in medio uri su tanqm q ministrat. Multos discplos xpi doctrina
habebat. de qb; erāt illi. c. xx. qui die pentecostes simul inuenti s in una
domo. De ipsis erat ioseph abarimathia discplus ihu occultus pp metu
iudeoR. & ipse baiulator aque q suscepit eu in cenaculo suo. cui manda
uit dns. Dicit tibi magister. Vbi ē refectio mea. & rt. Hii denq; siue esse&
corporali positione in cenaculo quando dns cenauit. seu n for&. tam
ei obsequio n dee erāt. sic is n defuit q strauit cenaculu magnu. Hoc
credim' designari p subdiachonos q in facie stant. sic ille stetit siue
p p̄sencia seu p ministeriu cui' erat cenaculu. siue mulieres que p se seu p a
ue s in passione dni. De qb; gregorius in moralib; scribit. Sed cu ad crucis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hora uentum est eius discipulos grauius persecutione iudeorum timor inuasit fugerunt singuli. Mulieres ad steterunt. Quasi ergo est supra carne os domini pelli sue adhesit quia fortitudo ei passionis tempore fugientibus discipulis iuxta se mulieres inuenit. Stetit et quidem aliquandiu petrus. sed tamen post territus negauit. Stetit etiam iohannes cui ipso crucis tempore dictum est. ecce mater tua. sed perseuerare minime potuit. qui de ipso quoque dictum est. Adolescens quidam sequebatur illum amictus sindone super nudo. et tenuerunt eum. At ille reiecta sindone nudus profugit ab eis. Qui et ipse post ut uerba redemptoris audiuit et ad horam quamuis rediit. prius tamen territus fugit. Mulieres autem non solum non timuisse. neque fugisse. sed etiam usque ad sepulcrum stetisse memorantur. Dicat ergo. Pelli mee consumptis carnibus adhesit os meum. Hoc est his qui mee fortitudini propinquius inherere debuerunt. passionis mee tempore timore consumptis. uero eas quas ad exteriora ministeria posui. in passione mea sine formidine inherere mihi fidelius inueni. DE YMNO . SCS . SCS . SCS. LXXII.

Post ymnum inchoatum scs. scs. scs. inclinant se et qui retro stant et qui in facie. uenerando scilicet magestatem diuinam. incarnationem domini. que introducitur per cantum angelorum et turbarum. Angelorum enim cantu dicendo scs. scs. scs. dominus deus sabaoth. magestatem diuinam introducunt. Turbarum uero dominicam incarnationem dicendo benedictus qui uenit in nomine domini osanna in excelsis. DE TE IGITUR. LXXIII.

Perseuerant retro stantes omnes inclinati usque dum finiatur omnis presens oratio. scilicet usque dum dicatur post orationem dominicam sed libera nos a malo. Quod enim inde sequitur usque per omnia secula seculorum. expositio est nouissime peticionis dominice orationis. Illi enim sunt quibus dominus dixit. Vos autem estis qui permansistis mecum in temptacionibus meis. Et ego dispono uobis sicut disposuit mihi pater regnum. Unde beda in tractatu super lucham. Non inchoatione paciencie. sed perseuerancia regni celestis gloria donatur. Quia nimirum perseuerantia que alio nomine constancia uocatur robur quoddam et fortitudo mentis. cunctarumque ut ita dixerim est columna uirtutum. que cum bene recta et firma consistit. nihil est certius. nihil tucius. bonis moribus. Ipsi stant inclinati donec liberentur a malo. Hii enim sapti quia magna tribulacione erant oppressi. Ante quam audirent dominicam resurrectionem non se audebant erigere ut fate-rentur se esse xpi discipulos. Hii quamuis in passione non forent presentes. tamen perseuerant post xpi resurrectionem in temptacionibus. Non enim surgunt ante lucem de qua psalmista

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicitur · Vanum est vobis ante lucem surgere · Et vanum est cogitare ante quam resurgatis timor
tuus · ✠ At qui stant in facie · signant apostolos occultos propter metum iudeorum · sive
mulieres qui non poterant in facie persistere · Sua declinatione subdiaconi mesticiam
eorum signant · de quibus dicit idem qui supra in eodem · Non autem qui solus mulierum planctus
sequebatur eum · quia non innumerus etiam presentium virorum coetus de eius erat passione mestus
simul · sed quia femineus quasi contemptibilior sexus · liberius poterat presentibus sacerdo
tum principibus · et magistratibus · quod contra eos senserit ostentare · Quomodo poterat
non dolere · quando eum quem nimio amore dilexerat · et noverat innocentem ab impiis
comprehendi · ligari · duci ante eos · flagellari · sputis in faciem · quem crucifigi videret · Quod sig
nificet eorum effectio · ante finitam orationem · sicut nos dederit · integrius locus monstrabit ·
Nē Dicere igitur dictum est · ✠ Ab initio orationis usque ad locum ubi dicitur · ut in electorum tuorum iubeas
grege numerari · per Christum dominum nostrum · celebratur sacrificium electorum quibus nihil in carne quod
eis repugnat · neque in conscientia quod eos turbet · Sicut enim duo erant altaria in tabernaculo moy
si · sive in templo solomonis · unum thymiamatis · alterum holocausti · ita sunt duo sacrificia
sanctae ecclesiae · Unum in quo omnes carnales motus sopiti sunt · de quo commemoravimus · alterum comme
morandum est · alterum est in quo necesse est cotidie carnales motus mactare · de quo in
posterioribus dicendum est in principio · Altare thymiamatis est ex utroque officio ·
scilicet capitis et corporis · usque ad locum de quo superius titulatum est · Nunc vero redden
dum est · cur oratio presens et prophatio secreto dicantur · ex sermone cipriani de
dominica oratione · Sit inquit orantibus sermo et precatio cum disciplina · quietem continens
et pudorem · Cogitemus nos sub conspectu dei stare · placendum divinis oculis · et ha
bitu corporis et modo vocis · Nam ut impudentis est clamoribus strepere · ita con
gruit verecundo modestis precibus orare · Denique magisterio suo dominus secreto orare
nos precepit · in abditis et semotis locis · in cubiculis ipsis · Quod magis convenit fidei ut sciamus
dominum ubique esse presentem · audire omnes et videre · in maiestatis suae plenitudine in ab
dita quoque · et occulta penetrare · sicut scriptum est · Ego deus approximans · et non deus de longe ·
S si absconditus fuerit homo in absconditis · ego autem non videbo eum · Nonne caelum et terram
ego impleo · Et iterum · In omni loco oculi domini speculantur bonos et malos · Et quando
in unum cum fratribus convenimus · et sacrificia divina cum dei sacerdote celebramus · vere
cundiae et disciplinae memores esse debemus · Non passim ventilare preces nostras incon
ditis vocibus · nec petitionem commendandam modeste deo tumultuosa loquacitate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lactare · q(ui)a d(eu)s n(on) uocis sed cordis auditor e(st) · Nec ammonendus e(st) clamorib(us) · q(ui) co
gitationes hominu(m) uid& · p(ro)bante d(omi)no & dicente · Illud cogitatis mala in cordib(us)
u(est)ris · & in alio loco · Et sciant om(ne)s eccl(esi)e q(ui)a ego su(m) scrutans corda & renes · Q(uo)d
anna in p(ri)mo regno(rum) libro eccl(esi)e typu(m) portans custodit & seruat · que d(omi)n(u)m n(on) clamo
sa petitione · sed tacite & modeste intra ipsas pectoris latebras p(re)cabat(ur) · &
loquebat(ur) p(re)ce occulta · sed manifesta fide · Loquebat(ur) n(on) uoce · sed corde · q(ui)a sic
d(omi)n(u)m sciebat audire · Et impetrauit efficacit(er) q(uo)d petiit · q(ui)a fidelit(er) postulabat ·
D eclarat scriptura diuina que dic(it) · Loquebat(ur) in corde suo · & labia ei(us) mouebant(ur) ·
& uox penit(us) n(on) audiebat(ur) · & exaudiuit ea(m) d(omi)n(u)s · Item legim(us) in psalmis · Que
dicitis in cordib(us) u(est)ris · in cubilib(us) u(est)ris co(m)pungimini · P(er) iheremia(m) q(uo)q(ue) hec eadem
sp(iritu)s s(an)c(tu)s suggerit & doc& dic(en)s · In sensu aut(em) tibi deb& adorari d(omi)n(u)s · Adorans
aut(em) fr(atre)s k(arissi)mi nec illud ignor& · quemadmodu(m) in templo publicanus orauerit ·
N am alleuatis in celu(m) inpudent(er) oculis · nec manib(us) insolent(er) erectis · sed po
cius suu(m) pectus pulsans · & peccata intus inclusa co(n)testans · diuine mede
implorabat auxiliu(m) · Et cu(m) sibi phariseus placer& · s(an)c(t)ificari hic magis meruit ·
q(ui) sic rogauit · q(ui) spem salutis n(on) in fiducia(m) innocentie sue posuit · cu(m) innocens
nemo sit · sed peccata c(on)fessus humilit(er) rogauit · & exaudiuit orante(m) q(ui) humi
lib(us) ignoscit · ✝ N audiuim(us) ex cypriano modu(m) orationis · audiam(us) ex te
igit(ur) orationes · Primo uice x(rist)i · sacerdos tres orationes exeq(ui)t& · sic d(omi)n(u)s fec(it)
quando exiuit in monte(m) oliueti ante traditione(m) sua(m) · id (est) p(ro) uniuersali
eccl(esi)a & p(ro) specialib(us) fr(atr)ib(us) · & p(ro) choro sacerdotu(m) · Prima oracio x(rist)i e(st) · Mi pat(er) ·
si possibile est · transeat a me calix iste · Uerumtam(en) n(on) sic(ut) ego uolo · sed sic(ut) tu ·
T ransferri calice(m) a se postulat · n(on) quidem timore(m) paciendi · sed mercia prioris
p(o)p(u)li · ne ab illo bibat calice(m) p(ro)pinatu(m) · Unde & signant(er) n(on) dix(it) transfer
calice(m) istu(m) · hoc est p(o)p(u)li iudeo(rum) · Secunda e(st) oratio x(rist)i · Pat(er) mi si n(on) potest
hic calix transire nisi biba(m) illu(m) · fiat uoluntas tua · Dicit iheronimus ·
S ecundo orat ut si ninniue alit(er) saluari n(on) potest nisi aruerit cucurbita ·
fiat uoluntas patris · Tercio orauit x(rist)us eunde(m) sermone(m) · Ut ex memo
rato iheronimo didicim(us) · qui dic(it) ap(osto)lo(rum) timore(m) sequenti penitencia
magistru(m) impetrasse corrigendum · intelligim(us) eu(m) p(ro) suo corpore id (est) pro
ap(osto)lis orasse · Eode(m) numero id (est) t(er)nario · sacerdos uice electo(rum) c(om)ple& oratione(m) sua(m) ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

✝ Sacrificiu͂ electoꝝ ē ad dn̄m patrē · ꝑ x͞pm dn̄m · hec dona · hec munera · hec
sc͞a sacrificia illibata · Dona & munera · unu͂ sīt · iuxta qd̄ daniel r̄ꝑdit
balthasar · Munera inquit tua sint tibi · & dona dom9 tue alteri da · hoc unu͂
bis repetit · que utraq; n̄ incongrue possunt plurali numero appellari · & ēnim
pane · ē aqua & farina in uno · aqua & uinu͂ · Id ipsu͂ tertio repetit · hec sc͞a
sacrificia illibata · Singulari repeticione duo superiora recapitulant ·
q͞m in uno corpore x͞pi hec sacram͞ta cōtinent · Sed q͞m pocius req̄rit d͞s sacri
ficiu͂ · quā hoc qd̄ extrinsecus ministrat in corde sacerdotis · uolum9 intꝑtare
dona & munera · & sacrificia illibata · Unde dic̄ augustin9 in libro xme · de
ciuitate dī capitulo iiiio · Dona ei9 in nob9 · nosq; ipsos uouem9 · ⁊ reddim9 sei
B eneficioꝝ ei9 sollemnitatib9 · festis · ⁊ dieb9 statutis dicam9 · sacram9q; memo
ria ne uolumine tēꝑum ingrata subrepat obliuio · ei sacrificam9 hostiā
humilitatis ⁊ laudis · in ara cordis igne feruido karitatis · Iuxta eundem
augustinu͂ · Si q̄s uult dona deo offerre · seipsu͂ offerat · Si q̄s munera · sepius
memoret beneficioꝝ ei9 · Si q̄s sacrificia illibata · humilitatē laudēq; & ka
ritatē offerat · Dic̄ idem in libro memorato · cap̄ u · Sacrificiu͂ ḡ uisibile ·
inuisibilis sacrificii sacramtum · id ē sacru͂ signu͂ ē · Et in sequentib9 in eo
dem · capitulo xviiii · Quo circa sic orantes atq; laudantes ad eu͂ dirigim9
sacrificantes uoces · cui res ipsas in corde qua significamus offerimus ·
ita sacrificantes n̄ alteri uisibile sacrificiu͂ offerendu͂ ēē nouerimus ·
quā illi cuius in cordib9 n̄ris inuisibile sacrificiu͂ nos ipsi ēē debemus ·
✝ Q uia dn̄o miserante sacrificiu͂ ueru͂ inuenim9 · sequentia te igit' ꝑsequam9 ·
S equtur · In primis que tibi offerim9 · ꝑ eccl'a tua sc͞a catholica · quā pacifica
re · custodire · adunare · & regere digneris toto orbe t'raru͂ · ⁊ c͞t · Me
moratu͂ sacrificium ꝑ tribus causis offertur · id ē ꝑ eccl'a sc͞a uniuersali ·
& ꝑ specialib9 fr̄ib9 q̄ru͂ helemosinas suscepim9 · aut munus · aut quoru͂
sponsores sumus facti · uel q͞oꝝ ꝑsenciā tuemur in officio misse n̄re ·
q͞oꝝ tam̄ sacrificiu͂ laus ē ꝑ nob ipsis sacerdotib9 qui comunicamus
sc͞e marie & ap̄lis in uno dn̄o · ut in omnib9 ꝑtectione dn̄i muniamur ·
✝ C eteru͂ · Tria sunt sacrificia iuxta ꝑpham que requirit dn̄s a nob · Sci li
cet facere iudiciu͂ · & diligere mīam & paratu͂ ēē secu͂ dn̄o deo tuo ·

TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Facit iudicium quod se ei uouet et reddit cui totus est. et omne quod in eo potest esse
ex his que sunt. Id est facit iudicium. quando iudicat se indignum ad Christi missam
accedere. et primo orandum esse pro pace uniuersalis ecclesie. Deinde eligit
mercedem. qui ex preteritis beneficiis gratias agendo. futura sibi adquirit.
Ipse enim sibi multam mercedem adquirit. qui dominum ad potiora prouocat. Id est facit
mercedem circa fratres. quando pro eis specialiter deprecatur dominum. Velit parare esse ut erat
cum domino deo qui dicitur. in consortio unius domini communicare cum maria et choro apostolorum.
Sic quoque uadunt quecumque iterit dominus ut non exorbitet mortalis a recto tramite.
Et propter periculum presentis uite. rogat ut in omnibus protectione domini muniatur. In hac
oratione. designat sindon quantum ad caput pertinet humilitatem Christi quam assump
sit extremo habitu in qua orauit dominum patrem. Sudarium uero complicatum in cornu altaris.
laborem suum quem sustinuit in oratione. sicut lucas dicit. Et factus in agonia.
prolixius orabat. et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis decurrentis in terram.
Hec ita perlibatis. disco operto oblatio. Que eleuata a sacerdote. dicit pro uiui cor
Hanc igitur oblationem seruitutis nostre sed et cuncte familie tue. quesumus domine ut pla
catus accipias. In hac oratione deprecatur clerus. ut dignetur uota electorum suorum
suscipere. atque ideo ei presentantur a sacerdote per pronomen demonstratiuum dicendo.
Hanc igitur oblationem seruitutis nostre. Quod postea additum est a sancto gregorio. diesque
nostros in tua pace disponas. atque ab eterna dampnatione nos eripi. et in electorum
tuorum iubeas grege numerari per Christum dominum nostrum. Ostendit enim nullum securum esse posse
in presenti seculo de sua stabilitate. quamuis perfectus esse uideatur. Ac ideo ne
cesse fore ut semper deprecetur in pace disponi dies suos in presenti seculo. et in fu
turo eripi ab eterna dampnatione. et in electorum grege numerari. per Christum.
De corporali id est de sudario dictum est. Quantum ad corpus pertinet. Christus postquam orauit
pro membris suis. dixit discipulis suis. Surgite eamus. ecce appropinquabit qui me tradi
turus est. Quod iheronimus ita explanat. Ne nos inueniant quasi timentes et retractan
tes. ultro pergamus ad mortem. ut in confidentiam et gaudium passuri uideantur. Presentat
prius coram electorum oblationem eleuando in suam deo per Christum. et ipse dominus seipsum eis per quos
immolandus erat deo patri. In hac oratione significat sindon Christum sustinentem
humilitatem maximam in qua non solum dignatus est orare pro suis. sed etiam tradi in manus
impiorum. Sudarium uero. laborem quem sustinuit ex traditore. DE IUSTI

[In]stitutione dominica in conficiendo corporis et sanguinis domini. LXXIIII.

Immolato sacrificio priore perfectorum quod est in orationibus. et est eundem sacrificio
angelorum descenditur ad universale sacrificium. immolationem scilicet Christi. quod celebra
tur ante nos quoque peccatoribus. Et enim Christus pro peccatoribus descendit ad ymmolandum.
dicente paulo ad timotheum. Fidelis sermo et omni acceptione dignus. Quia Christus Ihesus venit
in hunc mundum peccatores salvos facere. Ipse est per quem omne sacrificium deo offertur. quia in
eo est tota summa que in celis est et que in terris. Ipse cum sit dominus omnium. voluit hostia fieri pro
peccatoribus. qui non poterant deo sacrificium offerre. ut sua immolatione reconciliarentur deo.
quatinus et ipsi non foret infructuosi. se possent offerre sacrificium. quoniam una hostia Christus
oblatus est pro iustis et iniustis. Idem sacrificium permanet in altari. quod ante positum est. Unde
modo dicit sacerdos. Quam oblationem tu deus in omnibus quesumus benedictam. adscriptam. ratam. ratio
nabilem. acceptabilemque facere digneris. Quod sic exponendum arbitror salvo magistrorum
intellectu. Quam oblationem. id est que sic oblata est ut ista. id est ea devotione in omnibus.
hoc est tota devocione. tota vita. toto intellectu. Benedictam. sicut hec benedicta est
sacerdote dicente. Uti accepta habeas. et benedicas. Adscriptam tibi. ut hec de qua
dictum est. quesumus domine ut placatus accipias. Ratam. id est fidelem. sicut hec que tibi porrecta est
per Christum prius in dominum nostrum. Tu deus quesumus rationabilem. acceptabilemque facere digneris. quatinus
hec nobis fiat corpus et sanguis domini nostri Ihesu Christi. Quo ordine id perficiendum sit. ex dominica insti
tutione adducitur. Accipit sacerdos panem manibus suis exemplo Christi. de quo dictum est.
Accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas. et reliqua. Similiter et calicem. Dicente
cypriano ad cecilium. de sacramento dominici calicis. Invenimus non observari a nobis.
quod mandatum est. nisi eadem que dominus fecit nos quoque faciamus. et calicem pari ratione
miscentes. ad divino magisterio non recedamus. Quam vis hoc ille de mixtione vini
et aque exclusisset. tamen de tota institutione dominica intelligere possumus. in quo
ad implendum est ipsius mandatum. et apostolorum observatio. Ceterum de crucibus
quas solemus diverso modo facere super panem et vinum. non est quid dicam cur
tali et in tali loco figurantur. vel quare plures in alio loco. vel pauciores fiant
in alio. Si dominus quando benedixit panem fecisset et crucis signaculum. ipsi norunt
qui presentes fuerunt. presertim cum nondum erat erectum vexillum crucis sancte. At modo
scimus quia necessaria est. dicente augustino in expositione evangelii iohannis.
homelia LXXIIII. Illud in quo quod omnes noverunt signum Christi. nisi crucifixi Christi. Quod

(c) 2006 Ministerio de Cultura

signū nisi adhibeatur siue frontib; credentiū. siue ipsi aque ex qua regenerantur.
siue oleo & crismate q̄ unguintur. siue sacrificio quo aluntur. nil horū rite pficitur.
+ N idetur mihi si semel fuiss& facta crux sup panē & uinū posse sufficere. q̄ semel crucifi
xus ē dn̄s. Huic terepat uerba dn̄ice misse. cū toto officio misse cantat̄. accipiens pa
nē. ict. Et actitatur a sacerdote quando suscipit oblatā in secreta misse. aut quando
in celeuat. Gr̄as agit. in ymno uere dignū iustū ē. Benedic. in psenti loco frangit
circa cōmunionē. Postea dat ad cōmunicandū. Hic credim̄ naturā simplicis aque
& uini mixti. uerti in naturā rationabilē. scilic& corporis & sanguinis xp̄i. Sin
don iacens in altari. signat linteū q̄ inuoluit dn̄s p eiudeus. Et sudariū laborem
quē assūpsit in lauatione pedū. siue quē sustinuit p labore iude. Altare. mēsā dn̄i.

XXV. DE ASCENSIONE XP̄I IN CRUCE.

In sacram̄to panis & uini nec n̄ etiā in memo
ria mea. passio xp̄i in pmptu ē. dicē enī ipse. Hec quociens cūq; feceritis. in
mei memoriā facie&is. Ut q̄ciens huc panē & calicē benedixeritis. recorda
mini mee natiuitatis scd̄m humanitatē. passionis. ac resurrectionis.
Qua re. subdit sacerdos ex uoce sua & plebis. Unde & memores sum̄ dn̄e
nos tui serui. sed & plebs tua scā eiusdē xp̄i filii tui dn̄i d̄i nr̄i tā beate
passionis. nec nō & ab inferis resurrectionis. sed & in celos glose ascensio
nis. offerim̄ pclare magestati tue de tuis donis ac datis. hostiā purā.
hostiā scām. hostiā inmaculatā. Sic in superiorib; xp̄i corp̄ & sanguis ē
in sacram̄to panis & uini. ita in psenti memoria mea ascensio in cruce.
Cordis enī sacrificiū adtendit d̄s. Unde cyprian̄ in sermone de oratione dn̄ica.
Neq; enī in sacrificiis que abel & cayn primi obtuler̄ munera eo͞r d̄s respex̄.
sed corda intuebatur. ut ille placer& in munere. q̄ placebat in corde. + De
donis dei ac datis hostiā purā. hostiā scām. hostiā inmaculatā offerim̄.
quando karitate accensi. hostiā offerimus de corde puro. & cō
sciencia bona. & fide n̄ ficta. De qua hostia in pmptu institucio
sacram̄ti subdendo manifestat. Panē scm̄ uite ęt̄ne. & calicem
salutis ppetue. Panis uite ęt̄ne & calix salutis ppetue xp̄s ē. uel sic
superius dix̄. Hostia pura ē panis. hostia scā ē calix. hostia inmacula
ta. utraq; simul. q̄ unū corp̄ efficiunt. + De donis ac datis ita possu
mus dicere. Dona s̄ in re ęt̄na. Data. in opere tp̄ali. Remāa nob pecca

(c) 2006 Ministerio de Cultura

toribus uult deus offerri sibi sua ipsa dona · obnixe precandus est ut dignetur super eam
respicere · Unde et subditur · Supra que propitio ac sereno uultu respicere digne
ris · et accepta habere · sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti
abel · et sacrificium patriarche nostri habrahe · et quod tibi obtulit summus sacerdos
tuus melchisedech · sanctum sacrificium · ymmaculatam hostiam · Rogat sacerdos deum
patrem ut sic illo tempore respicere dignatus est super munera abel · et sacrificium patriar
che abrahe · necnon et melchisedech · ita et super presentia uota que inicum acceperit
abel filii ymmolatione · Deinde precatur ut suscipiantur dicendo · Supplices te rogamus
omnipotens deus · iube hec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum in conspec
tu diuine magestatis tue · ut quotquot ex hac altaris participatione sacro
sanctum filii tui corpus et sanguinem sumpserimus · omni benedictione celesti et
gratia repleamur · per eundem christum dominum nostrum · Precatur sacerdos ut presens oblatio tam sit
accepta in conspectu diuine maiestatis · quatinus sumpturi eam simul fiant cele
stes et gratia dei repleti · Cura magna fidessime ecclesie · que suis oculis uidet quod
mortalibus dee est · uidet et quod credere debeat · quamuis non deum uideat quod in specie
est · credit tamen sacrificium presens per angelorum manus deferri ante conspectum domini · et
sensum mandendum esse ab humano ore · credit namque corpus et sanguinem domini
esse · ac hoc mansu · celesti benedictione repleri animas sumentium · Nempe christus
orauit in cruce incipiens in psalmo · deus deus meus respice me · usque ad uersum in ma
nus tuas commendo spiritum meum · Postea inclinato capite emisit spiritum · Simili modo
sacerdos inclinat se · et hoc quod uice christi immolatum est · deo patri commendat · Sancita
est passio christi per nobis usque ad istum locum · ab eo loco ubi dicitur unde et memores sumus domine ·
✠ Altare presens · altare est crucis · In isto · nos peccatores qui ex gentibus uenimus · reconcilia
ti sumus deo ad offerenda ei sacrificia · ✠ Sindon in isto loco · humilitatem illam
signat · qua humiliatus est christus patri usque ad mortem · Non aborret auero · si humili
tas designatur per sindonem · Augustinus scribit in psalmo · c · xii^mo · xl^mo · secundum tunc humilis
fuit · quando linteo precinctus est · et lauit pedes discipulorum · ✠ Sudarium uero · labo
rem passionis · ✠ Inclinatio subdiachonorum usque modo · mesticiam demon
strat eorum discipulorum quibus licitum erat perseuerare in presentia christi · quando
prestabatur · et omnia agebantur que de eius passione leguntur · Tunc potissimum dolebant ·
qui erant sectatores · At post quam emisit spiritum · scientes iam non habere persecutores ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

unde rabiē suā amplius in xpi corp9 expleant · ut ipse dic̄ in euglio luche ne t'ea
mini ab his q̄ occidunt corp9 · & post hec ñ habēt amplius quid faciāt · cōsolant' ali q̄
modo · & erigunt se aspicientes in dilectū sibi corp9 q̄ usq; pendat in cruce · maxi
me cū uidēt multa miracula fieri · unde ē turbari poterant psecutores · &
obsequentes ē solari · ✝ In eodē officio lauant diachoni man9 · Ut omnia operi
sordida prioris cūuersationis · xpi passione mundant' · Nos nihil aliud uo
lumus & ordo ministerii nri significare in lauatione man9 · quā ut cautio
re cura prius actus suos cogitatusq; diachoni discuterēt · ac uentilarēt ·
siue purgarēt · acsi eos ad participanda fidei sacramēta pcedere · q̄dum
q̄sq; fideliū debēt obseruare ne manducēt & bibat indigne corp9 & sangui
nem dñi · nullo modo tali in loco lauarēt man9 · q̄ aptius possēt eas lauare
erecti quā inclinati · De corpore dñi post emissū spm · in sua mortificatione in ipsu ·

lxxvi X̄P̄S enī p̄gustauit mortē · ut nos cōmoreremur peccatis · Xps mortuus ē
peccato semel · ut nos moreremur uiciis · Dicit enī paulus · Qui autē sunt xpi car
nē suā crucifixer' cū uiciis & cūcupiscentiis · Hec crucifixio perpetue agit' p pe
nitenciā · Illuc eī qui p angustū foramen · transeunt ad stabilitatē cōtinen
cie · Ac ideo quantū ad morale sensū ptinet · recte p̄sens sacrificium
penitentie dr · Et bene ante sacrificiū penitentiū celebrat' passio xpi ·
ut magis infirmos puocēt ad salubrē potionē · Unde dic̄ iohes grisosthom9
in sermone iiii · ad hebreos · Sicut enī medicus ñ habens necessitatem ex cibus
que egroto p̄parant' gustare · sed ille ē sulens p̄m9 ex illius cibo degu
stat ut psuadeat egroto pmptius illos cibos accipere · sic etiā dñs · q̄m
homines mortē timebāt · psuadens eis ut fiducialit' ad mortē accederēt ·
etiā ipse gustauit mortē nullā habens necessitatē · Ex uerbis beati ihnis
ostensū est ideo ē iunctum platū ee passione xpi · & infam cōfessionē peccatoꝝ
ut ñ timerem9 dura pati p peccatis nris · Xps iā emisit spm · & exiuit ab ei9
latere sanguis & aq · Sine his sacramētis · nemo intrat ad uitā eternam ·
De his sacramētis dic̄ augustinus in sermone · lxv · sup iohannē · Ille sanguis ·
in remissionē fusus ē peccatoꝝ · Aqua illa · salutare tēperat poculum ·
Hec & lauacrū p̄stat · & potū · Et post pauca · Hic secūs adam inclinato capite
in cruce dormiuit · ut inde formaret ei cōiux que de latere dormientis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

effluxit. Coniunx ista illum centurionem signat de quo narratur in euangelio. Uidens
autem centurio quod factum fuerat glorificauit dominum dicens. Uere hic homo iustus erat.
Nisi futurum esset ut sacramento sanguinis et aque inficeretur gentilitas. nullo se cen
turio mutaret et ad tantam compunctionem. ut aperte clamaret ex intimo cordis
affectu. Uere hic homo iustus erat. + Hanc mutationem designat sacerdos permuta
tionem uocis. quando exaltat uocem suam dicendo. Nobis quoque peccatoribus. Dicit de eo
beda in tractatu super lucham. Notanda distantia gentis. Et gentiles quippe mori
ente christo dominum timentes aperta confessionis uoce glorificant. iudei percucientes solum pec
tora silentes domum redeunt. Percussura pectoris penitentie est et luctus indicium. +
Interim stabant omnes noti eius a longe. et mulieres que secute erant eum a galilea.
Hoc est quod ipse dominus in psalmo explicita sue passionis serie. patri queritur dicens.
Elongasti a me amicum et proximum. et notos meos a miseria. + Hos amicos et notos
siue proximos. ad memoriam nobis reducunt subdiaconi erecti. et intuentes in posteriora.
Ista intuentibus. uenit uir nomine ioseph. qui erat decurio uir bonus et iustus. hic
non erat consentiens consilio et actibus eorum. Ab arimathia ciuitate iudee qui expectabat et
ipse regnum dei. hic accessit ad pilatum. et petiit corpus ihesu. Et depositum inuoluit
sindone. et posuit eum in monumento exciso. in quo nondum quisquam positus fuerat. +
Quamuis unus esset ex numero fortis occultorum discipulorum. tamen in prompto omnes transcendit.
scilicet et discipulos et apostolos. Discipulis tantum modo a longe stantibus et intuentibus.
apostolis uero in abditis latentibus. Ioseph mercatus est sindonem. ut depositum corpus
ihesu inuolueret. Quante dignitatis fuerit iste ioseph in tractatu bede
legitur super lucham ita dicendo. Magne quidem ioseph iste dignitatis apud
seculum. sed maioris apud deum meriti fuisse laudatur. ut per iusticiam meritorum
sepeliendo corpore dominico dignus fieret. et per nobilitatem potentie secularis
idem corpus accipere posset. Non enim quilibet ignotus ad presidem accedere.
et crucifixi corpus poterat impetrare. + Hunc ioseph ad memoriam redu
cit archidiaconus. qui eleuat calicem de altari et inuoluit sudario. scilicet
ab aure calicis usque ad aurem. Sicut ille diaconus primatum tenet inter ceteros
diaconos qui leuat calicem cum sacerdote. ita iste ioseph tenuit inter ceteros discipulos.
qui meruit corpus domini de cruce deponere. et sepelire in monumento
suo. Idem deputatur retro stare cum apostolis. qui in timore iudeorum occulti erant. +

(c) 2006 Ministerio de Cultura

S acerdos qui eleuat oblatā · p̄sentat nichodemū de quo narrat iohēs dicens · Uenit autē
& nichodemus · qui uenerat ad ihm̄ nocte primū · ferens myxturā myrre & aloes
quasi libras · c · Acceperunt ergo corpus ihu · & ligauerunt eū linteis cū aromatibus ·
sicut mos iudeis ē sepelire · ✠ Sacerdos facit cum oblata duas cruces · iuxta calicē ·
ut doceat eū depositū ēē de cruce · qui pro duobus populis crucifixus ē · Xp̄i deposi
tionē de cruce monstrat eleuatio sacerdotis & diaconi · Sudariū sup caput ihm̄
notū ē fuisse narrante eodē iohne · quod uiderit petrus linteamina posita ·
& sudariū quod fuerat sup caput ihu · Oblata & calix diaconi cum corporali signant ·
Q uando xp̄s dixit · hic est calix sanguinis mei · suū sanguinē signauit · Qui san
guis · sicut uinū ē intra calicē · latebat intra corpus · Hoc pacto quod agere & qui p̄sen
tant subdiaconi · beda in memorato libro narrat · Super legimus inquiens ·
qui stabāt om̄s noti ei · a longe · & mulieres que secute erāt eū · Hii ergo noti s
ihu · post depositū cadauer eius · Ad sua remeantibus · sole mulieres artius
amabāt funus subsecute · quomodo poneretur inspicere cupiebāt · ✠ Hec ratio nobis
quoque peccatoribus tendit usque per porta sc̄a sc̄orum · Usque ad istud locū quantum
pertinet ad exequias sepulture xp̄i · altare crucē p̄sentat · quantū ad nostram
mortificationē · altare holocausti · Sindon & sudariū sunt que sup memoraui · ✠
M oraliter · Uoce penitentiū qui cōfitentur peccata sua · eleuat sacerdos uocē quasi quodam
stimulo punctus · nimii timoris · Talis cōpunctio uocatur · & uere dicitur sacrificiū
spiritus tribulati · Uox eleuata sacerdotis in sacrificio penitentiū · signat
magnū ēē debere clamorē in corde penitentis · Unde augustinus in tracta
tu sup iohm̄ sermone xl iii · Quare fremuit quin ihs & turbauit seipsū ·
nisi quia fides hominis sibi merito displicentis · fremere quodammodo debet in accu
satione malorum operū · in uiolentia penitendi · ceu cōsuetudine peccandi · &
iterū · Et cū hec dixisset · exclamauit uoce magna · fremuit · lacrimauit · uo
ce magna clamauit · Quā difficile surgit quē moles male cōsuetudinis premit ·
S at ē de eleuatione uocis · ✠ Dicendū ē de sacrificio · Sacrificiū penitentiū ē ·
spiritus tribulatus · & cor contritū · Penitentia · sepeliuntur peccata nr̄a · Altare penitentiū
ē altare holocausti · Altare holocausti · signat corda eorum quibus necesse ē carnales motus
cōsumere feruore spiritus · Sindon ē ipsa castigacio carnis per ieiunia uigilias · & ce
teras uirtutes · quibus degenuina carnali delectatione quasi de humore natiuo

pducit affect' hominis ceu qd dā linū ad candorē. ut fiat de eo corporale in q possit dm̄ recipere. Ille in sindone munda inuoluit ihm̄. q purā eū mte susceperit.
Sudariū ē ipsa intencio qua festinat omīs uenientes motus tēptationū pristina rū tegere. ante quā oculos sauciā. ✝ Post quā uox penitentiū plorata ē. impeca tio succedit. ut partē sibi societatis dn̄s cōcedat cū scīs suis. Cui' de n̄ natis seqt'. Intra qs̄ ē sortē nos qs admittere. tu qs largitor uenie n̄ estimator me riti. ✝ In cōpletione prioris sacrificii qd fundabat' tantūmodo orationib'. ibi memorat' cōmunio scōz. pene qz cūersatio ē equalis. In isto. qr longe distam' ab eoz cūersatione. puenia p̄ eam introduci p xp̄m dn̄m n̄rm. Per quē hec om̄a sep bona. scilicet & que retro memorata s̄ creas. ut sint. Scificas. tibi ea depu tando. Uiuificas. ut uiua sit. Benedicis. ut utilia sint nb'. Et p̄stas. ad fruen dū. ✝ ipsū. eundēq; uidelicet & p quē superi' memorata ccedis. Et cū ipso. qui tecū semp uiuit. Et in ipso. in q restaurata s̄ om̄a. Est tibi deo patri in unitate sps̄ scī om̄is honor & gl̄a p om̄a sc̄la sc̄loz. ✝ Hoc ipsū uolendo tibi om̄i nisu mon strare tota fide me ita tenere. elevo p̄sentia munera ad te ego indign' sac dos. relictus uice p̄positoz ł auditoz. qr tibi ab om̄i eccl̄a tua om̄a bona ꝯputant'.
✝ Subdiachoni q stāt usq; modo in facie sacrificii d'nc recedunt. ministeria f̄ maioz ad memoriā n̄b ducunt. que recesser' a sepulchro ut adeēnt misterio dn̄i: sed sabbato siluer'. Quo transacto. parauer' aromata ut unguer' & corp' ei.
Eo modo p̄sentes subdiachoni recedunt a p̄sentia sacrificii. ut sabbo quidē hoc est quandiu septē peticiones dn̄ice orationis dicunt'. sunt in silen tio. & inclinati sic erant apl̄i illo in tp̄re. & scē mulieres. Qui post ea satagunt cū patenis ad requirendū corp' dn̄i circa altare. ut mulie res quesier' corp' dn̄i circa sepulchrū. Moralit' possum'. subdiachonos nos peccatores intelligere. q faciē id ē conscientiā peccatoz n̄roz sacerdoti hostendimus. ut nostram confessionem offerat deo.
Quo pacto n̄ ilico saltum facim' in loco magistroz. sed post diu turnam humilitatem feruore crescente sps̄ scī. dilatantur corda n̄ra quasi patena ad suscipienda sacramenta aecclesie.

Dicit libellus lxxvii. DE PRESENTATIONE PATENE.
Romanus quē iam memorauimus. Quando inchoatur canon

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uenit acolitus sub humero habens sindonē in collo ligatā. tenens patenā
ante pectus suū in parte dextera usq; ad mediū canonē. Tūc subdiachonus
sequens suscipit eā sup planetā. & uenit ad altare. expectans quando eā sus
cipiat subdiachonus regionari9. Finito u° canone. subdiachonus regionari9
stat cū patena post archidiachonē. Et quando sacerdos dixerit & ab omni p̄tur
batione securi. uertit se archidiachon9. & osculatā patenā. dat eā tenē
nda diachono scd̄o. Ordo talis ē. Subdiachonus sequens. nē ausus hostia
altaris relinquere. secdm canones laudicensis cclii. q° dicunt cap. xliii.
Q d non oportetat subdiachonū saltem paululū ianuas deserere. & orationib9
uaccare. Ac ideo accolitus educit patenā de exedris. quando dr̄ sur
sum corda. Et mea humilitas dic̄ qd sibi uider̄ rationi cōgruere. relinquens
arbitrio magistrorū quid potissimū tenendū sit. Uider̄ mihi ut ea hora p̄sen
tanda sit patena. qua circa ministeria passionis dn̄i satagebāt dcpli uel mu
lieres. Post quā eñ uenit ad missam. studuer̄ circa ministeria passionis. Sequens u°
subdcħs in medio canone. ubi educit̄. tergit̄. suscipit illā ab accolito. & stat
ante altare cū patena. usq; dū suscipiat̄ a subdiachono regionario. Suscipit̄
eñ cū dicit̄. p̄ omnia scl̄a sclo4. Regionari9 suscipit illā finito canone. ubi dr̄
p̄ omnia scl̄a sclo4. tenet illā usq; ad susceptionē diachoni. Et nā dn̄icū corpus
cū sacerdos dic̄. ha tegit̄ expoliat̄ sindone. Post eleuationē aūt finito canone.
inuoluit̄. ut significet q̄escere in sepulchro xp̄i corp9. Potest eciā intelligi
simpliciter recessio subdiachoni de facie pontificis. accessio ad patenā. Ubi
notandū qd accolit9 inuolutā tenet linteo patenā. subdcħs nudā. Unde li
quido patet qd ē secrata uasa a cōsecratis dūmtaxat merito debent tantū in attingi.
H oc denique esdra sacerdos expressit. quando reuersus ē de babilone. & uasa scā
sua cōmendauit dicens. Separaui de principib9 sacerdotū xii. Et paulo post.
A ppendique eis argentū. & aurū. & uasa cōsecrata dom9 dei nr̄i. Et iterū dixi eis.
U os sci dn̄i. & uasa scā. & argentū. & aurū. qd sponte oblatū ē dn̄o deo patrum
nr̄o4. uigilate & custodite ea. Unde in cōcilio cartaginensi cap. xxii. scribit̄.
A urelius eps̄ dix̄. Addim9 frs̄ karmi p̄terea cū de quorundam clericorū quamuis
lectorū. erga uxores p̄prias incontinencie referret̄. placuit qd in diuersis con
ciliis firmatū ē. ut subdiachoni qui sacra misteria cōtrectant & diachoni.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

similit & pbri sedule & atq: epi secdm ppria statuta etia ab uxorib se continent.
Necnō & spectus papa natione romanus ex patre pastore. cstituit ut ministeria
sacrata n tangerent nisi a sacris ministris. Uerū & in hoc culpauit daniel bal
thasar rege. q in eis sacratis uasis bibebat. sic scriptu e. Tu qq: balthasar filius
ei n humiliasti cor tuū cū scires hec oma. sed aduersus dnatore celi eleuatus es.
& uasa dom ei allata s coram te. & tu. & optimates tui. & uxores tue. & cocubine
tue uinū bibistis in eis. Et latena dr. eo qd pateat. Corda habentia ampla carita
te significat. Sic a alabastrū in quo portauit unguentū maria ad unguendum
dnm. significauit cor ei. in quo erat fides sine inpostura. ita & patena potest cor
da scorū feminarū designare. que patebat latitudine caritatis circa obsequiū
corporis xpi. Na & ipse meruit ut p tali n minima executione in ministerio
deplatus xpi. De qb dic matheus euglista. Erant aut ibi mulieres multe a longe que
secute erant ihm a galilea ministrantes ei. int quas erat maria magdalene. & ma
ria iachobi. & ioseph mat. & mat filiorū zebedei. Tam ipse n suscepit corp dni de
cruce. sed ioseph. Sic n et subdiachoni. sed diachoni suscipiunt calice de altari.

De officio ad memoriam requiem dni in sepulcro. XXIIII.

Subdiachonus regionarius accipit patena finito canone. qui a leticiam
dnice resurrectionis mulieres primo audier. Ille huc illucq: discurrebāt fer
uenti studio circa sepulturā dni. Stant diachoni. stantq: subdiachoni incli
nati; ppt sepultū corp dni in altari. usq: dū audiant sed libera nos a malo.
Ipsa e enī septima peticio de oratione dnica. Septenario enī numero. uniuer
sitas designat. Septima peticio dnice orationis. finis signat totius tri
sticie ac pturbationis aplorū. quā habebant de morte dni. Sequens oracio
que inchoat. Libera nos qs dne ab omib malis. embolismus e dnice oratio
nis. ut p illud ueniat ad fide cosuete coclusionis p dnm nrm. Ut ap tius
in sequentibus monstrabit. si dns dederit. Quid illo in tpre hoc e quando
xps quieuit in sepulchro apli agerent n legit apte. Sed ex iohis euglio metū
eorū cognoscim. qui dic. Cū esset sero die illa una sabbatorū. & fores eent clause
ubi erant dcpli cgregati, ppt metū iudeorū. ex q discim tristes fuisse aplos timore.
Ipsa tristicia demonstrat p diachonorū declinatione. Discipulorū u tristicia
cognoscim ex eiū sermone q dic secdm lucha. ad duos q ibant in die resurrectio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nus in castellū hemaus. Qui sunt hi sermones quos confertis adinuicem ambu
lantes & estis tristes. Ideo & sub diachonu inclinat amanus. Secundum modū
locutionis mee. demonstratum ē quid uelit inclinatio diachonorum. excepto
quod oratio interna solet demonstrari per habitū corporis. Unde augustinus
in libro ad paulinū de cura gerenda pro mortuis. Nam & orantes de mem
bris sui corporis faciunt quod supplicantibus congruit cū genua figunt cū
extendunt manus uel etiā prosternuntur solo. & si quid aliud faciunt uisibi
liter. quamuis eorum inuisibilis uoluntas & cordis intentio deo nota sit.
nec ille indigeat his indiciis ut animus ei pandatur humanus. sed his magis
se ipsum excitat homo ad orandū gemendūque humilius atque feruen
tius. Et nescio quomodo cū motus corporis fieri nisi motu animi precedente
non possint. eisdem rursus exterius uisibiliter factis. ille interior inuisibilisque
eos faciet. augetur. Ac per hoc cordis affectus quid fierent ista precessit. que facta
sunt crescit. Uerūtamen si eo modo quisque teneatur uel etiā ligetur ut aliquid de
suis membris fieri nequeat. non ideo non orat interior homo. & ante occulos dei
in secretissimo cubili ubi conpungitur. sternitur. Celebratio huius officii i
ta occurrit. ut ostendatur quid illo in tempore actū sit circa passionē dni & se
pulturā eius. & quomodo nos id ad memoriā reducere debeamus. per obsequiū nostrum
quod pro nobis factum est. LXVIII. DE ORATIONE DNI CA.

Dicendū est quare dnica oratio dicatur excelsa uoce. cū ceterę secreto
dicantur. Dicit enim cyprianus in sermone de oratione dnica. Ante omnia pacis doc
tor atque unitatis magister. singillatim & priuatim noluit precem fieri.
non ut quis cū precatur pro se tantū precetur. Non dicimus pater noster qui es in celis. panem
nostrum da mihi hodie. nec dimitti sibi tantū unusquisque debitū postulat.
aut in temptationē ne inducatur atque a malo liberetur. Nemo in ac orationē
pro se solo rogat. Publica ē nobis & cōmunis oratio. Et quando oramus. non pro uno sed
pro toto populo oramus. Quia totus populus unū sumus. Deus enim pacis & concordie qui
docuit unitatē. sic orare unū pro omnibus uoluit. quomodo in uno omnes ipse
portauit. Hanc orationis legē seruauerunt tres pueri in camino ignis
inclusi. consonantes in prece & spiritu consensionis concordes. Declarat scripture
diuine fides. & docet quomodo orauerunt. Tale dat exemplū quod unitati in precibus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

debeamus. ut tales ee possim(us). Tunc inqd hi tres quasi ex uno ore cantabant & benedicebant dnm. Loquebantur quasi ex uno ore. & ndu illos xps docue rat hore. Ideo ergo orantib(us) fuit inpetrabilis. & efficax sermo. qui merere bat dnm pacifica. simplex. spualis oratio. ✠ Que oratio sic inchoat. Orem(us) pceptis salutarib(us) moniti. & diuina institutione formati audem(us) dicere.

P(re)cepta salutaria dns euglica doctrina. Diuina institutione. traditione qua ipse dignatus est tradere. in conficiendo sacramento corporis & sanguinis dni. Unde ide q sup(ra) in sermone de sacramento dnici calicis cecilio. Quanquam sciam fr karme epos plurimos dnicis ecclis in toto mundo diuina dignatione ppositos. euglice ueritatis ac dnice traditionis tenere ueritate. nec ab eo qd xps magister & pcep & gessit humana & nouella institutione docere. & R. Et iteru in eode. Ab euglicis aut pceptis omnino n recedo ee. ie ade que magister docuit fecit. discipulos qq obseruare & facere debere. Ubi ciprian dix euglice ueritatis. & in posterio sub. Ab euglicis aut pceptis omnino n recedendu ee euglica doctrina monstrat. ubi dic hanc dnice traditionis tenere ratione. & in sequentib(us) eade que magister docuit & fec dnica institutione. Qua audentia intrandu sit ad oratione dnica. demonstratu e. id postquam pcepta salutaria id euglica mundauerit cor nrm. & formauerint diuina instituta que dns in loco ubi scriptu e. accipiens pane in scas ac uenerabiles manus suas vt. Audem(us) intrare ad oratione dnica. Ubi notandu qd n e psumptiose intrandu ad ea. sed cu reuerentia & serenato corde. ✠ In recordatione septimi diei quado xps qeuit in sepulchro. agitur dnica oratio que vii. petitiones ctinet. In septimo die laborabat apli tristicia ac metu iudeoru & in dolor. orabant ut liberarent a malo. & cosecuti s qd orabant resurrectione dni. Orat in sca eccla quasi in viima die. quando iam qescentib(us) a malo scoru. instat leuando. uigilando. orando. certado in karitate. ne abrupatur periculo hui(us) mundi a spe celestiu gaudioru. Qui se q n pcetur qn diu hic e ut liberet in psenti & futuro scto a malo. ✠ Nec h neglegent curandu e. ut ante participatione corporis & sanguinis dni unt ueniat oratio q nos purget a peccatis. ne indigne manducem(us) & bibam(us) corp(us) dni. Qm copleatur oratio dnica i septima pditione. ide q sup(ra) hostendit in libro d oratione dnica dics. Post ista omia in fine

(c) 2006 Ministerio de Cultura

matione orationis. uen clausula uniuerse petitionis. preces nostras collecta breuitate
concludens. In nouissimo enim ponitur sed libera nos a malo. Hic comprehendens aduersa
cuncta que contra nos in hoc mundo molitur inimicus. a quibus potest esse firma tutela.
si nos deus liberet. si deprecantibus atque implorantibus opem suam prestet. Quando autem dicimus li
bera nos a malo. nichil remanet quod ultra adhuc debeat postulari. quando semel pro
tectionem dei aduersus malum petimus. Qua impetrata. aduersus omnia que diabolus
in mundo operatur securi stamus et tuti. Cui enim in deo secto metus est. cui deus tutor est.
Aliud mirum fratres dilectissimi. sic oratio tale est quam docuit. qui magisterio suo omnem petitio
nem nostram salutari sermone breuiauit. hoc iam per ysaiam prophetam fuerat ante
predictum. cum plenus spiritu sancto de dei magestate de pietate loqueretur. Verbum consummans inquid
et breuians in iusticia. quoniam sermonem breuiatum faciet deus in toto orbe terrarum. Quando
dicit cyprianus quod illa una petitione conclusa sit omnis oratio nostra. id est sed libera nos
a malo. in eo possumus intelligere posse significare per finem orationis. finem nostre consu
mationis. ✠ Sequens oratio. expositio est nouissime petitionis. Illa dicit sed libera nos
a malo. ista dicit a quibus malis. scilicet preteritis. presentibus et futuris. Et ut non sit dom
uatans peccatur per gratiam adorationi intercedentibus sanctis. Igitur subditur. Da pacem in diebus nostris.
Nulla pax tutior. quam obedire domini preceptis. Declinare a malo et facere bonum. Inde
dicit propheta. Declina a malo et fac bonum. Et apostolus. Odientes malum adherentes bono.
Replicat in sequentibus eandem orationem. Non se confidit suis meritis hoc posse im
petrare apud dominum. Qua propter dicit. Ut ope misericordie tue adiuti. Ac deinde subdit ap
tius a quibus malis precetur eripi. Videlicet ut a peccato simus semper liberi. Et quam pacem
precetur. subdit iterum. Et ab omni perturbatione securi. Quod non potest fieri nisi quis
studeat uirtutibus. Ut diximus nichil aliud continet sequens oratio. nisi ut expo
nat commemoratam petitionem. ✠ Post tres articuli presentis orationis qui agitari tempore se
pulture domini. Ac ideo. solum de missa posse intelligi celebrari in parasceue patribus
commentibus diebus sepulture. De presentatione subdiachonorum. Ut suscipiant

Hoc officium. ad memoriam reducit deuotissimas corpus domini de altare. Fe
minas. que se ipsas presentauerunt in exequiis sepulture domini. Presentantibus se
scis mulieribus ad sepulchrum domini. inuenientes spiritum redisse ad corpus. et angelorum ui
sionem circa sepulchrum. annunciarunt apostolis que uiderant. De quo talem ammoni
tionem dat beda. in tractatu supplicum. Quomodo inquit posito in sepulcro cor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pore saluatoris angl̄i astitisse legunt᷑. Ita etiā celebrandis eiusdē sacratissi
mi corporis misteriis tp̄re consecrationis. assistere ꝑ credendi. Monendo ap̄to.
Mulieres in ecc̄la uelamē habere ꝓpt̄ anglos. Cum timerent aut̄ & declinarent
uultū in t̄rā. dixer̄ ad illas. Quid queritis uiuentē cū mortuis. Nō ē hic. sed
surrex̄. Nolite inquiunt cū mortuis hoc ē in monumentū. qui locus ... utiq·
ē ꝓp̄rie mortuoꝝ querere eū. q̄ adultā iā resurrex̄ a mortuis. & nos exēplo
deuotarū d̄ō fēmarꝝ. q̄ciens ecc̄lam intram̄ in misteriis celestib̄ appropinq̄m̄
siue ꝓpt̄ angelicē p̄sentiā uirtutis. siue ꝓpt̄ reuerenciā sacre oblationis
cū om̄i humilitate & timore debem̄ ingredi. Ad cōspectū q̄ppe angloꝝ uultū
declinam̄ in t̄rā. cū supnoꝝ ciuiū frequentiā & gaudia ēt̄na cōtemplantes.
humilit̄ nos cinerē ēē t̄ramq· recolim̄. ✠ Post hec p̄sentat se subdiac̄nus cū pa
tena sua ad sepulcrū dn̄i. quā accep a subdiachono sequente. q̄ ad memoriā
ut sup̄ dixim̄ reduc̄ sc̄aꝝ fēmarꝝ studiosissimū affectū circa sepulturā dn̄i. Nō ē
mirandū si sc̄ē fēmē iungant̄ i officio diachonis. cū paulus eas cōiungat in ordi
natione eꝛ. Scribit itaq· ad thimotheū. p̄ ordinatione diac̄ni. Mulieres simil̄
pudicas. ī t̄tq. In om̄i amonitione ordinationis. uult eas ēē similes diachonis.
Qua de causa sint se iuncte ac sorcio diachonoꝝ. cū paulus eas cōiungat ordina
tiōi illoꝝ. & subdiachoni succedant de q̄b̄ nihil dix̄ paulus. Hoc q̄ caste uolūt
uiuere. Nā in choro ap̄toꝝ legim̄ fēmas fuisse. Vnde paulus ad chorinthios.
Nūqd̄ n̄ habem̄ potestatē mulieres circū ducēdi sic & ceteri ap̄li & f̄res dn̄i.
& cephas. ✠ Post quā sac̄dos dic̄. pax dn̄i sit sēp uobcū. ponit᷑ oblatę in
patena. Post quā eni xp̄s sua salutatione letificauit corda discipuloꝝ. uota fe
minarū ēpleta ꝑ pcepto gaudio resurrectionis. De inmissione panis in
Inmissionē panis in uinum. cerno ap̄d q̄sdā uarie actitari. uinū. xxi.
Ita ut aliq̄ p̄mo mittant diſco in calicē. & p̄ hec dicant pax dn̄i. E cōtra aliq̄
reseruent inmissionē usq· dū pax celebrata sit. & fractio panis. Ac ideo stude
paruitas mēa. ut ubi a libelli romani de eadē reponat. & q̄d a dn̄o impetrare
potero ut opinor in indagatione memorate rei p̄mā. Dic libell̄ memorat
ū dixerit pax dn̄i sit semp uobcū mitti in calicē diſcō. Vt reor. n̄ frustra
corporalis uita. ex sanguine cōstat & carne. Quandiu aut̄ hec duo uigent
in homine. sp̄s adē. ⁊ In isto officio monstratur sanguine fusū p̄rita aīma.

& carne mortuã ꝑ in suo corpore redire ad ꝓpriã substantiã · atq; spu uiuifi
cante uegetari hominẽ nouũ · ut ultra ñ moriatur qui ꝓ nob mortuus
fuit · & resurrex ✠ Crux quę formatr sup calicẽ particula oblatę ipsũ corp
ostendit ꝓ nob crucifixũ · Ideo tangit quatuor latera calicis · quia ꝑ illũ
omẽ gen humanũ ꝑ ... ad unitatẽ toti corporis accessit · & ad pacem chatholicę
eccłę · Talia uerba sacerdos hoc agendo ꝓfert · Fit cõmixtio corporis & san
guinis dñi · accipientib nob in uitam ęternã ✠ Quę uerba ꝑcant ut fiat
corp dñi ꝑ sensoratio p resurrectionẽ · p quã ueneranda & ẽt na pax data
ẽ ñ solũ in t'ra · sed etiã in cęlo · Tunc cessant murmurare operarii uinę
hore pmę · tercię · sextę · Tunc dat pax quã ꝓmpser angli in sacratissima
nocte dicentes glã in excelsis dõ · & in t'ra pax hõib bonę uoluntatis · Tandẽ
sacerdos nũc ad memoriã reuocat dicens · Pax dñi sit semp uobcũ · Tandẽ pplis in
seqr p basia blanda · Estimo sedm hunc sensũ qd ñ erret si qs primo scã ponat
in calice · & deinde dicat pax dñi sit sep ubcũ · saluo magisterio didascalorũ ✠
Sequitur i libello memorato · Sed archidiachono pacẽ dat ẽps prior · Deinde
ceteri clerici p ordinẽ · & pplis · ✠ Tunc pontifex rũpit oblatam ex latere dex
tro · & particulã quã rũpit sup altare relinqd · Reliquas ũo oblationes ponit
in patenã · quã tenet diachon · Et p paucã · Tunc accoliti uadũt dextra le
uaq · p ẽpm circa altare · Reliqui descendunt ad pbros · ut frangant hostias
Patena aut ꝑcedit in tã sedẽ · ferentib eã duob subdiachonib regionariis
ad diachonos ut frangãt · Et iter p aliq · Expletã fractione · diachon mi
nor leuata de subdiachono patena · fert eam ad sedẽ ut comunicet pon
tifex · Qui dũ cõmunicauerit · pri quã de ipsa mordeat · ponat in man dia
choni in calicẽ · Sic hęc ita agit in romana ecclã · ab illis potest addisci · qd signi
ficet bis posit panis in calicẽ · p nõ ñ uacat a misterio · q; qd in eo officio
agit iuxta institucionẽ patrũ · Quidẽ significare posse immissio panis in
uinũ bis · & pax ꝑ pplo porrecta p uocẽ sacẽdotis magistris optulim ad dilucidã
dũ · Cõtentũ aut me oportet ẽẽ de pace · in eo qd innocentius papa clea scri
Pbit ad decentiũ ẽpm in decretali b cap pmo · ꝑ pp auctoritatẽ tãti uiri
acc igit asseris ante ẽ sc̃a misteria quib dã pplis imperare · ut sibi int se
sacerdotes tradere · cũ p oĩa que apperire ñ debeo pax sit necessario indi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cenda · p quã ē sbe in ppl'm a doma que in misteriis agunt' atq; in eccla celebrar̃ ·
pbuisse consensum · ac finita ee pacis ē cludentis signaculo demonstrent.
✠ Interrogatus sum ab aliquib; quare n̄ sibi inuicē porrigant oscula uiri &
fmę · in officio missę. Quib; quã uis n̄ respondissem · respõdedũ ne forte arbitror Car
nales amplexus q̃b; sepissime exercent uiri ĩ fmę · uitandi sunt in ecclę cuetu
A eideo seq;strant uiri & fmę in eccla · n̄ solũ osculo carnali · sed etiã situ locali
A bbis psonis dant oscula mutuo in eccla · que nullã titillacionē libidinosę
uoluptatis coguntur excitare. DE AGNUS DEI · XXIII ·

Sergius papa cstituit · ut agn' dĩ cantaretur · sic scriptũ ē in gestis pon
tificalib;. hic statuit ut tpe cfractionis dñici corporis · agn' dĩ a clero
& pplo decantaret. Deprecatio enĩ ē a pplo qsumptur ē corp' dñi ut
medela innocentis agni · peccata subitanea & irruentia auferat · scilic&
cogitationũ ũborũ q;. Et sic passione sua toci' mũdi tulit ofensa · ita
& nũc ecclę que eũ suscepturã ē p eucharistiã. Antiphona sequens · id ē uer ✠
recipca · uita fr̃nitatis custodit · ut un'qsq; alterius utilitati studeat ·
& cura ē puocare ad gaudia resurrectionis · que tipũ · gesser illi duo q dñm
cognouer in fractione panis. & ilico prex er ihrlm · & inuener cgrega
tos XI · & eos qui cũ ipsis erant dicētes. Qd surrex · dñs uere · & apparuit sy
moni · & ipsi narrabant · que gesta erant in uia · & qm cognouer eũ in
fractione panis. Illi n̄e pe cantauer antifonã · uicissim narrãdo de resur
rectione dñi

Eucharistia DE EUCHARISTIA · XXIIII ·

Eucharistia sumenda ē p osculũ pacis. Sic enĩ un' panis sum' in xp̄o · sic & unũ cor
debem' habere. Ipsa unitas ut teneatur · ãmonetur p oscula pacis
Unde beda in tractatu sup lucã. Ne quisquã se xp̄m agnouisse arbitret ·
si eius corporis particeb's non ē · id ē ecclę. Cui' unitatē in sacramto panis cõ
mēdat apls dicēs. Un' panis · unũ corp' multi sum'. Per eucharistiã xp̄s
in nob manet · & nos in illo p assumptũ hoēm. Ipse ē dñs pacis · p quē paccata
sunt celestia & terrestria. ✠ Sunt & enĩ intra scam ecclam q raro comunicant ·
& qui cotidie. Quib; utris que dat aptũ cõsiliũ scs augustin' ad inquisitio
nē ianuarii · de eadē re. Recte' inq d int eos fortasse quispiã dirimit lite ·
q moneat ut p cipue in xp̄i pace pmaneant. Faciat aut un'qsq; qd scdm

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fidē suā pie credit eē faciendū. Ne ut enī eo℞ aborreat corp⁹ & sanguinē dni.
sed saluberrimū sacramtū certatim honorare ꝯtendat. Neq; enim litiga
uer int se. aut quisquā eo℞ se alteri ꝓposuit. Zacheus & ille centurio. cum
alt eo℞ gaudens in domū suā susceperit dnm. alt dix. n̄ sum dign⁹ ut sub tec
tū meū intres. Ambo saluatorē honorificātes diuerso & quasi ꝯtrario modo.
ambo peccatis miseri. ambo medela c̄secuti. Ide exponit apl̄i dictū. Qui enim
manducat & bibit indigne. iudiciū sibi mādducat & bibit. insequentib⁹ ita. Ind
& enī apl̄s indigne dic̄ acceptā ab eis. q hoc n̄ discernebant a ceteris cibis uene
racione singulariť debitā. Continuo qppe cū dixisset iudiciū sibi mādducat
& bibit. addidit ut diceret. Nō diiudicans corp⁹ dni. Ita ageuuniis suscipiat. Ide
dicit in eodē. Namq; saluator quo uehementi comendaret misterii illi altitudinē.
ultimū hoc uoluit infigere cordib⁹ & memorię discipulo℞. a qb⁹ ad passionē digressur⁹
erat. & ideo n̄ pcepit q deinceps ordine sumeret. ut apl̄is p quos ecclā dispositurus
erat. seruaret hūc locū. Nā si hic ille monuisset. ut p⁹ cibos alios sēp acciperetur
credo q eū in hore nemo uariasset. ✠ Ex q tpre debeat se scificari homo ad pcepcionē
tāti muneris uetus historia docet. Dicit in exodo dns moysi. Vade ad ppl'm & scifica
illos hodie & cras. lauent q; uestimta sua. & sint parati in die tcio. In die eni
tcia descendet dns corā omi plebe sup montē syna. Eodē numero dd se & pueros
suos scificatū dix ut comederet panes ppositionis. Ita eni scriptū ē in libro
samuhelis. Dix dd abimelech sacdos. Non habeo panes laycos ad manū.
sed tātū panē scm. Si mūdi s pueri maxime a mulierib⁹. Et rndit dd sacdo
ti & dix ei. & quidē si de mulierib⁹ agitur ꝯtinuimus nos ab heri & nudi ter
tius quando egrediebam. & fuer uasa puero℞ scā. Porro uia hęc polluta est.
sed et ipsa hodie scificabit in uasis mis. Dedit g ei sacdos scificatū panem.

[xvii · Triformē ē corp⁹ xpi. De parte oblatę quę remanet in altari.
eo℞ scilicet q gustauer mortē. & morituri s. Primū uidelicet & scm im
maculatū q d assūptū ē ex maria uirgine. Alterū q d ambulat in tra. Tertiū
q d iacet in sepulchris. Per particulā oblatę immissę in calicē. ostendit xpi
corp⁹ q d iā surrexit a mortuis. P comestā a sacdote ut appto ambulans adhuc
sup trā. P relictā in altari. iacens in sepulchris. Ide corp⁹ oblatā dicē secū
ad sepulchrū. & uocat illā scā ecclā uiaticū morientis. ut ostendat n̄ eos

(c) 2006 Ministerio de Cultura

debere qui in christo moriuntur deputari mortuos. sed dormientes. Unde et locus sepulcrorum grece. latine uocatur dormitorium. Unde et paulus ad chorinthios. Mulier alligata est legi. quanto tempore uir eius uiuit. Quod si dormierit uir eius liberata est. Remanetque in altari ipsa particula. usque ad finem misse. quia usque in finem seculi corpora sanctorum quiescent insepulchris. Mundicia mentis docet corporale. quod remanet in altari. quam post domini resurrectionem unusquisque semper studere debet. accipiens corpus domini. sed precipue in finem.

DE ULTIMA BENEDICTIONE. LXXVI.

Et enim dominus ante ascensionem in celos. duxit discipulos in bethaniam. ibique benedixit eis. et ascendit in celos. + Hunc morem tenet sacerdos. ut post omnia sacramenta consummata. benedicat populum atque salutet. Deinde reuertitur ad orientem. ut se commendet domini ascensione. Dicitque diaconus Ite missa est. Singularis enim legatio christus missa est pro nobis ad patrem. habens indicia secum sue passionis. Primo. ut per hec discipulis fidem sue resurrectionis astruat. Deinde. ut pro nobis patri supplicans. quale genus mortis pro mortalium uita pertulerit semper ostendat. Tertio. ut sua morte redemptis quam misericorditer sint adiuti. propositis semper eiusdem mortis innouet indiciis. Ideoque misericordias domini in eternum cantare incessanter. sed dicant qui redempti sunt a domino. quoniam bonus. quoniam in seculum misericordia eius. Postremo ut et iam perfidis in iudicio quam iuste dampnentur. ostensa inter alia flagitia etiam uulnerum que ab eis suscepit cicatrices denunciat. De qua legatione. dicit iohannes apostolus. Sed et si quis peccauerit. aduocatum habemus apud patrem ihesum christum iustum. Ipse enim iohannes. certe iustus erat. et magnus qui de pectore domini misteriorum secreta bibebat. Non tamen dixit me habetis apud patrem. sed aduocatum inquid habemus. dixit. non habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum. ut haberet aduocatum christum. quam poneret se christo aduocatum. inueniri inter dampnandos superbos. Nec tamen dicendum quia episcopus ut propositum petat pro populo. Orat apostolus pro plebe. orat plebs pro apostolo quod dicit. Orantes simul et pro nobis. ut deus aperiat nobis ostium fidei et ubi. Et pro petro orabat ecclesia. Cum esset in uinculis petrus. exaudita est ecclesia. quoniam pro petro peccata. Lauat omnia per inuicem membra orant. caput pro omnibus interpellat. De quo scriptum est qui sedet ad dexteram dei. qui etiam interpellat ... pro nobis. Unigenito enim filio pro homine interpellare est. apud coeternum patrem se ipsum hominem demonstrare. Cuique pro una natura rogasse est. eandem naturam in diuinitatis sue celsitudine suscepisse. Interpellat ergo pro nobis dominus. non uoce. sed miseratione. + Oratione quando audimus a diacono. ite missa est. mens nostra ad illam patriam tendat. quo caput

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nostrum precessit. ut ibi simus desiderio. ubi desideratus cunctis gentibus [illegible]
cum suo tropheo. quatinus sic desiderando aliquando ad eum pervenire possimus.
qui ita patrem supplicat pro nobis. Volo ut ubi ego sum. illic sit [illegible]

Solet vulgus indoctum requirere. a quo loco totius officii missae [illegible]
ad totum officium non occurrerit. possit scire quibus officiis [illegible] debeat. sine
retractione. Nobis videtur inchoari ab eo loco ubi incipit sacerdos [illegible]
offerre deo. usque ad ultimam benedictionem. id est ab offer[illegible]

A tempore sacrificii ysidorus officium missae deputat [illegible]
giarum. Missa tempore sacrificii est. quando catecu[illegible]
clamante levita. Si quis catecuminus remansit. exeat foras. [illegible]
qui sacramentis altaris interesse non possunt. quamdiu regenerati non [illegible] Con-
suetudo nostra tenet. ut catecuminos repellamus ante evangelium. Non enim
videtur hoc ex ratione incumbere. cum procul dubio predicatoribus gentium
preceptum sit. ut evangelium eis predicent. Sed sacrificio [illegible]
nisi renati. qui neque persona [illegible] a sacerdote in consecratione [illegible]
nis domini. neque effectum illis porrigitur. Sic orat sacerdos. per [illegible]
to domine famulorum famularumque tuarum. et omnium circumstantium quorum tibi fides [illegible]
et nota devotio. Nondum renati. infideles vocantur. non fideles [illegible] non possunt
animum avertere. pro illis constitutum est oratione in officio consecrationis corpo-
ris christi. Qua propter merito eo tempore recedunt quo sacrificium celebratur. [illegible]xiiii.

DE ULTERIORE ULTIMA BENEDICTIONE

Est ultima benedictio de qua
nunc agimus. quam potissimum frequentamus tempore quadragesimali.
Hoc est post illam ultimam continuatam in qua spiritualis refectio consumitur.
restat hec ulterior de qua nunc ut diximus agimus. quam multotiens com-
dantur domino. contra pugnam antiqui hostis. Si omni tempore necesse est
paratos esse bellicosos adversus insidias sive impetus inimicorum.
quanto magis in presenti. Quadragesimali enim tempore [illegible]
rius nostri sancte ecclesie singulare certamen commissum esse contra se.
hac ideo instat fortius ad rapiendum et prosternendum si forte ali-
quem neglegentem invenerit. Sacerdos [illegible] ut prudens ana-
gotheta. quantum in maiore periculo videt [illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

[illegible] amplius sub benedictione. Arma nostra contra diabolum sunt humilitas &
[illegible] iniquitates. Vult sacerdos noster ut nostris armis uestiti simus. Et propterea
[illegible] am. ut humiliemus capita nostra deo. ut ita tandem infundit super
[illegible] em benedictionis sue. Benedictio sacerdotis more antiquum
[illegible] no porrigatur. Iacob patriarcha in nouissimo uite sue.
[illegible] filios suos. Scriptum quippe est in genesi. Benedixit singulis benedictio
[illegible] regor ad populum meum. Sepelite me cum fratribus meis.
& [illegible] quod filios instruebat. collegit pedes suos super lectum.
[illegible] est de moyse in libro deuteronomii. Hec est
benedictio [illegible] moyses homo dei filios israel. ante mortem suam.
[illegible] ipse [illegible] saluator ut superius protulimus ante ascensionem in celis.
benedixit apostolos suos. Et ut cetera preter mittam sanctorum patrum exempla. causa con
pendii breuiter dico. Quando familiarem affectum habemus cum seruis dei. more
[illegible] separemur ab illis. in ultimo benedictionem petimus.

DE MISSA IN FESTIUITATE SANCTI IOHANNIS BAPTISTE. mane primo. XXVIII.

R[illegible] baptista
[illegible] angelo luche. repletus est spiritu sancto ex utero matris. Qua propter
[illegible] exordio lucis diei quasi in exordio natiuitatis xristi
sacrifici[illegible] offert in honore eius ad laudem creatoris qui illum dignatus est scire.
[illegible] Post finem itaque nocturnalis officii. celebratur missa an
[illegible] die natiuitatis domini. Similiter in sancti apostoli iohannis & euangeliste
agi[illegible] festiuitate [illegible] laurentii [illegible] Hic quoque enim singularis priuilegi
[illegible]

DE OFFERENDA VIR ERAT IN TERRA. XXVIIII.

I[illegible] repetitio uerborum que est in uersibus offertorii. uir erat
[illegible] ulla quam uis ordo rerum teneat prescriptionem
[illegible] natiuitatem xristi scribere. In offertorio non est
repetitio uerborum in uersibus est. Verba historici. continentur in offertorio
[illegible] dolentis. continetur in uersibus. Egrotus cum anhelitu
[illegible] s. solet uerba imperfecta sepius repetere. Officii auctor
ut affectantem [illegible] memoriam reduceret egrotantem iob. repetiuit sepius
uerba more egrotantis. In offertorio ut dixi non sunt uerba repetita
[illegible] historicus scribebat historiam non egrotabat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In antiquis libris missaliu͂ & lectionariorũ . reperit De adventu dñi . XL .
scriptũ ebdomada quinta ante n̄te dñi . Totidẽ enĩ lectiones habent in
lectionario . totidẽ eugłia . atq; p̄re memorato p dies dñicos usq; ad natiui
tatẽ dñi . Antiphonarius tria officia diurna h̄t . & quartũ in die dñico qui
uacat p' lectiones . XII . Nocturna ũ quatuor ut superius dixi p dies dñicos .
Auctor lectionarii excitat fidẽ nr̄am ad recolendũ dñi nr̄ ihu xp̄i uen
turi in mũdũ p̄conũ . p quinq; ętates mundi . Auctor missalis q' nnat
gregorialis . & antiphonarii . nos tangit . ut recolam' natiuitatẽ dñi
celebratã p tres ordines librorũ . scilic& legis . pphaꝝ . & psalmorꝝ . nec ñ
& p quartũ id ẽ principiũ eugłii . in q̄ narratur gabrihel archągłs missu'
ad zachariã . uidelic& nuntiaus natiuitatis p̄cursoris xp̄i . uerũ etiam
de pphę zacharię de aduentu dñi . & gabriel missus ad mariã uirginẽ .
narrans ei cceptionẽ saluatoris nr̄i . & cętera talia usq; ad ipsam nati
uitatẽ . Nempe & ipsa IIII . ebdma hoc ẽ quę pxima est ante natiui
tatẽ dñi . siue in q̄ celebrat . singulare ẽ . Hab& in matutinali officio
p quãq; sr̄am . antifonas pprias in psalmis . Item alio m̄ . Auctor lectiona
rii doc& nos quã fortis sit dñs q' uenturus ẽ ad nos & intraturus domum
nr̄ã . ut in ea abitet . quã solem' sordidare . v . sensib' nr̄is . Nã illices formę
intrant p oculos . Suspicio mala p aures . Hodor libidinosus . p nares .
P er hos . ingluuies polluit . P tactũ . crudelitas . In sordib; ñ uult abitare rex
uenturus . ñ ita purgetur ospiciũ . ut nec saltim puluis taliũ fantasma
tũ remaneat . ñ dignabit' hospes uenturus in illud intrare . Ideo scri
bit auctor v . lectiones . v . ebdaꝝ . ut nos aptet circũcidere v . sensus nr̄os
ab omi uicio . & parare mansionẽ dignã regi & dño . atq; ũ pphę de
ipso rege . dic̄ p̄ma lectio . Ecce dies ueniunt dic̄ dñs . & suscitabo dd ger
men iustũ . & regnabit rex . & sapiens erit . It̃ ite3 et dño . Et hoc est nom
qd uocabunt eũ . dñs iustus nr̄ . Et iterũ in eugło et ppha . Quia hic
ẽ uere ppha q' uenturus est in mundũ . Auctor missalis siue
antiphonarii . eandẽ p̄parationẽ hortant nos facere . p IIII . ebdas .
S ic enĩ homo int' nũcius q̃q; sensib' adamã bene aut male operatur .
ita p IIII . helemta aut ruit ad mala corporalia . aut surgit ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad bona. Qua propter ut dixi. hortatur nos auctor memoratus. ut si usque in
torpium neglegentia. de hinc surgamus ad mundandam domum nostram. ut qui
non excitatur in iii. ebdomada. saltim surgat in iiii. Ipsum enim sonat lectio. que legitur in
quarta ebdomada. Scientes quia hora est iam nos de somno surgere. et reliqua. Non
dubito propter ea cantorem in memorata ebdomada cum tuba sua exaltare vocem.
A d te levavi animam meam. ut excitet eos qui in iii. ebdomada sopore neglegen
tie oppressi sunt. Quomodo nostram domum preparare debeamus. in sequentibus
memorata lectio monstrat. Non in comessationibus et ebrietatibus. Non
in cubilibus et impudicitiis. Non in contentione et emulatione. Sed induimini
dominum ihesum xpistum. Tandem preparationem inculcat in aures nostras sacramentorum.
S uscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui. Preparationis nostre
ventura per sollempnia. et agnus honoribus precedamus. Si quis voluerit nostra dicta
infringere. quasi non sint iiii. ebdomade plene a memorata dominica usque in nati
vitatem domini. videatur mihi ignarus esse regule sacre scripture. que a parte
totum solet implere. Vidi tempore prisco gloria in excelsis deo pretermittere.
in diebus adventus domini. et in aliquibus locis dalmaticas. Habet enim istud
aliquid rationis ad insinuandum tempus veteris testamenti. Nulli dubium quin
maior gloria sit in ecclesia xpisti novi testamenti. quam fuerit veteris. Et alio modo.
Q uicquid enim raro fit. preciosius fit. cuius sit. Unde scribitur in libro samuelis.
P uer samuhel ministrabat domino coram heli. et sermo domini erat preciosus.
I deo dicitur preciosus. quia in illo tempore rarus erat. Unde iheronimus ad evagrium
in epistola sua. Omne quod rarum. plus appetitur. Poleium apud indos. pipere
preciosius est. Ac ideo quando intermittitur gloria in excelsis deo. sive alia clari
tas sacri ordinis ad tempus. multo avidius sumitur quando redit. et elapsus
in animis devotorum resplendet. quando aberuginosis reparatur. Quasi
novum canticum redditur gloria in excelsis deo in nocte nativitatis domini. ut eo
magis ad memoriam reducatur tunc primum celebratum esse. eo unde canticum ymnus angelorum.

M issam quam celebramus DE NATIVITATE DOMINI. XLI.
in nocte nativitatis domini. telesphorus vir apostolicus constituit. Ita enim scriptum
est in gestis epistolarum. hic constituit. ut in natale domini noctu misse cele
brarentur. Ut opinor propter recordationem angelorum. qui in nocte illa cecinerunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura
BIBLIOTECA PUBLICA DE TARRAGONA

gl̃a in ex celsis dõ· In eodē natiuitatis statuit doctor officii· missam
celebrari mane· sc̃dm qd̃ superius ptulim' de natiuitate sc̃i ioh̄nis· que h̄r
missa in inicio lucis· Hoc & iusta ratione· quā uis multū dist& int̃
seruum i d̄nm· Nemo dubitat qd̃ homo xp̄c ih̄s post quā cep homo ēe
semp d̄s mansit· Unde dic̃ cirillus alexandrie ep̄s ad nestoriū ep̄m
c̄stantinopolitane urbis· Non enī prius hō cōmunis ex s̄ca ē genit' uir
gine· sic postea uerbū supuenit in eo· sed ex ipsa uulua unic̃ dei nati
uitatē carnalē credit· i d̄r ptulisse DE CONSUETO TP̄RE MISSE XLII.

Memoratus papa telesphorus scripsit q̄ tp̄re ṗmo diei licere missā
celebrare· Legit in gestis ep̄alib' dixisse memoratū papā· ut
ante hore tercie cursum nullus p̄sumeret missam celebrare· q' hora d̄ns
n̄r ascendit in cruce· Si eni ppt ea aptū ē tēp' hore tercie iuxta me
moratū papā celebrationi misse· q̄ in eo legit sc̃dm marchum cruce
xp̄m ascendisse· & nos possum' cuenient dicere aptū ēe temp' hore sex
te q sc̃dm mtm̃ cruce ascendit· sed & temp' hore none· quando emisit sp̄m·
Hec tria tp̄a sacrauit xp̄i fixione linguis iudeoꝝ & ligno· Hii qui ante
horā tercia siue p' horā viiii nal· necessario offer̄ sacrificiū dō· amore
s diuino infecti· ut n̄ ptereat dies sine illoꝝ sacrificio· ut reor n̄ hoc
agunt quasi ptue ut instituta cuellant ap̄lica· sed hn̄t causā seriam
qua excusari pbabilit possint· ut d̄ns de ap̄los suos defendit reprehen
sos a iudeis quando uellebant spicas· quasi hec facerent qd̃ n̄ licebat
in sabbatis· Exemplo dd̃· quando necessitate famis transgressus est
leges· ut manducaret panes c̄secratos· fames utiq; in causa fuit· ut p
babili excusatione transgrederet legē dd̃· Huic rei aliqd simile scri
bit innocentius papa cap. l ii. Ergo qd necessitas p remedio repperit·
cessante necessitate· deb& utiq; cessare parit qd urguebat· q̄a aliud ē
ordo legitimus· alia usurpatio quā ad p̄sens fieri temp' impellit· Nāq;
uidi leonē ap̄licū diluculo intrare ad missam· Nescio utrū causa neces
sitatis intercedente hoc agere· an sola potestate· Qd legim' in gestis pon
tificalib'· hoc scripsim'· Fulg& eni potestas· ratione decorata· Tulit
eni telesphorus memoratus· ratione de hora misse· Qua de re· spōte

incubun(t) sue auctoritati. **De ypapanti. xl iii.**

Scriptu(m) est in gestis pontificalib(us) q(uo)d sergius papa p(re)ceperit l(et)anias fieri
in die p(re)sentationis d(omi)ni in templo. Ita eni(m) scriptu(m) e(st). ut dieb(us) annuntiatio
nis d(omi)ni. dormitionis. (et) natiuitatis s(an)c(t)e dei genitricis marie ac s(an)c(t)i symeonis
q(uo)d ypapanti d(icitu)r grece. cu(m) letania exeat a s(an)c(t)o adriano (et) ad s(an)c(t)am maria(m)
p(o)p(u)l(u)s occurrat. De q(u)a festiuitate dic(it) beda sac(er)dos (et) doctor eximius in libro
de t(em)p(or)ib(us). Sed tam dicauit febru(ar)io quin numa id(est) plutoni. q(ui) lustrationu(m)
potens credeba(tu)r. Lustrariq(ue); eo mense ciuitate(m) necesse erat. q(ua)m statuit (et)
inferis manib(us) soluerentur. Sed hanc lustrandi c(on)suetudine(m). bene muta
uit x(christ)piana religio. cu(m) in missa eode(m) die s(an)c(t)e marie plebs uniuersa cu(m) sacerdo
tib(us). ac magistris hymnis modulata deuotis. p(er) eccl(esi)as. p(er)que e(gr)gia urbis loca
p(ro)cedit. datosq(ue); a pontifice cereos in manibus gestant ardentes. Et augescente bona consuetudine. id ipsu(m) in ceteris q(uo)q(ue); eiusde(m) beate matris
(et) p(er)petue uirginis festiuitatib(us) agere didicit. Non utiq(ue); in lustratione(m)
terrestri(s) ymperii quinquenne(m). sed in p(er)henni regni celestis memoria. qua(n)
do iuxta parabolam uirginu(m). om(ne)s electi lucentib(us) bonor(um) actuu(m) (i)n
lampadib(us) obuia(m) sp(on)so hac regi suo uenientes. mox cu(m) eo ad nuptias sup(er)
ne ciuitatis intrabunt. **De missa pro mortuis. xl iiii.**

Missa p(ro) mortuis. in h(oc) differt a c(on)sueta missa. q(uo)d sine gl(ori)a (et) alla.
(et) pacis osculo celebratur. Gl(ori)a (et) alla. suauitate(m) (et) leticia(m) n(ost)ris
mentib(us) inculcant. q(uo)d eo cogito ex hoc dicere. uerbis origenis explicabo.
Scribit ide(m) in homelia .v. leuitici libri. Sacrificiu(m) q(uo)d p(ro) peccato. n(on) sit in
oleo. Dic(it) eni(m). Non supponit oleu(m) cu(m) etia(m) p(ro) peccato est. Et q(uo)d p(ro) pecca
to est. nec oleu(m) leticie ei nec tus suauitatis imponitur. Nulli
dubiu(m). quin mors sit uindicta primi peccati. Ac ideo sine gl(ori)a (et) alla
celebratur. quasi sine oleo (et) ture. Notandu(m) e(st) ecia(m) q(uo)d officiu(m) p(ro) mor
tuis. ad ymitatione(m) agitur officior(um) que aguntur in morte d(omi)ni.
am p(ro)pterea q(uo)d non uidem(us) quare in officiis passionis d(omi)ni pacis osculu(m)
n(on) debem(us). Hic nescim(us) aliud p(ro)ferre. nisi q(uo)d ibi p(er)libauim(us). Quia non
ibi agitur osculu(m) pacis. nec hic agitur. Recordatio mortuor(um) nu
cupatiua agit(ur) ante n(ost)r(u)m q(uo)q(ue) peccatorib(us). Ibi finitur memoria mor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tis dni. & inchoatu mors nra pfessione peccator. Ac ideo merito ibi agit memoria transeuntium. qui in dno moriunt. Xps enim pcessit eos nos sequim.
Solem eor memorias generalit celebrare. iii. & vii. tricesima die. Unde talem habem auctoritate in ueteri testamento. Scriptum est in libro numeror capitulo xl. viii. Qui tetigerit cadauer hominis. ppt hoc fuerit inmundus septe dies. aspergetur ex hac aqua die tercia iiii. & sic mundabit. In celebratione xxx dierum. suffulti sum moysi & aaron celebratione. Ita scriptum e in eode libro. cap l. Omnis aut multitudo uidens occubuisse aaron. fleuit sup eo xxx. dieb per cunctas familias suas. Et iterum in deutero nomio de moyse. cap c. l. iiii. Fleuer q; eum filii isrl in campestrib moab xxx. diebus.
Immundus ppt cadauer hominis pollutam aniam. significat mortuus operib. Purgatio mortui hominis p sacrificium sacerdotis. tercia die & vii. e gruit naturę humanę. Constat enim homo ex ania & corpore. Ania quasi trib quda modo columpnis erigitur. ut diligat dm ex toto corde. ex tota ania. & ex tota mte. Corp uero. quatuor notissimis helemtis subsistit.
Peccatum q neglex di cultum. in cogitatione. in mte. in intellectu. humilit confitendo. offerim sacrificium do tcia die. ut ab his peccatis purget. Similit peccatum qd corp gessit cupim purgare. in iiii. die p tercium die. id e iiii. post morte suam. Duob modis comitat peccatum. Aut faciendo ea que n debuim facere. aut omittendo ea q debuim facere. Usq; ad vii. die in q numero designatur uniuersitas. oma peccata quę egit & n debuit agere. deflem. & p his rogam seorsum p ania. & seorsum p corpore. Dein ceps usq; ad trigessimum. & p his que modo in superiorib memorauimus. & p illis q debuit facere n fec. Triginta enim dieb coplet mensis. p mensem. designatur curriculus psentis uite. ut ex statu lunę facere dinnoscit.
Unde gregorius in moralib iob. libro viiii. Mensium quippe nne dierum collectio. i summa signatur. p die ergo. unaq q; actio exprimi potest. p mense aut. actionum finis innuit. ✠ Quando studem ut opera amicor nror sint plena coram deo; xxx. diebus p eis sacrificam.
Non opinor ut aliqs uelit dicere. qd n liceat n orare cotidie & sacrificare do p mortuis. Sed qd agitur in iii. vii. & xxx. die. publice agit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ab omib' amicis & generalit' ac e uenitur simul ad hoc in pcib' missaru
atq· helemosinis · ic ceteris bonis studiis · ✠ Legim' in historia angloꝝ
quendam pbrm opinatu ee a fre suo q̄d mortuus ... in bello · Qui tame
n̄ e mortuus · sed uulneratus & uinculatus · Mox memorat' pbr · n̄ ex pec
tauit terciu die · neq; septimu · neq; tricesimu · sed frequentissime celebrau
pro missas · Ipse misse · cotidie soluta s uincula uulnerati · Scriptu est eni
uolumine memorato · libro iiii · cap̄ · xx iiii · Cumq; audisset qui emerat eum
uinculis n posse cohibere · donauit ei facultate se redimendi si posset ·
tercia aut hora quando misse fieri solebant · sepissime uincula soluebant ·
ille uir iurando pfessus e se ut redimeret ut & ia pecunia mitteret q n haberet
post pauca · Qui p' hec patria reuersus · atq; ad suu frm perueniens · replica
uit ex ordine cuncta que sibi aduersa · que ut in aduersis solatia puenissent
Cognouit q eo reuertente illis maxime tpib' sua fuisse uincula soluta ·
quib' p se missaru fuerant celebrata sollemnia · ✠ Solet uulgus requirere ·
si p omib' xpianis licitu sit missa celebrare · Cui b' augustin' respondet in
libro enchiridion · Neq; negandu e defunctor animas pietate suor uiuen
tiu releuari · cu p illis sacrificiu mediatoris offert' · ut helemosine in eccla
fiunt · Sed eis hec psunt · q du uiuerent hec sibi ut postea possint pdesse meruer
st enī quida uiuendi mod' · nec tam bon' ut n requirant ista p' mortem · nec ta
malus ut n ei psint ista post morte · Est tale in bono ut his hec n requirantur ·
& est rursus talis in malo · ut nec his ualeant cu ab hac uita transierint
adiuuari · Quo circa · hic omē meritu conparatur · quo possit post hanc ui
ta releuari quispia ut grauari · Et paulo post · Cum de sacrificio siue altaris
siue quaru cumq; helemosinaru p baptizatis defunctis omib' offeruntur ·
p ualle bonis · graru actiones s · p no ualle malis · ppiciaciones s · p ualle
malis · & ia si nulla sint adiumenta mortuor · qualescuq; uiuor consolationes
s · Quib' aut psunt · aud ad hoc psunt ut sit plena remissio · aut certe ut tolera
bilior fiat ipsa dampnatio · Unde item ad paulinu de cura p mortuis ge
renda · libro scdo · Quamuis non pro quib' fiunt omib' prosint · sed eis tan
tum pro quib' du uiuunt cparatur ut prosint · Sed quia non dixerim'

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q sint · oportet eam progeneratis omnibus facere · ut nullus eorum pretermittatur · ad quos hec beneficia possint et debeant peruenire. Melius enim superuit ista eis quibus nec obsunt · quam eis deesse quibus prosunt. Anniversaria dies ideo repetuntur pro defunctis · quoniam nescimus qualiter causa eorum habeatur in alia uita. Sicut sanctorum anniuersaria dies in eorum honore ad memoriam nobis deducitur super utilitate nostra · ita defunctorum ad utilitatem illorum · et nostram deuotionem implendam · credendo eos aliquando uenturos ad consortium sanctorum. Alioquin omni tempore bonum est orare pro defunctis · etiam si nesciatur dies defuncti pro obliuione seu pro ignorantia · ut pretermittatur propter occupationem aliquam terrenam · agatur tamen eorum solemnitas iuxta decretum deuotissimarum mentium. Credo cum apostolo quem non est uicissitudinis obnubilatio acceptam esse ei anniuersariam diem. DE NOMINE IHS SUI. XLV.

Karissimo latiali et acutissimo rethori heremie uati in nostra ierusalem amalarius. Scribunt saluatoris nostri ihu nomen per aspirationem · cuius aspirationem ex parte scio ubi ignotum non esse · si alicuius rationis causa proponatur aspiratio post · i · in nomine ihu quam intimato filio uiro si assit. Scio si est · assero in prumtuario mentis usque quo fluat ad me. Ante quam pergeret dominus karolus romam · nouissime audiui sacerdotes gallie nostre grecus · quod neque cum hebreis · neque cum grecis conueniebat. Ab illo tempore audio ihs ut opinor quod euenit cum hebreis · quorum ducis nomen legimus ihs · qui hoc nomine suo prefigurabat nostrum ihm · ut sedulus lectetur sanctam uidebant sidera uenturum promisso nomine ihm. Nam greci his notis · ic · scribunt illud nomen et legitur isus. Unde mihi uidetur si tamen ubi non aliud oportere scribi quam pi · H · et c · siue · s · quod legimus ihs. Quibus notis memoratum nomen scribere debeam · oro ut mandetis. RESPONSIO HEREMIE ARCHIEPISCOPI. XLVI.

Porphirius philosophus nomen ihu in mania crostica sua latine scribit ihm iesus · quem nouimus utriusque lingue peritissimum fuisse. Usus uidelicet · H · grecam litteram pro H · longa · quam greci in lingua propria pi · longa semper sonat. Latini uero pe · longa alia uerum ratione imitantes hebreos · ihm pronuntiamus non per aspirationem · sed per H grecum scribentes. Amalarius · ione uenerabili episcopo. I

Ac intimato nato · quibus notis inferri figuratis · rectius uideatur ut pingi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nomẽ ihū. xps. an ihs. Atille inq̃t. Si ẽ x. ss. grecis litteris. alia quali cũq; latina cõue
nienti superiorib; scribit̃ xpi nom̃. ita & i. & s. addita cõueniente littera latina:

Amalarius rangario reuerent EPLA AD RANGARIUM EPM xlvii. scribit̃ ihs
tissimo epo ciuitatis nouiomensis. Me minime interrogatũ ausa paternitate. qm̃
intelligerẽ qđ scriptũ ẽ in dñica institutione. hic ẽ calix sanguinis mei noui & ęterni testa
menti misteriũ fidei. Ut cõperi uos scire qm̃ intelligerẽ illud. ideoq; scriptas paucis
litteris intimo qm̃ sentiã. fuit enĩ calix ueteris testam̃ti. de quo in exodo scriptũ ẽ cap
mo xx. viii. Tulit itaq; moyses dimidiã partẽ sanguinis. & misit in crateras. partẽ autẽ
residuã fudit sup altare. & paulo post. hic ẽ inq̃t sanguis federis. qđ pepigit dñs
uobiscũ sup cunctis sermonib; his. Hunc calicẽ cõsumauit dñs in cena sua. scđm lucham
dicentẽ. Et accepto calice. gr̃as egit & dix. Accipite. & diuidite int̃ uos. Dico enĩ
uob. qđ n̄ bibã de generatione uitis. donec ueniat regnũ dĩ. Calix ueteris testa
m̃ti. sanguine irrationabiliũ animaliũ redundabat. Ille sanguis. figura fuit
uere sanguinis xpi. Que calicẽ ẽ in quo bibim; sanguinẽ xpi. initiauit nob
ipse in memorata cena. post cõsumatũ priorẽ calicẽ. ut idẽ luchas memorat
in sequentib;. Similit̃ & calicẽ postquã cenauit dicens. hic ẽ calix noui testam̃ti in
sanguine meo. q̃ p uob fundet̃. Ac si diceret. hic ẽ calix in figura corporis mei.
in quo est sanguis q manauit de latere meo. ad cõplendã legẽ ueterẽ. Quo
effuso. deinceps erit nouũ testam̃tũ. qm̃ nouus sanguis & innocens. idẽ
hominis absq; peccato. effundet̃ p redẽptione humana qđ antea n̄ ẽ factũ.
n̄ alicui; animalis irrationalis. Ipse uocat̃ et̃ni testam̃ti. q̃ nouũ testa
m̃tũ nõ mutabit̃ ad aliũ testam̃tũ. sic mutatũ ẽ uet̃. in nouũ. Ipse uocat̃
misteriũ fidei. qm̃ q̃ credit se redẽptũ ab eo sanguine. & imitator fit passio
nis ipsius ei p̄sit ad salutem. & ad uitam ęternam. Unde ipse dicit dñs.
Nisi manducaueritis carnẽ filii hominis. & biberitis eius sanguinem. nõ
habebitis uitam in uob met ipsis. Hoc est nisi participes fueritis meę
passionis. & credideritis me mortuũ p uřa salute. n̄ habebitis uitã in
uob. Misteriũ grece. latine secretũ. quia fides ista latet in cordibus
electorũ. Ut augustinus in ep̃la ad bonifaciũ ep̃m. Sic ẽ g scđm quendã
modũ. sacram̃tum corporis xpi. corp; xpi ẽ. sacram̃tum sanguinis xpi. san
guis xpi ẽ. ita sacram̃tum fidei. fides est. Simili modo possumus dicere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hic ē calix sanguinis mi noui & etni testam̄ti. ac si dicat. hic ē sanguis m̄s q̄ p uob dat. ut deinceps nouū & etnū testam̄tū a me accipiat & teneat. Seq̄t. Misteriū fidei. Hoc credere debetis. id ē hanc fidē habere debetis. ut p illū remissio uob sit omniū peccatoꝝ. AD ETH DONEM ABBATEM .XLVIII.

Signata ē frat̄nitas ura nb mandare. ut auctorē illū ubi nnarē. q̄ distinctionem facit int̄ serafin quando ē neutri generis. & quando masculini. Nō om̄a michi in p̄mtu poss occurrere que d illis agminib̄ legistis & legi. Iam illū auctorem m̄o p mea discernens int̄ cherubin neutri generis. & masculini. Nec ñ & illū qui seraphim p m. masculini generis dic̄. & ne utri. p n. Opinor q̄d eisdē finalib̄ litteris t̄minetur apud grecos cherubin. & seraphim. Dic̄ iheronim̄ in tractatu hiezechielis tercii libri. Quāquam pleriq. ita cherubin neutrali genere numeroq. plurali dici putentur. nos scire debem̄ singulari numero ēē cherub generis masculini. & plurali eiusdē generis cherubin. Nonq̄ sexus in ministris dei sit. sed q̄d unū q̄dq. iuxta lingue sue p prietatē. diuersis apellet̄ generibus. Angli uocant̄ numero plurali. malachim. & cherubin. & seraphim. eiusdē generis & numeri. Ubi scs̄ iheronim̄ dic̄ ista. nos scire debem̄. latin̄ latinis fuit locutus. Ipse erat latin̄. Paula & filia ei̅ eustochiū. latine erant. Ex hoc intelligere possum̄. q̄d nos latini. debem̄ illoꝝ ministroꝝ nōa masculino genere tenere. iuxta hebraicā ueritatē quā iheronim̄ int̄p̄tatus ē. & ubi dic̄ ñ quo sexus in ministris dsit. sed q̄ unū q̄dq. iuxta lingue sue p prietatē diuersis appellet̄ generib̄. Ex hoc intelligim̄. q̄d alterius generis sī ministri memorati in peregrina lingua. Dic̄ beda in libro p̄mo de tabnaculo & uasis ei̅. Et quidē numerus singularis cherub. plurali aut̄ cherubin dr̄. & est nom̄ generis masculini. Sed greca c̄suetudo neutro genere cherubin posuit. multi tota uin. mutatā. Uerū n̄ int̄pres. idioma masculino genere posuit. Demonstrabo igit̄ ubi idem int̄pres iheronim̄. ponat seraphin neutro genere. Scribit in libro quē fecit de seraphin. que legunt̄ in ysaia int̄ cetera. Nullū p phaꝝ extra isaiā uidiss & seraphin circa dn̄m stantia. & ne ipsa quidem seraphin alibi lectitare. Nouit karitas ura quando dixit stantia. & ipsa. neutro genere ea p tulisse. Habemus & n̄ minimam auctoritatē ex c̄suetudine ecc̄le que sol& cotidie in oratione que facit sup dn̄i m̄sam p ferre. beata seraphin. AMALARIUS. GUITARDO DILECTO FILIO

(c) 2006 Ministerio de Cultura

F idem ire cor datus sũ p contasse pollens ingeniũ tuũ · IN DISCIPLINA XP̄I · XLVIIII ·
quare n̄ me cũ maiori cautela custodire · ne ilico post consũptum satrificiũ
spuerem · Addidisti qđ n̄ uideres ceteros sac̄dotes hoc facere · id ẽ statim spuere
post comestam eucharistiam · Quando hoc audiui a te nec multũ tibi dixi · neq;
cogitaui ꝯ hoc tibi r̄pdere · Nugace dixi talẽ p contitionem · Iam in itinere degens
aporiatus sũ tuã dilectionẽ · ne aliqua suspicio remaneret tibi falsa in pectore ·
quasi ego p terue hoc agerẽ contra nr̄am religionem · & neque remaneres in aliq
errore ignorantie · ideirco potissimũ quando sensi te · sensisse me agere cõ
tra cõsuetudinem religiosoꝝ p̄broꝝ malui ꝯ tanere formaret animũ meũ ·
quam diutius remanere ardens ingenium tuũ in suspicione inutili · Attende
primo fili mi sententie pauli dicentis · Spũalis iudicat om̄a · ipse aũt anemi
ne iudicat · Si qđ circa spm̄ est in suo ordine manet · ea que circa corpus gerunt
recta deputant · Dicente eodem ap̄lo · Om̄a munda mundis · Multi sunt q
mundiciam carnis obseruant · sc̄dm usum phariseoꝝ · ꝯ q̄ tam̄ mētib; p cedunt
immunda que dn̄s conputat in eu̅g̅lio dicens · De corde enĩ ꝯ eunt cogitatio
nes male · homicidia · adulteria · fornicationes · furta · falsa testimonia · blasphe
mie · Hec sunt que co inquinant hominẽ · Int̄ ista n̄ deputat sputũ · nec p ce
dit ꝯ mala cogitatione que co inquinant hominẽ · Sputum · naturale ẽ
nob · sine peccato p cedit ꝯ nob · Sanitati nr̄e p ficit ei p cessio · Sine uitupe
ratione religiosoꝝ hominũ agimus qđ xp̄s egit p salute nr̄a · docente
eu̅g̅lio · Litum fecit ꝯ sputo dn̄s · & liniuit occulos ceci nati · Alterum
sc̄dm marchũ · Misit digitos suos in auriculas · & ꝯ spuens tetigit linguã ei ·
Corp dn̄i · saluti hominũ ẽ secratũ ẽ ingenũ · Cicio sputi · salutẽ p̄stat t̄p̄alẽ ·
Ad hoc dep camur sanitatẽ t̄p̄alẽ · ut pocius occurram ęt̄ne saluti · Id est
officiũ ęt̄ne salutis · n̄ ẽ contra institutionẽ dn̄i · quã uis ap̄ls dixisset · Quando
infirmor · tunc fortior sũ & potens · tam̄ sanitati studebat · ut nouim
ꝯ ammonitione facta ad tymotheũ cũ dicat · Noli aquã bibere · sed mo
dico uino utere p p̄t stomachũ · & frequentes tuas infirmitates · Tu fili
in redarguitione tua · n̄ p p̄t aliud ostendisti mihi tibi displicere me
ꝯ spuere · nisi quia sacerdotes ceteros p spexisti a sputo diutius abstinere
post sacrifitium · Tu adhuc puerulus · n̄ uidisti multos sac̄dotes · Forsan

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quod se persepissime uidisti uenatoribus iunctus est quos solemus manus lauare a recenti sanguine bubalorum et hircorum. sic et populares faciunt. quando ad communem mensam accedunt.

Non hoc dico quod non debeamus uenerari corpus domini pre omnibus suprascriptis. sed quod si ueneratum fuerit ab interiore homine. quam quod naturaliter ab exteriori agitur. dominico honori deputatur. Qua uis sagacitas infantie tue nobilissima. mihi quod displicere et non hostenderet. tamen ut reor. ideo quod tibi displiceat in eo spiritu. hoc est quasi super tuum corpus simul cum sputo proiciam. fili non irritetur animus patris tui. illum per cor. cui dicit psalmista. Fortitudinem meam ad te custodiam. Flegmaticus homo si studuerit sanitati sue. sepius curabit flegma eicere. Non prohibetur flegmaticus a promotione sacrorum ordinum. Non enim ignorauit paulus mores nociuos et humorum abundantes sepius fore exire necesse ab homine. Iam quando renuit episcopum superbum iracundum. uinolentum. percussorem. turpis lucri cupidum. non renuit flegmaticum. Forte tui animales inflati mundicia corporis possunt uidere uicia nociua in secreto figmento suo. Et paulus apostolus non potuit preuidere in spiritu suo.

Absit fili mi si potuissem me abstinere tamdiu ex sputo. quamdiu satisfacerem tuis. ut non haberet quod reprehenderet in me. hoc ultro curarem precipiente apostolo. Prouidentes bona non tantum coram deo sed etiam coram omnibus hominibus. Sed quia mihi hoc difficile est. tamen confido in deo si mens mea pia fuerit. et humilis in conspectu eius. ut faciat intrare corpus suum ad animam meam uiuificandam. et quod exeundum est propter sanitatem corporis faciat exire. siue disponende anime. si quis hec non credit eum posse si uoluerit. non credit eum omnipotentem esse. Et qui non sperat eum hoc uelle. non recipit sententiam pauli dicentis. Qui omnes uult saluos fieri. id est illos qui saluationi deputati sunt. fili mi. recordare quod sepissime solebas mihi proferre. Nisi dominus custodierit ciuitatem. frustra uigilat qui custodiunt eam. Si aliquid scrupulum tue mentis adhuc haberet de re probata uita comite. noli patri tuo abscondere.

Bene quod tenes dominus multiplicet tibi sensus probatos. ultro quam petere scias. +

De corpore domini quod assumimus. est mihi dicendum. quamuis sit dispar exemplum presenti rei. quod ualentinianus imperator dixit militibus qui ei socium asciscere uoluerunt.

Uestrum fuit inquid quod me constituistis imperatorem. meum est socium eligere quem uoluero. Ita et nostrum est uelle et precari dominum et cor mundum. suum est partus et uenas diffundere ad salutem nobis eternam. Ipse enim dixit quando panem tradidit apostolis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hoc est corp' nrm qd p uob tradet' · Suu corp' · quando uoluit & quando uult intra
uersat' · sicut post ascensionē suā · ñ de dignatus ē se paulo monstrare in tēplo ihero
solimis qd erat intra · dñi ē tra & plenitudo ei · Omnis tra in sua editione sistens
benedic dño · Sola mala uoluntas fac uassuū pollutū · ad suscipiendū dnm · Hec
ppt ea dico · ut si forte me ignorante · aut nō cōsenciente · exierit de hore meo ex
corpore dñi · ñ me putes alienū a religione xpiana quasi ē tēptu habeā corp' dñi
mei · aut p ipsū illuc dirigat' q ñ uoluit seu ñ uult uenire · Per hoc corp' anima nra
uiuit · dicente eodē dño · Nisi manducaueritis carnē filii hominis & biberitis ei'
sanguinē · ñ habebitis uitā in uob met ipsis · Sicut ñ p ipsū corp' uita nob ei ñ offer tur
ppt nram separationē · ubi cuq; fuerit qd ex se habe & nob ex se tribuit · Fili
mi · dic fr̄ib tuis ut caueant ne unū uerbū ex hiis que dñs locutus est in eugtio ·
exeat de corde eoz · qm & ipsū uita ē nob sic panis ē sacratus · Dic dñs in eugtio ·
Verba que locutus sū uob · sps & uita sunt · Preceptum est mihi in lege · si aliqd
de agno remanserit · ut igne cburat illud · Ille agnus · xpi carnē pfigura
bat · Reliqua agni que igni cburi iudebant' · misteria s dī unitatis que capi
ñ possunt · queque cū pcepto igne karitatis cōsumēda sunt · in celesti obla
tione · Illud ē qd igni karitatis om̄a comedo mea · ut illo uicia consumant' ·
& boni affectus assumant' · Ita ū sūptum corpus dñi bona intencione · ñ est in
disputandū utrū in uisibilit assūmat' in celū · aut reseruet' in corpore nro
usq; in diē sepulture · aut exaletur in auras · aut exeat de corpore cū sangui
ne · aut p potū emittat' · dicente dño · Om̄e qd in os intrat in uentrē uadit &
in se cessū emittit' · Hoc solū cauendū ē · ne in de corde illud sumā · & ne cō
tēptu habeat' · sed discernat' saluberrime a cōmunib' cibis · De altero
unde redarguisti patrē · ñ modo respondeo p oma · Forte dederit dñs ut
te aliquando aliq modo adhuc uideā · & loquar de eo ore ad os · Interim
dico · da fili · quare ñ cecinisti patri tuo uirgilianū illud · frigidus o pueri
fugite hinc latet anguis in herba · Precipitur in canonib' ut om̄s qui in
grediunt' ecclam cōmunicent · Qd si non cōmunicauerint · dicant causā
quare ñ comunicē · & si rationabilis extiterit indulgeatur illis · Sin
aut excomunicent' · Comperi te anchoras mētis tue · fixisse in pelago ·
& ñ in portu · Fixisti illam in genadio massilinensi epo · Hortor ut po

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eius sigat illā in portū tutissimo augustino · scilic& testificato p uniuersas ętetas ·
Hortatur ē tegenadius · ut p[re]cipue p dies dñicos comunices · forte n̄ erat c̄suetudo illius ·
ut p singulos dies missā celebraret · Si enī e& n̄ te hortaret p singulos dñicos dies solos
potissimū cōmunicare · Grecoꝝ aliq[uo]s p[res]b[ite]roꝝ cōsuetudo est · ut a u · fra se p̄parent
& scifica& ad celebrandā missā · Fieri est euenire ut in IIII · fra · siue VI · peccatū cōmit
tam · q[uo]d n̄ abluat post finitū diē dñicū · Quapp[ro]pt n̄rite cōmunicam · p singulos dies
dñicos · & potest fieri ut deo placeam · p singulos dies unius ebdadis · in quib; gustare
& uidere fas est quā dulcis sit dñs · Atum dilecto hospite · n̄ oport& dilectores dui
abēe · quē cō puler secū hospitare in die resurrectionis ei · duo ex deptis in hemaus ·
Fuge fili mi a pelago · ad tutū portū augustinū · ipse enī dic ad ianuarium · Recti ·
inter eos fortasse q[ui]spiā dirimit litē · q[ui] mon& u[n]i x[ris]ti pace p[er]maneant · faciat un[us]
q[ui]sq; q[uo]d s[e]c[un]d[u]m suā fidē pie credit faciendū ēē · Neut[er] eoꝝ abhorreat corp[us] · & sanguinē
dñi · sed saluberrimū sacramentum certatim honorare cōtendant · Neque enī li
tigauer[unt] int se · aut q[ui]squā eoꝝ se alteri p[re]posuit · Zacheus & ille centurio · cū
alt[er] eoꝝ gaudens in domū suā susceperit dñm · alt[er] dixerit n̄ sū dign[us] · ut intres sub
tectū mm · Fili mi si te cognoscis peccatorē · oport& ut a te n̄ repellas dñm · sed satis
facias p penitenciā · & in spū c̄trito & humiliato suscipe illū · Si iustus es · gaudens
suscipe illū · Si infirmus · p[e]c[c]are ab illo sanitatē · & cade in facie ante pedes ei ·
& ut unus de decē lepsis gr[ati]as age · ut dicat tibi · Surge uade · q[uia] fides tua te saluū
fecit · Ne differas de die in diē · c̄uerti ad illū · Quacumq; die c̄uersus ingemu
eris · saluus eris · Iuxta augustinū · Quando cūq; uideris p[ri]ū affectū ēē inte ·
sūme corpus dñi · ut tibi uitā sempit[er]nā p[re]st& · Noli differre ad diē dñicū ·
quia nescis si contingas illum · I X L T

LIBER III · INCIPIUNT CAP LIBER QUARTUS ·

I · Uerba que desunt decreto clamur · & q[uo]t horis sol orbē lustrat · totidē repe
titionib; nos met ipsos offerim[us] deo int[er] diu noctuq; exceptis uesp[er]tinis cō pletoriisq; & matuti
nis officiis · de quib; seorsum dicendū ē · II · De prima · III · De tercia · IIII · De oratione
quam conuentus frm celebrat p aliquos cursus diurnos nocturnosq; · V · De sexta ·
VI · De nona · VII · De uesp[er]tinali sinaxi · VIII · De completorio · VIIII · De noctur
nali officio · X · De matutinali officio · XI · De nocturnali officio p cotidianas noctes ·
XII · De matutinali officio p cotidianas noctes · XIII · De tercia fra · XIIII · De quarta fra ·
XV · De u · fra · XVI · De ui · fra · XVII · De sabbato · XVIII · De dñicis noctibus in matu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tinali officio · a Lxx. usque in pascha · XVIIII · D e uersib· qui in xl.ma fiunt · usque passione dni · XX ·
D e passione dni · XXI · D e cena dni & parasceue ac sabbo sco · XXII · D e extinctione luminum · XXIII ·
D e tribus psalmus q cantantr in nocturnali officio p vii · dies baptismales · XXIIII · R epeticio de letania maiore ·
XXV · S eruntr dicta excepta sci gregorii pape · ac dnica statione excepta ex eiusdem gregorii · XXVI ·
R epeticio de alla qd cantatr in missa · & de uestimentis subdiachonor · XXVII · D e completione
dierū pentecostes · XXVIII · D e octauis pentecostes · XXX · I terū de aduentu dnī · XXXI · D e natiuita
te dnī · XXXII · D e octauis natiuitatis dnī · XXXIII · D e theophania & ypapanti · XXXIIII · D e octauis
theophanie · XXXV · D e natalicii scor · XXXVI · D e octauis natalicior scor · XXXVII · D e obseruatione
dierū ieiuniorū · XXXVIII · Qua reuerentia & metu standū sit in eccla quando diuina celebrantr sacrificia ·
XXXVIIII · I terū de tonsura clericorum · XL · De ratio iterū qua hora diei missa celebranda sit a labore uacan
tib · XLI · D e exequiis mortuorum · XLII · D e officiis mortuor · XLIII · R epeticio de trib· psalmis
baptismalib · XLIIII · R epeticio de antiphona fluminis impetus que in cantatr in theophania ·
XLV · R epeticio de uersu · & de pentecosten · id est alacte · Expl. cap. INCIPIT PROLOGUS

I n hoc quarto libello · continentr monita ad inuestigandū · & IN LIBRO IIII ·
iuxta facultatē quam potui p̄cari mediā dnī scripta de cursibus diurnalibus
& nocturnalib· siue in festis dieb· seu cotidianis · Quatin' ē siderato ordine cōpositio
nis · & numero psalmor · & lectionū ac responsorior cōuenienti quibusq; tpribus
dulcius atque cōpunctius deo assistatr in eccla · & rogetr atq; recordetr tpse qro
gat · quā p illis quib· necessaria ē depcatio · & recordetr illor quor opus ē recor
datio · Nec non etiā aliqt recapitulantr de superiorib· libellis · que aptius inuen
ta sa mea paruitate · post scriptos in honoratos libellos · EXPLICIT PROLOGUS ·

INCIPIT LIBER QUARTUS · Ut ea que dei sunt deo reddam· & qt sol orbē
lustrat · tot idē repetitionib· nosmetipsos offeram· deo · int diu noctuq; ex
ceptis uespertinis cōpletoriisq; & matutinis officiis · de quibus seorsum

Os qui censemur xpiano dicendum est · I ·
nomine · redempti sumus a seruitute diabolica xpi
p̄cioso sanguine · & ideo n̄ sumus nr̄i sed redēptoris nr̄i
de quo p̄cio dicit apl's · Empti enī estis p̄cio magno · Et ideo
qd agere debeam· · sub iungit · Glorificate & portate
dnm in corpore urō · Glorificamus illū · quando ei grās refe
rimus de sua redēptione · Portamusq; in corpore nrō

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quando in anima nostra que portatur a corpore inhabitat per dilectionem suam in cogitatu . & uita . atque intellectu . Ad ideo sepius per memoriam nostram & suam scificationem portando illum in mente secundum suum bene placitum . ei tot corpori mens memorata percipit ad obedientia . per quam etiam plus placet redemptori nostro inherere ei . que portatur a corpore eidem redemptori . ut fidelis seruus domino suo . semper debitores sumus seruire . sic seruitur . iusticie & scificationi . & ceteris bonis moribus . per amorem eius seruitute . dicente zacharias propheta . ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati . seruiamus illi . in scitate & iusticia coram ipso . omnibus diebus nostris . +

Concessit nobis idem dominus noster . duo uolumina temporum . scilicet diei ac noctis . ut sol luceret nobis per diem . & luna per noctem . Ex his duobus luminibus . perfectum nostre fruges assumunt . ut ad utilitatem nostram perueniant . Ex luna . habent humorem ut crescant . Ex sole . temperatiuum ardorem ut ad maturitatem perueniant . Possumus hec manifestare ex dictis domni bede . Sit assumptum ab illo a quo cumque ipse uoluit . mihi sufficit eius auctoritas . Denique inquid cum segnior noxe & luna lucet per noctem . tunc largior rore fertur arua perfundere . Et plerique sub aere gescentes . quo magis sub lumine fuissent lune . eo plus humoris se capite collegisse senserunt . Et in alio loco de sole . Per ipsum sunt anni quattuor . quibus sol per diuersa celi spacia discurrendo . subiectum temperat orbem . diuina utique procurante sapientia . ut non semper eisdem commoratur in locis feruoris . ariditate mundanum deprederetur ornatum . Sed paulatim per diuersa commigrans . terrenis fructibus nascendis maturandisque temperamenta custodiunt . +

Ex frugibus terre . sustentatur corpus nostrum . Corpus anime in obsequio est . ut hic in presenti seculo possit seruire deo . Manifestum est quod postquam anima per nimiam afflictionem corporis recesserit ab eo . non deputetur labor ad fructum . Sed quamdiu in corpore est . oportet operari unde placeat deo . Non solum prophetis que nobis ministrantur in presenti seculo deo adstamus in nostris officiis . sed etiam qui nos esse debitores cognoscimus iugis seruitii ei . ut fidelis seruus qui semper uult in seruicio adesse senioris sui . Et ideo XII . repetitiones facimus per primam . tertiam . & sextam . & nonam horam . ut per unam quamque repetitionem . deo presentemus in omni hora . Similiter in nocte per XII . psalmos . Et quia pater noster audiuit in sudore uultus tui uesceris panem tuum . conuertitur nos aliquando ad opera temporalia . atque ut propter hec necessaria non omittamus seruitutem quam deo debemus in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

anima exhibere · statuer patres nri ut tot orationes psalmodiar fieret · q hore
sūt nob date ad laborandū p sustentatione corporis · Et quia ñ possumus ita semp
operare nisi q̄eti otiū demus · ut & p ipsa quiete deo seruitiū reddamus · cantam xii ·
psalmos · p xii · horis noctis · Tendim in hoc ad tale seruitiū · q̄le primus adā pat nr
exhibuit dō ante quā peccar& · i quale speram futurū post hanc uitā · hoc ē ut co
tinui simus in di psentia · Non enī necesse ē aliquē in ac discretione musitare · ppt dis
pare longitudinē dierū & noctiū · Etiā calculatores horarū tpra sic diuidunt dierū
i noctiū · ut luna p nocte luceat · siue estiuo · seu hiemali tpre · xii · horis · Unde
idē qui sup beda in libro de tpribꝰ · Verū longissimus in bruma noctibꝰ · uel tē estatē
breuissimꝰ · quarū alias xii · horarū spaciū longe transcendere · alias nequaquā
ad h ptingere posse constat · qua ratione lunā xii · horas lucere credam · Nisi
forte putem ñ equinoctiales horis intelligendas · sed singulas quasq; noctes p
sue msura longitudines aut breuitatis · in xii · particulas quas horas uocita
mus equa distributione fundendas · VII · DE PRIMA ·

Magnificentissime & gloriosissime atq; xpianissime imperator · qm p fessus ē
ui seruus quā uis minimꝰ · omniū · aliqua pingere de operariis q omni ho
ra uolunt assistere in seruicio dei · uidet paruitati mee p donū dei
qd uim animū ad se rapit in psperis & aduersis · ut ab illa hora in quo eam qua
pat familias ē duxit operarios in uineā suā · Scā ecclā pculdubio ē uinea pa
tris familias · q ita operat p operarios in uineā suā · ut sibi fructificet · Nos itaq;
sum uinea que colit p cultores · scilic& ppositos scē ecclē · aut p nos met ipsos
repositi · ostendunt culturā · nosq; simul cū illis exercem illā · Fodiunt culto
res uineā & stercorant · quando corda nrā dura p uerba increpationis scin
dunt · i fetida peccata nrā infundūt · Fodim & nos trā circa uitē · ac facim
fossā · quando nrām naturā ad memoriā nrō reducimus · & humiliamur sub
potenti manu dī · aspiciendo nos puluerē & cinerē ee · Insup etiā q ipsā
naturā corrupim peccando · inducim stercus · ut peccata nrā circa nos
sint in psenti sclo · atq; in futuro desint · & p duas res · idē p csiderationem
nrē nature · i p penitentiā nrōr peccator · crescat fruct nr uberius ·
fiat q; uinū p angustiā torcularis & expoliationē carnaliū delectationū ·
qd quasi p qddam torcular introeat in cellariū ēne domus · Vinū qd ex

(c) 2006 Ministerio de Cultura

primitur ab uua ꝑpressurā torcularis· desiderium nrm feruens ē· qđ exuit carnali desiderio ut dignū sit recondi in pmptuario dni̅· Fructu uineę· multę aduersę feręe insidiant̄ ut eū furent̄· & trucidant incorp̄· suū· Eisdē feris possunt cōparari ziphei quammodo apparitores saul· qui uoluer̄ rapere dd̄ ut tradere̅t eū in man̄· saul ad uitā ficiendū· Non enī desunt nb̄ idē ziphei q̄ int̄ ꝑstant florentes· qs̄ intelligim̄· diaboli membra ēē· siue ipsū diabolū· qui potest ꝑpterea dici florens· quū ꝑspertatē caducā suis ostentat· Ipse enī siue ꝑse siue ꝑ membra sua insidiatur nob· ut apte ꝑseq̄t̄ ut tradat etne morti & fier&· nisi uinea dni̅ quę nos sum̄· haber& sepe circū se & cultores infra se· Sepes enī· custodia dnī ē circa electos suos· Cultores enī ut ꝑ dixim̄· sunt doctores· inꝑposita ecclę· Illa enī circūdat· erat dđ· quando ziphei eū circūdeder̄· ac ideo saluatus ē· & cecinit psalmū· Ds̄ in nōe tuo saluū me fac· & cetera. ✠ Quia dno̅ miserante inchoaturi sum̄· diurnalia offici· ab hora q̄ pat̄ familias uocauit operarios in uineā suā· fas nb̄ uidet̄ ut ab eo tpr̄e ea inchoem̄· quando illud eugłm legit̄ qđ ordinatione̅ operarioꝝ cōtinuoꝝ ꝑ cōpetentes horas inducit· tot lx̄x̄ma· Sic enī ouibus & post matutinam exeuntib̄· dum eo ad pascua in latitudine campoꝝ· necesse ē ut illico habeant opilionē qui eas deffendat a lupis irruentib̄· Ita nob necesse ē primo diluculo surgentib̄· ad mandata dnī· ut habeam̄· pastore & doctore· q nos introducat ad eadē mandata· & defendat a lupis de qb̄· legit̄ in euglio scdm ioh̄m· Lupus rapit & dispgit oues· Et nihilominus a leone q̄ rugiens circuit querens quē deuor&· Quomodo lupus siue leo deuor&· manifestū ē his qui inpugnant̄ auicis· Unusquisq; enī q̄ uid& quomodo teptat̄ a cōcupiscentia sua abstract̄· & illect̄· cognoscit quē memoratę feręe ꝑ gulā rapiat· quē ꝑ luxuriā· quē ꝑ curiositatem nefariū circuī· quē ꝑ contemplationē spectaculoꝝ turpium & sup uacuoꝝ· quē ꝑ adquisitionē rerū tpaliū· quē ꝑ curiositate inquisitionis siue detractionis uicioꝝ ꝑximoꝝ· quē ꝑ supbiā· quē ꝑ iactantiā·
Hęc sunt uicia quę subiciunt̄ tribus concupiscentiis· quibus totus mund̄· inuolutꝰ̄· dicente apło· Omne qđ in mundo est· aut ēcupiscentia carnis· aut ēcupiscentia oculoꝝ ē· aut supbia uitę· Apt̄ sup scriptas feras· dic opilio nr̄· Ds̄ in adiutoriū mm̄ intende· dn̄e ad iuuandū me festina·
Ipse nos sicut uicio peat̄ ut ñ possint tantū ꝑualere· quatin̄· ab eodē tabulo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aliquē separ& ꝑ astuciā suā· Simili modo faciebat moyses· quando archa
eleuabat̃ adportandū· Dicebat enī· Surge dn̄e & dissipent̃ inimici tui & fugiāt
q̄ te hoder̄ a facie tua· Nos enī sp̄ualit̃ sum̄ illa archa· Sic enī cotidie circunda
bat̃ ipsa ab inimicis· sic & s̄cā ecc̄la usq; infinē circūdabit̃ apsecutorib; siue ap̄tis
seu occultis· Seq̄t̃ post dep̄catione nr̄i opilionis· gl̄a scē trinitatis quā dep̄cam̄
adeē nr̄o adiutorio· Recordat̃ opilio nr̄· sermonis dn̄i quē dix̄· sine me nihil pot
stis facere· De adtione gl̄a patri ꝑ diuersa loca· Ieronim̄ scripsit in ep̄l̄a sua ad
damasum papā· Cur uero in memorato tp̄re tc̄r lx̄x̄me alla n̄ supponat̃ gl̄e scē
trinitatis· post s̄c̄la s̄clor̄· am̄· sed laus tibi dn̄e rex et̃ne gl̄e· dixim̄ in libello quē
fecim̄ de lx̄x̄ma· scilic& n̄ ob aliud· nisi ut humiliori latina lingua quā hebrea· ammo
neam̄ nos debere informari ad humiliorē cūersationē in tp̄re lx̄x̄me· plusquā in
alio tp̄re· Postea sequit̃ psalm̄ quē dd̄ cantauit quando ziphei uoluer̄ eū rape
re· tradere in man̄ saul· quē nob necesse ē cantare diluculo· iux ta qđ scriptū ē·
iustus cor suū tradidit ad uigilandū diluculo· ut uelit nos dr̄ saluare·
q̄m alieni insurgunt sup nos· q̄ n̄ ꝑponunt dm̄ ante c̄spectū suū· atq; ut ex omib;
tribulationib; nos eripiat· & sup inimicos nr̄os despiciat occulus nr̄· ut dd̄ tp̄re
suo fec̄· Postea secunt̃ due repetitiones psalmi Beati inmaculati· q̄ plenus est
morib;· Oportet enī ut q̄s dr̄ liberauerit a uinculis & carcere inimicor̄ morib;
bonis & p̄ustici assistant in omi deuotione· sic ex duob; uersib; duarū repe
tionū possum̄ conicere· Unus dic̄· Utinā dirigant̃ uie mee ad custodien
das iustificationes tuas· alt̃ ita· Reuela occulos meos· & c̄siderabo mirabilia
de lege tua· Iste tres repetitiones· sustentant & defendunt archā dn̄i usq;
ad plenā t̄ciam· tc̄r ꝑ horā p̄mā· & s̄c̄dam t̄ciū· Deinde sequit̃ uersus·
Exsurge dn̄e adiuua nos· & libera nos ꝑpt̄ nom̄ tuū· Simile ē qđ dicebat
moyses· quando archa deponebat̃· Sic enī scriptū est in libro numeror̄·
cap̄ x̄x̄mo iii· Quando aut̃ deponeret̃· agebat· Reuertere dn̄e ad multi
tudinē filior̄ isr̄l· Reuersio dī ad exercitū isr̄l· n̄ est aliud quā ut reuer
ti faciat isr̄l toto corde ad se· Ds̄ n̄ habet q̄ reuertatur cui totū p̄sens est·
Ita enī exsurge dn̄e· n̄ est aliud intelligendū· quā nos fac exurgere·
de somno torporis· & fac industrios atq; strenuos in opere mandator̄
tuor̄· Ab ipsa reuersione accepit nom̄ cantus· uersus· Candē enī

(c) 2006 Ministerio de Cultura

reuersione. de qua nunc ammonemur per uersum. Exercemus statum corporis nostri.

[Q]uando autem audimus uersum. ilico uertimus nos ad orientem. Quare hoc? Nisi ut omnis cogitacio que foras exiuit aspiciendo et uidendo hec temporalia reuertatur intra nos. et dicamus. Domine da mihi cor uertere ad te. Postea inchoamus implorare misericordiam domini per kyrieleison. Tres articulos aliquo modo diuine maiestatis et trinitatis celebramus in ecclesia. Primus est ante assumptam humanitatem. quando trinitas inuocabatur. sine copulatione humane nature. Ac ideo merito ter dicimus kyrieleison. siue semel propter unam substanciam. Secundus est. post assumptum hominem. quando uidebatur Christus in terra et nihil hominibus. a suis credebatur deus et filius dei. ut petrus. Tu es inquit Christus filius dei uiui. Et paulus de eodem filio. Proprio inquit filio suo non pepercit. Quoniam propter assumptam naturam uocatur Christus que uncta est oleo. ideo in medio articulorum dicimus Christe eleison. Quando semel ei Christe eleison dicimus. ostendimus eum solum fuisse inter homines. et neminem habuisse sibi similem per omnia. Et si tercio. ostendimus numquam eum separatum fuisse a substancia sancte trinitatis. propter unitatem persone.

[T]ercius articulus est ex eo tempore quo uoluit clarificare illum assumptum hominem. plusquam erat quamdiu mortalis erat. Unde ipse dicebat ad patrem. Clarifica me pater apud temetipsum. claritate quam habui priusquam mundus fieret. Ac ideo simili modo ut in principio. precamur dominum ut ignoscat nobis in talibus temptationibus. et similibus. De quibus dicitur in parabolis salomonis. Septies enim cadit iustus in die. et resurgit. totiens per ignorantiam. per obliuionem. per cogitationem. per sermonem. per subreptionem. per necessitatem. per fragilitatem carnis. Singulis diebus uel inuiti uel uolentes. frequenter reatum incurrimus. et tamen resurgit iustus. quia iusticiam eius non preiudicat lapsus fragilitatis humane. Ac de hinc sequitur oratio dominica. quam cum magna cautela oportet cantare. ut ipsas res in mente teneamus quas uerbis pronunciamus. Sepissime orationem dominicam precedit kyrieleison. per quod reconciliatur primo deus. ut eum sua miseratione et dignatione possimus congruenter illum inuocare patrem nostrum. et intendere uerbis orationis. Post orationem dominicam. sequitur nostra credulitas. quam sancti apostoli constituerunt de fide sancte trinitatis. atque dispensatione incarnationis domini. ac statu nostre ecclesie. Modus orationis quem pretulimus. ad eos aspicit qui de leuibus peccatis et cotidianis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

conpunguntur · Sunt enim utrique in uia peccati · scilicet & qui in bonitate permanserunt & qui corruerunt peccando · sed festinant cotidie resurgere per penitentiam · E x persona illorum dicit · Uiuet anima mea & laudabit te · & iudicia tua adiuuabunt me · Ac si diceret · Si mortua fuit anima mea per ratibus meis · de in uiuet per conuersionem · Et iudicia tua adiuuabunt me quod dixisti · Nolo mortem peccatoris · sed magis ut conuertatur & uiuat · & iterum · Gaudeo super uno peccatore penitenciam agente · quam nonaginta noue iustis qui non indiget penitentia · Errorem pristinum illius qui nunc conuersus dicit · uiuet anima mea · monstrat uersus sequens · Erraui sicut ouis que perierat · require seruum tuum domine · quia mandata tua non sum oblitus ·

E x eadem persona sequitur psalmus quem decantauit · post quam penitendo conuersus est a malo adulterii · & homicidii · Post illum psalmum · commendat se totus grex domino pastor simul cum ouibus & dicit · Respice domine in seruos tuos · et in opera tua · et dirige filios eorum · Hoc debemus cum his uerbis tenere in mente · ut filios nostros cogitemus cogitationes que nascuntur ex mente · quatinus illas dirigat deus secundum suum beneplacitum · & in sequentibus ubi dicit · & opera manuum nostrarum dirige super nos · opera uult intelligi procedentia ex cogitationibus · Ac de in singularis opilio pro toto grege precatur dicendo · Dirigere & sanctificare · custodire & adunare · regere & gubernare digneris · domine sancte · pater omnipotens · eterne deus · hodie corda et corpora nostra · sensus atque sermones nostros · in lege tua & in omnibus operibus mandatorum tuorum · hoc est dirige corda · id est cogitationes · Sensus · scilicet occulos · & aures · ac nares · & sermones nostros · qui post efferuntur · Et opera manuum nostrarum · ut possimus placere in conspectu tuo · & sic tandem securi properamus ad opera necessaria · ✠ Audiui quibusdam in dominicis tantum alterum primam canere · Deus deus meus respice me · & dominus regit me · sub una repetitione · Domine tu · Ad te domine leuaui · sub altera · Iudica me domine sub tertia · cum e fit terminus in domino · & in diebus item · Dominus regnauit decorem · In hac enim omnis passio & resurrectio · siue clarificatio christi domini celebratur · Unusquisque & enim non deuians a recto tramite · habundet in suo sensu · ✠ Supra scripto uersui exsurge domine · non preponitur lectio · & ideo non sequitur responsorius · ut in ceteris officiis · More sancte ecclesie tenet cursus iste · ut primo operari studeat · & postea docere · Hoc exemplum reliquit nobis christus · De quo dicit lucas ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Que cepit ihs facere et docere · Psalmi ptinent ad opera · Lectiones ad doctrinam ·
Unde si dns dederit · aptius in sequentib; parati sumus dicere · In psenti cursu · pcandu
deo ad uictoriu ad opera pagenda · Operemur primo · ut postea doceam; in cursu hore
tie · ✠ Quadere · ut opinor mos inoleuit · ut p monasteria deo deuota · legatur
lectio in capitulo ex martirologio bede · dicatq; responsoriu cu capitello · quatinus
hii qui dieb; et noctibus sunt occupati seruicio dni · n sint sine lectione · Audi enim sicut
celestis pabuli · Non se possunt continere · quin omni hora quantu cuiq; sit ruminandu
cent de cibo scripturarum · IIII · DE TERCIA ·

Tres hore diei nob iniciate sunt adorandu dnm a daniele ppha · De qb;
ita scriptu e in libro eius · Quod cu daniel conperisset instituta subaudi
legu · ingressus e in domu sua · et fenestris aptis in cenaculo suo contra ihrlm ·
tribus tpribus in die flectebat genua sua · Unde hieronim; in explanatio
ne eiusde libri · Tria aut tpra quib; deo genua s flectenda · tciam horam ·
et sexta · et nona · ecclastica traditio intelligit · Denique tcia hora · descendit
sup aplos sps scs · Sexta uolens petrus comedere · ad orationem ascendit in
cenaculu · Nona · petrus et iohs ascendebat in templu · ✠ his ita plectis · inue
nim; in libro esdre q post daniele fuit · quat in die ppter dei adorasse dnm ·
et cfessu ee peccata sua · Ita enim scriptu e in libro memorato · Conuenerunt filii
isrl in ieiunio et saccis · et humus sup eos · et separatu e semen filior isrl ab omni
filio alienigene · steter et cfitebant peccata sua et iniquitates patru suor ·
Et consurrexerunt ad standum · et legerunt in uolumine dni di sui quat in die ·
et quat cfitebant et adorabant dnm dm suu · Unde beda in tractatu memorati
libri · Quis enim nimire tantu ppter tam eximiam habuisse cura pietatis · ut quat
in die · hoc e primo mane · tcia hora · sexta et nona · quib; orationi siue psal
modie uacandu erat · auditui se legis diuine ctraderet · qo meliorata
in deo mens · purior atque deuocior ad deprecanda ei misericordiam redderetur ·
Sed et in nocte quat · excusso torpore somni · ad cfitenda peccata sua · et postulan
da uenia exurgeret · ✠ Quor exemplo reor in ecclesia more inoleuisse pulcherri
mu · ut p singulas diurne psalmodie horas · lectio una de ueteri siue nouo
testamento cunctis audientib; ex corde dicat · et sic aplicis siue ppheticis cfirmati
uibis ad instancia orationis genua flectat · Sed et horis nocturnis cu a laboribus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cessat operu · liberas auditu lectionu diuinaru aures accomodent · Ex inspi
ratione qua inspiratus e domn beda nouum cursu diei siue noctis habere excor
diu a libro esdre · Sicut enim iuxta eoru more cuenim adrogandu dnm · oportet
nos scire qd habeam operamur eoru edificandoru ecclie nre · sicut illi habuer urbis
ihrlm & in circuitu inimicos · sic illi habuer · Murus nre eccle · hab& in funda
mto xpm · sup qd fundamtu stabilita sut apli · & qui p eos crediderunt · siue credunt ·
seu credent · Nos sum hodierna die in structura huius muri · q semp hedifica
bit usq; ad fine mundi · Unusqsq; scitz qui p destinatus e adeo ad uita etna ·
lapis e illius muri · Lapis enim sup lapidem ponit · quando magistri eccle ·
assumunt iuniores in ppriu studiu · ad docendu & stabiliendu in sca eccla ·
h abet unusqsq; sup se lapide · q labore frum portat · De ipso officio dic apls ·
A lt alterius honera portate · ut sic adimplebitis lege xpi · Grossiores lapides
ac polita · seu quadrata · q polluntur altrinsecus foris · quoru in medio iac&
lapides minores · pfectiores uiri s · q contineant infirmiores de ptos siue frs in sca
eccla · monitis atq; orationib · Stabilitas enim muri · sine cemto n potest e ·
C em tum enim · c struit calce · & sabulo · atq; aq · Calx enim · feruens caritas est ·
que sibi c iungit sabulu · id e terrenum op · de q dic paulus · Magis aut la
bor& operando manib suis qd bonu e · ut habeat unde tribuat necessita
te patienti · Karitas enim uera · sollicitudine maxima hab& p uiduis · & con
fectas etate atq; egritudine · siue pupillis · seu debilibus · ac ideo studet
operari manib · ut habeat unde eis tribuat · Recolit dicta solomonis in
quientis · Honora dnm de tua substancia · & iteru · Redeptio anime uiri
pprie diuicie · Ut enim calx & tra ualeat ad edificiu muri · aque commixtio
ne glutinant · Aqua sps e · dicente iohe euglista · Flumina de uentre ei
fluent aque uiue · Hoc enim dix de spu · &c · Sic enim sine cemento lapides
muri n iungunt simul ad stabilitate muri · sic nec hoes ad edificiu celestis
ihrlm possunt simul coniungi sine karitate · qua sps scs operat · Edificantib
nob huc muru · ad sut sanabalath · & thobias · & arabes · & amanite · & azoti ·
q uolunt repellere opus nrm · Fr natos gentiles · uidem diabolu impugna
re nb · cu armis suis · que s uicia · siue praui homines · At nos iuxta more iudaici
ppli · teneam arma manib nris & defendam nos ab inimicis nris · clamantes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad dnm. Item enim scriptum est in libro memorato esdre. Orauimus dominum dominum nostrum & posuimus custodes super murum die & nocte contra eos. Et paulo post. Et factum est a die illa media pars iuuenum eorum faciebat opus. et media parata erat ad bellum. et lancee. & scuta. et archus. & lorice. et principes post eos in omni domo iuda. et &c.
N ostra arma sunt protectio dei. et scutum fidei. et galea salutis. & gladium uerbi per tegumen
H ec tenemus in mente quando sumus congregati simul. & princeps noster sit nobis in
uice xpi. qui dicat. Deus in adiutorium meum intende. & doceat nos per lectionem
et muniat per orationem suam. ut scit si sic poterimus euadere de manibus inimicorum
nostrorum. Instabant etiam tam studiosi uiri in memorato populo dei. ut una manu arma
tenerent pro defensione. altera que murum facerent. Ita sint & manus nostre bone inten
tioni porrecte. quatinus una manu resistat inimicis. & altera peragat opus
bonum. Eadem enim resonant aliqui uersus de tercia. In prima periocha dicit uersus.
Et respondebo exprobrantibus mihi uerbum. quia speraui in sermonibus tuis. In secunda dicit.
Superbi inique agebant usquequaque a lege autem tua non declinaui. Tercia ita.
Multiplicata est super me iniquitas superborum. ego autem in toto corde scrutabor man
data tua. Quid uelint tres repetitiones in cursu tercie. in prima monstra
tum est. hoc est ut his protegamur per tres horas. usque iterum conueniatur una. sci
licet per quartam. & quintam. et sextam. Ita tamen. ut pertingamus ad sextam cur
su hore tercie. & in fine sexte inchoemus alterum cursum. Si dominus uoluerit
qui solem suum oriri facit super bonos & malos dare nobis ut aliquid dig
ne possimus dicere de uarietate que fit in cursibus. tam de psalmodia.
& lectionibus. & responsoriis. ac uersibus fare insequentibus libere
incedimus. Dicit paulus ad ephesios. Propterea nolite fieri impru
dentes. sed intelligentes que sit uoluntas dei. Et nolite inebriari
uino in quo est luxuria. sed implemini spiritu sancto loquen
tes uobis metipsis. in psalmis & hymnis. & canticis spiritualibus
cantantes & psallentes in cordibus uestris domino. De expositione
sancti iheronimi mihi monstratum est. tres mutationes nostri
cursus. in istis tribus preceptis apostoli compleri. Uidelicet ut psalmi sint in nostra
locutione quando psalmos cantamus. et hymni. quando ex lectione dictorum sanctorum patrum
ad laudes dei compungimur. et cantica. quando per cantum responsorii nostra mens subleuatur aliquando
ad leticia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& uade hinc. qr herodes uult te occidere. & ait illis. Ite dicite uulpi illi. Ecce
eicio demonia. & sanitates pficio hodie & cras. & tercia die csumor. Verum
tamen oportet me hodie & cras & sequenti ambulare. qr non capit pphã perire
extra ihrlm. Hec tria opera. id est demonia eicere. & sanitates pficere. tercia die
csumari pmisit se acturum. & statim subgessit de sua passione que futura erat in
ihrlm. De demoniis eiciendis. dicit sedm iohne. Nunc iudiciu e mundi. nc prin
ceps huius mundi eicietur foras. Quod sic exponit scs augustin in sermone xl viiii. sup
eunde iohanne. Seruato illo in fine iudicio. ubi nouissime uiui & mortui iudi
candi sunt. Possidebat g diabolus genus humanu. & reo suplicio tenebat cirografo
peccatorum. Dnabatur in cordibus infideliu ad creatura colenda deserto creatore. decep
tos captiuos que trahebat. Xpi aute fide. que morte ei & resurrectione firma
ta e. per sanguinem qui in remissione. peccatorum fusus e. milia credentiu a dnatu
diabli liberantur. Xpi corpori sociantur. & sub uno capite uno ei spu fidelia mbra uegetant. H
h oc uocabat iudiciu discretum. hanc causus redeptis diaboli expulsione. De eadem
expulsione. dic ide iohnes euglista in sequentibus. Nunc pnceps mundi huius
eicietur foras. Ipsa e pma dies. de qua dns dic sedm lucham. Ecce demonia eicio hodie.
I psa die demonstrat pma antiphona. q dic. Ego sum q sum ~~[illegible]~~ & csiliu mm
n e cu impiis. Hoc e iudiciu id est discretio. de qua dic iohnes. Nunc iudiciu e mudi
V t separati sint fideles cum qb e csiliu dni ab impiis. Eande monstrat pmus
psalm. Beatus uir. q describit pmo. qd beatitudo debeat fugere. & qd appetere
A c postea expulsione impiorum nichilominus describit dicendo. Non sic impii non sic. sed
tanquã puluis que pcit uentus a facie tre. & cetera que secuntur. Secda
antiphona monstrat qd in crastino dix se pficere sedm lucha. hoc e sanitates
Q ue sint iste sanitates. iohannes continuatim post quã dix. ecce pnceps huius mun
di eicietur foras. sub iunx dicens. Et ego si exaltatus fuero a tra omnia traha ad me
ipsum. Quod augustin in sermone memorato. Non utiq. h ad uniuersitate ho
minu retulit. sed ad creature integritate. dum certe ad omniu hominu ge
nera. siue in linguis omnib. siue in etatib omnib siue in gradib bonorum omnib
p paululu. Ut sit caput eorum. & illi mbra eius. De qua re. dic antiphona secda
P ostulaui patrem meum. alla. & dedit m gentes. alla in hereditate alla. Sunt
gentes gentilis scilic & ppls. quas pater dedit filio in hereditate. Tertia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

antiphona tangit consummationem quam dominus promisit se perfecturum initio diei. Tertia dies est quando eos de quibus diabolum eiecit. et sanitati restituit. per unctionem corporis sui perducit ad societatem sanctorum angelorum. Antiphona dicit. Ego dormivi et somnum cepi et resurrexi. Resurrexit Christus. sed non solus. Hoc testificati sunt illi. qui in die resurrectionis eius per resurrectionem apparuerunt multis in sanctam civitatem. Caput surrexit. necesse est ut membra sequantur. Propterea dixit paulus. Qui praedestinatus est filius dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum.

Institutor officii. congruentius non potuit singula opera trium dierum monstrare. quam per tres psalmos et tres antiphonas. In resurrectione domini haec omnia impleta sunt. Diabolus. eiectus est a fidelibus. Ipsi coniuncti sunt capiti. Caput surrexit. Humana natura in sua resurrectione coniuncta est naturae angelorum. quamvis nimis exaltata sit super omnes angelos. Angeli ubique possunt esse citato cursu. vel transitu. in caelo. et in terra. et illa humana natura iuxta quod ipsa eademque divinitas disposuit. potuit quando voluit esse in terra et sublimari in caelum quando voluit per immortalitatis triumphum. Angelorum natura. non eget cibo. non eget potu. non vestimento. neque vehiculo quo discurrat. Neque eguit ista postea illa humana natura. Quapropter dicit apostolus. Et si noveramus Christum secundum carnem. sed nunc iam non novimus eum.

✠ Per istos tres dies. informantur catecumini nostri in membris Christi. Prima quando per exorcizationem et abrenuntiationem expellitur diabolus. Deinde per fidem. perficitur sanitas in eis. Postremo olei. per manus impositionem episcoporum iustificantur. Resurrectio Christi. nostra iustificatio est. Ibi resurgimus cum Christo. ubi iustificamur.

✠ Nempe per istos tres dies quasi per tres antiphonas. scilicet primam quae nos disiungit ab impiis. postea alteram quae nos coniungit capiti Christo. atque tertiam quae nos facit surgere per iustificationem. ingressi sumus in ecclesiam. Ex persona neophytorum dico. Sequentes dies et noctes baptismales. ostenduntur qualiter in ipsa ecclesia secundum Christi doctrinam vivere debeamus. Dies ostendunt resurrectionem Christi. Igitur una die resurrexit dominus. Si cetera currunt officia in ista per illos vii. dies. quasi adhuc sit dies dominicus. In sacramentario canimus. Vere dignum et iustum est. aequum et salutare. Te quidem omni tempore. sed in hac potissimum die gloriosius praedicare. Cantores. cotidie cantant. Haec dies quam fecit dominus. Una eademque die sacramenta baptismalia septem dierum celebrantur. quando electi per omne curriculum huius vitae non declinant per opera tenebrarum a capite suo. quod iam surrexit ut ultra non moriatur. Propter hoc cotidie a patrinis ad ecclesiam cum lumine deducuntur. et cotidie Christi corpus et sanguis ab eis percipitur. Sic dies recolit resurrectionem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dni. ita nos sepulturā ei⁹. Die secim⁹ de septē dieb⁹ unū diē. ppt uigē resurrectionem
bonoꝝ operum. ita debem⁹ noctes p̄cedentes quasi uni diei apatre. Triduana sepul
tura p̄cessit resurrectionē dni. Triduana sepultura p̄cedit iustificacionē nr̄am.
C onsepulti eni sum⁹ cū illo dic apls pbaptismū in morte. ut q̄modo surrex xps amor
tuis pglam patris. ita & nos innouitate uite ambulem⁹. Qui eni mortu⁹ & sepelit.
nullū peccatū potest operare. P noctē eni designat⁹ temp⁹ quietis. ut dns ineuglio.
V enit nox quando nemo potest operari. Quā uis hic dicat⁹ mixtī de bonis & malis
operib⁹: possum⁹ tam⁹ intelligere quando q̄escit homo amalis operib⁹. Hanc q̄etē
quando cessam⁹ amalis & uigilam⁹ inbonis. recolimus ppsalmos tres q̄s fuīt innoc
turnali officio pdies baptismales. Quando mergim⁹ ter inaqua. ē sepelim⁹ xpo
triduano sepulcro. Ille eni cantat tres psalmos in nocte. q̄ mte renuncīt ē sepul
tū se ēē xpo. ideirco mortuū ē peccato. Ille mortuus ē peccato. q̄ n̄ operat⁹ pec
catū. Ille eni cantat indie. hec ē dies quā fec̄ dns exultem⁹ ⁊ letem⁹ inea. q̄ pse
uerat ininnocentia & bonis morib⁹. Et qi hec cer tatim debem⁹ meditari ⁊ satage
re quandiu inp̄senti sc̄lo sum⁹. id ē usq; dū ueniat septima dies. in q̄ separat⁹
anima acorpore: cantem⁹ indie hec ē dies quā fec̄ dns. ⁊ innocte celebremus
sepulturā dni. Et si in nb pluib⁹ n̄ recolim⁹ hanc mortificationē carnis que
designat⁹ ptres psalmos. ⁊ iustificationē que designat⁹ p uni coloris officiū.
saltē inhis qui nup baptizati s̄ recolam⁹. Alit̄ q̄ baptizant⁹ simplici colore septum
formē spm perpiunt quē ysaias ppha decantat sup dnm nrm ihm xpm singulariť
requiescere. Nisi crederet⁹ pcipi posse abeis dē q̄ baptizant⁹ sps scs. n̄ de p̄caret⁹ abepis
q̄man⁹ imposicionē exercent muti in neophitis. ut eidē septi formi spiu ē cinant⁹.
atq; pseptē dies religiosius ⁊ ceum maiori cautela. solitos nros conuentus celebre
m⁹. P singulos eni dies singulis donis sat agim⁹ ē tenere. & uitam⁹ pigricia. ne iuxta dni
A uocem corripiam⁹ q̄ dix⁹. Cantauim⁹ ub. ⁊ n̄ saltastis. Lamtauim⁹. & n̄ planxistis.
duenit sps scs nouus hospes. exerc& canticū leticię inenarrabilis. salicet sa
H pientię. ⁊ intellectus. ēsilii & fortitudinis. scientię ⁊ pietatis. de timoris dni
ospes suscipiens. deb& saltare huic cantico. fide. spe. & karitate. Ppt hanc
C uicissitudinē. psingulos dies cantam⁹ aliqd siue inrp̄sorio. siue inalla. cpsalm⁹
onfitemini dno. q̄ recolit mediam ueritatē dei inselm. & innocte añ siue alla
cū trib⁹ psalmis. Un q̄s q; xpian⁹ spm scm deb& colere. fide. spe. & karitate. Has tres

BIBLIOTECA PUBLICA TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sorores habet unumquodque donum spiritus sancti. et omnium septem sunt hee tres sorores. et singulorum
quod in nostro usu possumus accipere. Si septem fratres habuerint tres sorores. et omnium et singulorum
V t recolamus spiritum sanctum qui hec omnia operatur. unum diem ducimus in religione per septem dies. ut re
colamus septem dona eius. dies multiplicantur per septenarium numerum. Et recolamus nostram
fidem. spem. et caritatem. que usque in finem mundi in nobis manere debent. secundum apostolum
qui dicit. Nunc autem manet fides. spes. karitas. tria hec. Usque in septimum diem. tres
psalmos in nocte cantamus non amplius. Baptismalia enim sacramenta. usque ad expletionem
septem dierum tendunt. quia septiformi spiritu ditantur nuper baptizati. Sive quia uni
versitas temporis quae fine septem dierum volvitur. significatur per septem dies. in qua necesse est
satagere. ut nullus christianus a fide. spe. hac karitate alienus sit. quamvis cetera
omnia dona non possit capere. seu quia queque anima electa recedens de corpo
re. illico invenit sabbatum. et habet suum opus completum. quia deus VII die con
plevit opus suum. Nec deinceps in sequenti tempore quasi crescentium arborum
frondes cantantur tres psalmi. sed recoluntur mores boni uniuscuiusque operum. et
ideo plures psalmos id est XII. Et ab octava die agimus deo gratias. qui dedit in cor
dibus servorum suorum ut eo ordine statuerent officia nostra. quod possit populus dei per
dicari. Ex eo propterea sicut in exultatione habemus scriptum in romano ordine. ut non di
catur kyrieleison. sive christeleison. ad ullum cursum in memoratis diebus. sive in
ceteris anni festivitatibus. sed sine retractatione cantamus alleluia. et hec dies
quam fecit dominus. exultemus et letemur in ea. Collectam solam solet sacerdos dicere in fine
horum officiorum. Si enim iam in re quod agimus. neque diceremus. Quoniam est in spe. oratio sacer
dotis subsequitur. ut firmetur quod tenetur. et quod nondum tenetur accipiatur. De qua re dicit augustinus
in tractatu psalmi centesimi quadragesimi octavi. Laus nostra leticiam habet.
oratio gemitum. Promissum est nobis aliquid quod nondum habemus. et quia verax est qui promittit. in spe gau
demus. Quia tamen nondum habemus. in desiderio gemimus. Bonum est perseverare in deside
rio. donec veniat quod promissum est. et succedat sola laudatio. Luce quod orationis
sit ab his qui veraciter pascha celebrant. sive in collecta. sive in cubiculo cordis.
propterea fit. ut quod promissum est et nondum tenetur adveniat. Luce desiderii quod sanctus
augustinus memorat. celebratur oratio sacerdotis. Idem in sequentibus ostendit quam
leticiam recolat sancta ecclesia in diebus omnibus pentecostes. Propter hoc inquit duo tempora.
unum quod nunc est in tribulationibus et temptationibus huius vite. Alterum quod tunc erit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in securitate et exultatione ppetua. instituta ē & iā. in celebratione duorū tpr̄u.
ante pascha. & p pascha. Illud qđ ē ante pascha. significat tribulationē in qua m̄do
sumus. Qđ u° tūc agim᷑ p pascha. significat beatitudinē in qua postea erim᷑. Ante
pascha ḡ qđ celebram᷑ hoc agim᷑. Post pascha aūt qđ celebram᷑ significamus
qđ ndū tenem᷑. Ē ap̄t ea illud temp᷑. in ieiuniis & orationib᷑ exercem᷑. Hoc u° tēp᷑
relaxatis ieiuniis in laudib᷑ agim᷑. Hoc ē enī alla qđ cantam᷑. qđ latine int̄p̄
tat᷑ ut nostis laudate dn̄m. Ideo illud temp᷑ ante resurrectionē. hoc u° tēpus
p resurrectionē dn̄i ē. q tp̄re significat᷑ uita futura quā ndū tenem᷑. qi qđ
significam᷑ p resurrectionē dn̄i. tenebim᷑ p resurrectionē nr̄am. In capite enī
nr̄o utrūq; figuratū ē. utrūq; demonstratū ē. Passio enī dn̄i. ostendit nob uitā
p̄sentis necessitatis. qi oportet & laborare & tribulari. & ad extremū mori. Re
surrectio u° & clarificatio dn̄i. ostendit nob uitā quā accepturi sum᷑ cū uenerit re
tribuere digna dignis. mala malis. bona bonis. Et qđ ē m̄ mali oms. & cantare
nob cū possunt alla. Si aūt in malicia sua pseuerauerint. canticū uite nr̄e future
labiis poterūt dicere. ipsam u° uitā q̄ tc erit in ea ueritate q̄ n̄c significat᷑. obtinere
n poss. qi noluerūt meditari ante quā uenirēt. & tenere qđ uenturū erat. Huc ḡ frs
exortam᷑ uos. ut laudetis dn̄m. & hi ē qđ oms dicim᷑ alla. laudate dn̄m. Repetitio

Quando scripsi de letania maiore in superio De letania maiore. LXXIIII.
rib᷑. id ē in p̄mo libello hui᷑ operis. n ndū legerā illā statutā ēē a sc̄o gregorio
godir. illa statutā ēē ob duas causas. Scilicet ppt iminētia bella q̄ eo tp̄re excita
ri poss. & ppt fruges cōseruandos. At p quā legi statutū sc̄i gregorii. curaui illud
hic int̄ ponere. eodē m̄do ut legit᷑ in uolumine eptlaꝝ ei᷑ p qđ simulit̄ curaui simi
lit̄ eptam quādā ad focā imperatorē subnectere. in q demonstrat᷑ a langobardoꝝ
gēte eo tp̄re debaccari ī minos romanoꝝ. Secuit᷑ dicta de eptlis s̄ gregorii.

In nōīe dei & saluatoris nr̄i ihu xp̄i. p indictione sextam. die Ad dn̄ica ol LIIV.
ma a
XIII. mēsis nouēbri. tp̄rib᷑ dn̄i beatissimi pape gregorii. coronat᷑ ē focas &
leontia augusta in septimo palatio qui dr̄ secundianas. & occisus ē mauricius im
perator cū omib᷑ filiis suis masculis. id ē theodosio iā coronato. tiberio. p&ro.
paulo. iustiniano. simul & p&ro frē sup̄scripti maurici augusti. Sed &
aliqui pceꝝ q̄ ei cohererant. id ē constantin᷑ patricius. & curato de placi
dias. sed & georgi notarius principis. Veñ aūt ycona sup̄scriptoꝝ foce &
Leontie

auguste rome . vii . kl. maiarum . et adclamatum est eis in lateranis in basilica iulia
na . ab omni clero ut senatu . Exaudi christe . Foce augusto et leontie auguste uita . Tunc iussit
ipsam yconam domnus beatissimus et apostolicus gregorius papa . reponi in oratorio sancti cesarii
intra palatium . Factum est autem per aliquantulum temporis . ut hanc exortationem beatissimus
papa pro peste inguinaria in populo faceret . Oportet fratres karissimi ut flagella dei que metuere
uentura debuimus . saltim presentia et experta timeamus . Conuersionis nobis aditum dolor
aperiat . et cordis nostri duriciam ipsa iam quam patimur pena dissoluat . Ut enim propheta
teste predictum est . peruenit gladius usque ad animam . Ecce etenim cuncta plebs celestis ire mu
crone percutitur . et repentina singuli cede uastantur . Nec langor mortem preuenit . sed
langoris moras ut cernitis mors preuenit . Percussus quisque ante rapitur . quam ad lamenta
penitentie conuertatur . Pensate ergo qualis ad conspectum districti iudicis peruenit .
cui non uacat flere quod fecit . Habitatores quoque non ex parte subtrahuntur sed pariter corruunt .
Domus uacue relinquuntur . filiorum funera parentes aspiciunt . et sui eos ad interitum
heredes precedunt . Unusquisque ergo nostrum ad penitentie lamenta confugiat . dum flere ante
percussionem uacat . Reuocemus ante oculos mentis quicquid errando commisimus . et quod nequiter
egimus flendo puniamus . Preueniamus faciem eius in confessione . et sicut propheta ammonet leuemus
corda nostra cum manibus ad dominum . Ad dominum quippe corda cum manibus leuare est . omnis nostre
studium cum merito bone operationis erigere . Dat profecto . dat timori nostro fiduciam .
qui per prophetam clamat . Nolo mortem peccatoris . sed ut conuertatur et uiuat . Nullus autem
de iniquitatum suarum immanitate desperet . Ueternosas namque niniuitarum culpas tridua
na penitentia abstergit . et conuersus latro uite premia in ipsa sententia sue mortis
emeruit . Mutemus igitur corda . et presumamus nos iam percepisse quod petimus . Citius ad
precem iudex flectitur . si a prauitate sua petitor corrigatur . Imminente ergo tante
animaduersionis gladio nos inportunis fletibus insistamus . Ea namque que ingrata esse
hominibus importunitas solet . iudicio ueritatis placet . Quia pius et misericors dominus
uult a se precibus ueniam exigi . qui quantum meremur non uult irasci . Hinc etenim per psalmistam dicit .
Inuoca me in die tribulationis tue . et eripiam te . et magnificabis me . Ipse ergo sibi
testis est . qui inuocantibus misereri desiderat . qui ammonet ut inuocetur . Proinde fratres
karissimi contrito corde et correctis operibus . crastina die primo diluculo . ad septem
formem letaniam iuxta distributionem inferius designatam deuota cum lacri
mis mente ueniamus . Nullus uestrum ad terrena opera in agro exeat . nullus quodlibet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

negotiũ agere p̃sumat · quatin̄ ad sc̃ę dĩ genitricis ęcclam cõuenientes · q̃ simul
om̃s peccauim̄ · simul om̃s mala quę fecim̄ deploremꝰ · Ut districtus iudex dũ cul
pas n̄ras nos punire c̃siderat · ipse a sententia p̃posite dãpnationis parcat · Sequat̃
Letania clericorum · exeat ab ęcclã beati iohannis bap̃tistę · Letania uirorum · ab ęcclã sc̃i m̃ris
marcelli · Letania monachorum · ab ęcclã m̃rm iohannis & pauli · Letania ancillarũ dei ·
ab ęcclã beatorum m̃rm cosmę & damiani · Letania fẽmarũ · cõiugatarum · ab ęcclã beati
m̃ris stefani · Letania uiduarum · ab ęcclã beati m̃ris uitalis · Letania pauperũ · et in
fanciũ · ab ęcclã beatę m̃ris cecilię · Insequente ep̃la monstrabit̃ · qđ p inportunitate
bellorum potest p̃cul dubio uideri · letaniã institutã ẽẽ & ex equalitate tp̃rm colligi
in eam necessariã ẽẽ ad fruges colligendas · GREGORIUS FOCĘ AUGUSTO ·
CONSIDERARE cũ gaudiis et magnis gr̃arum actionib' libet · quantas omipt̃i dño
laudes debem̄ · qđ remoto iugo tristicię · ad libertatis tp̃ra sub ymperiali
benignitatis ur̃ę pietate p̃uenimus · Nam qđ p̃manere in palacio iuxta antiquã
consuetudinẽ · ap̃licę sedis diachonẽ ur̃a serenitas non inuenit · non hoc meę
neglegentię sed grauissimę necessitatis fuit · Quia dũ ministri eius huius ęcclę
tam c̃rta asperaq; tp̃ra cũ formidine declinarent atq · refugerent · nulli eorum pote
rat imponi ut ad urbẽ regiã in palatio p̃mansurus accederet · At post quã ur̃am
clemenciã omipt̃is dei gr̃a disponente ad culm̃ imperii p̃uenisse cognouer̃ · ipsi q̃q̃
suadente letitia ad ur̃a uestigia uenire festinã[bat] · q̃ illuc prius accedere ualde
timuerant · Set quia eorum q̃dã ẽ senectute s̃ debiles ut laborẽ ferre uix possint · q̃dã
u̾ ęcclę curis uehem̄t̃ implicant̃ · Et lator p̃sentiũ q̃ p̃m omniũ defensorum fuit ·
bene michi ex longa assiduitate c̃pt̃ ẽ · uita · fide · ac moribꝰ ap̃probatus · hunc ap
tũ pietatis ur̃ę uestigiis ẽẽ iudicaui · Unde eũ auctore deo diachonẽ feci · &
sub celeritate transmittere studui · q̃ cuncta q̃ in his partib' agunt̃ inuento
oportuno tp̃re ualeat clementię ur̃ę suggerere · Cui rogo ut serenitas ur̃a pias
aures inclinare dignet̃ · ut tanto nob' celeri' ualeat misereri quanto afflictio
nẽ n̄ram ueri' ex legatione cognouerit · Qualit̃ enĩ cotidianis gladiis &
quantis langobardorum incursib' ecce iã p̃ xxx · v · annorum longitudine p̃mim̄ ·
nullis explere suggestionib' uocib' ualem̄ · Sed in omipt̃e dõ confidim̄ q̃ ea
quę cęp̃ consolationis suę nob' bona p̃ficiet · & q̃ suscitauit in re publica pios
dños · extinguet crudeles inimicos · Sc̃a itaq; trinitas · uitã ur̃am p̃ tp̃ra

(c) 2006 Ministerio de Cultura

longa custodiat. ut et bono usus pietatis. quod tarde suscepimus diutius gaudeamus.

REFECTIO DE ALLELUIA QUOD CANTATUR IN MISSA. ET DE VESTIMENTO SUBDIACHONORUM. ET KIRIELEISON. EX EPISTOLA SANCTI GREGORII. XXVI.

Quando scripsit nostra parvitas de officio missae. simul nos latebant
quae secuntur. ut ea quae superius dixi de letania maiore nondum legeram. quod pos
tea inveni in epistola sancti Gregorii. Quo tempore alleluia in missa primo cantari coepit in ecclesia
romana. et cetera quae manifestabuntur verbis ipsius epistolae ad Iohannem Siracu
sanum. Quibus inventis. non potui praeterire nisi ea hic introducerem. quamvis non
competenti loco. quae magis competebat ea scribi in officio missae. quam in nocturnali of
ficio. Sequitur textus epistolae. GREGORIUS IOHANNI EPISCOPO SIRACUSANO. Veniens
quidam de Sicilia dixit michi. quod aliqui amici eius. vel greci vel latini nescio quasi sub
zelo sanctae romanae ecclesiae. de meis dispositionibus murmurarent dicentes. Quomodo ecclesiam
constantinopolitanam disponit comprimere qui eius consuetudines per omnia sequitur. Cui dum dicerem.
quas consuetudines sequimur. Responsum est. Quia alleluia dici ad missas extra pentecosten
tempora fecistis. Quia subdiachonos spoliatos procedere. Quia kirieleison dici. Quia
orationem dominicam mox post cannonem dici statuistis. Cui ego respondi. quia in nullo eorum
aliam ecclesiam secuti sumus. Nam ut alleluia hic diceretur. de Hierosolimorum ecclesia ex beati
Hieronimi traditione tempore beati Damasi papae beatae memoriae traditur trac
tum. & paulo post. Subdiachonos autem ut spoliatos procedere facerem. antiqua con
suetudo ecclesiae fuit. Sed quod placuit cuidam nostro pontifici nescio cui eos vestitos proce
dere praecepit. Nam vestrae ecclesiae numquid traditionem a grecis acceperunt. Unde ergo habent
hodie ut subdiachoni lineis in tunicis procedant. nisi quia hoc a matre sua romana ecclesia per
ceperunt. Kirieleison autem nos neque diximus neque dicimus sicut a grecis dicitur. quia in grecis
simul omnes dicunt. Apud nos autem a clericis dicitur. a populo respondetur. et totidem vicibus etiam Christe
eleison dicitur. quod apud grecos nullo modo dicitur. In cotidianis autem missis alia quae dici solent
tacemus. tantummodo kirieleison et Christe eleison dicimus. ut in his deprecationibus vo
cibus paulo diutius occupemur. Orationem vero dominicam idcirco mox post precem dicimus. qui
mos apostolorum fuit ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. Et
valde mihi inconveniens visum est. ut precem quam scolasticus composuerat super oblatio
nem diceremus. et ipsam traditionem quam redemptor noster composuerat super eius corpus
et sanguinem non diceremus. Sed et dominica oratio apud grecos ab omni populo dicitur. Apud nos vero

(c) 2006 Ministerio de Cultura

a solo sacerdote. In quibus Grecorum consuetudines secuta sum, quia aut veteres nostras reparavimus,
aut novas utiles constituimus. In quibus tamen alios non probamus imitari. Ergo ipsa karitas cum
occasio dederit, ut ad Chatemensem civitatem pergat, ut in Siracusana ecclesia, eos quos credit
aut intellegit quod de aliis nunc imitari potuerit, facta collatione doceat, et quasi alia
ex occasione eos instruere non desistat. Forte quia de Constantinopolitana ecclesia quod dicitur,
quis eam dubitat sedi apostolicae esse subiectam? Quod et piissimus dominus imperator et frater noster eiusdem
civitatis episcopus assidue profitentur. Tamen si quid boni vel ipsa vel altera ecclesia habet, ego et
minores meos quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim qui ideo
se primum existimat, ut bona quae viderit discere contempnat. + Ex presenti epistola docemur,
ut et quod bonum ab aliis ecclesiis discere possumus, non eam contempnamus. + Similiter et dubitatio
auferatur de die parasceven, de qua aliqui dubitant, utrum in ea consecretur corpus domini an
non. Eadem die apostolica consecratio recolitur, quae tantum dominicam orationem super corpus et sanguinem
domini dicebat. Igitur non est ammonitum ex Romano ordine, ut reservaret corpus domini a v.
feria usque in sextam. Nec est necessarium reservari, quoniam sufficeret sola oratio dominica ad consecran-
dum vinum et aquam. Quod enim Innocentius dicit isto biduo sacramenta non penitus celebrari, sic
intelligendum est, ut iuxta morem nostrae ecclesiae non celebrentur. Etiam lectiones quae precedunt an-
te passionem in parasceve ecclesiae primitivae consuetudo est, quae non repellebat penitus iu-
daismum, quia in suis sabbatis legebat unam lectionem ex lege et alteram ex prophetis. Nec non et
ex eo ubi sanctus Gregorius dicit: Alia quae dici solent in cotidianis missis tacemus, tan-
tummodo kyrieleison dicimus, possumus intelligere quod non alia cantabant aput illum per co-
tidianos dies in officio missae.

De completione dierum Pentecostes. XLIIII.

Precepit dominus discipulis suis quando ascendit in celum, ne ab Hierosolymis discede-
rent, sed expectarent promissionem patris quam audierant per os eius. Quia Iohan-
nes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies, id est
post X. Merito expectant X dies, quibus futurum erat ut misterium denarii numeri
post X dies perfectius spiritu sancto veniente perciperent. Ita enim Luchas narrat: Vos
autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Eduxit autem eos foras
usque in Bethaniam, et elevatis manibus suis benedixit eis. Et factum est dum benediceret
illis, recessit ab eis et ferebatur in celum. Et ipsi adorantes eum regressi sunt in Hierusalem
cum gaudio magno, et erant semper in templo laudantes dominum et benedicentes dominum. +
In civitate sedere est aliquem tacita mente et quieta cogitare de promissis domini et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

a statu ppetue pacis — n̄ recedere. Firmare sensus corporis ne mors p eos introeat.
& cogitare q̄d se ipsū decebat totū integrū reddere dō. hoc ē habere integra .IIII.
helementa in se. qualia illi ds̄ ca ꝑstitit. totū se ipsum ēē in dilectione dei. ex toto corde.
& ex tota aīa. & ex toā mte. scire ymaginē scē trinitatis signatā in se.
Si q̄s istū denariū desiderat in se habere. recognoscit se minum aliqd abere. abeo
debet adorare dnm̄ & deprecari ut sibi ccedat illū. & si senserit p caritatē q̄ foras
mittit timorē posse eū impetrare. maneat in templo laudans & benedicens dm̄.
Hoc ē expectare p x. dies pmissū patris. desiderare iugiter integritatē sue crea
tionis. & creatoris sui cognitionē. Hunc denariū peeperunt apli amplius & pfectius
quā prius habuerant in die pentecostes. Eodē pcepto ammonitus ē scs augus
tinus a spū scō ante quā transiret de corpore. q postulauit ut spatiū ei daretur
p x. dies. meditandi se. & sua. Ita enī scriptū ē in ei uita. Nā sibi iusserat psal
mos dauiticos q̄s paucissimi de penitentia scribi. ipsosq. quaterniones iacens
in lecto ētra parietē positos. dieb; sue infirmitatis intuebat. & legebat. & ubtim
ac iugiter flebat. Et ne intentio ei' a quoquā impediret. ante dies ferme x. quā exi
ret de corpore. nob postulauit psentib; neq̄s ad eū ingrederetur. nisi his tantum
horis q̄b; medici ad inspiciendū intrabant. uel cū ei refectio defferretur. Usq huc
de uita sci augustini. + Aliter scribit idē scs augustinus in sermone xvii. sup
ihm̄ē. Ieiuniū aūt magnū & generale ē. abstinere ab iniquitatib; & illicitis uolup
tatib; scli. q̄d ē pfectū ieiuniū. Ut abnegantes impietatē & sclares cupiditates.
temperant & iuste uiuam in hoc sclo. Huic ieiunio quā mercedē addat apls. seqt
& dicit. Expectantes illā beatā spē. & manifestationē glē beati dei & saluato
ris nri ihu xpi. In hoc ergo sclo quasi quadragesime abstinētiā celebrantī. cū bene
uiuim' cū ab iniquitatib; & illicitis uoluptatib; abstinem'. Sed qui hec abstinentia
sine mercede n̄ erit. expectam' beatā illā spē & reuelationē glē magni
dī & saluatoris nri ihu xpi. In illa spe cū fuerit de spe facta res. accepturi sum'
mercedē id ē denariū. & paulo post. Denari ergo q accep nomi in numero x. reddi
tur. & coniunctus quadragenario. fit qnqgenarius. Unde cū labore celebram'
quadragesimā ante pascha. cū leticia uero tāquā accepta mercede qnqge
simā p pascha. Nam huic tāquam salutari boni operis labori q ptinet ad qdra
genariū numerū. addit' quietis & felicitatis denariū. ut qnqgenari' fiat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Significauit hoc ipse dns ihus multo aptam. quando p resurrectione xl. dieb con
uersatus est int'a cu deplis suis. Quadragesimo aut die cu ascendiss& in celu
p'actis x dieb misit mercede spm scm. Nam in x. die p ascensione dni. hoc e in ui
gilis pentecostes. celebrat sca eccla baptisteriu 7 letania exerc& ante sol
lemnia missaru. Orat eni siue ut ipsa mereatur frui aduentu sps sci sic apli frui
ti s. q baptizati s ab eo in pentecostes. seu ut neophiti pseuer& in unitate eccle.
Cantat postea memorata eccla gla in excelsis do more aplor. q pri qua accipe
rent spm scm. i templo erant semp laudantes dnm 7 benedicentes dnm. Ac de cau
sa cantat laudate dnm oms gts. ante comunione misse in uigilus pasce 7 pe
tecostes. cu ymno beate uirginis marie. loco uespertinalis synaxi ppt neophitos.
Quamuis enim de misse officio n pponere aliqd dicere in istis litteris. tam qi occurrit
in hac festiuitate de baptismo scribere. desideraui uoluntariu me monstrare
de his q circa baptisteria agunt scire aliqd. ✠ Nunc transeo ad psalmos tres
q cantant in nocte pentecostes. Ut mihi uidet hoc differt int istos tres psalmos
q in pentecosten cantant 7 int tres q in pascha dni. qd e int baptismum
q acceper apli p spm scm in die pentecostes. de q eis dix dns Uos aute baptiza
bimini spu sco. 7 de baptismo aq. dic augustin in epla ad seleucianu. Iue g
quando therosolimis exiit cu deplis suis in iudea. 7 illic morabat cu eis &
baptizabat. n p se ipsum sed p deplos suos q intelligim ia fuisse baptizatos.
siue baptismo iohnis sic n nulli arbitrant. siue qd magis credibile e baptismo
xpi. neque ministeriu baptizandi defugere. ut haber& baptizatos seruos p q s
ceteros baptizar&. q n defugit memorabilis illi humilitatis misterio qndo eis
lauit pedes. ✠ Qd ante die pentecostes acceperint spm scm. iohnes manifestat
dics. Cu g e& sero die illa una sbtor 7 fores e& clause. & p pauca. Sic misit me
pat & ego mitto uos. hoc cu dixiss& insufflauit & dix eis. Accipite spm scm. Quor
remiseritis peccata. remitunt eis. 7 quor retinueritis. retenta s. Iam acceperant
spm scm ut pat& in remissione peccator. Sed adhuc restat donu qd n cu acce
perant sed accepturi erant in die pentecostes. idt ut pdicatione sua firmaret
signis miraculor. 7 ut n timerent rabie psequenciu. neq. irretiri possent uin
culo treni desiderii. neq. labe facta in errore aliq. Credim petru ia baptiza
tu fuisse. quando negauit ad uoce ancille. Simili modo 7 thomam q dubitau

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de dñi resurrectione. ✠ Sic tunc duo babtisteria legunt in aplis. unu p aqua. &
alteru p baptismu sps sci. ita s hodie in sca eccla duo genera electoru q baptiza
tis sunt. Unu gen e in actiua uita. alteru in contemplatiua. Que duo genera. mar
tha i maria soror ei significant. Optima pars marie deputata e a dño. sed mar
the n e rephensa q bona e. Hec distinctio potest inueniri in antiphonis q dicu
t in pascha dñi. i in pentecosten. In pascha dñi dic pma an. Consiliu meum n e cum
impiis. Prima de pent. dic. Factus e repente de celo sonus aduenientis sps uehe
mentis. Sps uehemens. puluere terre sol& dispgere. Multu distat int donu di qd se
parat fideles ab impiis. i illud donu qd terenas cogitationes expurgat de pecto
re. Ibi dic secda an. Postulaui patre meum. i dedit mihi gentes in hereditate. hic dic
confirma h ds qd operatus es in nob. a templo sco tuo qd e in ihrlm. alla alla. Simili
m distat int eos q in hereditate dñi deputant qi fideles s i tam in actuali uita. &
eos q omia terrena respuer. i rogant dñm ut ad h n reuertant. sed confirm& donu suu in
eis. ut possint dño semp a templo qd e in ihrlm alla cantare. Ibi dic tcia an. Ego dor
miui i somnu cepi. i resurrexi. hic dic tcia. Emitte spm tuu i creabunt. i renoua
bis facie terre. Xps enim resurrex a morte. i nos cotidie possum resurgere a uiciis.
& potest nb ueraciter dici. Nolite contristare spm dei. Hec an q dic emitte spm tuu
i creabunt. spm di pcat obnixe aduenire. ut neq in cogitationib neq in uer
bis regn& sps supbie. sed sps di utruq deducat p sua creatione. Ut scriptu e
in eugl'o. Cu uos ceperint & abduxerint. nolite cogitare quomo aut qd loqmi
ni. Non enim uos estis q loqmini. sed sps patris uri q loqt in uob. Precat renouari
facie terre. ut nouus homo sit confitens se iustificatu n a se sed a gra dei. ✠ Sic in
in pascha dñi tres psalmi recolunt opera xpi triu dieru. sic & in aduentu
sps sci eade opera recolunt. ut demonstrent unu op e e in potentia miraculoru
toci sce trinitatis. Unus ordo psalmoru continet scilic& triu. ppt dies resurr
ectionis dñi. i in aduentu sps sci. Sed in aliquib min operat xps. i in aliqb
plus. Stella enim a stella differt in claritate. Qd in pascha diximus de sequen
tib noctib baptismalib. hoc i hic dicim. ut tres psalmi recolant sepul
turam dñi triduana. in his pcipue qui nup e sepulti c xpo. Hoc agitur
p vii. dies. ppt sacramentu psentis uite. i ppt septimu die. in q anime scoru
recipient a corporib. ut ppt septemformem spm scm q p unu queq.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diē diuerso cibo alit suos. Poss̄ · iq; tres psalmi recolere tres uirtutes id est fidē · spē · &
karitatē · sine q̄b; nemo potest placere deo. Annectamus etiā conuiuiū · q̄d unū q̄dq;
donū quasi un' q̄sq; frater parat suis conuiuiis p septē dies · tres uirtutes quasi tres
sorores conuiuantes · ex libro sci gregorii pmo de moralib. Ut enī inq̄d hec ipsa
dona breuit̄ septiformis sps replicem' · aliū diē hab& sapientia · aliū intellectus ·
aliū ẽsiliū · aliū fortitudo · aliū scientia · aliū pietas · aliū timor. Neq; enī hē
sapere q̄d intelligere · qm multi ęterna q̄dē sapiūt · sed hęc intelligere nequaquā poss'.
Sapientia ergo in die suo conuiuiū fac · q mentē de ęternoꝝ spe & certitudine reficit. Intel
lectus in die suo conuiuiū parat · qui in eo q̄d audita penetrat reficiē do cor tenebras
eī illustrat. Cōsiliū in die suo conuiuiū parat · q dū ẽẽ p̄cipitē ph̄ib& ratione ani
mū repl&. Fortitudo in die suo conuiuiū fac · q dū aduersa n̄ metuit trepidā
ti menti cibos ẽfidentię apponit. Scientia in die suo conuiuiū parat · q in uentre mentis
ignorantię ieiuniū supat. Pietas in die suo conuiuiū exib& · q cordis uiscera
mercede operib; repl&. Timor in die suo conuiuiū fac · q dū pmit mentē ad p̄sentib;
supbiat · de futuris illā spei cibo ẽfortat. Sed illud in his filioꝝ conuiuio pscrutandū
uideo · q̄d semed ipsos inuicē pascunt. Valde enī singula q; lib& destituuntur · si n̄ una
uirtus uirtuti suffragetur. Minor quippe ē sapientia que sine intellectu constat ·
& ualde inutilis intellect' ē si ex sapientia n̄ subsistat. Qua cū altiora sine sapien
tie pondere penetrat · sua illū leuitas grauius ruiturū leuat. Uile ē ẽsilium
cui robur fortitudinis dē · q q̄d tractando inuenit · carens uirib; usq; ad p
fectionē operis n̄ pducit. & ualde fortitudo destruitur · nisi p ẽsiliū fulciatur. Q q̄
plus se posse ẽspicit · eo uirt' sine rationis moderamine deterius in p̄ceps ruit. Nul
la ē scientia si utilitatē pietatis n̄ h̄t · q dū bona cognita exseq negligit · se ad ad iu
dicuū artius stringit. & ualde inutilis ē pietas · si scientię discretione car&. q
dū nulla hanc scientia illuminat · q̄m misereatur ignorat. Timor q̄q; ipse si n̄ has
etiā uirtutes habuerit · ad nullū op' pcul dubio bone actionis surgit · q dū ad cunc
ta trepidat · ipsa sua formidine a bonis omib; torpens uacat. Qua ergo alt'nato mis
terio uirt' a uirtute reficitur · recte dr̄ q apud se uicissim filii ẽuiuant. Cūq; unā alia sub
leuandā subleuat · q̄si p dies suos numerosa soboles pascenda conuiuiū parat. & mittentes
uocabāt tres sorores suos · ut comederent & biberent cū eis. Cū uirtutes n̄re in omē q̄d agunt
fidē · spē · & karitatē sciunt · q̄si operatores filii · tres ad ẽuiuiū sorores uocant.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut fides · spes · & karitas gaudeant in opus bonu quod ... queq; uirtus administrat. Que quasi ex cibo uires accipiunt · du bonis operib; fidentiores fiunt. Et du post cibu contemplationis rore infundi appetunt, quasi ex poculo inebriant. Hec abhorret a uero · si siue propter sepulturam dni ut memoratum ē tres psalmi in nocte cantent in diebus neophitorum seu propter fidem · spem · & karitatem · quas unusquisq; xpianus deb& tenere ab ipso initio intellectus sui. De hora baptisterii in sabbato sco siue in uigiliis

Notandu ē quod ea hora diei nunc celebr& sca ecclesia baptismu. Sep̄ pentecosten. LXXVIIII.

qua hora angelus dni uenit ad corneliu · annuncians ei quod orationes & elemosine ei ascender in memoria in conspectu di · & ut mitter& ad petru q ei baptizaret. Eadem ora uenit baptista petrus · ad eundem corneliu baptizandu. Itaque interrogauit petrus corneliu · ut in actib; aplorum scriptu ē. Interrogat g. Ob qua causa accersistis me. Et cornelius dixit. A nudius quartana die · usq; in hanc hora · orans era hora VIIII in domo mea. Et

Qui continuo imbuit petrus simbolu fidei · ut in memoratis actib; continet. Mox q; cecidit sps scs sup omnes q audiebant uerbu. Quo perfecto, respondit petrus. Numquid aqua quis prohibere potest ut n baptizent hi q spm scm acceper sic & nos. Et iussit eos in nomine baptizari

Legit eo in tempore circa primitiua ecclesiam hora VIIII · baptismus celebrat ē · ut & ipsa unitatrix ei q hodierna die post retiner& in mente · quod in morte xpi q hora nona emisit spm oporteat eu baptizare. Hunc more ten& nunc nra ecclesia · in uigiliis pasce & pentecostes · quem psignauit cornelius · qui ut mererer accipere baptismu · hora nona erat orans & ieiunans in domo sua. De octauis pentecostes. LXXVIIII.

Quinquaginta dies post pascha dnu · hoc ē totu pentecostes · figurant illa leticia q erit in aliauita. Siue q quadragenarius numerus partib; suis multiplicat. L. fac · seu quod XL · habent in se perfectione bonorum operum. Cui numero si ad dat denarius · q ten& remuneratione operu · L · fac · seu quecumq; alia ratio sit · hoc procul dubio tenet · quod presentes · L · dies · futura quiete & securitate atq; leticia significat.

Septem u dies q secuntur · recolunt aduentu septiformis sps · siue nram leticia in qua cgratulam nup baptizatis · q numeru informant in corpore xpi.

Habem in nris libellis officialib; scriptu post octabas pentecostes · ideo de eo de scripto tractare debem. Satis manifestu ē pentecosten exprimere numero quinquagesima. Non eni ma simplicitas nouit · quas octauas habeat pentecostes. Sed q in hec festiuitas · que ut dix̄ m recolit aduentu sps sci · tremu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

neratione nup baptizator[um] optinuit nom[en] pentecosten. Ipse octaue que huic minis
terio poss[unt] c[on]gruere ... nom[en] q[uo]d habe[n]t p[ri]ma dies hui[us] festiuitatis. Quom[odo] aduen
tui sp[iritu]s s[an]c[t]i octaue c[on]ueniant ut generationi noui hominis ex u[er]bis s[an]c[t]i augustini de
sermone d[omi]ni in monte ... carpim[us]. Post enumeratas sententi-
as. vii. beatitudinu[m] dicit inter cetera. Octaua. tanqua[m] in caput redit q[uia] consumatum
p[er]fectu[m]q[ue] ostendit ... Paul[us] ... que p[er]ficiunt. Nam octaua clari
ficat ... quod p[er]fectu[m] e[st] demonstrat. ut p[er] hos grad[us] p[er]ficiantur & ceteri. tanqua[m] a capite
sursum exorsa. Videtur ergo mihi ... septiformis operatio sp[iritu]s s[an]c[t]i. de qua ysaias loquitur
his gradib[us] sententiis c[on]gruere ... hec octaua sententia q[uia] ad cap[ut] redit. p[er]fec
tu[m] consumatu[m]q[ue] hominem declarat. Significat fortasse & circu[m]cisione[m] octaua die in
uetere testam[en]to. & d[omi]ni resurrectionem p[ost] sabbatu[m]. que utiq[ue] octauus. idemq[ue] p[ri]m[us] dies.
& celebritatione[m] octauaru[m] festa feriaru[m]. quas in regeneratione noui hominis celebram[us].
Hucusq[ue] augustin[us]. Octauus dies e[st] q[ui] & p[ri]m[us]. s[e]c[un]d[u]m forma[m] octo beatitudinu[m]. Prima bea
titudo dicit. beati pauperes sp[irit]u. q[uonia]m ipsor[um] e[st] regnu[m] celor[um]. Octaua. ita. Beati qui per
secutione[m] patiuntur p[ro]p[ter] iusticia[m]. q[uonia]m ipsor[um] e[st] regnu[m] celor[um]. Ad regeneratos p[er]tinet
he sententie. ut qui pauperes s[unt] in hac uita p[ro]p[ter] regnu[m] celor[um]. usq[ue] in fine[m] uite p[er]seuera[n]
tes sint ut accipiant regnu[m] p[ro] quo laborauer[unt] hic. Baptism[us] neophitor[um] qua[m]uis in
sabbato agatur. ad illu[m] baptismu[m] p[er]tinet que[m] ap[osto]li acceper[unt] in die pentecostes.
Cuius octaua dies e[st] d[omi]nica sequens. qua[m] solem[us] apellare octauas pentecostes. Iste s[unt]
ferie quas b[eatus] augustin[us] memorat superius. octauar[um] feriaru[m] regenerati hominis.
Hoc e[st] enim n[ost]r[u]m baptisma & ap[osto]lor[um]. q[uo]d illi p[ri]mo aqua baptizati s[unt]. deinde acceper[unt] semel
p[er] insufflatione[m] x[rist]i sp[iritu]m s[an]c[tu]m. adhuc in t[er]ra x[rist]o existente. postremo de celo in die
pentecostes. Nos u[ero] p[re]sente ep[iscop]o simul baptizam[ur]. & p[er] i[m]posicione[m] man[us] ep[iscop]i sp[iritu]m
s[an]c[tu]m accipim[us]. Imitando x[rist]i morte[m] & ei[us] resurrectione[m]. debem[us] consumatione[m]
n[ost]ri baptismatis in die d[omi]nico cogitare. ne p[re]cedant me[m]bra cap[ut]. & s[e]c[un]d[u]m modu[m] p[ri]mi
tiue eccl[es]ie dationem sp[iritu]s s[an]c[t]i in ea[n]dem die oratercia. Quamuis n[on] e[is]dem diebus ut horis p[ro]p[ter] ali
quas occasiones fluctuantis mundi celebretur aliquando baptism[us] & imposicio man[us]
tam[en] p[ro]p[ter] sacramentu[m] q[uo]d in se continent. eisdem dieb[us] & horis deputantur. Sicut p[ro]p[ter] ea
acceper[unt] ap[osto]li sp[iritu]m s[an]c[tu]m hora tercia. q[uia] fide[m] s[an]c[t]e trinitatis p[re]dicaturi erant. uoluam[us]
& nos intimare eade[m] hora p[er]cepisse eunde[m] sp[iritu]m. in qua copulatur trinitas homini
cui monstrat eande[m] trinitate[m] ... p[er]tinet n[ost]r[u]m babtisma aliquo m[od]o ad baptismum

Q[uo]d octaua die p[ost] baptismu[m] c[on]firmandus sit neophit[us]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aplor(um) · quā ad baptismū x̄pi · Non ppt̄ sua abluenda peccata baptizat x̄ps · sed ppt̄
formā mēbror(um) suor(um) q(ui) ēēt in futuro poterant aliq(ui) sibi placere de sua innocencia · &
cogitarent n̄ sibi ēē necessariū baptisma · Ac ideo p(er)fecit x̄pi baptism' qui sine pecca
to fuit · ut nemo deceptus p(er)stultā securitate · p(er)eat sine baptismo · Non ppt̄ ea ad
uen̄ sps s̄cs in columbe spetie sup x̄pi baptismū ut daret ei donū qd n̄ habebat ·
sicut nb in n(ost)ro baptismate suā p(re)sentiā monstrat · sed ut p(er) colūbe simplicitatē ·
demonstraret x̄pi simplicitatē & puritatē · Apli ideo baptizati s(unt) ut peccata eor(um) de
lerent(ur) · in baptismo sic & n(ost)ra delent(ur) · & ideo uenit sps s̄ci p(er) igne ad eos · q(ui) rubigo
ex eor(um) fragilitate potuit eis inherere · & hanc uolunt(ur) sps s̄ci in ppetuū sum
mere · Uisenū ignis unā matheriā c̄sumit · & alterā p(er)ficit · sicut ligna c̄sumit ·
& matherie n(ost)ri corporis p(er)fic̄ · Ita & ygnis sps s̄ci rubiginē peccator(um) c̄sumit ·
& animā n(ost)ram cale fac̄ ad amorē dei & p(ro)ximi · Isti duo effectus s(un)t duo denarii
q(uo)s dn̄s dedit stabulario iuxta lucha eu(an)g(e)listā · altera id ē s(e)c(un)da die p(ost) quā alli
gauit uulnera semi uiui · quasi s(e)c(un)da die p(ost) baptismū · Bene duo s(un)t q(ui) significarent
ordinē dilectionis · q(ui)a dn̄m n̄ potest diligere q(ui) n̄ diligit p(ro)ximū · neq(ue) recte diligit
p(ro)ximū q(ui) n̄ eū ppt̄ dn̄m diligit · Sic in baptismate c̄formam(ur) x̄pi morti & sepul
ture · ita in acceptione sps s̄ci · spūi uiuificanti q(ui) operat(ur) in nb rectū ordinē dilec
tionis · Post mortē x̄pi ystri quę memorat(ur) hora nona · ē pacta · hora nona
baptizant(ur) qui in x̄pi morte baptizant(ur) · Et ppt̄ q(uo)d misteriū c̄sepulture x̄pi que
recolit(ur) in sabo · baptizat(ur) x̄pi corp' in sabo · ut p(er) hanc sepulturā · in die dn̄i resurgat
in nouū eū resurrectionis · ad dn̄ica die debem' celebrare · Sit illa dn̄ica dies · in
cuī noui hominis q(ui) resurrex(it) a mortuis · Et iterū · Sepultura ei' recolat(ur) · quan
do anima transit in requiē sine corpore · In sabbato die quando uestimēta mu
tant(ur) baptizator(um) · Receptio eor(um) corpor(um) celebret(ur) in octauis pentecostes · Ut
ideo celebret(ur) octaua pentecostes · q(ui)a septiformis sps op' tunc p(er)ficit(ur) · quando
p(er)fectū hominē monstrat · De q(ua) p(er)fectione dic̄ apls · Si q(ui)s aut(em) in ubo n̄ offen
dit · hic p(er)fectus ē uir · Celebret(ur) ergo p(er) septē dies op' septiformis sps · & in octaua die
c̄sumatio & declaratio atq(ue) glificatio ei'dē operis · Cū sit ita ē · merito eādē glifi
catione recolit octaua dies q(ue) redit ad caput · quā p(ri)ma dies · Itaq(ue) sic celebra
uim' magestatē sps s̄ci in pentecosten · cele brem' in octauis ei' dē festiui
tatis · quatin' sepissime recolendo & ei' dona dignet(ur) karitas ei' se p(er)fundat in sun

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad concentū sup̄nę patrię. [C]antus enī sepissime in leticia celebratur. Scōꝝ meis
ñ habet maiorē letitiā. quā ut panagogen sublevatur ad celeste regnū.
[I]psius memorati summi doctoris uerba ponenda s. ut ei auctoritate sigillū
inmittat audientiū qd cupim̄ disserere. [Q]uid inquit int̄ sit int̄ psalmū. ymnū.
& canticū. in psalterio plenissime dicim̄. [B]reuit̄ ymnos eē dicēdos.
q̄ fortitudinem & magestatē p̄dicant dei. & eidē semp̄ beneficia ul facta
mirantur. [Q]d om̄s psalmi c̄tinent. q̄b alta[...]positū ł subiectū ē. [P]salmi
aut̄ p̄prie ad ethicū locū pertinent. ut p organ[...]ū corporis qd faciendum
qd ue uitandū sit nouerim̄. [Q]ui u̇o de superiorib̄ disputat. & cōcentū
mundi omniūq. creaturaꝝ ordinē atq. c̄cordiā subtilis disputator
edisserit. iste spirituale canticū canit. [O]p̄ psalterii qd in manu p̄cutitur
ut resonet. ad opera n̄ra ptinet. [O]pera scōꝝ s. mores boni q̄s exercem̄
siue in p̄fectione sp̄ualis muneris. siue in occisione carnaliū uoluptatū.
✠ [Q]ua p̄pt̄ quando psalmos cantam̄. solem̄ stare. [P]er statū corporis. &
monstram̄ effectū mentis n̄re. hoc ē paratos nos eē siue ad domandam
carnē n̄ram. seu ad exercitiū operis in causa n̄ra. ł fr̄m. [P]ost istā tropolo
gicā locutionē. id ē q. de morib̄ disputat. subsequit̄ lectio. in q̄ illa re
periunt̄ que scs̄ hieronim̄ disputauit de ymnis. id ē q. ad laudē dei
ptinent. [I]bi magestatē dei inuenim̄ q̄m in ceitū scripturis om̄a in se c̄tineat.
[I]bi fortitudinē eius q̄m creatū p̄plm̄ suū redimat in forti manu & in bra
chio extento. [I]bi beneficia eius q̄m ipsū que redemit. ditat omib̄ bonis.
b̄n̄facta et q̄m fec̄ celū & t̄rā. mare & om̄a que in eis s̄. [N]ulla ñ de ē historia.
ñ de ē allegoria. ñ de ē tropologia. ñ de ē anagogen. quamuis tropologia
seorsum celebretur ut p̄tulim̄ in psalmis. [I]n tropologia psalmoꝝ n̄ra opera
recolim̄. [I]n tropologia lectionū. alioꝝ. [N]ō enī in dn̄i magestate. siue
in sua fortitudine. siue in beneficiis. ł factis laboram̄. [Q]ua p̄pt̄ solem̄ se
dere in recitatione lectionis aut silēdo stare. [I]n responsoriis nāq. solem̄ uocē
altius leuare. quā in superiorib̄ id ē psalmis. & ymnis. [P]er altitudinē uocis.
altitudinē m̄tis de sacra scriptura. sequitur gaudiū celeste. ✠ [C]ur r̄sponsoriū
dicat̄. in scriptione misse scriptū ē. [R]esponsoriū in isto loco. canticis sp̄ualib̄
cōparam̄. ✠ Cantica s. q̄ cantant̄. Sp̄ualia. q̄ p̄cedunt ex iubilatione

(c) 2006 Ministerio de Cultura

spiritualia intus. Alia enim sunt cantica que de singulari munere gaudet. ut sunt ea de quibus
scripsimus in babtisterio ubi gaudium tripudiat neophitorum. decendencia quibus
nemo superbiat. et alia sunt ista quibus unusquisque alterum incitat ad mansiones celes
tes. quia multe sunt in domo patris. Quid vero significet responsoriorum in memorato officio
misse. descripsimus. hoc est ut duo sint in ecclesiastico viro. sive exortatio ad fratres.
sive singularis etiam deprecatio ad dominum. Gloria subsequitur in anagogico officio. hoc est
ut omne responsorium diurnum et nocturnum subsequitur gloria. preter ea quando in domini passione agitur.
Nulli dubium quod nullo in loco tanta gloria referatur deo. quanta in cetu sanctorum angelorum
et eorum sanctorum qui in conspectu domini sunt. ✠ In istis lectionibus diurnalibus non petitur benedic
tio a maiore. quia minor recitat eas qui solet domini vice tenere in ecclesia. Hoc interest
inter has lectiones. et illam que in actione agitur. Illam enim quam ad missam agimus ex
gradu solemus proferre ut omnis populus eam audiat quam posuimus in officio de babtis
terio. propter instructum temporis id est diei ad sapientes fieri. In qua et auctor ad memo
riam reducitur. Ut si forte aliqui eorum qui congregantur ex universis locis. propter ra
ritatem lectionis incognitam habent historiam. audiant auctorem qui forte non est incognitus.
iterum auctoritatem firmius infigant verba lectionis in corda audientium
Qui tamen sapientes esse possunt. propter rectam conversationem. Athu. qui semper ecclesiasticis rebus
insistunt in lectione divina. ut sunt domestici ecclesie. non habent necesse audire auc
torem. qui ex lectione agnoscunt eum. Unde et mos inolevit. ut auctores evangeliorum
alta non proferant voce. quia ex lectione auctor agnoscitur. ✠ Ut legimus in esdra.
quatuor lectiones fiebant in die ab antiquo populo dei. et merito. IIII. quia IIII. elementis
constat homo. ut unumquodque elementum per competentes horas se offerat creatori suo ✠
Primam namque iuxta morem nostrum. psallimus sine lectione. Nullam non habuerit lectionem. non est
nostre lectiones tot. quot fuerunt in illo antiquo populo dei. Quapropter procuratum est a sanctis patribus.
ut in capitulo legeretur illa lectio. que silentio post missa est in prima. Et subsequeretur
cap. Preciosa est. Et non frustra ibi post missa est. Sed quia pastor loci doctorem vult insi
nuare. ideo ibi post mittit suam doctrinam. ut doceat unumquemque doctorem primo
oportere operari. et postea docere. De quo dicit moyses. in libro deuteronomii.
Non arabis in primo genito bovis. Potest etiam in istis tribus varietatibus omne genus
musicorum accipi. quod antiquus populus exercebat in laude dei. Triformis est natura
musice artis. Aut enim per pulsum digitorum. fit ut in psalterio et cithara. et ceteris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uasis quę pulsu digitoꝝ tangunt̄ · aut p̄uocē · ut ē cantus · aut p̄flatū · sic ē in
tubis · Hęc tria memorantur inpsalterio · Dic psalm̄ tricesim̄ scđs · Confitemi
dño incithara · inpsalterio x · cordarū psallite illi · Cantate ei canticū nouū ·
bene psallite ei inuociferatione · Et iterū inpsalmo · xl · Uoce mea addnm
clamaui · Itē inpsalmo · c · l · Laudate eū insono tubę · laud̄ inpsalterio ⁊ci
thara · Laudate eū intimpano ⁊choro · laud̄ eū incordis ⁊organo · Laudate
eū incimbalis bene sonantib; · ⁊rt · Quando enī psalmos cantam̄ · gen̄ musicę
exercem̄ qđ fit p̄ pulsū digitoꝝ · Nā & psalteriū uolum̄ · accep nom̄ đ psalterio
musicę artis · Quando legim̄ genus illū exercem̄ qđ p̄uocē fit · Lectio nē
uoces uocauit apls paulus inactib; aptoꝝ · Ignorantes inquid ihm ⁊uoces
pphetarū quę p omē sbtū legunt̄ · Quando rsponsorios cantam̄ · quasi p tubā
exaltam̄ uocē · excitando adaltiora frs · usq; adeo · ut p̄ueniat ad lau
dē scę trinitatis · ⁊dicam̄ gła patri & filio ⁊spū scō · adquā laudē om̄s sur
gun̄ & cantando adeandē pperam̄ · Quanto enī melius ē corp̄ uasis musi
cis quę edificabantur p homines · tanto acceptior ē dō obsequiū inxp̄o isto ·
quā ēē inprisco · & quanto melius ē lex libertatis quę ē p̄gram noui testa
mti · lege seruitutis · tanto dign̄ ē ut in pprio corpore habeam̄ laudes · q̄s
illi semp̄ ⁊ubiq; referamus · quā inligneis uasis ⁊ereis · ✠ Hic ceterū cupim̄
dicere diuersis · Uersus hac uim ħt · ut cuerti cortotū faciat adunū · atque
totam intentionē illi adrē · p q agitū officii · sicuti ē primo manē · Exsurge
dñe adiuua nos · ⁊libera nos ppt nom̄ tuum · Ac si dicat · Exsurgere nos fac
dñe adopera · ⁊adiuua uirtute brachii tui adoperandū · & libera de insidiis
q̄ paratę sunt cōtra nos · hanc peticionē intentio mīs debet inse retinere in
officio p̄mę · At hic in tertia · dic uersus · Adiutor mīs esto dñe ne dere
linquas me · neq; dispicias me dš salutaris mš · Ac si dicat · Adiuuasti usq;
adp̄sens tēp̄ · adiuua & deinceps · Nondū p̄uenim̄ adid qđ tendim̄ · ⁊ut
admeridiem · inq tu pascis · inq tu accubas iuxta cantica canticoꝝ · Ne
derelinq̄s in isto itinere · neq; despicias nos dš salutaris nr̄ · De insequit̄ kyriel.
xp̄e heleison · De oratione quā cuetus celebrat p aliqs cursus diur
Est sacerdos intra cui necesse ē cotidie p se nos noct nos q; L IIII ·
pplo dei int cedere · Est sacerdos incęlo cui nē necesse int cedere sed

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tam uult & int pellat cotidie p nb. Sacdos q est inter n uult neq potest dicere qd absq peccato sit. dicente iohanne. Si dixerim q peccatum n habem nos ipsos seducim. ueritas in nb n est. Luitam quauis pecca tu n habeat ac cupicentia sua mordeat. ut tantu sit peccatu q intu multos cognocere e in ppto tre. q ppts in aliqb est min obligatus peccatis. in aliqb magis q his q minora comittunt & ipse. orat sacdos q ndo dic kyrie leyson. & orationes dnica. in q nemo potest excusare n ueraci dicat dimitte nb debita nra. De inseqt sacdos modu orns. que paulus di numerat dics. Obsecrationes. orationes. postulationes. graz actiones. & cetera q dicuntur. Unde dic ambrosius in tractatu suo sup eade eplam. Ante oia inqt illud obsecro qd ut magis uos scire operis ee deb&. ut euenientes scire possitis qd fieri euenit sit. Dic aut. Oracio nes. obsecrationes. postulationes. & p pauca. Aut bona nb a deo dari postulam. qd orones uocauit. aut malor solutione qd obsecratio nes nuncupauit. Et iteru p pauca. Illa u q ad in nb etraria. multas & assidua. Unu qde q i demonu surreptio. uarie nos a bono auertere cupit. Alteru u. molestia passionu q nb in ee uidet. a qb. a bonis exclusi etra nrm ppositu. sepe in illis que nb n e uenit ecludim. Sed necessarium e nos q multa suph pugna sustinem. ad dnm recurrere. q potest suo auxilio sedare illa uniuersa q ad nram pariunt molestia. Hoc postu latione dix. Et iteru infra. G rar u actio plus q ia psita e efficitur. Et p qb hec fieri docem. p omib hoib. In comune debere eos sollicitos ee pcipit. Et iteru infra. Deinde ad q lla q summa ee uident it hoes transit. Pregib inqt & omib q in sublimitate s. Nri codices p mo hnt obsecrationes. i p ea ori nes Hunc ordine seqt nra orco. Primus uersus p oine dnica e. Ego dix dne mi mi. sana aiam mea qi pecc t. In h uusu. obsecratio e. p qua p cat absolucio malor. Qua do dic sana aiam mea qi pecc t. medicina dni p cat ut a lan gore absoluat. Sit scds uersus. Ostende nb dn mediam tua. & salutare tuu da nb. In eo usu. postulam nb bona dari. q p tin & adoratione Sit tcius. Conuertere dne usq q. & dep cabilis esto sup seruos tuos. In eo usu. postulam ut oia etraria bonis nris. superent p dnu auxiliu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hoc p una ad postulatione. De quo uersu dic augustin in tractatu suo sup psalmos.
Conuertere dne usq. q. 7 depcabilis esto sup seruos tuos: uox e eoz. ut peis. q mul
tas psecutiones uel h' s'clo malas tolerantes. innotescut e pedittos coza i sapientia.
ut nec tam malis coacti refugiant a dno. adhuc scti bona. Sit quartus. Con
fiteant t' dne oma opera tua. 7 sci tui benedicent t'. Qui ptinent ad gratiaru
actiones. huc usq. oratu est scdm aptm p omib hominib. Deinde seqt p re
gib. & omib q in sublimitate sunt. ut q eta 7 tranquilla uita agam in omi
pietate 7 castitate. Qm s intra nram ecclam q minima peccata comit
tunt: p his tam necesse e pcedens oratio. Sunt & qui maiora. p qb necesse e
addere psalmu. mis mi ds. q pprie ptinent ad penitentes. Alio m Ora
cio pcedens p minimis peccatis. psalm fit p maximis. Postremo surgit sacdos
uice illius sacdotis q in celo e. 7 cotidie int pellat p nb. & dic stando ora
cione. hec ratio in omi tpre subseqt. id paschali. pentecosten. dnicis dieb &
puatis. ut ressurrectione recolat ei sacdotis cui uice tenet. In puatis 7 enu surgit
ab accubitu 7 stando dic hac or ne. q tam pru iacendo erat cu ceteris. qm pecca
tor est. qndo cu peccatorib p strat e. hr q uice tenet xpi. stando dic speciale
orne. In festiuis aut 7 dnicis dieb seqt or p uersum sine bibact. hec sup posita
specialis or sacdotu. q q da in libertate & glificatione mostrat situm regu. 7
tam semp ee intcessore ibi p nb. pomis memoratos dies festos in unoqq. officio
ut psalmus currit. cl peccatorib. hic recitatur. qm ibi peccator nullus e neq
erit. Siqs uoluerit dicere qm hec or. uice tenet intpellationis xpi. q inter
pellat p nb cotidie patre. 7 quare dicat p dnm nrm ihm xpm. dicatur ei
ps qui est in patre naturalit. & p que assuptus homo in patre ppt una
eande q. psona filii. hostiu nb fieri dignat e. p q dnos & orationis nre. 7 oma
bona nra transeant ad patre. Ideirco. merito sacdos dic sua oratione ad
dm patre. p dnm nrm ihm xpm. q ipsilli accipit hac gram. ut uicissitudine
sue int pellationis frib atq. cdeplis ministre. & recolat. atq. ad memoria
reducat. Qua orne. pcedit salutatio. 7 subseqt benedictio. 7 grat achio.
sequitur. Post ressurrectione sua dns salutauit deptos. salutauit & iterum be
nedixit q; eos in monte olyueti. 7 illi gras referentes. adorauer in loco ubi
steter pedes ei. Earudem pcai ornes celebrantes uespana ora que nona

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In laudicense c̄cilio cap. xuiii. scriptū est. qđ ipsū officiū nona & uespa semꝑ habeat ex
hiberi. Sc̄dm hoc capitulū in ꝑuatis ⁊ festis dieb; uno m̄ celebret̄ oratio in uespina
& nona hora. Similiter ut reor possum⁹ dicere d̄ tercia ⁊ sexta. Post uespinalia &
matutinalia officia que agunt̄ ꝓ mortuis. solem⁹ cantare psalmū in loco mis̄ mi ds.
dn̄e ne in furore tuo. ipse est sextus in ordine psalmoꝝ. & tam̄ scribit̄ ꝓ octaua. Idcirco
q[uin]tu... ętate mundi sum⁹ debem⁹ ꝓ septima ⁊ octaua ętate rogare dn̄m. ꝑ hunc psal
mū. ut euadam⁹ tormta que malis debent̄ in memoratis etatib;. de q° dic̄ augustinus
in ꝓlogo ei⁹ d̄e psalmi. Uenit & octauus iudicii dies. q̄ merita tribuet. qđ debet̄ iam
n̄ ad opera tp̄alia. s; ad uitā ęternā sc̄os transferet. impios ū dāpnet in ęternum.
Quādā dāpnationē metuens. orat ecc̄a in h psalmo dic̄s. Dn̄e ne in furore tuo
arguas me. Et beda in libro d̄ tp̄rib;. Ipsa ē octaua. ꝓ q̄ sextus psalm⁹ inscribitur.
Credo q[ui]n sex huius sc̄li ętatib;. ꝑ iiii. ut uiii. hui⁹ sc̄li ē ętate suplicandū. In q̄ q[ui] iusti
gaudia. ⁊ reprobis supplicia pcepturi. psalm⁹ hic ingenti pauore incip̄. currit.
finit̄. id ē dn̄e ne in furore. DE SEXTA. LV.

De trib; repetitionib; sexte siue none. ꝑ qui potui ministraui incursu p̄ me
d̄ tertię. & d̄ lectionib; atq; responsoriis. Presentes tres repeticiones. statuit.
nos in famulatu dn̄i. siue muniunt ab insidiis inimici. ꝑ septimā orā. ⁊ octauā ⁊ nonā.
Ita tam̄. ut in ipsa nona habeant̄ initiū reliq; tres. que nos ꝑducant usq; ad finē diei.
Restat ex statu tp̄ris c̄siderare uersum q° d̄r ad sextā. Status tp̄ris ē meridies. quādo
sol in centro cęli ē & feruentissimū ardorē p̄stat t̄ris. Id ē status ꝑfectionē mentiū
d̄uotoꝝ hominū mōstrat. q° ꝫ feruor ita c̄ iunctus ē ygni inuisibili. ut ab ipso pascat̄
dilectione. & illuminet̄ lumine intelligentię. Eadē hora. ascendit petrus in
cenaculū. ⁊ uoluit comedere. In p̄ma sinaxi uirtutū. Initia. ꝑfectus. In meridie.
ꝑfectio. Quā ꝑfectionē. denuntiāt nb aliq; uersus cursus sexte. Prima periocha dic̄.
Defecit in salutari tuo anima mā. in uerbū tuū sup sperauit. Defecer̄ occuli mī in eloquiū
tuū. dic̄tes quando c̄solaberis me. Sc̄da dic̄. Quom̄ dilexi legē tuā dn̄e. tota
die meditatio mā ē. Tercia. ita. Occuli mei defecer̄ in salutare tuū. ⁊ in eloquium
iusticię tuę. Statū talium m̄tuū. ūsus monstrat dic̄s. Dn̄s regat me ⁊ nīh m̄ deerit.
in loco pascuę ibi me collocabit. Ubi nos dn̄s dn̄s regat me ⁊ nīh m̄ deerit.
translatio que assūpta ē a sc̄o iheronimo ex hebraica ueritate habet. dn̄s
pascit me. Quē dn̄s pascit. aduentū sp̄u sui. eūdē regit id ē in ulli⁹ morib; fac̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eu sps di delectari q secdm ratione s. i deducunt preciu ut a ciuitate munitissima
ihrlm. ei nb dee. sic apls paulus dic. Omnia possu in eo q me esortat. Omnia ilico ope
rat secdm dnm. q adversa & psspera equnimit tolerat. Ac ideo subseqt. in loco pascue
ibi me collocabit. Siue in abundantia intellectualiu rerum in psenti. siue in fu
turo in leticia igta sempitna. ubi erit societas omniu scorum sine fine. DE NONA

Nona. e tam nos px. hora. ixi. ixil. Status tpris quando viiii. LVI.
celebrat. designat feruore studiorum que exercebat mens in altitudine uir
tutu. aliquantulu tepe factu e. ppt teptationes accidentes. Unde gregorius
in moralib iob. Vicia dum nos teptant. psicientes in nos uirtutes humiliant. Sic
tunc sol descendit a centro ad inferiores partes. ita mens quando teptat descendit
ab altitudine intimi gaudii. ad esiderandu sua natura atq fragilitate. uidet qua
fragilis sit ad occasum. Teptabat paulus quando dicebat. Ne magnitudo reuelatio
nu extollat me dat e m stimulus carnis mee angls sathane q me colafiz&. Qua
de causa teptet. dilectus. psens nr magister paulus hic demonstrat. atq in sequen
tib molestia qua patiebat ex teptatione manifestat dicens. ppt qd ter dnm rogaui
ut discederet a me. Ut opinor. n ei molestia faceret stimulus carnis. n dnm pcare t
ut disce. ret ab eo. Hanc e pcatione sonant aliq uersus cursus none. Prima pe
riocha dic. Tribulatio et angustia inuener me. mandata tua meditatio mea
E dicit augustin in eode psalmo. Seuiant pse quantu uolunt. du tam mandata
dei n relinqnt. & ex ipsis mandatis etia q seuiunt diligant. Secda dic. Multi
psecunt me et tribulant me. a testimoniis tuis n declinaui. Tertia. ita Erra
ui sic ouis que periit. quere seruu tuu. q mandata tua n su oblitus. Versus
psentis cursus. memorat teptatione q designat p solis declinatione. Ab oc
cultis meis inqt munda me. & ab alienis parce seruo tuo. Edita memorat
augustin in psalmo x viii. Tolle michi ex corde mala cogitatione. repelle
a me malu suasore. Hoc e ab occultis mis munda me dne. et ab alienis parce ser
Legimus in esdra q dia memoratum. de uespertinali sinaxi. Luouo
quater in die ppl'm dei cfessum e dno. et quater in nocte. Et ex uerbis domni LVII.
bede q tractat in eode esdra. c suetudine e cognoscim scē eccle iuxta illum
more se quatuor officia celebrare in die. et quatuor in nocte. Non eni inmerito
nos q militam do quat in nocte uigilias renouam. cu hi q secto militabat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

p quattuor uigilias findebant nocte in castris. ne irrumperet castra ab inimicis
insidiantib(us). Nos quattuor uigilias in nocte. solem(us) uocitare uespertinu(m).
cpletoriu(m). nocturnu(m). matutinu(m). Ex ethimologia uespertini no(m)i(ni)s. addere
possum(us) uespertinu(m) officiu(m) ad nocte(m) p(er)tinere. Dic(it) eci(am) ysidorus in libro ethimo
logiaru(m). Uespertinu(m) officiu(m) in noctis officio uocatu(m) a stella uespere q(ue) sur
git in occidente nocte. Et augustin(us) in psalmo xxviiii. Uespere demorabit(ur) fletus.
Unde uespere d(e)morabit(ur) fletus. Uespera fit quando sol occidit. Hinc possum(us)
concip(er)e quando feriatos dies obseruam(us). q(ui)d eos obseruare debem(us) a uespera
usq(ue) ad uespera(m). ut a solis occubitu usq(ue) ad ei(us) iter(um) occasum. eos legitime obs
uare necesse sit. Iste status noctis informat fletu(m) eo(rum) peccato(rum) q(ui)b(us) occidit
uer(us) sol. Illis enim necesse e(st) plorare quinq(ue) suo(s) carnales sensus. q(ui) obedire solent
ad peccandu(m). ut in matutino id(est) in euasione peccato(rum) qua(n)do sol e(st) iteru(m)
inchoat oriri q(ui)b(us) occidit uespere. possint letari. Unde id(em) q(ui) sup(ra) in memorato
psalmo. Uespere d(e)morabit(ur) fletus. Et ad matutinu(m) exultatio. quando ce
perit fidelib(us) oriri lux. que occiderat peccatorib(us). Informat eci(am) altero
modo statu(m) eo(rum) q(ui) aliq(ua) infirmitate opp(ri)munt(ur) p(er) qua(m) app(ro)pi(n)quat morti. Hi
eni(m) q(ua)nto plus timent mori. & sententia(m) percipere uera(m) peccato(rum) ta(n)to plus
ante oculos m(en)tis sue reducunt carnales motus q(ui) generati s(unt) p(er) q(ui)nq(ue) sens(us)
corporis. & eos deflent. Timor solet occupare m(en)tes hominu(m) quando morti
app(ro)pinquant. Sic d(e) ipso d(omi)no scriptu(m) e(st). quia n(on) uis n(ec) timeret. p(er) infirmitatem
sed dispensatiue. Cep(it) e(ss)e tristari. & mestus e(ss)e. Tam multis qui gaudent de
matutino. quando resurgit a mortuis. p(ro)pt(er) e(ss)e fortem x(rist)i p(er) resurrectionis.
His duob(us) modis transcursis. debem(us) uenire ad cotidianu(m) n(ost)rum usum. Coti
dian(us) n(oste)r usus tenet ut q(ui)nq(ue) psalmos cantem(us) in uespertinali synaxi. Quis eni(m)
nescit quam uis p(er) quattuor oras d(ie)i p(er)m(ane)at d(omi)n(u)m. quanta impedim(en)ta. & q(uo)d tristi
tie occupent mente(m) iusti p(er)d(i)c(t)e. Oculi adducunt ad eam forma(m) illice(m). ex q(ua)
sine uoluntate iusti intrant ad ei(us) anima(m). & tedio afficit(ur). Simili m(od)o p(er) aures in
trant u(er)ba aut detractionis aut luxus. que nichil hominu(m) molestia(m) inger
m(en)ti. Nares eci(am) n(on) s(unt) alienę ab hoc pestifero int(er) nuncio n(on) se potest excusare
nisi . . . d(e)linq(ui)d. Un(us) quisque cognoscit quando loquat(ur) uerba criminalia.
quando u(er)ba ociosa. & cet(er)a talia q(ui)b(us) polluit(ur) p(er) hos mens. Man(us) p(ro)cul dubio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ipedes sepe i(n)tanguit. unde a(n)i(m)a sit deterior p(er) cogitatione(m). At q(uia) in istis v. sensib(us)
tendim(us) cotidiano effectu ad tenebras. necesse est ut noctis initio p(er) sue(n)iam d(omi)no p(er)cem(us)
his quinq(ue) sensus q(uo)s mane com(m)endauim(us) d(omi)no dirigendos dicendo. Dirige d(omi)ne corda
sensus (et) sermones n(ost)ros (et) opera manuu(m) n(ost)rar(um). Int(er) sensus & sermones (et) opera c(om)
p(re)hendunt(ur) v. sensus corporis. De cordib(us) e(st) seorsum dicendu(m). p(er) qua(m) uenerim(us) si d(omi)n(u)s
dederit ad ymnu(m) beate uirginis marie. Et p(ro)p(ter) hos uidelic(et) v. sensus. q(ui) forte n(on)
fuim(us) digni ut dirigerent(ur) p(ro)ma sc(d)m d(omi)ni placitu(m). quinq(ue) psalmi cantant(ur) ut ignos
cat(ur) n(obis). Hos q(ui)nq(ue) psalmos. antiphonatim solem(us) cantare. ut tripartita narrat
historia in x. libro. cap(itulo) viii. Abygnatio ep(iscop)o anthiochie. anthiphonar(um) usus in
ecclesiis p(ri)mo cep(it) aedificari. Ita eni(m) narrat. Dicendu(m) tam(en) est unde sumpsit initiu(m).
ut in eccl(esi)a antiphone decantent(ur). Ignatii anthiochie sine tercius ap(os)t(o)l(o) petro ep(iscop)us
ep(iscop)us. & q(ui) cu(m) ip(s)o degebant. uidit angelor(um) uisione(m) q(ui) m(odo) p(er) antiphonas dicebant ymnos. & sic
modu(m) uisionis antiochene tradidisse p(ro)bat(ur) ecclesie. & ex hoc ad cunctas transiuit ecclesias.
Antiphona d(icitu)r uox reciproca. Antiphona incoat(ur) ab uno uni(us) chori. (et) ad eius simpho
nia(m) psalm(us) cantat(ur) p(er) duos choros. Ipsa eni(m) tot antiphona e(st) iungunt(ur) duo chori. Quanto
eni(m) melior e(st) anima corpore. tanto melior e(st) anime cant(us). qua(m) corporis. Igit(ur) intenden
du(m) e(st) que sit antiphona anime. Videt(ur) n(obis) uirtus dilectionis esse. q(ue) iungit opera
duor(um) fr(atru)m simul. Psalmi ad opera referunt(ur). antiphona ad illa(m) dilectionem
qua un(us) q(ui)sq(ue) fr(atr)i suo porrigit suu(m) op(us). Verbi g(rati)a. Un(us) legit & discit in scola doc
trina(m). alt(er) seminat in ca(m)po semitis t(em)p(or)e fructus. & doctor seminanti porri
git doctrina(m). (et) sator doctori pane(m). Duob(us) choris alt(er)natur anthiphona.
q(uia) n(on) potest e(ss)e min(us) caritas. qua(m) int(er) duos. Hanc uicissitudine(m) caritatis
significant cantores q(ui) alt(er)nati ex utraq(ue) parte anthiphona(m) leuant.
Hos duos choros designauerunt penne animalium inuicem porrecte. q(ue)s
uidit ezechiel in figura aduentus xp(ist)i. & noui testam(en)ti. Coniunctio dua
rum pennaru(m). antiphona est que uice(m) tenet karitatis. Unde gregori(us)
scribit in homelia septima sup(er) eundem ezechielem. Nam dum ille
uerbum predicationis exibet. & lumine ueritatis ex corde meo ig
norantie tenebras expellit. Dumque illi ego qui fortasse a mundi
huius potente deprimit(ur). solatium mee defensionis impendor. atq(ue)
hunc de uiolentis manibus uello. uicissim n(obis) pennas n(ost)ras tendim(us).

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut nos affectu et ope uicaria ex bono quod accepimus tangamus. Unde bene primus pastor
admonet dicens. Omnium finis appropinquabit. Estote itaque prudentes. uigilate in
orationibus. Ante omnia autem mutuam in uobis medipsis caritatem continuam abentes.
quia caritas operit multitudinem peccatorum. Post hec sequitur lectio a pastore
prolata. Ipsa est lectio quam pastor debet domesticis suis sollers administrare.
Audiui holim responsorios simul cum ymnis cantare aput quosdam post lectionem
sequentem uespertinalem. que continentur in aliquibus antiphonariis et libellis ymnalibus. Et aput
non nullos. pene post lectionem sequitur cum cantum uersus. Sepe enim reuoluo apud me
si decantari oporteat responsorium ut ymnum post lectionem uespertinalem. quare non simili
modo decantetur post lectionem matutinalem. quod etiam fit a quibusdam. sed non apud nos. In
hac mearum reuolutione cogitationum. occurrit mihi ut sic ymnus zacharie
excludit responsorium et alterum ymnum post matutinalem lectionem. ita excludat
ymnus sancte marie post uespertinalem lectionem. Sufficit enim unus ymnus in uno officio
nostro more. A quibus uero agitur. implere cupiunt quod canit dauid. Adiciam super omnem
laudem tuam. De uersu sere hic dicendum. Sed quia nos inchoamus hec officia a lxx^ma.
non possumus hic referre aliquid de uersu quem solemus dicere in uespertinali officio. an
te quam dicamus aliquid de alleluia quod cantatur in lxx^ma. In eodem uespere in nocte sequen
ti. alleluia ponitur officia cantoris currit. Ita agimus de alleluia quando illud recon
dimus in thesauris nostris. id est in cordibus electorum et angelorum uocibus. sicut solet dilec
tus erga dilectum agere. qui recessurus est longius. osculatur os eius. collum. occulos.
frontem. et cetera. Dicendum sit strictim de alleluia. quod propter ea totiens frequentamus
quia diligimus illud. et quod in proximo recedendum sit. Dicendum est de uersibus qui fiunt dominicas
noctes et ceteras. In psalterio v. dies ebdomadis dominicas noctes solemus dicere. uespertina
oratio ascendat ad te domine. et descendat super nos misericordia tua. In ceteris quoque noc
tibus solemus dicere. Dirigatur oratio mea. sicut incensum in conspectu tuo. Unam rationem
habent isti uersus. Dominicalis uersus ex suis uerbis monstrat celebrari uespertinam orationem.
Talis enim debet omnis uersus. ut ut statum officii ad memoriam reducat. et statum temporis.
sicut illi faciunt. qui circa passionem domini et resurrectionem cantantur. At cotidianus uersus
in posterioribus uerbis suis quam uis non cantetur. eadem aperit dicendo. Eleuatio manuum
mearum sacrificium uespertinum. Post hec uerba memorat uersus. dirigatur oratio mea incho
atur. sed nescio cur non cantetur. Forsan quia cantoribus displicet. quod non conuenit eorum modu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lationib(us). cu(m) ipso in usu offert(ur) incensum q(uo)d dn̄s p(re)cep(it) offerri. De q(uo) scriptu(m) e(st) in libro exodi

P ones q(ui). altare c(on)tra uelū q(uo)d ante archā pendet testimonii corā propiciatorio q(uo) tegitur

testimonii testimonii ubi loquar t(ibi). & adolebit sup(er) eu(m) incensum aaron suaue fraglās

mane. Quando ponet lucnas incendet illud. (et) quando collocat lucnas ad uesperā.

ure thimiama sempit(er)nū corā dn̄o. VL ✠ Intendat sum(mus) sacerdos q(ui) uice tenet aaron

in ecc(lesi)a. q(uo)s debeat incensum offerre dn̄o sup(er) altare. Post hoc seq(ui)t(ur) ymn(us) sc̄e marie. Sic

q(ui)nq(ue). psalmi explorant q(uo)d quinq(ue). sensus corporis deliquerant. ita ymn(us) sc̄e marie casti

gationes que s(un)t inani iactantia extuler(int) dic(it) d(icen)d(o). Dispsit sup(er)bos mente cordis sui.

D eposuit potentes de sede. Usq(ue) huc. modu(m) eo(rum) hominu(m) dixim(us) excepto de usu dn̄i

cali. q(ui) aliq(uan)do neglegentia peruenit unde ab eo plangere. At n(un)c dic(itur) du(m) e(st) de illis q(ui) in dn̄o

triu(m)phant. in nichil omn(is) ei laudē uesp(er)tinalē offer(t) p(er) quinq(ue). psalmos q(uo)s solemus

cantare in dn̄icis noctib(us). Sic dn̄ica nox uictrix extitit dn̄i resurrectione. ita

psalmi q(ui) in ea cantant(ur) uictoriā (et) gaudiu(m) electo(rum) dn̄i. (et) laudē ei resonant. Prim(us)

psalm(us) id(est) benedictus dn̄s ds̄ m(eu)s. uictoriā c(on)tinet d(avi)d c(on)tra golia. Seque(n)tes psalmi.

laudē di resonant. De sc̄do. dic(it) augustin(us) in tractatu psalmo(rum). Exaltabo te ds̄

m(eu)s rex. (et) benedicā n(omi)ni tuo in sc̄lm (et) in sc̄lm sc̄li. Uidetis inchoatā eē laudē di. usq(ue).

ad finē psalmi laus ipsa p(er)ducit(ur). De t(er)tio ita. Ecce psalm(us) sonat. cu(m) uoce exortan

tis animā suā ad laudandū dn̄m. (et) dicentis sibi. Lauda anima mea dn̄m. De q(ua)rto ita

n(o)b(is) d(icitu)r. Laudate dn̄m. D(icitu)r hoc omib(us) gentib(us) n(on) sol(um) u(er)b(is). (et) ista uoce p(er) loca singula

sonantē. a electorib(us) singillatim audiunt ecc(lesi)e. Una uox tam(en) dei sup(er) omi(bu)s n(on) tacet

ut laudem eu(m). Et q(ua)si quereret(is) in quare laudare dn̄m debeam. uidete quā causā

optulit. Laudate dn̄m q(uonia)m (ip)se bon(us) psalm(us). Quin(tus) c(on)tinet laudē ih(e)r(usa)l(e)m q(uae) restaurata e(st)

p(ost) peregrinatione(m). De q(uo) idē q(ui) sup(ra) in eod(em). Quid eni(m) factura es o ih(e)r(usa)l(e)m. Transiit ter

re labor & gemitus. Quid factura es. aratura. seminatura. nouelatura. nau

gatura es. negociatores q(ui)d factura es. an in ullis operib(us) quā uis bonis (et) tam(en) nec(essi)ta(te)

uenientib(us). exerceri adhuc te oportet. Considera numeru(m) tuu(m). c(on)sidera reliq(ua).

societate(m) tuā. Uide utru(m) aliq(ui)s esuriat cui porrigas panē. Vide si aliq(ui)s sitiat

cui des calicē aq(ue) frigide. Uide utru(m) aliq(ui)s in apte peregrin(us) sit. quē ospicio

recipias. Uide utru(m) sit aliq(ui)s eger quē uisites. Uide utru(m) aliq(ui)s litiget. quē c(on)cor

des. Uide utru(m) aliq(ui)s moriat(ur) quē sepelias. Quid ergo factura es. Ecce lauda ih(e)r(usa)l(e)m dn̄m.

✠ D e ymno sc̄e marie. ita tractat dn̄s beda in homelius suis. Exempla beate dei

(c) 2006 Ministerio de Cultura

genitricis sem̃p animo retineam ut & in c̃spectu di̅ humiles inuenti. ppximis q.q. debito honore sũmissi. merear unã cũ ipsa pp̃ctuo sublimari. Studeam sollicite ne nos indebite laudantiũ fauor extollat. cũ ullã uideam int̃ uerba uere laudationis. in c̃cussam humilitatis tenuisse c̃stantiã. Si in moderat̃ t̃palium rerũ nos apetit delectat reminiscam qĩ uide˜ nr̃ diuites dimittit inanes. Si t̃palis afflictio forte m̃tes c̃turbat. recogitem qĩ & humiles exaltat. Nũq̃ de impetranda admissoꝝ uenia desperem. qĩ misericordia ei̅ a p̃genie in p̃genies timentib̃ eũ. Nulli m̃ mala q̃s sẽc grauior impudencie culpa surripiat. qĩ dñs sup̃bis resistit eos q. beatorũ sorte se cernens. p̃ uaria penarũ loca p̃ peccatorũ uarietate disp̃git. Fit aut̃ largiente dño ut si beate marię semp̃ actus & dicta recolam. semp̃ in nobis & obseruancia castitatis. uirtutis opera p̃seuer&. Nam & optim̃. ac saluberrimus in sc̃ã eccl̃a usus inoleuit. ut ymnus ei̅. cotidie cũ psalmodia uesp̃tine laudis ab omib̃. canat̃. quatin̄ ex hoc animos fideliũ. & frequentior dñice incarnationis memoria. ad effectũ dñice deuotionis accendat. & recogitata sepi̅. exempla genitricis ipsi̅ in uirtutũ soliditate c̃firmem̃. Et hoc oportune ad uesperos fieri c̃placuit. ut uidelic& fatigata p̃ die̅ ac distenta diuersis cogitationib̃. mens nr̃a. incubente q̄etis t̃pe. ad unionẽ se sue c̃siderationis colliger&. lãq; salubri c̃ ammonita. q̄cq̄d sup̃fluũ uel nociuũ diurna uagatione c̃traxiss&. totũ hoc nocturnis denuo p̃ub̃. ac lacrimis ex p̃te mundar&. Post huc ymnũ. p̃ dñicas noctes in aliq̄b̃ locis dicit̃ kyrieleison ut audiui rome. & postea collecta. Aliquib̃ in locis sic & apud nos collecta tantũ m̊ seq̃t̃. Sic genu flexionẽ amittam̃. recolendo resurrectionẽ nr̃am̃ tã & p̃ces flebiles p̃sentas uite quas solem̃. cũ genu flexione p̃mere. in eis noctib̃. & festiuis omib̃. sollẽpniis amittam̃. Ut superius demonstratũ ẽ ex uerbis augustini. In ulla celesti ih̃rl̃m ubi resurrectio ẽ uera. nulla p̃catio p̃ miseriis exercebit̃.

Ira

Quapp̃t tantũ sequit̃ collecta. quã sol& p̃br stando ante altare p̃ferre. ob recordationẽ future resurrectionis p̃ dñicas noctes. Quam in p̃senti sc̃o sum̃. necesse ẽ nob ut muniam orationib̃. sc̃oꝝ p̃broꝝ. Et quia q̊dã m̊ in sc̃oꝝ festiuitatib̃. recolim̃. festiuitatẽ ciuiũ celestis ih̃rl̃m. oportet & nos illas celebrare cũ maiore leticia & securitate. quã c̃ celebram̃. nr̃am peregrinationẽ. Quam in lxx.ma inchoauimus hanc cautionẽ. uolum̃ subiungere dicta sc̃i augustini de lxx.ma que dic̃ in tractatu psalmi lauda

ihrlm dni. Post lxx. g annos cum propheta iheremias cerneret in spiritu separari
ciuitatem ihrlm. Et factum est ut cum ibi significaretur ymago futurorum. significa
tum est nobis. post omnem istam uolubilitatem temporis que septenario numero uol
uitur. futuram illam ciuitatem nostram indeterminate in uno fieri. Nulla quippe ha
bitationem tempus non uoluit. qui habitatoribus non labitur. Ex uerbis beati augusti
ni docemur. per septuagesimam. designari presens tempus quod uoluitur septenario
numero. per paschales dies qui secuntur septuagesimam. futuram patriam

DE COMPLETORIO. LVIII.

Completorium ideo dicitur
quia in eo completur cotidianus usus cibi siue potus qui necessario sumitur ad susten
tationem corporis. seu locutio communis. Unde et apud monachos tenetur usus
ex regula sancti benedicti. ut ab eo officio claustra horis muniantur et a aliena faciant
a communi colloquio. usque dum iterum ad opera redeant. Non enim inmerito potest hec
pars noctis conticinium uocari in qua conticescunt omnia. Aput eos qui noctem diuidunt
in septem partibus. Prima pars uocatur crepusculum. Secunda. uesperum. Tercia conticinium.
de quo nunc agimus. Quam ideo sic posse uocari opinor. quod in ea conticescunt om-
nia officio. quatuor psalmi usque ad uersum reuoluuntur. In quatuor psalmis quatuor hele
menta corporis nostri commendamus domino. Quod uersus dilucidat dicens. Custodi nos
domine ut pupillam oculi. sub umbra alarum tuarum protege nos. Quod pericula possint
hominem inuadere dormiendo extrinsecus plus quam uigilando unusquisque re
cognoscit qui tenuiter sapit. Aptatur quedam in hoc officium commendationi qua se
commendat homo deo quando transit de seculo. Somnus est ymago mortis. Sic enim
alienatur mens mortui hominis ab istis mortalibus et miserie huius seculi obliuioni
traduntur. ita quodam modo animus dormientis alienatur a cogitationibus con
suetis. et ab omni officio temporali. Demonstrat augustinus in uno uersu primi psalmi
qui cantatur in completorio dicens. In pace in idipsum. dormiam et somnum capiam. Recte
enim a talibus speratur omnimoda mentis abalienatio. a mortalibus rebus. et miseriarum seculi
huius obliuio. quod nomine obdormitionis uel somni. et propheticae significatur. ubi summa
pax nullo tumultu interpellari potest. Sed hic iam non tenetur in hac uita. sed post
hanc uitam sperandum est. Secundus psalmus transit usque ad illum uersum. in quo christus spiritum
suum posuit in cruce. In quo cupimus conformari dormitioni eius. Hoc est ut membra que sunt
capitis conuiuigilet. Tercius psalmus qui habitat in adiutorio altissimi plenus est uerbis

orationis · que dep̄cant dnm̄ p̄ electione · q̃ is scd̄m romanū usum cantat̄
in parasceue p̄ lectionē · in q̃ scd̄m osee nr̄a mortificatio ad exemplū xp̄i
demonstrat · ⁊ resurrectio p̄ duos dies · ammonet nos p̄ hunc psalmū c̄positor
officii · ut in omnib; periculis & tribulationib; scd̄m ūba ei' · mens nr̄a intenta
sit ad dep̄candū dnm̄ · Et ideo q̃ somn' nr̄ aliquā similitudinē habent dormicionis
eoꝝ · q̃ sub p̄tectione dn̄i transier̄ de p̄senti sc̄lo · ideo psalm' recitat̄ in c̄pleto
rio nr̄o · Nec n̄ in quartus psalm' aliq̃m recolit intentionē illoꝝ · q̃ in tribula
tione s̄ · ⁊ tam̄ d tribulatione transeūt in pace dicendo · In noctib; extollite
man' uras in sc̄a · Unde augustin' in tractatu ei' dē psalmi · Nox enī tristis rese
D ies · lc̄a & t paulo p' · Benedicite g̃ dnm̄ · Quando · In noctib; · Quādo benedix
iob · quam tristis erat nox · Sed uideam̄ si in noctib; benedix · Dn̄s dedit · dn̄s abs
tulit · sic̄ dn̄o placuit ita factū ē · sit nom̄ dn̄i benedictū · Uersus q̃ seq̃t in p̄ tu
lm' totū op' officii monstrat · hoc ē postulationē custodię dn̄i circa pericula
noctis · Et quā pacē desiderat anima orantis · sequens ymn' sc̄i simeonis mostrat ·
hoc ē ut a bonā tumultu hui' sc̄li q̃escat · Hoc p̄cabat̄ symeon · quando cupiebat transire
de hac uita ad alterā uitā · ⁊ dicebat · Nunc dimittis seruum tuū dn̄e · scd̄m ūbū tuū
in pace · Ex p̄senti ymno manifeste docem̄ · qd̄ in p̄senti comendatione ē for
mam illis · qui in dn̄o mortui s̄ · Igit̄ n̄ ē c̄gruū p' hāc comdationē bibere aut
manducare aut loq̄ · aut tale aliqd̄ ager̄ qd̄ n̄ p̄tineat ad q̃etē mbroꝝ · ⁊ ab alie
natione stat' q̃eti corporis · Et q̃ n̄ ē dinceps collatio habilis inuicē referen
tiū · ⁊ disputatio q̃ necessaria ē p' lectionē · dormitantib; palpebris · oculisq;
somnū trahentib; · cessat lectio · Temp' enī illud sygnificat · de q̃ scriptū est ·
P ter' om̄s docibiles dī · & illud ap̄li · Siue p̄fecie · euacuabunt̄ · siue lingue ·
cessabunt · siue scientia · destruet̄ · Seq̃t̄ hiṁt ⁊ oī dn̄ica cū simbolo · tantū
in p̄uatis dieb; sic̄ superi' c̄tulum' de p̄ma · ✠ · Et q̃ ex ordine esdrę necessaria
ē lectio in isto officio · ut quat̄ in nocte legat̄ · solent religiosi uiri ante p̄
sens officiū lectionē legere in eccła siue in capitulo · Sic̄ maria que unxit
dnm̄ unguento · p̄uenit facere qd̄ faciendū erat in sepultura eius · si inueni
ret̄ corp' ei' ita ista lectio ——— ungit sua doctrina animas deuo
tas ad com datione dormientis xp̄i

DE NOCTUR NALI OFFICIO · LVIIII ·

In nocturnali officio · dicim(us) p(ri)mo D(omi)ne labia mea aperies · (et) os meum annuntiabit lau
de(m) tuam · Deinde statim seq(ui)t(ur) · Gloria patri & filio (et) sp(irit)ui s(an)c(t)o · Quando p(er) diem in nocte euenta
sum(us) · comendauim(us) nos d(omi)no · (et) reclusim(us) ora · atq(ue) p(er) singuli quasi q(uo)da(m) modo in singulis
sepulchris q(ui)euim(us) (et) soli d(omi)no mente astitim(us) cui n(on) s(un)t u(er)ba necessaria · q(u)i om(n)ium cogitatio
nes nouit · At nunc q(u)i ter(r)a(rum) euenim(us) ad c(on)fitendum d(omi)no · p(ri)mo galli cantu · precam(ur) eu(m)
ut sua directione labia n(ost)ra aperiat · (et) ad sua(m) laude(m) os n(ost)r(u)m satisfaciat · Deinde seq(ui)t(ur)
inuitatorius · In eo comunis cetus f(rat)r(u)m euocat om(ne)s degentes undiq(ue) · ut exeunt
& ueniant ad c(on)fitendum d(omi)no · iuxta q(uo)d s(e)c(un)d(u)s uersus sonat inuitatorii · Preoccupem(us)
facie(m) ei(us) in c(on)fessione · (et) in psalmis iubilem(us) ei · Deinde seq(ui)t(ur) ymn(us) in q(ui)b(us) d(omi)n(i)ca locus
eeunt (et) d(omi)nica duodecim psalmi sine antiphona cu(m) trib(us) g(lor)ificationib(us) s(an)c(t)e trinita
tis p(er) ternas diuisiones quatuor psalmo(rum) ✠ D(omi)nica nox · d(omi)nica(m) resurrectione(m)
ad memoria(m) n(ost)ram reducit · Que ideo uocat(ur) d(omi)nica · q(ui)a d(omi)n(u)s ea(m) clarificau(it) sua
resurrectione · Non enim solus resurrex(it) a mortuis · s(ed) (et) om(ne)s helecti · siue qui
fuer(unt) ab initio mundi ante sua(m) incarnatione(m) · siue q(u)i futuri s(un)t usq(ue) ad fine(m) mundi ·
Qua p(ro)p(ter) dicit paulus ap(osto)l(u)s · Qui p(re)destinatus e(st) filius dei in uirtute · s(e)c(un)d(u)m
sp(iritu)m s(an)c(t)ificationis ex resurrectione mortuo(rum) ih(es)u x(rist)i d(omi)ni n(ost)ri · Qui in sua
resurrectione uoluit resurrectione(m) om(n)ium helecto(rum) designare · p(ro)pt(er)ea dicit
ex resurrectione mortuo(rum) · Hor(um) om(n)ium resurrectione(m) recolim(us) in d(omi)nicis noctib(us) ·
id e(st) q(u)i sub lege naturali fuer(unt) · (et) sub lege moysica · (et) sub lege euuangelica · Qua(m)uis
multi s(an)c(t)i e(ss)ent sub naturali lege · tam(en) maxime xii · patriarche uiguer(unt) · scilicet
in tantum · ut ab his xii · trib(us) postea fierent · Sic enim ex xii · ap(osto)lis in nouo testa
mento p(ro)pagatus e(st) x(rist)ian(us) p(o)p(u)l(u)s · ita in ueteri testamento p(o)p(u)l(u)s peculiaris d(e)o ex xii ·
patriarchis ✠ Isti xii · psalmi · recolunt p(ri)mum annum uisitationis uinee ·
in q(u)a ficus inutilis stetit · ut nos n(on) sim(us) inutiles · Recolim(us) xii · psalmos sine an
tifonis · instar bono(rum) mo(rum) s(an)c(t)o(rum) patriarcha(rum) q(u)i ita sine scripta lege uixer(unt) ·
ut ipsi s(e)c(un)d(u)m ap(osto)l(u)m sibi e(ss)ent lex · n(on) scripta atramento aut calamo · s(ed) d(e)i dono ·
Et p(ro)p(ter) ea sine antiphonis dicim(us) · q(ui)a p(ri)mi patres ueteris testamenti scripta(m) lege(m)
nescier(unt) · s(ed) naturale(m) · Quos diuisos cantam(us) p(er) quat(er)narium numeru(m) · q(u)i quatuor
principales uirtutes s(un)t · q(ui)b(us) credim(us) s(an)c(t)os patriarchas coluisse s(e)c(un)d(u)m trinitatem ·
scilicet prudentia · fortitudo · iustitia · & temperantia · Iste enim uirtutes · n(on) se
parant ab inuice(m) · s(ed) ubi una ex illis e(st) · tres semp(er) oportet adee · Unde aug(ustinus)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

incepta ad iheronimum [illegible] loco si prudentia tunc erit · si & fortis · iusta · & temperans
sit profecto ubi fuerit · secum habet ceteras · Sic & fortitudo imprudens ee non potest ·
ut intemperans · ut iniusta · Sic & temperantia · necesse est ut prudens · fortis · & iusta sit
Sic & iusticia non est · si non sit prudens · fortis · temperans · Ita ut ubi uera est aliqua
earum · & alie earum similiter sint · Vbi autem earum alie desunt · uera illa non est · etiam
si aliquomodo similis ee uideatur · Sequentes tres psalmi cum antiphonis · reco
lunt secundum annum in quo dominus per legem uisitauit uineam suam · permanente adhuc ficu
inutili · ut nos non simus inutiles · Cantamus tres psalmos iam cum antiphonis · qua
tinus consortes simus ordini trium electorum qui fuerunt sub lege mosaica · scilicet & legis la
torum psalmistarum · & prophetarum · Iam enim isti a deo ex lege canebant · quorum imitatores cupimus ee ·
Hoc autem inter est inter xii · psalmos qui sine antiphonis cantantur · & tres qui cum antiphonis ·
quod est inter xii · patriarchas qui peregrini erant · & sperabant hereditatem quam posteri eorum
possederunt · & eosdem posteros qui hereditauerunt terram promissam patribus eorum · Cantaverunt duodecim
cum patriarche de promissis · sed posteri eorum magis de receptis · Tres nouissimi psalmi
qui cantantur cum alleluia · recolunt tercium annum in nouo testamento ficu adhuc manente ·
coruscante iam euangelica gratia · Laudamus dominum in primitiua ecclesia ex iudayco populo ·
laudamus in sequenti ex gentilitate · simili modo laudandus est in reuocatione
populi iudayci · ut nostra ficus fructum pariat · nos uidelicet populus uerbis & moribus
alieni · modo colimus illam · per exempla scorum patrum · Hoc enim distat inter illos tres psal
mos qui cum antiphonis cantantur · & istos qui cum alleluia · quod est inter illos qui habuerunt testa
mentum mutandum · & eos qui habent testamentum non mutandum · Maior igitur glorifica
tio est in nouo testamento quam in uetere · Horum omnium resurrectionem celebramus
in dominica nocte · Horum participes nos credimus futuros · Tres articulos
memoratorum temporum dicit scs gregorius significatos ee in tribus annis · in qui
bus dominus quesiuit fructum ficulnee · & non inuenit · Quando eorum recordamur
qui migrauerunt de mundo · fodimus fossam circa ficulneam · Quando humi
liamus nos usque ad puluerem mortis · stercus addimus quoniam
peccata nostra recolimus · Hic dicendum est quid sit inter
statum presenciarum lectionum · et earum que per pastores dome
sticis administrantur · Lectiones quae per pastores cantantur do
mesticos & scientes ammonent ut non deficiant · Sicut ligna

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in focis adduntur ligna ut non deficiat ignis. ita ignitis sensibus domesticorum adduntur
uerba ignita pastorum ut non deficiant. Lectiones sunt in nocturnali officio. ad ... earum lec
tionum que solebant fieri in cetibus patrum in quibus nescientes imbuebant. et licitum erat
eis interrogare in quibus dubitabant. quarum exempla psalmi in libello de officio misse ex
parte unum proferimus. Scriptum est in actibus apostolorum. Hi autem erant nobiliores eorum qui sunt thessaloni
censes. qui susceperunt uerbum cum omni auiditate cotidie scrutantes scripturas si hec ita
se haberent. Ipsa enim dubitatio que est in mentibus audientium ante quam ad plenam cognitionem
ueniant. designatur per statum noctis. Est uarietas una de uersu quia sit alio ordine in isto
officio quam in ceteris officiis. In ceteris officiis post lectionem sequitur uersus. in isto precedit uer
sus. Causa est ut ostendat totam intentionem quam agerit chorus in officio suo. Igitur quia sicut
est tamquam futurum effectum siue in malo siue in bono. merito post completum officium ante
specialem orationem uersus ponitur. At in isto officio quoniam sedetur ad lectionem post psalmos.
precedit uersus lectionem. Nulli dubium quin aliqua quies sit fessis. sessio. et quasi aliqua
presumptio deuotio. Ad quod dicendum quia dominus non spernit preces afflictorum. constitutum est ut illico
post afflictionem corporum. sequatur oratio uersum. Post orationem uero statim petit lector
priori benedictionem et incipit legere. Leguntur que lectiones VIIII. Coniungunt itaque
nos nouem lectiones conuersationi VIIII ordinum angelorum. Coniungunt nos VIIII responso
ria gaudiis eorundem VIIII ordinum angelorum. Et quoniam orandum est ante quam ad illorum so
cietatem perueniamus. celebratur uersus orationis communis chori ante lectionem.
P rimus uersus dicitur. Memor fui in nocte nominis tui domine et reliqua. Ipsa uerba ostendunt
cur surreximus de stratu nostro. Secundus uersus. Media nocte surgebam. Iste ostendit
qua hora noctis oporteat surgere. Sed quoniam neglegentes sumus de tempore quo
soliti erant surgere patres nostri non audemus mentiri. mutamus uersum istum et dicimus
alterum. Quoniam tu illuminas lucernam meam domine. Tercius uersus dicitur. Exaltare
domine. Iste aperte nouum testamentum recolit. in quo Christus exaltauit hominem assumptum
ad celos in uirtute sua. Quia diximus quod media nocte surgendum esset in noc
turnali officio. ex uerbis sancti augustini et iheronimi. oportet nos confirma
re nostra. Dauid dicit in psalmo beati inmaculati quo tempore solitus esset surgere
ad confitendum dominum. Media nocte surgebam. Et in alio loco. Preueni in inma
P turitate et clamaui. Contra augustinus. Preueni in intempestate et clamaui.
Libri et codices non habent intempesta nocte. sed in inmaturitate. Uix autem unus inuenitur e

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q̄ habere & geminatā in ppositione · id ē inmaturitate · Inmaturitas itaq;
hoc loco nocturno tempus ē · qđ n̄ ē maturū · id ē oportunū · ut agat aliqđ uigilando ·
qđ uulgo dici solet hora inportuna · Nox qq; intēpesta id ē media qđ ostendū ē · hic
pcul dubio nuncupata ē · eo qđ inportuna ē actionib; uigilantiū · Tēpestiuū eni
dixer ueteres oportunū · intēpestiuū · inoportunū · atq; a tpr̄e ducto uocabulo · Non
ab illa tēpestate que cōsuetudine lingue celi pturbatio uocat · Quanquā isto ūbo
libere utant historici · ut dicant ea tēpestate · qđ uolunt eo tpr̄e intellegi · Unde
& iheronimus in libro de uita paule · Post alla cantatū q̄ signo uocabant ad collectā ·
nulli residere licitū erat · sed prima uel int̄ pmas ueniens · ceteras oppiebat pudo
re & exemplo · ad laborē eas puocans n̄ terrore · Mane · hora tcia · sexta · nona · uespe
ra · noctis medio · p ordinē psalteriū canebat · Itē eiusdē ad demetriadē uirginē ·
N unc tantū ad uirginē loquar · id ē n̄ ea que extra te · sed inte ē tantū cōsiderans ·
pt̄ psalmorū & orationis ordinē · qđ tibi hora tcia · sexta · nona · ad uesperū · me
diū noctis · in mane sempē exercendū · Statue q̄t horis scām scripturā ediscere
debeas · quanto tpr̄e legere n̄ ad laborē · sed ad delectationē & instructionē anime ·
C umq; finieris spacia & frequenter te ad figenda genua sollicitudo animi suscita
uerit · habeto lanā sempr in manib; · ut staminis pollice fila deducito · t ad torque
nda subtemina maueolis fusa uertant aliarūq; neta · aut glomū collige · aut
texenda cōpone · id ē Uterū eiusdē ad aliā · de institutione filie · Ponat ei
pbe fidei ac morū · pudentia uirgo ueterana · que illā doceat & assuescat
exemplo ad orationes & psalmos nocte cōsurgere · mane ẏmnos canere · tcia · sexta
nona hora · stare in aciē quasi bellatricē xp̄i · accensaq; lucerna · reddere sacri
ficiū uesptinū · Sic dies transeat · sic nox inueniat laborantē · orationi lec
tio · lectioni succedat oratio · Sufficiant hec nobis exempla ad demonstrandū
qua hora surgendū sit in nocturnali officio · Nos autē segnes & pigri · utinā uel
primi galli cantu si media nocte nequim; surgam; · & hic habeat finē tres sta
tiones uigiliū que p tinas horas diuise · exercitate s̄ p sacerdotalē orationem ·
& in quarta orienti iā lucifero · excussis torporib; tedii nr̄i · sobrie & strenue · nrām quarta
p stolem; aduentū dn̄i nr̄i ihu xp̄i · qui sua resurrectione nr̄m quē desidera
uer patres temp; sed in nob impletū ē in quos fines sclo4 deuener · qs fines re
colimus in matutinali officio · usq; ad resurrectionē corpo4 impleturam ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Matutinale officium tempore noui testamenti DE MATUTINALI OFFICIO. IX
mentibus nostris intimat. hoc est ab initio baptismi usque ad plenam remunerationem quam
promisit deus cum iure iurando abrahe et filiis eius in eternum. Eo enim tempore id est matutinali bap
tizati sunt filii israhel in mari rubro. ut exodus narrat. Factumque est ingens in uigilia matu
tina. et ecce respiciens dominus super castra egyptiorum per columnam ignis et nubis. interfecit exercitum
eorum. et subuertit rotas curruum. ferebanturque in profundum. Quando isti sunt interfecti. tunc filii
israhel sunt baptizati. Que uero sit uigilia matutina. beda monstrat in tractatu super marchum.
ubi disputat de quarta uigilia noctis. Et circa inquit quartam uigiliam noctis. uenit
ad eos ambulans super mare. Stationes et uigilie militares. in ternarum horarum spatia
diuidunt. Quando ergo dicit quarta uigilia noctis uenisse ad eos dominum. ostendit tota noc
te periclitatos. in extremo noctis tempore eis auxilium prebitum. Et paulo post. Cum enim men
quam nisi iustus ad superni lucem presidii. et perpetue dona retributionis erexerit. quasi
inter umbras noctis repente exortum luciferi conspicit. qui diem proximum nunciat.
Lucifer namque complurimum tres horas noctis. id est totam uigiliam matutinam. illuminare
perhibetur. Aderitque dominus quos sospitis temptationum periculis. plenam libertatis fiduciam sue
protectionis attribuet. Et tempus id est baptismi prefiguratum est in archa noe. in qua
pauci id est octo anime salue facte sunt per aquam. quod et uos nunc similis forme saluos baptis
ma fecit. id est Sicut tunc VIII anime fuerunt in archa. ita possumus inuenire VIII ordines elec
torum sub tempore baptismi. Primus hordo est primitiue ecclesie ex iudeis electe. Secundus hordo
eiusdem primitiue ecclesie intrantis ad gentes. Tertius credentis gentilitatis. Quartus
resipiscentis populi iudaici. Quintus eorum qui futuri sunt sub tempore antichristi. Sextus et septimus ac oc
tauus. eorum qui uniuersaliter colligendi sunt ex asia. et europa et affrica. et fruentur maiore pace
quam nunc fruatur ecclesia. Unde gregorius. Que scilicet sagena tunc uniuersaliter repletur.
cum in fine suo humani generis summa concluditur. Et primus psalmus primitiuam significat
ecclesiam. que reformata et edificata est christi predicatione. eo iam regnante. sicut ipse dicit.
Data est mihi omnis potestas in celo et in terra. Quod primus et secundus uersus dilucidant. Dominus reg
nauit decore indutus. induit dominus fortitudinem. et precinxit se uirtute. Iste regnan
tem christum monstrat. At secundus edificationem membrorum suorum dicens. Etenim firmauit
orbem terre qui non commouebitur. Quod iste psalmus in se contineat. addiscimus uerbis sancti augustini
in expositione tituli ipsius. Ita enim inquit. In titulo. tamquam ammonemur in limine
quid intus queramus. Inscriptus ergo est ita. Laus cantici ipsi dauid in die ante

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sabbatum· quando fundata est terra· Et post aliquot· Quomodo qui credunt per universam terram & immobiles sunt in fide· fundata est terra· tunc fit homo ad imaginem dei· quod significant sex illi dies de genesi· Sed quoniam illum fecit deus· quoniam fundata est terra· Christus venit ut fundaret terram· Fundamentum enim aliud nemo potest ponere preter id quod positum est· quod est christus ihesus· Super hoc fundamentum apostolica ecclesia primo fundata est· Ipsa venit ad ceteras nationes annuncians eis christi adventum· & precipiens ut ei iubilarent & servirent·

Unde quod supra dicit in tractatu psalmi nonagesimi· Iubilate deo omnis terra· Nunquid modo vocem meam audit universa terra· Et tamen hanc vocem audivit universa terra·

Iam iubilat domino universa terra· & quod adhuc non iubilat· iubilabit· Pretendens enim benedictio incipiente ecclesia ab ierusalem per omnes gentes usque illiricum· id est Et hiis verbis nostram vocationem gentium· in secundo psalmo predicationem apostolorum· At initio nostram benivolentiam offerimus vocationi apostolorum· Deus deus meus

Deus deus meus ad te de luce vigilo· Sitivit te anima mea· quam multipliciter tibi caro mea· Titulus psalmi monstrat· presentem psalmum cantatum esse ex persona gentilitatis· Titulum habet iste psalmus· ipsius david cum esset in deserto idumee· Contra id est augustinus in tractatu psalmi eiusdem· Per idumee nomen intelligitur seculum istud· Idumea enim gens erat quedam errantium hominum ubi ydola colebantur· Archa enim noe que viii· animas continebat· bicamerata erat· De qua re· scribit idem qui supra in libro xv· de civitate dei· Et fieri quidem potest· ut & nobis quispiam· & alius alio modo exponat hoc aptius· dumtamen ea que dicuntur ad hanc que loquuntur dei civitatem· in hoc seculo maligno tamquam in diluvio peregrinantem omnia referantur· si ab eius sensu qui ista conscripsit non vult longe aberrare qui exponit· Exempli gratia· Vel si quispiam quod hic scriptum est inferiora bicamerata & tricamerata facies ea· non quod ego in illo opere dixi velit intelligi quia ex omnibus gentibus ecclesia congregatur· Bicameratam dictam· propter duo genera hominum· circumcisionem scilicet & preputium· quos apostolus alio modo dicit· iudeos & grecos· id est Quia futurum est ante persecutionem antichristi ut populus ex preputio & circumcisione unum sint in fide· ideo duo psalmi initio ordine continentur sub una antiphona· Psalmus deus misereatur nostri· utrumque populum designat· scilicet iudeum & gentilem· Post quam hii fuerant coniuncti· veniet tribulatio antichristi· cuius figuram precessit nabuchodonosor· immittet in caminum tribulationis tres filios noe· quasi tres pueros· quos non solum liberabit deus de malignitate qui electi sunt· sed & benedicet domino ad similitudinem trium puerorum·

Quapropter cum in ceteris psalmis solemus dicere alta· iuxta benedictione latinus

(c) 2006 Ministerio de Cultura .

uerbis uitum p antiphonas · tres in fornace · ad cōmemorandā tribulationē quā
passuri s(un)t s(an)c(t)i in dieb(us) memoratis anti x(rist)i · sic modo patiunt(ur) a membris eius. Et nō
ē necesse ibi cantari gl(ori)a patri (et) filio · q(ui)a in ipsa benedictione cōmemoram(us) eandem
s(an)c(t)am trinitatē dicendo · benedicam(us) patrē & filiū cū s(an)c(t)o sp(irit)u · Hymn(um) de gl(ori)a
patri q(uo)d ei usū scripserit beat(us) hieronim(us) ad papā damasū · Post hoc s(e)c(un)d(u)m da
niele erit quies aliq(ua) q(uia) ita dic(it) · Beat(us) qui expectat & p(er)uenit usq(ue) ad dies mille
trecentos xxxv · Q(uo)d beat(us) hieronim(us) sic exponit · Beat(us) inq(ui)t q(ui) int(er)fecto anti x(rist)o
sup(er) mille · cc · xc · dies .i. tres & semis annos · dies xlv p(re)stolat(ur) · q(ui)b(us) ē d(omi)n(u)s atq(ue)
saluator in sua magestate uenturus · In q(ui)a quiete celebrabit(ur) laus dei · que
nūc ē tanctur in trib(us) psalmis · .i. laudate d(omi)n(u)m de celis · & cantate d(omi)no canti
cū nouū · (et) laudate d(omi)n(u)m in s(an)c(t)is ei(us) · Ab uniuerso genere humano q(uo)d euadet
de tribulatione · q(uo)d gen(us) humanū attribuit(ur) filiis noe p(ro)pagatū ē · Unde au
gustin(us) in libro memorato xv · de ciuitate dei · Tricamerata u(er)o archa erat ·
eo q(uo)d om(ne)s gentes de tribus filiis noe post diluuiū reparate s(un)t · Siue alio m(od)o
ut idē augustin(us) in libro questionū euglior(um) titulo xl · Et ad ipsa tria
genera que assumunt(ur) · arbitror p(er)tinere etiā illa tria n(omi)na uiror(um) s(an)c(t)or(um) · quos
solos liberatos uiros ezechiel p(ro)ph(et)a p(ro)nunciat · Noe · daniel · & iob · uidet(ur) enī noe
p(er)tinere ad eos p(er) quos eccl(esi)a regit(ur) · sic(ut) p(er) illū in aquis archa gub(er)nata ē · que figu
rā gestabat eccl(esi)e · Daniel aut(em) q(ui) elegit celibē uitā · .i. t(em)p(or)al nuptias t(er)renas cōtēp
sit · ut sic(ut) dic(it) ap(osto)l(u)s sine sollicitudine uiuere & · cogitans que s(un)t dei genus eor(um) sig
nificat qui s(un)t in otio · sed tam(en) fortissimi in temptationib(us) ut possint assumi ·
Iob aut(em) q(ui) & uxorē habuit & filios · & amplas t(er)renarū copias · ad illud genus p(er)
tinet cui molendinū deputatū ē · sed tam(en) ut sint fortissimi sic ille in temptatio
nib(us) fuit · Non enī alit(er) assumi pot(er)it · Nec puto alia ee genera hominū q(ui)b(us) cōstet
eccl(esi)a quā ista tria · Cū futura s(un)t hec unius iustitias scilic(et) & patientie ē sortia
& cōmunia · sub una antiphona siue all(elui)a canunt(ur) tres psalmi · qui nos inuitant
ad eor(um) societatē · Deinde seq(ui)t(ur) lectio · que ammonitione firma recitatur
in choro · que semp(er) placita erit quandiu in p(re)senti s(e)c(u)lo deg(it) & eccl(esi)a · Ab aliq(ui)b(us)
uero seq(ui)t(ur) hymnus · Postea seq(ui)t(ur) uersus actus t(em)p(or)alis · Dic(it) enī · D(omi)n(u)s regnauit ·
& r(eliqua) · Tunc fi(e)t & illud q(uo)d ap(osto)l(u)s dic(it) · Cū tradiderit regnū deo & patri · Quando
regnū deo tradidit sibi ipsi · q(ui)a d(eu)s coniungit illū ad p(er)petuū regnū suum ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Atymnus zacharię · remunerationē recolit p̄missā abrahe · scilicet ut seruiamus dn̄o sine timore in sanctitate & iusticia omnib; dieb; nr̄is · Tale seruicium reperitur modo in paucis · qui sunt imperfecti · Sed tunc ab electis omnib; celebrabitur · quando omnes erunt perfecti · LXI ·

DE NOCTURNALI OFFICIO PER COTIDIANAS NOCTES

Ut enim dn̄ica nox recolit ciues tr̄im ab initio mundi usq; in finē · ita cotidiane noctes peregrinationē mortaliū · & ab alienationē a patria inter inimicos degentē · & quia xii · hore sunt noctis in quib; necesse habemus custodia dn̄i muniri · xii · psalmos cantamus · Et quia hec custodia seruatur per sex etates mundi · sex antiphonis coniungimus psalmos · Et quia sex etates mundi tribus temporib; concluduntur · scilicet naturalis legis · legis littere · & legis gratie · tres lectiones leguntur & tria responsoria canuntur ·

DE MATUTINALI OFFICIO IN COTIDIANIS DIEB; · LXII ·

In dn̄icis noctib; per quinq; antiphonas recolimus statum ecclesie ab initio apostolice stabilitatis · usq; ad perfectionē electorum qui in fine mundi uenturi sunt · Et cotidianis noctib; altero modo eundē statum recolimus per mutationē psalmorum & canticorum a secunda feria usq; ad sabbatum · Primus psalmus miserere mei deus · continet penitentium conuersionē · Iudei conuersi qui computantur in primitiua ecclesia · isti psalmi uigorē frequentabant · quando ad predicationē petri penitentiā egerunt · & compuncti sunt corde · De quib; scriptum est in actib; apostolorum · His auditis compuncti sunt corde · & dixerunt ad petrum & ad reliquos apostolos · Quid faciemus uiri fratres · Petrus uero ait ad illos · Penitentiam inquit agite · & baptizetur unusquisq; uestrum in nomine ihu xp̄i · Simili modo per sequentes noctes · idem psalmus nos qui de gentili conuersatione conuersi sumus · ad penitentiā prouocat · Sufficit de presenti psalmo · De ceteris scilicet dr̄s dr̄s ms · deus misereatur nostri · laudate dn̄m de celis · cantate dn̄o · atq; laudate dn̄m in sanctis eius · iam dictum est · Restat ordo ut ad secundam feriam reuertamur · & transeamus per mutationē psalmorum & canticorum ·

Illud primo oportet intueri · ut psalmus & canticum sic sunt in uno officio deputata unius noctis · ita sint in reb; similia & significationib; · Psalmus uerba mea habet hunc titulum · Pro ea que hereditatem percepit · Quem ita exponit augustinus · Intelligitur ergo ecclesia que accepit hereditatē · uitam eternam dn̄m nostrum ihm xp̄m · ut possideat ipsum dn̄m cui adherens beata sit · secundum illud · Beati mites · quoniam ipsi possidebunt terram · Hanc hereditatē primitiua ecclesia accepit · que simul cum apostolis in presenti seculo uixit · Ex eius persona · cantatur canticum ysaye prophete ·

Confitebor tibi dn̄e quoniam iratus es mihi · conuersus est furor tuus & consolatus es me ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Canticu istud illud tempus recolit q primu uexillu sce crucis erectu e. Unde in
superiorib partib in eode ppha scriptu e. Et leuabit signu in nationes.
& congregabit dispsos isrl. &c. Q sic Iheronim in eode exponit. Inde illa
hoce in illo tpre de quo & sup dictu e. cu resurrexerit radix iesse in signu pplo4.
siue ut dnet gentiu. Apponet dns scdm manu sua. ut nequaqua iudeos nris
paciat iudai narit usq; in fine mundi. sed cu intrauerit plenitudo gentiu. tuc
omis isrl saluus fiet. Sed hec omia in primo intellegim aduentu. & paulopost. Leuab
igit signu crucis in uniuersas nationes. id est in sinagogis iudeo4. pmu isrl pplos egre
gauit. ut apli pceptu saluatoris impleret. q dixerat. ite ad oues pditas dom isrl. Ide
in sequentib in memorato libro monstrat. de qb canticu narrat & dicit. Qui prius di
xeratis in solitudine quando ascendistis de terra egipti p mare siccatu rubru.
Cantem dno gloriose enim magnificat e. & nunc pcussa lingua maris egipti. i flumine illi
are facto atq; euerso & humiliato. glorificate dnm & dicite. Cofitebor ti dne qm ira
merui & furore. Tua mecta e secuta su. Tu es enim saluator ms. id est ihs. & nequaqua
fiducia habeo in ydolis. nec timebo que n sunt timeda. Sed tu es fortitudo i laus mea. H
Hoce int psalmu & canticu. q est int opera iusti & grat4 actiones. Ut psalmus de
monstret opera iusti post euersione. ut e in psenti psalmo. qm ad te orabo dne. ma
ne exaudies uoce mea. &c. & canticu. laude di p eode opere. Versus post lec
tione p cotidianas noctes. illud tep ad memoria reduc. quando mertes recopen
sabit post labore psentis scli iustis a dno. Versus dic. Repleti sum mane mecta tua.
&c. Que ita exponit augustin in eode psalmo unde sumptus e. Deinde inquid illa
bona que futuri s spe anticipans. & uelut facta ia deputans. repleti inqt sum
mane mecta tua. Ergo in his ubi ut nocturnis laborib & dolorib. pphetia nob attensa
e sic lucna in obscuro loco. donec dies illucescat. & lucifer oriat in cordib
nris. beati enim mundo corde. qm ipsi dm uidebut. Tunc replebunt eo bono
iusti. q nc esuriunt & siciunt. Cu fide enim ambulantes. peregrinant a dno.
Unde & illud dr. Replebis me leticia cu uultu tuo. Mane adstabunt & contempla
bunt. i sic alii dixer int ptes. Saciati sum mane mecta tua. Tuc saciabunt sic
alibi ait. Saciabor du manifestabit gtia tua. Unde dr. Ostende nb patre & suffic
nb. Atq; ipse dns. Ostenda me ipsu illi. Q donec fiat. nihil boni nb sufficit. nec
sufficere debet. ne desideriu nrm in uia remaneat. Et post pauca. Repleti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sumus mane misericordia tua · et exultavimus · et delectati sumus · in omnibus diebus nostris · Dies ille ·
dies est sine fine · simul cum omnis ille dies · vel · Et per cotidianas noctes sequitur post hymnum
zacharie qui nos introducit per resurrectionem corporum in eternam vitam · [illegible]
hoc innuit · quod omnia illa bona peccatores per penitentiam sperant · DE TERCIA FERIA ·
Tercia feria illud tempus recolit · quo ab impiis imperatoribus persequebatur ecclesia · qui co- LXIII
nabantur auferre lucrum apostolorum ne filios spirituales generarent · Tempus illud precipue
fuit a prima persecutione neronis · usque ad tempus diocletiani et maximiani · Quod
sancti eo tempore passi sunt · psalmus monstrat dicens · Iudica me deus et discerne causam meam
de gente non sancta · et cetera · Sequentia nimium demonstrat tristitiam sancte ecclesie quam habebat ·
quia non ei aperte licebat christum generare in cordibus electorum · Cuasit sancta ecclesia de hac
tribulatione · et cantat canticum quod cantavit ezechias postquam liberatus est de senna
dierum · Et postquam eum dominus visitavit post illa infirmitatis · ne levaret collum de victo-
ria ecclesie · Unde et dicit · Vivens vivens ipse confitebitur tibi sicut et ego hodie · pater filiis
notam faciet veritatem tuam · Nam et ipse ideo flebat · quia dolebat orbitatem filiorum · LXIIII ·
Feria quarta tempus illud recolit · in quo sancta ecclesia exaltata est super ini- DE QUARTA FERIA ·
micos suos · quod ex titulo psalmi qui in ea cantatur cognoscere possumus · Titulus talis
est · In finem psalmus david · canticum iheremie et ezechiel ex populo transmigrationis cum in-
ciperet exire · vel · Iste psalmus · ex persona illorum cantatur qui intuentur reditum ex babilone
ad ierusalem · libertatem populi dei · Sicut iudei tunc clam liberati sunt de babilonia et transducti
in ierusalem · ita et ecclesia nostra liberata est · de manu impiorum imperatorum · et donata libertati
tempore constantini imperatoris · Unde exultat in cantico quod cantavit anna samuelis
mater · postquam liberata est de afflictione fennenne emule sue · Exultavit cor meum
in domino · exaltatum est cornu meum in deo meo · Ab illo enim tempore postquam respublica et
potestas romanorum subdita est apicibus vitis · et christianis imperatoribus · dilatata est ecclesia super
inimicos suos · scilicet paganos · et perfidos iudeos · Ista dilatatio hodierna die
permanet · Det deus ut diu permaneat · et adimpleatur illud apostoli · Donec plenitu-
do gentium introeat · et sic omnis israel salvus fiat · LXV · DE QUINTA FERIA ·
Iste articulus sub una virga id est sub uno regimine · suscepit populum iudaicum ·
et populum gentilem · Quia in isto articulo recipiendus est populus iudaicus · can-
tatur psalmus in quinta feria qui intitulatur ex oratione moysi · Talis est titulus · O-
ratio moysi hominis dei · Sequitur canticum · Cantemus domino · quod olim cantaverunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in figura future uictorie · Quā fideles percipient · quando adimplebitur quod dominus in eu
gelio dixit · Nonne uidebitis amodo · donec dicatis · benedictus · qui uenit in nomine domini · LXVI ·

Sexta feria celebratur in memoriam nostri saluatoris · Psalmus qui in ea DE SEXTA FERIA ·
cantatur · hunc titulum habet · Ipsi david · quando eum filius suus persequebatur · De quo titulo
ita dicit augustinus · in prologo eiusdem psalmi · Agnoscamus · quemadmodum xpm perseque
batur filius suus · Habebat enim filios · de quibus dicebat · Non ieiunabunt filii sponsi · qua
diu cum illis est sponsus · Cum autem ablatus fuerit sponsus ab eis · tunc ieiunabunt ·
Ergo filii sponsi · apostoli · et inter hos persecutor et diabolus iudas · Passionem itaque suam in
hoc psalmo predicaturus est xps · sic dicit · Quia persecutus est inimicus animam meam ·
humiliauit in terra uitam meam · Canticum passionem eius nihil ominus sonat dicens ·
Cornua in manibus eius ibi abscondita est fortitudo eius · Quod sic theronimus exponit · Vexil
la et tropheа crucis intelligit in cornibus · et in ipsis cornibus abscondita est fortitudo eius ·
Et paulo post · In cruce ergo paulisper abscondita est fortitudo eius · quando dicebat · Tristis est
anima mea usque ad mortem · Et pater si possibile est transeat a me calix iste · Et in ipsa cru
ce · Pater · in manus tuas commendo spiritum meum · Ista est quinta nox ascripta feria · Sic in quinto
psalmo per dinumeratas noctes celebratur et tempus nabugodonosor · et uictoria trium
puerorum · inter quos erat quartus · quasi respectus filii hominis · Ita et nunc in quinto loco
contemptus totius mundi · et uictoria summi et solius triumphatoris · illius cuius aspectus
solum uidebatur inter tres pueros · Digneque in sexta feria memoratur ea passio pre cete
ris noctibus · quia in ea pacta est · LXVII · DE SABBATO ·

Sabbatum recolit memoriam electorum · uideorum quae uentura est ecclesie in fine mundi ·
Sabbatum · quod fingebant et fingunt iudei carnale se obseruare · iudei
fideles in ueritate custodiunt usque in finem · Psalmus qui in eo cantatur talem
titulum habet · Psalmus cantici in die sabbati · Ex titulo psalmi conueniens est
psalmus sabbato · Quomodo conueniat populo iudaico · uersus quidem monstrat
dicens · In decacordo psalterio · cum cantico in cythara · Quod ita augustinus · Deca
cordum psalterium · significat x · precepta legis · Sed cantare in illo opus est ·
non portare psalterium · Nam et iudei habent legem · portant · non psallunt · Qui sunt
qui psallunt · Qui operantur cum tristicia · nondum psallunt · Qui cum hilaritate ·
faciunt bene · ipsi psallunt · Hoc credimus futurum esse in populo iudaico · quando unus
populus erit cum sancta ecclesia · Quomodo beatus augustinus narrat de sancta ecclesia can

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ticum quod sequitur audite celi · sabbato eueniat & populo iudaico · domnus beda expla
nat in sexto libro tractatus super lucham · Confluebant autem die sabbati · in sinagogis
iuxta quod dominus precepit · uacate & uidete quoniam ego sum deus · ut feriati mundi negotiis ·
ad meditanda legis monita · quieto corde residerent · Cur · in eo die deuotionis agende
actori · inserta peruenit indicium · que ad memoriam prisce legis ac religionis canticum
deuteronomii · quo uniuersus populus ueteris status · qui uidelicet offenso quod propitio deo
meruit · continetur · Nonnullis in locis sabbato dicere consueuit · Aliorum & preposterum
in prioribus septimane diebus · prophetarum dictis carminibus · moysi ultimum diceret ·
Ualet enim ad opusculum huiuscemodi fabricationis · sic siderenim ex sensibus · & intellectu
psalmorum dicte noctis · in matutinali officio · quoniam eis colliguntur psalmi & cantica ·
que per sex dies ebdomadis · Primus psalmus dominus regnauit · christi regnum demonstrat
post eius resurrectionem · de quo ipse dicebat · Data est mihi omnis potestas in celo et in terra ·
E contra · miserere mei deus · penitentiam mortui hominis peccato · sed etiam respirantis
per bonum odorem quem accepit a nunciis uerborum dei · Illo enim uenit christus mori · & resur
gere a mortuis · ut ipse manifestat in euangelio · Non ueni uocare iustos · sed peccato
res · & iterum · Uenit filius hominis saluare quod perierat · Et ut manifestius dicam ·
propterea surrexit · ut nos surgeremus · Sua resurrectio extitit per corpus im
mortale · nostra extitit per penitentiam · Unde non immerito sic in luce resurrectionis
sue cantamus · dominus regnauit in dominicis · & in omnibus festis noctibus · ita congruit
in luce nostre resurrectionis in sequentibus noctibus · miserere mei deus cantare · Quoniam
duo continet memoriter · psalmus · dominus regnauit · christi regnum acceptum per triu
phum crucis · & firmationem sancte ecclesie non commouendam a statu suo · psalmus deserta
terra & canticum · huic idem psalmo dominus regnauit · propter constructionem ecclesie annectuntur ·
Psalmus uerba mea · uocem ecclesie continet que primo tempore coniuncta est apatris · De
qua dicit augustinus in psalmo quinto · Uox ecclesie est in hoc psalmo · uocate
ad hereditatem domini · Uerba mea auribus percipe domine · Uocata inuocat dominum · ut
eodem opitulante pertranseat nequitiam huius seculi · & ad eum perueniat · Confitebor
tibi domine · ut superius demonstratum est · eandem ecclesiam presentat · Psalmus iu
bilate domino omnis terra · chorum predicatorum continet · qui timentes iudicium minas
excitauerunt etiam de babilonia ad seruiendum domino soli · Et idem corpus passum
sit a ciuibus babilonie ciuitatis · psalmus iudica me deus & discerne causam meam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

degente n(ost)ra s(an)c(t)a dilucidat. Canticu(m) minime latet angustia(m) ezechie regis. q(ui) dic(it)
E go dixi. in dimidio dier(um) meor(um) uada(m) ad portas inferi. Ezechias bonus & iustus rex.
in corpore p(re)dicantiu(m) annumerat(ur). Satis indicat p(re)sens canticu(m). angustia(m) p(re)sentis s(ae)c(u)li.
D e q(ua) angustia dic(it) uersus. Recogitabo om(ne)s annos meos. in amaritudine anime mee.
PS almus d(eu)s d(eu)s m(eu)s. e(st) in uoce gentilis p(o)p(u)li. q(ui) a somno anime euigilat. post introducta(m)
illuminatione(m) p(re)dicator(um). Q(ui)d sit somnus de q(u)o euigilat. quando dic(it). d(eu)s d(eu)s m(eu)s ad te de
luce uigilo. memoratus augustin(us) dilucidat in tractatu ei(us)dem psalmi. Illud aut(em)
ingens cauere debem(us). ne ipsa anima n(ost)ra dormiat. Salus e(st) enim somnus corporis.
q(u)o reparat(ur) ualitudo corporis. Somnus aut(em) anime e(st). obliuisci d(eu)m suu(m). Que cumq(ue) anima
oblita fuerit d(eu)m suu(m) dormitat. Et infra. D(eu)s d(eu)s m(eu)s ad te de luce uigilo. Sitiuit te anima
mea. Ecce illud desertu(m) idumee. Uidete q(u)am hic sitit. Et paulo post. Quando anima sitit.
fonte(m) sapientie sitit. De ipso fonte inebriabunt(ur) anime n(ost)re. sic(ut) dic(it) alius psalmus.
I nebriabunt(ur) ab ubertate dom(us) tue. & torrente deliciar(um) tuar(um) potabit eos. Sici
enda e(st) sapientia. sicienda iusticia. Eande(m) reuersione(m) sonat psalm(us) in .iiii. f(eri)a.
ut de obliuione dei ad ei(us) recordatione(m). q(ua)si de babilonia ad ih(e)r(usa)l(e)m. In eode(m) psalmo.
alii q(uo)q(ue) sitis memorat(ur) similis huic psalmo. ut d(eu)s d(eu)s m(eu)s. Incipit iste psalm(us). Sulcos eius in
ebria. multiplica generationes ei(us). Unde id(em) q(ui) sup(ra) in tractatu psalmi. te decet hym
nus d(eu)s. Iudei m(ulti) credunt ex illis. alii q(uo)q(ue) credunt. & n(on) sufficit uni homini ut factus ipse
fidelis. unu(m) lucret(ur). Canticu(m) exultauit cor meu(m) in d(omi)no. liquide monstrat s(an)c(t)am
ecc(les)iam superiore(m) e(ss)e babilonie. Psalmus d(eu)s misereat(ur) n(ost)ri. in q(u)o p(er) uoces p(re)dicatoru(m)
colligit(ur) p(o)p(u)l(u)s iudaicus dicentiu(m) c(on)fiteant(ur) t(ibi) p(o)p(u)li d(eu)s. euenit cu(m) psalmo de .v. f(eri)a. d(omi)ne
refugiu(m) fact(us) es nob(is). q(ui) habet titulu(m) oratio moysi hominis d(e)i. cui apte r(es)p(on)det canticu(m)
cantem(us) d(omi)no. Ymnus triu(m) puerorum. benedicite. passionem d(omi)ni ac triumphu(m)
ei(us) ad memoria(m) nob(is) reducit. Nabuchodonosor. diabolu(m) significat. Ministri ei(us)
qui incender(unt) flam(m)a(m) ignis in fornace. iudei s(unt) clamitantib(us) crucifige. crucifige.
M issi sunt tres pueri in caminu(m) ignis. futuru(m) enim erat ut furore(m) incendii iudeoru(m)
sustinere(t) xp(istu)s. Tres fuerunt pueri qui una uoce c(on)fitebant(ur) d(omi)no. tria p(er)petua sa
cramenta exier(unt) de homine xp(ist)o in passione sua. ad n(ost)ram s(an)c(t)ificatione(m). sp(iritu)s. aqua.
& sanguis. Que tria unu(m) monstrant xp(istu)m. Erat in fornace quasi aspectus
quarti. similitudo filii dei. & enim pendebat siue sepeliebat(ur) corpus xp(ist)i assu(m)ptu(m)
ex maria uirgine. Puerorum corpora n(on) s(unt) corrupta in fornace. futuru(m) quippe erat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut xpi corp' nō corrūperet̄ putredine mortis · Liberati s̄ de camino tres pueri · liberatus ē xps̄ de ore leonis · ✝ ℞ pt̄ hoc sacramētū ut opinor · audiui cantare in uigiliis pasce in eccla turensi post lectiones · benedicite · Omnes qui pie uolunt uiuere · p̄secutionē patient̄ · & ptinent ad corp' triū pueroꝝ q̄ missi s̄ in camino · cui' corporis caput est xps̄ · At q p̄secutiones inger̄ · ptinent etiā ad corp' diaboli · cui' membrū extitit nabuchodonosor & omīs p̄secutores usq: ad maximū membrum antixpm · Et merito in v̄ ordine recolit̄ euasio electoꝝ de p̄secutorib' · qi corp' qd v̄ sensib' regit̄ · poss occidere · amplius aut̄ n̄ hab& quid faciant · Psalm' de vi feria ut psalm' & canticū · xpi passionē pertinent · Laudate dn̄m de celis · & cantate dn̄o canticū nouū · & laud dn̄m in scis ei' · actū scē ecce monstrant · post transactā p̄secutionē · que ē tn& uersus · bonū ē c̄fiteri dn̄o · & psallere nōi tuo altissime · & canticū audite celi que loq'r · quā ui s eluo insē c̄ tinetur · de remuneratione dn̄ī p bonis · & retributione p offensis · tām ppt̄ s b̄ti quiete · in eccla cantat̄ · ad eos illū dirigim' · qui bona patiuntur post p̄secutionē in eccla n̄ra · De qbus dic̄ unus uersus · Pars aut̄ dn̄i ppls ei' · iacob funiculus hereditatis eius · DE DNICIS NOCTIB' IN MATUTINALI OFFICIO A SEPTUAGESIMA USQ: IN PASCHA ·

xviii Per dnicas noctes a lxxma usque in pascha dn̄i · in matutinali officio duo psalmi mutant̄ · miserere mei ds̄ · & c̄fitemini dn̄o · Hos duos psalmos informant̄ hii qui n̄dū s̄ pfecti · etiā illo modo q homines hic pfecti ēe possunt · De quibus dicebat paulus · Qui cūq: pfecti hoc sapite · Quibus n̄ e grutt p̄ceptorib' & doctorib' · aufferre mortis spē & timorē · quam oportet n̄ peccatorib' habere in p̄senti peregrinatione de uindicta dei ·

Qd inculcat psalm' · miserere mī ds̄ · qui resultat uocē peccatoris penitentis · Plangam' peccata in psalmo miserere mei ds̄ · Post planctum · adest karitas · que foras mittit timorē · p spm qui ē solat̄ corda lugentiū ·

Ac ideo q post dolorē cordis & indignationē reatus · sol& karitas p̄bere fiduciā accedendi ad dn̄m · accedam' spe sortis electoꝝ ad bona opera laudandi dn̄m · & dicam' ad alterutrū · Confitemini dn̄o qm bonus · De his duobus gradib' scribit̄ in deutero nomio · Nō accipies loco pignoris inferiorē & superiorē molā · quia animā suā apposuit tibi · Qd sic scs̄ gregorius exponit · Accipere namq: aliquid dicim' aufferre · Unde & aues ille que rapiendi s̄ auide · accipitres uocant̄ · Et paulo post · Pignus ū debitoris ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

est confessio peccatoris · A debitore enim pignus accipitur · cum a peccatore iam peccati
confessio tenetur · Superior autem & inferior mola est · spes & timor · Et iterum post pau
ca · In peccatoris itaque confessione · incessanter debet spes & formido coniungi · Quia incas
sum misericordiam sperat · & in cassum iusticiam metuit · sine etiam demencia confidit · Alterum
Tollit enim superiorem molam · si flenti peccatum dicat · Non habebis ueniam de commissis ·
Tollit inferiorem · si peccantem palpet & dicat · Age mala in quantum uis · Nam deus pius
est · & ad indulgentiam paratus · ibi · Psalmus dominus regnauit · perfectos informat
quales fuerunt apostoli · Miserere mihi deus · fragiles & infirmos quos oportet plorare &
plangere · quod significat tempus septuagesime · Videtur paruitati nostre congru
ere propter numerum lxxme · qui tenet peregrinationem nostram · ut cum alta · & cum alti
tudine psalmi dominus regnauit · gloria in excelsis deo introducatur in thesauros suos ·
usque ad diem exultationis ecclesie per resurrectionem capitis nostri · LXVIIII · De uersibus ·
Sepe dictum est · quod psalmus qui habitat QUI IN QUADRAGESIMA SUNT USQUE IN PASCHA ·
in adiutorio altissimi · mentionem eorum informet qui in certamine positi · in domino
ponunt spem suam · & omne adiutorium ex eo prestolantur · & ab eo deprecantur ·
Sicut enim sancta ecclesia in maiori certamine est constituta diebus quadragesime · quam
in alio tempore · Ideo huic psalmum frequentat in uersibus · qui de domini protectione
De passione domini · computantur due LXX · DE PASSIONE DOMINI insinuat & adiutorio ·
ebdomade · ante pascha domini · Neque enim abre est · quia in duabus ebdomadibus
recolitur eius passio · quoniam in duobus temporibus huius mundi scribitur & informatur
eadem passio · Quale est illud primi temporis de noe qui inebriatus est uino · &
denudatus iacuit · & ab uno filio dehonestatus · a duobus uero ueneratus ·
Et illud etiam sub lege · Erit uita tua quasi pendens ante te · & timebis nocte
& die · & non credes uite tue · In illis diebus amittimus per xicum dies in solis responsoriis
gloriam sancte trinitatis · quoniam per humilitatem ueniendum est ad passionem christi · Passio
& persecutio humiliant · quantum ad presens cernitur carnem que assumpta est ex adam ·
Hanc immutationem humilitatis designant turbe · que obuiam uenerunt domino die
palmarum ad descensum montis oliueti · Ymnus gloria patri & filio & spiritui sancto · gloria
sancte trinitatis recolit · quoniam una est persona filii dei & filii hominis · qui pati uenerat ·
Conformat se sancta ecclesia capiti suo · & de glorificatione eius reticet · usque dum exaltetur
per triumphum uictorie · Hec humiliatio prius & iterum exaltatio · per uersum psalmi

(c) 2006 Ministerio de Cultura
Biblioteca Pública Tarragona

centesimi monstrat' & Moni qd dic. De torrente in uia bibit; ppt ea exaltauit caput.
De hoc torrente dns in uia bibit. quia morte in transitu gustauit. Atque ideo exalta
uit caput. q: hoc qd moriendo in sepulchro posuit. resurgendo sup angtos eleuauit.
Cuauis rite eguat. ut ppt humiliatione capitis nri pxima amittam' glificatione
sce trinitatis. in q honorat' fili' hominis ppt unitate psone filii dei. Unde & ipse p
cepit aptis ne alicui dicerent transfiguratione sua in monte. ante qua resurger&
a mortuis. Potest tam & simplicit intelligi. quaten' ad memoria nb reducat. qd aliqn
do ee temp' quando memorat' hymnus n dicebat' in ecca nra. quando a sco
Iheronimo script' e ad damasu papa. Simile e illud qd innocentius papa scribit.
No oportere missa celebrari in parasceue. & in sabbato sco. Iam celebrat missa
que celebrabat' ab aptis. scilic& p sola oratione dnica. Si hoc uoluit monstrare ubi
suis. ubi dic. sacramta penit' n celebrari. hoc e ut nullo modo celebrar&. nemo
id seruat apud nos. Sed ut ppts q reficiendus e. ipso die habeat in fundamto
corp' dnicu. & nihil omin' ut reducat' nb ad memoria missa apto4 que celebrat'
eade die. Omne necesse fieri in sabbato sco. q expectant omis ieiuni usq; ad nocte.
quando missa celebrat' resurrectionis dni. Ab illo die quando amit tim' gla patri
due ebde s usq; in pascha dni. hoc e xiiii. dies. Dies pasce ia de tcia ebda e. in q
restaurat' omis amissa glificatio. Initio tpe legis gre omia beneficia redeunt eccle.
que expectauer patres nri. q tenebant' claustris inferni. tpe naturalis legis.
& tpe legis litere. Neq; aborr& a uero si dies passionis dni q p duas ebdas celebra
nt' quasi p duo tpa. eo4 murmuratione nb ad memoria reducant. q meritis
suis celeste regnu pmerebant. & tam humiliati erat in claustris inferni. usq; ad
tcia ebdam legis gre. DE CENA DNI. ET PARASCEUE. AC SABBATO SCO. XXI.

Quantu potuit institutor officii. e formari nos uoluit sua ammonitione
xpi passioni. i causis apto4. q obstricti erat tpe passionis. nec n & disiuncti
morib' psecuto4. Primo dicendu e. qd omis doctrina pastoris taceat' in ecca
his dieb' .i. in cena dni. parasceue. ac sabbo sco. Non dr dne labia mea apperies.
No dr benedictio legentib'. ammonitio lectoris n ministrat' in matutinali officio.
Post hymnu zacharie n gubnat' oratio solito more a pastore. Ideo hec n fiunt.
q pastor nr xps recessit. & arietes gregis q ia p destinati erat ut pastores fore&.
pcele dispsi s. Minores q eq; faciunt suu officiu tipo depto4 qui forsan minus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cognita erat decepti esse xpi · et tipo mulierum que presentes esse poterant humiliatio
in xpi · Solet enim aliqui cantores amittere uersum · ante benedictus dominus deus israel · qui non
precedit lectio · quod non oportet illis facere · Si unum officium illi celebrant · sed pastoris officium
reticetur · Inuitatorium non cantant · ut doceant malum conuentum uitare suos · qualis fuit
apud iudeos de nece xpi · Quanto propius instat passioni · tanto se plus humiliant in of
ficio suo · Igitur in istis noctibus siue diebus · penitus amittunt gloria patri et filio et spiritui sancto ·
nisi salutatio deest in istis tribus diebus siue noctibus · ad uitandam salutationem pesti
feram · qualem diabolus iudas exercuit · Nec non etiam altitudo signorum que fiebat
per uasa erea deponitur · et lignorum sonus usquequaque humilior eris sono · necessario pul
satur · ut conueniat populus ad ecclesiam · Potest et in hoc humilior usus ecclesie romane desig
nare antiquis temporibus quam nunc sit · et precipue tunc quando latitabat per criptas propter per
secutores · Nam adhuc iunior roma que antiquis temporibus sub uno domino cum antiqua rege
batur · usum lignorum tenet non propter eris penuria · sed propter uetustatem · Et quia saluatoris
nostri humiliatio per sepulturam triduo celebratur · conuenit ut per tres dies id est quinta feria
et sexta et septima humiliatio nostri officii subsequatur · Noue psalmi et noue lectiones ·
ac noue responsorii · que celebrantur per tres noctes · insinuant quod dominus descendens ad in
feriora loca terre · indeque tria genera hominum rapuit · et transuexit ad societatem
nouem ordinum angelorum · Hec tria genera distinguntur in euangelio per eos qui in agro sunt · et per eos
qui in molendino sunt · atque per eos qui in lecto sunt · Et quia hec tria genera creduntur fuisse in
naturali lege · et in tempore legis littere · seu tempore prophetarum · merito per tres noctes reco
luntur · et propter nouem ordines angelorum quorum nomina legimus per nouenarium numerum eorum
reductio colitur ad societatem eorundem angelorum · Memorata tria genera electorum ·
augustinus ita dilucidat in libro questionum euangeliorum titulo xl^mo iiii · qui sunt in
illa nocte duo in lecto · et due molentes in unum · et duo in agro · De quibus omnibus
bonis · singuli assumuntur · et singuli relinquentur · Tria genera hominum hic uidentur
significare · unum eorum qui ocium et quietem diligunt · neque negociis secularibus · neque negociis
ecclesiasticis occupati · que eis illorum lecti nomine significata est · Alterum eorum qui in plebibus
constituti reguntur a doctoribus · agentes ea que sunt huius seculi · quos et feminarum nomine
significauit · quia consiliis ut dixi peritorum regi eos oportet uel molentes dixit propter
temporalium negociorum orbem atque circuitum · Quas tamen in uno molentes dixit · in quan
tum de ipsis rebus et negociis suis prebent usibus ecclesie · Tercium eorum qui operantur in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ecclesie ministerio · tanquam in agro dei · De qua agri cultura apostolus loquitur · Cum ista tria genera nos affuisse credimus · in omnibus articulis temporum · que tamen quamuis electa essent · descendebant ad inferni claustra · Et ea iniustis diebus · descendit dominus inde auferre · et sociare actioni · et cognitioni · in gaudio sanctorum angelorum · Non immerito per nouem psalmos qui pertinent ad actionem · et VIIII · lectiones que pertinent ad cognitionem operum dei · et VIIII · responsorios qui pertinent ad cantica sanctorum angelorum · nocturnalia officia celebrantur ·

LXXII · DE EXTINCTIONE LUMINUM ·

Quod lumen ecclesie extinguitur in his noctibus · uidetur nobis aptari ipsi soli iustitie qui extinctus est et sepultus tribus diebus et tribus noctibus · Sol enim christus illuminauit ecclesiam suam per diem et noctem · Ut et in prosperitate diei sciret se moderate exaltare · et in equanimitate noctis equanimiter subsistere ·

Sol qui presentem mundum illuminat per diem et noctem · XXIIII · horis perlustrat orbem suum · et simul inter tres dies et noctes LXXII · hore · Totidem discipulos misit christus binos et binos predicare ante faciem suam · Igitur per singulas noctes memoratarum feriarum · XXIIII · lumina accenduntur ·

Et quia ipse sol significat solem nostrum qui occubuit uespere passionis · plurimum quod nos possumus attendere et extinguere instar ortus solis et occasus · demonstramus ortum et occubitum ueri solis · Aliquo modo illuminatur nostra ecclesia XXIIII · luminibus · et per singula cantica in quibus nos oporteret exultare decidimus mestitia · quia uerus sol noster occubuit · et sic quasi per singulas horas defectus solis augetur usque ad plenam extinctionem · quando tacite se sine kyrieleison inuocatione prosternunt · Hoc enim fit ter

Quia triduo recolitur sepultura domini · In die enim renouatur iste ignis · Non enim aliter potest recuperari ad utilitatem nostre ecclesie · nisi extrinsecus accipiat fomitum ·

De qua re · dicit gregorius in moralibus · Ignis namque corporeus ut esse ignis ualeat · corporeis indiget fomitis · Qui cum necesse est ut seruetur · per congesta ligna procul dubio nutritur · Nec ualet nisi succensus esse · et nisi refotus subsistere · Propter nostram infirmitatem re accenditur · quia sine lumine non possumus nostra officia peragere in ecclesia ·

Alioquin eueniret potius · ut post primam extinctionem extinctus esset · usque ad gloriam resurrectionis et renouationis noui testamenti ·

LXXIIII · DE TRIBUS PSALMIS

Tres psalmi qui cantantur in nocturnali officio · per septem dies baptismatis · qui cantantur in dominica nocte resurrectionis domini · opera trium dierum demonstrant que dominus secundum lucham promisit se perficere in presenti seculo · Dicit luchas · In ipso autem die · accesserunt ad ihesum quidam phariseorum dicentes illi · Exi

(c) 2006 Ministerio de Cultura.

dere cordib nris. usque du scdm euglicu sensu tria sata farine fermentent inunu.
& totu qd cogitam . . . intelligim . . . uiuimus. ad ei dilectione referant. In eo
memoratione h . . . tria . . . farine . cantam tres psalmos in nocturnis. p om
dies. & usq; ad fine . . . cantam. Sic enu celebrat auctoritate di
uine legis omis festiuitas . . . ad uesperā. tota solis occubitu. usq; ad solis
Scripsimus insuper . . . Item d aduentu dni. Lxx . occubitu.
ante natiuitate . . . aduentus dni. In quinta ebda fit; ppt qnque
etates mundi . . . electi. qui crediderunt. & sperauerunt. & dilexerunt aduen
tu dni. In iiii. ppt iiii. ordines libror. scilic& legis. psalmor. pphar. & nicum
eugtii. Quā uis lib . . . & electos uiros extitisse in prima. & scda. & tcia etate
mundi. tam eo tpre scripsit . . . moyses totu in q deputat legis latio. Addim. etiā alte
ru sensu posse imitari aduentu dni. in iiii. seu. iiii. ebda. sequendo auctores lectio
narii. & antiphonarii. ac missalis. cui auctore credim. ee beatu papā gregoriu. que uera
q; tpa intimant nb rationabile pparatione. ppt iiii. sensus hois qui ins corpori nro. i
iiii. helemta qb. cstat corp. nrm. Ad nuc trīu intellectu addim.. q nimi. cuenit ppara
tioni aduent. dni. Dicim. duos ordines ee uiror in eccla nra q student se pparare ad re
cipiendu uenturu dnm. Unus hordo insctari cuersatione studet. alt spuali. De ordine
sctarii possum intelligere. qd lectio dic in v. ebda. ante natiuitate dni. ppt hoc
ecce dies ueniunt dic dns. & n dicent ultra uiuit dns qui eduxit filios isrl de tra egipti.
sed de tra aqlonis. & Adduxit dns filios isrl de tra aqlonis. quando de babilonia re
uersi s in iudeā. Sed melius adducit nros bonos sctares dns ad iudeā. id ad ueram
cfessione. de cofusione babilonie. quando eos liberat de potestate dbli & de cor
pore ei. hoc fit p baptismu. qd hab& sctares fideles & spuales comune. Qui in animo
patiunt aquilonis rigiditate. membra diaboli sūt. Quanto peior e dbls totus
cū capite insuo corpore quā unu membru ei. tanto nos melius liberati sum.
a dbli potestate. quā eent filii isrl a regib. caldeor. De ipsis sctarib. memorat
eugtm qd in v. ebda legit. Narrat enī qnque milia hominu dnm pauisse ex
qnq; panibus. Ut ita beda exponit in euglio sup lucha. Erāt aut fere quinq;
milia. q quinq; s exteriores hominis sensus. Quinq; milia uiri q dnm secuta sūt.
designant eos q in sctari habitu adhuc positi exteriorib. que possid& bene uti nouer
Rt ē u panib. alunt. q talesad huc necesse e legalib. pceptis instrui. officia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cantoꝝ & pbroꝝ que celebrant̄ insacramtario · & hab& iniciū IIII· ebda ante natiuita
tē dnī · spūales significant qui IIII·or eugłia ad pociorē pfectionē excitant · Unde dic
epła · que ineodē die legit̄ · Scientes qꝛ hora ē iam nos de somno surgere · Nc autē
ppior ē nra salus · quā cū credidim̄ · De eisdē spūalib; dic memorat · beda inmemorato
libro · Nā q mundo adintegrū renunciāt · iquatuo[illegible]a excepte panib; refecti ·
hoc ē euglica refectione sublimes · i spūali sgra docti · [illegible] significande distantie cau
sa mistice reor in introitu qđ ē tabnaculi IIII·or columnas de[illegible]tas · ante oraculū u tor
stācoꝝ · IIII· fieri iussas · Qua uidelic& incipientes plege castigant̄ ne peccent ·
Perfecti aūt pgram · ut deuocius deo uiuant ammonent̄ · Tipice pcantū q renouat̄ in IIII·
ebda ante natiuitatē dnī · gaudiū mtuum pfectoꝝ intelligim̄ · Si p IIII·or ebdas illi in
telligunt̄ qui adhuc penitentia deplorāt recentia peccata · merito p IIII·or ebdas eos
intelligim̄ · q gaudio spūali pficiunt duy[illegible] inq uidebit̄ ds dōꝝ in
syon · Isti duo ordines fuer̄ inueteri testamto · isti ī modo · Renouatio cant̄ · signifi
cat gaudiū electoꝝ · q gaud& plurimū de aduentu dnī · Adeos dic uersus q cant̄
in uespertinali officio · Rorate celi desup & nubes pluāt iustū · apperiat̄ tra & ger
minet saluatorē · Ipsi pfeta s celi · ipsi s nubes · ipsi sub talia annunciant instar
roris de incarnatione dnī · quando exponunt · uerbū caro factū ē · & habita
uit innob · Ipsi pluunt grossiora · quando narrant qm ioseph disponsauit mariā ·
& xps nat ē inbethleē · inuent ē inpsepio · & cetera talia · Apta ē tra uter sulū
est beate marie uirginis · sine dāpno uirginitatis · i paulit germ totius mundi hoderis ·
q bon · hodor redol& puniuersū mundū · At nūc multa corda fideliū aduocē pdi
catoꝝ de fiunt · igerminat fidē rectā in xpo · ac pfer gaudiū pacē · longani
mitatē · [illegible]a germina que fecūdat sps scs · At uersus inmatutinali officio dicit ·
Vox clamantis in deserto · parate uiā dnī rectas facite semitas ei · Id est dicere
Et bona opera sagitte · i cogitationes pias parate · hoc misteriū qđ pdicatores debe
satagere indieb; aduent dnī · memorati uersus recolunt · quā uis cū gaudio
boni serui expectent aduentū dnī sui · tum maximū gaudiū recolunt inpsentia
ei · Ideirco aliq de nro officio reseruauim · usq; ad psentiā natiuitatis dnī · hoc ē glā
inexcelsis dō · i clarū uestimtū dalmaticaꝝ · Si forte nūc ita agit̄ ut uidi actitari
inaliqb; locis nescio · Repantionē n necessaria · insinuat paul apls inmemorata epła
q legit memorata · IIII· ebda ante natiuitatē dnī · Nox inquiens pcessit · dies

(c) 2006 Ministerio de Cultura

appropinquavit. Abiciamus ergo opera tenebrarum. et induamur arma lucis. sicut in die honeste
ambulemus. Non in comessationibus et ebrietatibus. Non in cubilibus et impudicitiis.
non in contentione et emulatione. sed induimini dominum ihesum christum. Sic per plures et frequen-
tiores nuncios movetur magis ac magis animus subditi. ad sollicitudinem suscipiendi platu-
tam renovatione cantus moveatur magis ac magis ad curam nostre preparationis in susceptione domini.
Ideo VIII dies ante nativitatem domini renovantur termes. cantantur nocte responsoria de o. ut per hoc
frequentius nos excutiemus ad purgandas omnes exquilias turpium cogitationum. ac terenarium dignum
habitaculum ornatum videlicet piis cogitationibus parem regi regum. et domino dominantium. XXI.

Dei filius sicut unigenitus. voluit sibi fratres adiungere. descendit **ITEM DE NATIVITATE DOMINI**
ad humanum genus. et assumpsit hominem. ut faceret sibi fratres. nullum despiciens in suo loco sus-
cipere. quem cognovit obedientem fieri preceptorum suorum. ut sepe dictum est. Tempus seculi presentis
tribus temporibus distinguitur. videlicet naturalis legis. legis littere. novi testamenti. Preci-
pue viri in naturali lege extiterunt tres. abraham. ysaach. iacob. Quanquam multi forent si-
miles illis. tamen eorum se esse dominum specialiter dicit idem sepissime memorat per scripturas dicens. Ego
sum deus abraham. deus ysaach. et deus iacob. Istis tribus tres psalmos prime periochę in nocturnali officio
deputamus. Precipue cum illi tres primi ponantur in genelogia christi. et per hos ad memoriam reducimus.
omnes electos patres qui in naturali lege fuerunt. et in christi adventu sociati sunt choro sanctorum angelorum.
ut sic angeli [illegible] sancte trinitati congaudent. ita et illi congaudeant. Secunda periocha.
recolit eos quos sibi christus fratres fecit ex lege mosayca. qui exercebantur per legem et psalmos et
prophetas. eos nihilominus perduxit ad societatem sanctorum angelorum. ut et illi congaudeant sancte trinitati.
A. fecit sibi etiam fratres in novo testamento. qui per primitivam ecclesiam. et per gentilitatis obe-
dientiam. et iudaicam recognitionem. quoniam istos plus honoravit suus adventus quam
precedentes patres. ita ut si digni habeantur quando transeunt de mundo. dico trans-
ferantur in celum. et coniungantur societati sanctorum angelorum. quod longo tempore expectaverunt patres
murmurantes infra claustra inferni. Ideo nullus antiphonis que eos recolunt
alta celebratur sicut est. Ipse invocabit me alta. et iterum Notum fecit dominus alta. **DE OCTAVIS**

clave. Ideo celebrantur. quia primis diebus concurrunt. **IN NATIVITATE DOMINI. XXII**
sicut unus dominicus dies ad alterum. quod eodem die celebratur. Quando sequen-
tia opera bona ad prima recurrunt. aliquo modo octavas exercemus. Tanta miseria
fuit in hominibus ante christi adventum. id nemo adeundem innocentiam puericie quam habuit primus ho-
mo ante quam peccaret. Nam et circumcisio que octava die celebrabatur. in recordatione prime

(c) 2006 Ministerio de Cultura

innocentię agebatur · idest ut mens circumcisa esset ab omni contagione carnali. Quamuis
sit & ipsa umbra futurorum uerorum. Xp̄s enim per baptismum restituit in genere humano ean
dem innocentiam. Ideoque octaua die idest dominica ex baptismo · resurrectio recolitur. Hoc est in
ter istos qui primi innocentiam hominis imitantur · & illos qui in ueteri testamento erant · quod quam
uis illi iusti essent · tamen detinebantur infra claustra inferni · ante aduentum xp̄i · isti penetrant
regna celorum. Et quoniam ad meliorem statum uult nos perducere redemptor noster · quam haberet
primus adam · adhuc expectatur octaua dies que erit in resurrectione corporum. Primus homo
talis erat innocens ut posset peccare si uellet · & nos ita accipimus innocentiam per bap
tismum ut possimus uelle. Sed post receptionem corporum · nemo poterit · nemo uolet
peccare. ✠ Igitur quia ad hoc instituti sunt octaue ut redeant ad primum · oportet considerare
quod in octauis domini redeat ad primum diem natiuitatis. Primo die natiuitatis exiuit
de utero uirginis · et inuentus est in presepio · & celebrata sunt ea que de angelorum affatu
leguntur prima die que est octaua. Possumus tamen inuenire in quo congruenter octaua dies
congruat prime. Duas causas intelligimus in xp̄i natiuitate. Scilicet primam xp̄m ue
nire ad homines. Secundam homines uenisse ad xp̄m. De qua re dicit augustinus in libro
primo de doctrina xp̄iana. Non enim ad deum qui ubique presens est locis mouemur · sed bono stu
dio bonisque moribus. Quod non possumus · nisi ipsa sapientia tante etiam nostre infirmita
ti congruere dignaretur · ut uiuendi nobis preberet exemplum · non aliter quam in homine · quoniam
& nos homines sumus. Sed quia nos cum ad illam uenimus · sapienter facimus · ipsa cum ad nos ue
nit ab hominibus superbis quasi stulte fecisse putata est. Et quoniam nos cum ad illam uenimus
conualescimus · ipsa cum ad nos uenit quasi infirma existimata est · sed quod stultum est dei
sapientius est quam homines · et quod infirmum est dei fortius est quam homines. Cum ergo ipse sit pa
tria · uiam se quoque nobis fecit ad patriam. Et cum sano & puro · interiori oculo ubique sit
presens · eis qui illum oculum infirmum et immundum habent · oculis etiam
carneis apparere dignatus est. Quia enim in sapientia dei non poterat mundus per sapientiam
cognoscere deum · placuit deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes. Non igitur
per locorum spacia ueniendo · sed in carne mortali mortalibus apparendo uenisse ad nos dicitur.
Illuc ergo uenit ubi erat · quia in hoc mundo erat · et mundus per eum factus est. ✠ Xp̄i aduentum
ad homines colimus in die natiuitatis eius. Nostrum aduentum ad xp̄m colimus in octauis eius. Quod
facile dinoscitur ex antiphonis que cantantur in matutinali officio. Prima antiphona in
natiuitate domini · genuit puerpera regem · de pura natiuitate domini narrat. Prima in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

octauus dn̄i dic̄· O admirabile cōmertiū· quando dic̄ cōmertiū· ostendit aliud dari· & aliud accipi·
edit xp̄s suā deitatē· & accep̄ n̄ram humanitatē· Qđ dedit colim᷑ in natiuitate ei᷑· & qđ accepit
in octauis· Mēbra iuncta capiti congratulant᷑ in p̄senti festiuitate· De sequentib᷑ antiphonis
siq̄s cōsiderare uoluerit· poterit agnoscere qđ an̄ de natiuitate dn̄i· suā natiuitatē
specialit᷑ monstrant· & in octauis dn̄i membror̄ suor̄ copulationē· In an̄ quando natus ē·
ex p̄sona hominis dn̄s appellat᷑· & in nouissimo homo loq̄t᷑ ad dn̄m· Te laudam᷑ ds n̄r· Item·
R Rubū quē uiderat moyses· sic loq̄t᷑ ad dei genitricē ex p̄sona mēbror̄· intercede p nob᷑· Ita ista
habet iterū in fine· Te laudam᷑ ds n̄r· Iuncta tenet uerba iohannis baptiste· qb᷑ demonstra
uit utilitatē n̄ram que data ē nob ex aduentu xp̄i dicentis· Ecce agn᷑ dei· ecce q̄ tollit pecca
ta mundi· An̄ que in euglio dr̄· & dn̄i p̄sentiā ad homines monstrat· & hominis assūptio
nē a deo· Sicut enī dic̄· Mirabile misteriū declarat᷑ hodie innouant᷑ nature· Quom̄ inno
uent᷑ nature· gregori᷑ nazanzen᷑ manifestat in libro de scđis epiphaniis dicens· Ex dent
agit᷑ ut p nob᷑· Noua quedā & inaudita efficit᷑ p mutacio naturarū· & ds homo fit· & homo
assūmit᷑ a deo· Et paulo post· Dei filius cep ee hominis filii· n̄ cōuersus ex eo qđ erat· sed assu
mens qđ n̄ erat· ut capi possit q̄ capi n̄ poterat· p mediantē carnē sicut elamine qđā
int posito· alloq̄ nos possit· q̄m q̄dem ferre sincerā diuinitatis ei᷑ naturā n̄ erat cor
ruptibilis hui᷑ n̄re fragilisq; nature· Ita certo g incōmixta miscent᷑· & n̄ solū carni
n̄re ds ut carni sup̄na mens· ut tp̄i illud qđ ante om̄e temp᷑ ē· uerū etiā uirginita
ti partus imponit᷑· inpassibili passio celiat᷑· & immortali mortis poculū p pinat᷑·
S Seq̄t᷑ in an̄· Id qđ fuit p mansit· hoc ē uerbū qđ se nob uoluit demonstrare p materiem
carnis· ut incōmutabile lum & ds ex ē· sic p mansit· n̄ mutatū in aliquā creaturā·
S Seq̄t᷑· Et qđ n̄ erat assūpsit· his uerbis monstrat᷑ assūptio hominis· q̄m xp̄s hominē dig
nat᷑ ē assūmere· in una eademq; p̄sona dī· Merito mēbra capitis dicunt᷑ transire in
dn̄m· Unde augustin᷑ in sermone xxvi sup iohnē· Quid est g credere in eū· Credendo
amare· credendo diligere· credendo in eū ire· & ei᷑ membris incorporari· Seq̄t᷑· Nō
cōmixtionē passus neq; diuisionē· Scilicet n̄ est passus illā cōmixtionē quā dicit
sabellius· in unā p̄sonā patris & filii· neq; illā diuisionē quā latrat arrius· De
circūcisione dn̄i· me abunde facit securū elucubratio scōr̄ in p̄tum· LXXIII·

Verū amittimus in theophania· DE THEOPHANIA ET YPAPANTI·
ex his que celebramus in natiuitate dn̄i· sōt in uitatorium· Sepe dictū ē·
qđ institutor officii in quantū potuit· actionē omnē illius tp̄is quando illa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

agebant in usitato officio · uoluit nobis ad memoriam reducere · Igitur qui uoluit iusto distin
uita guere nostram bonam inuitationem · qui inuitant & excitant fideles ad dominum deprecandum · ab inuita
tione herodis · qui propterea congregauit scribas & phariseos · ac principes iudeorum · ut sciret
ubi xpistus nasceretur · quem cogitabat interficere · inuitatorium presentis officii amisit · Nota
ndum est · quod in antiphonis duarum primarum nocturnarum non subiungitur alleluia · sic in nouissima ·
I deirco ea sueteri testamento oportet committere · ut prima nocturna tangat eos qui in natu
rali lege fuerunt · qualis fuit abraham qui optulit filium domino · & iob · qui quamuis deputatur · sit
inter gentes · tamen domino semper psallebat · & xii · patriarchas · in quibus omnis terra iudeorum adorabat
dominum · Secunda tangat eos qui sub lege mosayca fuerunt · qualis fuit rex dauid · & ceteri boni reges qui in
spiritu preuidebant & prophetabant omnes gentes adoraturas dominum · Etiam ipsi multos cohortabantur ut ueni
rent & adorarent unum dominum · Tercia nocturna tangit nouum testamentum · quod initium habet a baptismo ·
Q ua propter habet in capite antiphonam · fluminis impetus cum alleluia · Que etiam cum psalmo suo · aliquid
sonat de nouo testamento · Sequentes similiter cantate domino primum · & dominus regnauit exultet terra · aperte
narrant de nouo testamento · Tres psalmi monstrant per ipue probatione · & commotionem
gentilium contra predicationem apostolorum · & subuersionem ydolorum · atque euersionem pptor ✠
E t alio modo ihesus xxx · annorum erat quando uenit ad baptismum · Que etas congruit sacerdotio ·
N nde gregorius nazanzenus in sermone de sanctis epiphaniis · Legitimum & maturum tempus
ostendit his · qui omne tempus atque omnem etatem uel ad sacerdotium uel ad docendum oportunum
putant · Et iterum · Obserua tamen & tu qui perfectus es · quod xxx · annorum erat ihesus · ✠ Nunc uolumus tran
sire per baptismum · Legitur enim post nonum responsorium ea die · euangelium de baptismo xpisti · sic in die
natalis domini quod genealogia eius secundum mattheum · Presens officium · genealogiam xpisti secundum lucham
ostendit · Iuxta ordinem enim luche qui ab inferioribus incipit · id est a ioseph & heli · peruer
nit ascendendo usque ad filium dei adam · Unde augustinus in libro secundo de consensu euangelistarum ·
L uchas autem non ab initio · sed a baptismo cepit ennarrare generationes xpisti · Nec descende
ndo · sed ascendendo tanquam sacerdotem in excipiendis peccatis magis assignans · & pau
lo post · Luchas autem ascendendo transit · & peruenit ad dominum · hoc est proprium sacerdotum · ut
ab infimis perducant plebem usque ad suprema · ✠ Igitur quia per humilitatem fit iste ascensus ·
quasi a plebeia editione · incipiunt antiphone presentis officii · & ascendunt per
reges · inde per apostolos · usque ad chorum angelorum · ✠ Prima nocturna habet antiphonam ·
A fferte domino filii dei · cum subditur in psalmo · Afferte domino filios arietum · Hec fuerunt
munera primorum patrum · Et quia adoratio pertinet ad humilitatem · per ipue omnis anno

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de eadem habent uerba ut est iste Adorate · et adorate · in tercia nocturna · Sed tercia nocturna hiis ·
minis tantum et reges tarsis · Reges enim humiles proferunt plebeie humilitati · et ipsa nihilominus referta est uerbis adorationis · Supradicta tercia nocturna misterium tangit apostolorum et apostolicorum uirorum · qui proferunt regibus · et ascendit usque ad angelos · Antiphona Fluminis impetus · ideo cantatur in superiora nocturna · quia perspicue de apostolorum predicatione et baptisterio memorat ·

Unde quidam super in psalmo xl[mo] u[to] · Die pentecostes uenit spiritus sanctus · impleuit credentes · locuti sunt linguis · predicare euangelium ceperunt gentibus · Ciuitatis dei letificabatur · Et post pauca · Manifestum est fluminis illos impetus de spiritu sancto intelligendos · quo significatur omnis pia anima credens in christum · ut fiat quasi ciuitas dei · Sed tercia antiphona presentis periochę · monstrat eos quos apostolorum presentialiter chorus sepe hortabatur dicens · Adorate dominum · in aula sancta eius · Illos nempe · de quibus scriptum est · Multitudinis credentium erat cor unum · et anima una · Tertia antiphona eos recolit · qui super ordines memoratos sunt scilicet angelos · dicendo · Adorate dominum omnes angeli eius · Hanc tuam periocham · recolimus per introitum misse · ab octauis theophanię · usque in presentatione domini · Ordo romanus in officio · Omnis terra adoret te deus · uoluit tempore monstrare quando omnis iudea ueniebat adorare dominum in pascha · et quando deus mittebat uerbum salutare ad eos quos regebat sapientia · Nos itaque aliter dicimus · omnis terra intelligi debere · quando multitudinis credentium erat cor et anima una · Iam enim preceptum erat uerbum quod omisit dominus ad eripiendum eos de interitu eorum · In excelso throno uoluit romanus in tempore illo introducere · quando dominus sedit ad nuptias honorifice · et fecit mirabilia solus · cum aquam conuertit in uinum · et susceperunt discipuli qui sunt montes pacem populo · credendo in christum · Nosque in excelso throno cantamus · cum hominem christum mente uidemus · sublimatum in celos · et cotidie facere mirabilia eaque que tunc fecit · et potiora · quando totum mundum conuertit ad unam fidem · Adorate dominum · recolit illam desiderantissimam uisionem · in qua uidebimus eum sicuti est · Quando iam peregrinatio ista erit cuiusque angelice dignitatis · et adorabitur christus ab omni genu · scilicet celestium · terrestrium · et infernorum · Qui cetus · cotidie augetur in corpore christi · sicut communio presentis officii docet · Puer ihesus proficiebat · quam uis et ab aliquibus cantetur · Mirabantur omnes · Ianuit adoratur christus ab angelis ·

Unde beda exponens illud beati petri · qui fecit in celum · subiectis sibi angelis et c ·

Nulli dubium · quin filio dei semper erant angeli · et omnes patrię celestis uirtutes ac potestates subiectę · que cum patre et spiritu sancto · unum sine initio dominum laudant · tremunt · et adorant · Sed necessario admonendum beatus petrus existimauit · quod assumpta huma

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nitas in tantum sit gloriam resurgendo sublimata, ut incomparabili culmini omni angelice dignitatis potentie preferatur. Iste introitus aut uiciatur habet ypapanti aut initium possidet infra octo dies ei. dein ypapanti nisi participatione pasce perueniat LXXma. Memoria introitus beneficia Christi insinuant prestita nobis ad letificanda corda nostra. lectio · cum duobus canticis. offertoria iubilate. Scire enim oportet quia non solum de inferno inferiori beneficia Christi nos liberant. sed etiam de claustris inferni perducunt usque ad uisionem sempiterne glorie. Unde uersus responsorii qui cantatur in ebdomada ypapanti dicit. Quoniam hedificauit dominus syon. et uidebitur in gloria sua. e quo ita agustinus in tractatu psalmorum. Ait uero cum uenerit iudicare cum angelis suis. quando congregabuntur ante eum omnes gentes. tunc edificabit dominus sion. ut uidebitur in magestate sua. qui nulla primo uisus est in infirmitate. Ex hoc uersu possumus conicere institutorem officiorum insinuare uoluisse per presentationem domini in templo. excitare nos ad presentationem nostram sibi et patri. Quadraginta annus in quibus expectatur domini presentatio. omnem statum sancte demonstrat ecclesie hic in presenti seculo. quandiu necesse est ex per quatuor partes mundi satagere. ut impleat x precepta legis. hoc est ut iuste et pie uiuat in hoc seculo. expectans beatam spem. quando uideat dominum in gloria sua. in choro angelorum adorantem dominum. + Eandem perseuerantiam in bono studio. figurat tunica talaris quam induit yoseph in prefiguratione corporis Christi. Et nos dei eam portamus siue in cotidiano usu siue in ecclesiastico. que aliquando linea. aliquando lanea fit. Sexta namque ammonemur preceptis dei. ut usque ad finem mundi satagat se operire bonis operibus. Unde gregorius in primo libro de moralibus. Nam quid est talaris tunica. nisi actio consummata. Quasi enim producta tunica talum corporis operit. cum bona actio ante dei oculos usque ad uite terminum tegit. + hoc est cereos accensos manibus portare in ypapanti. et in omnibus sancte dei genitricis sollempniis. quod est in presentatione sua unumquemque secum habere opera sua. in quibus clarus et lucidus appareat in cetu sanctorum angelorum. Incipit commemorationem. celebratur in nocturnali officio in ypapanti. nouenarius numerus. + Post commemorata officia ueniente LXXma. mutamus canticum letitie in tribulationem. ut ex eo trahamus ad nostram memoriam cum affectu debito res simus ex nostris meritis. et ut educatu humilitatis perueniamus ad passionem Christi. LXXXIIII.

DEOC TAUIS TEO PHA H I F

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Natus est christus ex maria uirgine temporaliter. non propter se quasi antea non esset. Nam ante omnia
tempora fuit cum patre. per quem hec omnia tempora creata sunt. Sed ut nobis nostris noua lux appa
reret. per quam reuerteremur ad creatorem nostrum. qui eramus in tenebris. Simili modo bapti
zatus est. non quod eguerit baptisterio ut in eo ablueret sua peccata quae nulla erant. sed ut
formam daret suae ecclesiae. quomodo quereret et ablui sua peccata. Unde ipse dicebat in euangelio.
S sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Mortuus est christus ut suum corpus quod est sancta ecclesia morti mo
reretur. Erat prius genus humanum deo mortuum. qui morti obediebat. Uiuebamus morti.
cum ei seruiebamus. Morimur morti. cum ei renuntiamus. ut ad memoriam reducamus quod christus
propter nos passus sit. ut nos moriamur peccato. In iiii feria ante cenam domini et in nona mortificatio
recolitur in aliquibus officiis. et domini passio legitur. Unde dictum est in quodam scripto libello de quadragesima
uarietate. Si sequerentur dies post sextam feriam in quibus oporteret tristari. forte octauas
passionis domini celebrassemus. hoc est per celebrationem officii ad memoriam reduceremus.
morti obnoxie mori nos debere. Moritur homo luxurie. quando castitatem seruat. Moritur in
uidie. quando karitate pollet. Moritur incredulitati. cuius cor fide mundatur. In duabus lec
tionibus que leguntur in iiii feria passionis domini. animaduertimus duas mortes in eodem die cele
bratas. Lectio de exodo christi mortem manifestat. de osee uero membrorum suorum. De quibus dicit paulus.
Q Qui autem sunt christi carnem suam crucifixerunt. et cetera. Tractus qui sequitur post lectiones. Qui habitat in ad
iutorio altissimi. informat omne presidium quo adiuuantur a domino sancti in certamine positi.
H Hunc psalmum congruit potissimum meditari. cum quis periculis appropinquat. aut circumdatur
insidiis. uel angustiis. uelut bestia laqueis multis irretita. ut possit audiri a domino.
I Inuocabit me et ego exaudiam eum. cum ipso sum in tribulatione. Idcirco nunc cantatur
ex persona membrorum. quia affectum illorum non dedignatus est dominus in se assumere. Cantatur
et per singulas noctes. propter timores nocturnos. uel quia somnus habet immaginem mortis.
I In passione saluatoris nostri paries inimicitiarum ruptus est. et coniuncti sunt duo populi
in uno lapide angulari. Quod non potuit fieri. nisi gentilitas prius moreretur morti
uiciorum. Quomodo ista non possumus hic inquirere. sed per caritatem supplices ut ab eo spiritu inser
ta sint. qui ubi uult spirat. Nunc ad propositum redeundum est. In theophania cele
bramus quomodo dominus a magis sit inquisitus. et inuentus. ac adoratus. quomodo laetatus sit con
uiuae in nuptiis. quomodo sit baptizatus. Que omnia possumus dinoscere ex antipho
nis que cantantur in matutino. In octauis eius celebratur res. per quam christus baptizatus est.
hoc est nostrum lauacrum per quod nostra abluuntur peccata. quale est illud de prima antiphona in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

octauis theophanie · Iterere hominem renouans saluator · Et in secta Te qui in spiritu & igne purificas humana contagia · Id ipsum poterit diligens inquisitor in sequentibus · qui duo sunt precepta dilectionis · dei scilicet & proximi · Sic honorando baptismum xpi · dei & saluatoris nostri celebrauimus in theophania · celebremus & nostrum initiatum iam in capite nostro in octauis theophanie · hoc est ad memoriam reducamus · qua de causa xps baptizatus sit · scilicet quia necesse erat ut baptizaremur · & quod post baptismum · antiphone monstrant in octauis theophanie · Unde dicit una ex illis · baptizato domino · facta est peccatorum nostrorum remissio · Ypapanti non habet octauas · quia in legali presentatus est in templo domini · Ad quod nullus doctor nos coartat · ut infantes nostri quadragesima die natiuitatis sue presententur in templo · sed statim ut nascitur · xpianum uocabulum sortiatur ·

Que sint natalicia scorum · ex uno responsorio quod **DE NATALICIIS SCORUM · XXXV** cantatur in festiuitate beati stephani cognoscere possumus · dicit responsorium · Hesterna die christus natus est in terris · ut stephanus nasceretur in celis · Natalicia scorum natiuitates eorum monstrant quibus nascuntur in societate noue ordinum angelorum · & in societate scorum patrum naturalis legis · & legis littere · & noui testamenti · siue post euangelium noui testamenti · ē tanon ante dicta periocha alta uelut illud · Exaltabuntur cornua iusti alta · Lux orta est iusto alta · Custodiebat · Item In festiuitatibus quas recolimus per nouenarium numerum · stantes oramus recolendo statum societatem angelorum · & patrum scorum quia iam sunt in leticia sempiterna · In aliquibus autem noue psalmos cum tribus lectionibus cantamus · ob reuerentiam scē trinitatis que eos sibi asciuit · **XXXVI**

Solemus octauas nataliciorum aliquorum scorum **DE OCTAVIS NATALICIORUM SANCTORUM ·** celebrare · eorum scilicet quorum festiuitas apud nos clarior habetur · uelut est in octauis apostolorum petri & pauli · & ceterorum scorum quorum est consuetudine diuersarum ecclesiarum octauas celebrat · Si non ualemus omnium scorum natalicia celebrare · quanto minus octauas eorum · Non est nobis disserendum quare ecclesie colant illas uel illas octauas · sed quid nobis innuant ipse octaue · In natalicii scorum frequentamus receptiones illas · quas anime scorum recipiunt quando exeunt de corpore · De his receptionibus dicit augustinus in sermone XL^mo III° · sup iohannem · Sic ergo diuerse custodie mortuorum · & diuersa merita resurgentium · Receptus est pauper · receptus est diues · Sed ille in sinu abrahe · ille ubi sitiret & guttam aque non inueniret · Ut exhac occasione karitatem uestram instruam · habent ergo omnes anime cum de seculo exierint diuersas receptiones suas · habent gaudium bone · & male tormenta · Sed cum facta fuerit resurrectio · & bonorum gaudium

(c) 2006 Ministerio de Cultura

amplius erit & malorum tormenta grauiora. quando cum corpore torquebuntur. Recepti sunt in pace
sancti patriarche. prophete. apostoli. martyres. boni fideles. omnes tamen adhuc in fine accepturi sunt quod pro
misit deus. Promissa est enim resurrectio etiam carnis. mortis consumptio. uita eterna cum angelis. hoc omnes
simul accepturi sumus. Nam requiem que est tanto post mortem datur. si ea dignus est. tunc accipit
quisque cum moritur. Priores recepti sunt patriarche. uidete ex quo requiescunt. Posteriores prophete.
R ecentius apostoli. Multo recentiores martyres sancti. Cotidie boni fideles. Et alii iusta requie tam
diu sunt. alii non tamdiu. alii annis paucioribus. alii nec recenti tempore. Cum uero ab hoc somno
simul euigilabunt omnes. quod promissum est accepturi sunt. ✝ In natalicius sanctorum. memoratæ
requiei est gratulanum. In octauis uero eorum resurrectioni corporum. Quo honore digna sit
octaua dies. liber leuiticus monstrat. Et quid habeat in ministerio. sicut presbiter tractat
super eundem leuiticum in libro iii. Dicit leuiticus. Et locutus est dominus ad moysen dicens. Lo
quere filiis israhel. A quinto decimo die mensis huius septimi erit ferie tabernaculorum septem
diebus. Dies primus uocabitur celeberrimus atque sanctissimus. Omne opus seruile non facietis. et uii diebus
offeretis olocausta domino. Dies quoque octauus erit celeberrimus atque sanctissimus. Unde dicit beatus
esicius. Primam autem iii dierum celeberrimam atque sanctissimam appellauit. Quia enim sicut presen
tibus tanquam tabernaculo uita prima dies tibi initium & principium a sanctificatione uo
cationis incipit. propter et minus consequenter ait. Omne opus seruile non facietis. quia non
nulli in hoc seruiunt. quod tanquam tabernaculum & transitoria et que in eos sunt intendunt.
S ed & septem diebus olocausta offerri precepit. ostendens oportere per omne tempus perfec
tam conuersationem sequi. Quandoque istam presentem uitam percurrerimus. tunc celeberrimum
atque sanctissimum octauum diem. sanctum uidelicet futurum habebimus. Et infra. Dicit autem primo
requies. nam septimo cum numero iii dierum festiuitatem agi proposuisset. sed octauo
primum quidem quia his qui secundum litteram legem tenent. festiuitatem celebra
re non licebat. Nouo enim segregatur est populo. qui secundum legem secundum spiritum accipere.
& octauum honorare quem diximus significare mortuorum resurrectionem.

U. Lxxxvii. DE OBSERUATIONE DIERUM PER ANNUM

Ubi sanctus hieronimus exponit illud. ad galathas. Dies obseruatis & menses.
temporaque & annos. timeo uos ne forte sine causa laborauerim in uobis.
ibi sententiam xpianorum subnectit contra eos qui uolunt nobis opponere
quod obseruemus dies et tempora. unde arguti sunt neutrici xpiani. Dicentur talia. ita
l icat aliquis. Si dies obseruare non licet & menses & tempora & annos. Nos quoque similiter crimi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

incurrimus quartam sabbati observantes · et parasceuen · et diem dominicam · et ieiunium xlme · et
pasce festivitatem · et pentecostes leticiam · et pro varietate regionum diversa in honore martyrum
tempora celebrari constituta · Ad quod qui simpliciter respondebit dicet · Non eosdem iudaice observatio
nis dies esse · quos nostros · Nos enim non azimorum pascha celebramus · sed resurrectionis et crucis ·
N et septem iuxta morem israel numeramus ebdomadas in pentecosten · sed spiritus sancti numeramus ad
ventum · et ne inhordinata congregatio populi fidem minueret in Christo · propterea dies aliqui constituti
sunt ut in unum omnes pariter veniremus · non quo celebrior sit dies qua convenimus · sed quo quacumque die co
veniendum sit ex conspectu mutuo leticia maior oriatur · Qui vero opposite questio
ni accutius respondere conatur · illud affirmat omnes dies equales esse · nec parasceue tantum
Christum crucifigi · et dominica die resurgere · sed semper sanctum resurrectionis esse diem · et semper
eum carne vesci dominica · Ieiunia autem et congregationes inter dies propterea a viris pru
dentibus constituta pro hominibus qui magis seculo vacant quam deo · nec possunt · immo
nolunt toto in ecclesia vite sue tempore congregari et ante humanos actus deo orationum
suarum offerre sacrificium · Quotusquisque est · saltem hoc pauca que statuta sunt vel
orandi tempora vel ieiunandi · semper exerceat · Itaque sicut nobis non licet et ieiunare semper et semper
orare · et diem dominicam non accepto domini corpore indesinenter gaudentibus celebrare ·
ita et iudeis non est fas omni tempore immolare agnum · pentecosten agere · ieiunare co
† tabernacula figere — tidie · Post enumerationem temporum que observabantur tempore illo · quando beatus Ieroni
mus hoc scripsit · illa est causa quare christiani tempora memorata observantes crimen
non incurrant · que superius retulimus · Superior excusatio in qua dicitur non eosdem dies esse in
observatione apud nos · quos apud iudeos observabantur · aliquod supplementum nobis acco
modat · Quoniam propterea tempora passionis domini amittimus salutationem solitam · quia iudas
salutavit dominum falso · et genu flexionem in oratione diei parasceuen que fit pro iudeis ·
quia illum illudendo genu flectebant · et in oratione xii lectionum quando memoratur
passio trium puerorum in fornace quia nolebant fideles genu flexo adorare sta
tuam nabuchodonosor cum principibus · et invitatorium in diebus passionis domini quando
iudei congregabantur ad pessima consilia de nece domini · similiter in theophania invi
tatorium amittimus · quando herodes congregavit sapientes iudeorum pravo ani
mo ad inquirendum ubi Christus nasceretur · Dicendum est cur quartam feriam · et paras
ceuen · et diem dominicam · et ieiunium xlme · et pasce festivitatem · et pentecostes leti
ciam · et pro varietate regionum diversa in honore martyrum tempora constituta obser

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uemus· Quartã frãm obseruam: quia ut augustin: ait ad casulanũ· in ea die cõ
gregati sunt iudei· & cõsiliati sunt de nece saluatoris· Parasceuen· q in eo passus ẽ idẽ saluator·
in ista dies antiquus erat in obseruatione· ritus romanę ęcclę optinuit· ut his de
diebꝰ mutaret officia· & missam celebraret hora nona· pro qđ forinsecus ppłs cõgrega
ret ĩ unũ· qñdo aliq causa noua imminebat ad depcandũ· in qbꝰ obseruatio celebra
batur· Unde dicit memoratus ieronim: in superioribꝰ· Ieiunia aũt & cõgregationes int dies
rat· usq; semp exercetat· Et habem: ex romano ordine sabbati diẽ in obseruatione·
quẽ nõ ẽ putauit ieronim: in ordine dierũ obseruationis· Nouim: enĩ ex multis
auctoribꝰ· qđ dies sabbi sic IIII· & sexta fra inclusa erat ieiunio apud romanos· & in
eo officiũ mutatũ habem: sepe sic in quarta & VI· sabba· & pcipue in ea benedictio
dat· q ipsa ẽ quã benedixit dñs· ł ppriẽ scificatio ad scm spm ptinet· qẽ septiformis·
Unde cũ & pat sps sit· & filiꝰ sps sit· q̃m ds spũs ẽ· & pat scs· & filius scs sit· ppriõ tam
nomine amboꝝ sps uocat sps scs· De eodẽ sabbato· diuerso modo obseruatũ est
apud orientes· & apud aliqs occidentes nec nõ & apud romanã urbẽ· De qua re·
sicienť tractatũ ẽ a scõ augustino in epla ad casulanũ pbrm· de qbꝰ pauca hic inse
ram· De uarietate inqt ad casulanũ de urbico· Nõ tibi psuadeat urb. ieius
xpianũ sic laudare sabbto ieiunantẽ· ut cogaris aliquẽ xpianũ dãp— nare
prandentẽ· Et itẽrũ ex responsione sci ambrosii in epla eadẽ inqt· Quando hic sũ· nõ
ieiuno sabbto· Quando rome sũ· ieiuno sabbto· & ad quã cũq; ecclam ueneritis·
eius morẽ seruate si pati scandalũ nõ uultis aut facere· Scriptũ ẽ in uita
beati ambrosii· qđ ipse ieiunaret & ceteros dies ebdę· sabbato uº & dñico prandere &
uare prandio uteretur in sbto· & in dñica· Memoratus augustin: monstrat in
memorata epla scribens de sabbto sic· Quibꝰ aũt diebꝰ nõ oporteat ieiunari·
& quibꝰ oporteat· pcepto dñi & aplorꝝ nõ inuenio definitum· Hac ex hoc
sentio qdem nõ ad optinendã ueritatẽ quã fides optinet atq; iusticiã· inq
est pulchritudo filię regis intrinsecus· sed tamen ad significandã reqẽ ęt̃nã
ubi est uerũ sabbatũ relaxationẽ quã constrictionẽ ieiunii aptius con
uenire· Et infra· Duo quippe sunt qui iustorꝝ beatitudinẽ & omĩs miserię
finẽ sperare faciunt· Mors· & resurrectio mortuorꝝ· In morte· requies est·
deq dr̃ p pphã· Plebs mea intra in cellaria tua· abscondere pusillũ· do
nec transeat ira dñi· In resurrectione aũt in homine toto· id est in carne

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& spu · pfecta felicitas · Hinc factum e · ut horu duoz utrumq; ad significandu ·
n putaret labore ieiunii · sed potius refectionis hilaritate · excepto pascali uno sabbato ·
qd dcptoru sic dixim · luctus rei geste memoria fuerat ieiunio plixiore signandum · +
h uicem sensu potest e gruere · quando festiuitates scoz celebram · ut in priorib · festi
uitatib · cogratulem animab · scoz · i noctauis eorunde scoz · resurrectionis scoz +
sl hac re · solebat romani oma sabbata ieiunare · quamuis dix beat · augustin · in uno sbto
obseruari · deinde dicto pterita · q nescio quom nuc agant · Si qs uoluerit epoz am
brosiu imitari usquequaq; n erit extorris a consortio scoz · sonat ppts [illegible] in doctrina
sci augustini · ubi dic in memorata epla · Libent ad quiescas epo tuo · in hac re
noli resistere · & qd facit ipse · sine ullo scrupulo uel disceptatione sectare · Ut
omis disceptatio discolis absit · ppt diuersa hoc ieiunia · du modo teneat fides ·
spes & karitas in ihm ipsu · qb · omis doctrina pphaz & scientia scripturaz seruit ·
R eppen uersu sepe sci augustini in memorata epla · Astitit regina a dextris tuis
in uestitu deaurato · circuamicta uarietate · + Obseruat etia aput nos aliqb ·
in locis unus dies · tot scda sra · q n deputat e in obseruatione amemoratis auc
torib · + tota sco innocentio · & sco ambrosio · ac sco augustino · nec n & beato ihe
roni - mo · que adhuc sole nri principes in ieiunio ligare · quando indicitur
triduanu ieiuniu instar niniuitaz · qd utreq potest habere norma ap dica
tione apli pauli q dix · Alius iudicat die int die · alius iudicat omne diem ·
T am exponens illud ambrosius · deteteris sil & · quarta & sexta sabbati introduc ·
iuxta more que tenebat ppts q ei tuc not erat · Verius tam implent qd dic
paulus · q int dnica die & tcia sbti refectionis mediu · ieiunabunt scda sabti ·
I teru in tcia sabbati & quinta refectionis · ieiunant · iiiiam · lteq · inter uam · &
septima sbi · ieiunant sexta + Dies dnicus int dict e ad ieiunandum · in
libro q pprie uocant canones · Ratione int dictionis sci augustin · aperit
in memorata epla ad casulanu · Die inqt dnico ieiunare · scandalu mag
nu e · Maxime postea qua innotuit detestabilis · multuq · fidei catho
lice scripturisq; diuinis ctraria heresis manicheoru · q suis auditorib · ad
ieiunandu istu · tanqua legitimu constituer die · p qd factum est ut
ieiuniu diei dnici horribilius haberet · Scs iheronimus una quadragesima
ponit in obseruatione · Nos obseruam · tres · tot ante pascha dni · circa q;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

festiuitatē sci iohis · & ante natiuitatē dñi · sit apud nos ... frequentatū aput nos
ꝑ sanctum hieronimū · manifestū ē qđ montanus hereticus illa obseruationē triū
qđragesimaꝝ statuerit & aput suos · id ē tres quadragesimas ꝑ annū · Aput nos q;
nē dubiū · quin ꝑparare nos debeamus in aduentū dñi ieiunando multisq; piis
operib· insistendo · Natalicia scōꝝ obseruant aput nos · de qb· dic beat· augustin·
in memorata epła · dieb· dñicis omib· & L · post pascha · & ꝑ diuersa loca dieb· sollēpnib·
mrm · & festis quib·q; prandet · Solemus post octauas natiuitatis · octauas celebrare
sci stephani · & sci euglistę iohannis atq; scōꝝ innocentū · ut earū octauaꝝ cantu ꝑuenia
m· ferme usq; ad uigilias theophanię · Quā uigiliā deuotissime celebrat romana
ecclā · De ieiunio qđ facim· ante ascensionē dñi · manifestū ē a quo auctore habeat
exordiū · De quib· nichil in dicendū ē · qm̄ dic idē beat· augustin· In his enī rebus de qb· nil
certi statuit scriptura diuina · mos ppli dei uel instituta maioꝝ ꝑ lege tenenda sunt ·
Tamen n possum· dicere qđ de letania dierū pentecostes · n sit scriptū a scīs auctoribus ·
LXVIII Quā de natalicus **Reuerentia & metu standū sit in ecclā · qn̄do celebrant misteria diuina ·**
scōꝝ pauca ꝑlibauim· · iuuat subnectere uerba iohannis grisostomi · ut his animū
nectam· qm̄ me ipsū debeā cohortere quatinus corā scō altari astitero · Dic idē in trac
tatu xii · sup epłam ad hebreos · Stat sacerdos dī orationē offerens cunctoꝝ · tu autē
rides · nihil timens · & ille qđ ē tremens ꝑ te orationes offert · tu autē ē tēpnis · nō ad
uertis scripturā dicentē · ue cōtēptorib· · Nō contremuscis · Nō colligis temet ipsū · In aulā
qđ ē regā intratur · & habitu · & occulis · & incessu · & cunctis aliis cōponis & ornas te
met ipsū · Hic autē ingressurus ubi uere aula ē regia · & talis qualis celestis est · rides ·
& tu quidē nescis · qm̄ n uides · Audi tamē quia angli ꝑsentes sunt ubiq; & maxime in do
mo dei astant celoꝝ regi · & omia plena sunt incorporeis illis uirtutib· · Iste meus ser
mo etiā ad mulieres dr · & ante uiros qdem n cicius audent facere · ac si faciunt · n
tamē semp · sed in tpre remissionis · Hic autē & uelas & obnubis caput tuū · diem ibi ·
& rides · O mulier in ecclā sedens · aut susurrans · Ingressa es ē fateri peccata
tua · ꝓcidere deo · postulare · & depcari dñm ꝓ delictis tuis · & cū risu hoc facis ·
Quomodo eū ꝓpiciare poteris · & quid malū ē risus inquis · Non est malus risus ·
Sane n est malus · sed ualde malus importuno tpre & immoderate ridere ·
Risus enī inest nob· · ut quando amicos uiderim· · post multū tpris hoc faciamus ·
Quando aliqs delinquentes & timentes · ut foueamus eos risu · & n cogamur nos

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ipsos · ut semper rideamus · Rursus in testamento nostro ut remissionem habeat aliquando anima nech

Memini me dixisse · **Iterum de tonsura clericorum · [illegible]** fundatur ·
in superioribus dubitando utrum corona clericorum nostrorum formam primo accepe-
rit a sancto petro · an a successoribus eius · scilicet episcopis urbis rome · Reperi postea aucto-
ritatem huius certam bede famuli dei · in historia anglorum capitulo xxi · excepta ceolfriti abbatis
ad naitanum regem pictorum · Verum et si profiteri nobis liberum est quia tonsurae discrimen non no-
ceat · quibus pura in deum fides et caritas in proximum sincera est maxime cum nunquam patribus catholicis sic
de paschae uel fidei diuersitate conflictus · ita etiam de tonsurae differentia legatur
aliqua fuisse controuersia · Inter omnes tamen quas uel in ecclesia · uel in uniuerso homi-
num genere reperimus tonsuras · nullam magis sequendam amplectendamque
iure dixerim ea · quam in capite suo gestabat ille · cui se confitenti dominus ait ·
T uas petrus · et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam · et portae inferi non
praeualebunt aduersus eam · et tibi dabo · claues regni caelorum · Nullam magis ha-
bominandam detestandamque merito cunctis fidelibus crediderim ea · quam
habebat ille in occipicio · cui gratiam spiritus sancti comparari uolenti · dixit idem petrus ·
P ecunia tua tecum sit in perditione · quia donum dei existimasti pecunia possideri ·
N on est tibi pars · neque sors in sermone isto · Neque uero ob id tantum in coronam atton-
dimur quia petrus ita attonsus est · sed quia petrus in memoriam dominice passionis ita attonsus est · idcir-
co nos qui per eandem passionem saluari desideramus · ipsius passionis signum cum illo in uertice ·
summa uidelicet corporis nostri parte gestamus · Sicut enim omnis ecclesia quae
per mortem sui uiuificatoris ecclesia facta est · signum crucis eius in fronte porta-
re consueuit · ut crebro uexilli illius munimine a malignorum spirituum
defendatur incursibus · crebra huius ammonitione doceatur · se quoque et carnem
suam cum uiciis et concupiscentiis crucifigere debere · ita etiam oportet
nos qui uel monachi uotum · uel gradum clericatus habentes · artion-
bus se necesse habent pro domino continentiae frenis astringere ·
F ormam quoque coronae quam ipse in passione spineam portauit
in capite · ut spineas ac tribulos peccatorum nostrorum portaret ·
id est exportaret et auferret a nobis · suo quenque in capite per
tonsuram proferre · ut se etiam irrisiones et opprobria pro illo
libenter ac prompte omnia sufferre · Ipso etiam frontis uitio doceant ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

85

AMALARIUS
DE DIVIN.
OFFICIIS.

95

(c) 2006 Ministero .de